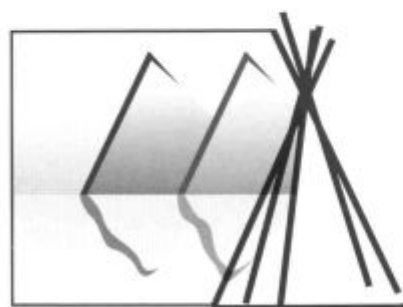

130-letnica

II. SLOVENSKEGA
TABORA - *Žalec*

OSREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE

f 6465

S A V I N J S K I
Z B O R N I K

VII

Žalec
1998

Savinjski zbornik VII

Založila in izdala Občina Žalec

Uredniški odbor: Danilo Basle (gospodarstvo), Milan Dobnik,
Branko Goropevšek (glavni urednik), Tatjana Kač (društva) Franc Kralj (šport),
Anka Krčmar (kultura), Milan Natek, Valerija Pukl (sole)

Lektor: Marijan Pušavec

Notranja naslovnica je del celostne podobe ob 130-letnici
II. slovenskega tabora, katere avtorica je Darinka Knapič.

Oblikovanje: Darinka Knapič
Tisk: Marginalija Petrovče, november 1998
Naklada: 800 izvodov

ISSN 0351-1316

Za vsebino prispevkov in točnost navedenih podatkov so odgovorni avtorji. Ponatis
člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, št. 415-873/98 mv-mb z dne 16. 10.
1998 sodi Savinjski zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa
proizvodov.

Slovenija se je v zadnjih desetih letih z velikimi koraki vrnila na pot prihodnosti. Potem, ko je petdeset let skupaj s precejšnjim delom sveta tavalala po totalitarnem brezpotju, ji je v času slovenske pomladi uspelo doseči tri temeljne pogoje za uspešno prihodnost: demokracijo, na privatni lastnini temelječe gospodarstvo in svobodo. Vsak od teh pogojev sam po sebi ne zagotavlja ničesar drugega kot možnost za uspešen razvoj. Ali bomo možnost izkoristili ali ne, je odvisno od nas samih. Imamo jo.

Demokracija je oblika vladavine, ki temelji na večstrankarskem sistemu. Vsem so zagotovljene politične pravice: volilna pravica, svoboda govora, svoboda tiska in svoboda političnega združevanja. Odkar je večina ljudi pismenih, povsod po svetu stremijo za tem, da bi bila njihova država demokratično urejena. Najrazvitejše države današnjega sveta se lahko skoraj brez izjeme ponašajo z dolgoletno tradicijo demokratične ureditve. Mirne duše lahko trdimo, da sta demokracija in razvitost neke države v pozitivnem odnosu.

Pravica do privatne lastnine je prvi pogoj za to, da človek lahko razpolaga z rezultati svojega dela. To je pogoj za gospodarsko svobodo. Gospodarska svoboda omogoča talentom za gospodarjenje, da pomagajo tistim, ki tega talenta nimajo. Na vseh področjih človekovega udejstvovanja je tako, da talentirani ostalim odpirajo svet svojega delovanja in jim omogočajo užitke, ki bi jih sicer nikoli ne užili. Talent pesnik nam omogoča, da uživamo v rimah, ki bi jih sicer nikoli ne poznali. Talent glasbenik nam omogoči, da slišimo melodije, ki bi jih sicer nikoli ne slišali. Talent slikar nam omogoči, da vidimo slike, ki bi jih sicer nikoli ne videli. Prav tako talent gospodarstvenik omogoči, da izdelujemo izdelke, ki jih sami ne bi odkrili in da jih prodajamo na trgih, ki jih sami nikdar ne bi osvojili. Niti ena država na svetu, ki je odpravila privatno lastnino, se ni uspešno razvijala. Naš samoupravni socializem je bil nekoliko uspešnejši od ostalih socializmov, predvsem zato, ker je bilo dopuščeno nekoliko več privatne lastnine kot drugod. Vse reforme socializma, ki so prinesle uspeh, so bile povezane z dopuščanjem privatne lastnine, pa naj je bil to NEP, ali politika štirih modernizacij na Kitajskem, ki jo po-

nazarja izrek o mačkah.

Kakor demokracija in privatna lastnina je za uspešen vsestranski razvoj narodov potrebna tudi svoboda. V času po II. svetovni vojni smo bili priča osamosvajanju in nastajanju cele vrste držav, od takih z nekaj desettisoč prebivalcev, do takih z nekaj sto milijoni. Nikjer niso ugotavljali, da so premajhni ali preveliki. To je bil pravzaprav samo logičen zaključek tisočletnih prizadevanj narodov, da bi dosegli svobodo. V dosedanji zgodovini skoraj ni bilo naroda oziroma države, ki bi se odrekel svobodi brez boja ali velike sile. Šele svoboda omogoči vsakemu narodu, da sam razvije vse ustanove in dejavnosti, ki so potrebne za uspešen razvoj.

Veselimo se, da nam je bilo dano, da smo sodelovali pri doseganju vseh teh ciljev in se trudimo po svojih najboljših močeh, da jih bomo znali prav izkoristiti.

**Milan Dobnik, profesor
ŽUPAN**

Milan Dobnik

O OSAMOSVAJANJU SLOVENIJE

Odkar pomnim, sem si želel samostojnosti Slovenije. Že kot otrok v prvem razredu sem na zemljevidu Evrope narisal meje Slovenije. Takrat me je še obremenjevalo otroško imperialistično razpoloženje in sem v njen okvir vrisal tudi Padsko nižino. Ko sem kasneje bral Bevkove Črne brate, me je prevzelo takšno navdušenje, da sem hotel tudi sam izdelovati in trositi letake, seveda s protijugoslovansko vsebino. Od osmega razreda naprej sva s prijateljem, ki je bil podobnih misli kot jaz, neštetokrat premlela slovensko zgodovino, ugibala o zgrešenih možnostih in vedno znova ugotavljala, da pravzaprav takšne možnosti dejansko nikoli ni bilo. Kakorkoli sva stvari obračala, sva ugotavljala, da smo ob vsakem prelomu v tem stoletju naredili korak naprej v smeri ustanovitve samostojne države in upala, da se nam bo ponudila prilika, da bomo storili poslednji korak.

Ob agoniji SFRJ, ki sta jo pospešila izbruh srbskega nacionalizma in odraščanje ostalih jugoslovanskih narodov, se je pokazala nova možnost. Slovenska pomlad, ki so jo predstavljali najzrelejši in najgenialnejši politično delujoči Slovenci doslej, je ob 140. letnici pomladi narodov vzbudila upanje, da nam bo uspelo. Ko smo bili na konvenciji SDZ marca 1990 v Cankarjevem domu v Ljubljani, so dr. France Bučar, dr. Rajko Pirnat, dr. Dimitrij Rupel, predvsem pa Janez Janša, predstavili potrebe in možnosti za osamosvojitve tako prepričljivo, da sem bil prepričan, da nam tokrat mora uspeli. Kasneje se mi je sicer v srce večkrat prikradel dvom, ali bomo uspeli. Kljub temu, da sem bil prepričan o izjemni vojaški nadarjenosti Slovencev, sem se bal, da se bo, ko bo zaropotal prvi tank po ljubljanskih ulicah, pri večini sesula njihova odločenost. Bil sem eden redkih, ki sem bil na podlagi zgodovinskih dejstev prepričan, da smo Slovenci od vseh jugoslovanskih narodov najbolj vojaško nadarjeni. O tem sem čisto slučajno govoril na

prvem predvolilnem zborovanju na Vranskem. Malo pred začetkom zborovanja si je hči zlomila roko, moral sem jo peljati v bolnico in tako sem na zborovanje zamudil celo uro. Ko sem se peljal z avtomobilom proti Vranskemu, sem premišljeval, kaj naj povem, da ne bom ponavljal tistega, kar so že povedali drugi. Prepričan sem bil, da o naši vojaški sposobnosti ni govoril nobeden, zato sem se odločil, da spregovorim o tem. Začel sem s turškimi vpadi, ko so se slovenski kmetje sami organizirali v obrambi pred Turki, kar je edinstven primer v evropski zgodovini. Spomnil sem na odličnost vojakov 17. in 87. pešpolka stare avstrijske vojske, v katerih so služili predvsem Slovenci. Opozoril sem na to, da smo v boju za severno mejo v bistvu zmagali proti nekajkrat številčnejšemu nasprotniku. Nisem pozabil omeniti junaštva partizanskih borcev v II. svetovni vojni, ko smo takorekoč iz nič sami ustvarili zmagovito partizansko vojsko.

Prva realna prilika, da kaj ukrenem za našo osamosvojitvev, se mi je ponudila, ko so vojaki JLA prišli v Žalec iskat orožje teritorialne obrambe. Takrat me je kot predsednika DEMOS poklical komandant TO gospod Adi Vidmajer. Takoj sem se odzval vabilu, sedel v avto in se prek Latkove vasi odpeljal v Žalec. Spotoma sem se oglasil pri Marjanu Ribiču, odličnem organizatorju in odločnemu zagovorniku samostojne Slovenije, naj organizira kmete, da bodo s traktorji zablokirali dostop do skladišča orožja. Ko smo se zbrali na občini, smo se hitro sporazumeli, da orožja ne damo. Vojaki so se mirno vrnili v Celje s praznimi tovornjaki. Dosegli smo prvo pomembno zmago. V naših rokah je ostalo vsaj dvakrat toliko orožja, kot ga je leta 1944 prinesla na Štajersko XIV. divizija. Pomena te zmage in tveganja ob tem sem se zavedel šele precej let kasneje.

Bog ali usoda, kakor je komu všeč, mi je naklonil, da sem bil kot predsednik skupščine po funkciji predsednik odbora za splošni ljudski odpor. Tako mi je bila dana prilika koordinirati obrambne priprave v občini Žalec. Delo ni bilo težko. Ob sebi sem imel dva stoođstotna moža Adija Vidmajerja kot poveljnika TO in Staneta Venigerja kot komandirja policije, ki sta vse naloge opravila z največjo zavzetostjo. Sodelovati s takšnimi ljudmi je prelepo. Brez vsake patetike smo se lotevali dela. Med nami se je stkalo popolno zaupanje in prijateljstvo.

Pri skladišču orožja smo postavili stražo. To je tako stražarje kot tudi mnoge druge navdajalo z nejevoljo. Menili so, da se gremo nepotrebne igrice z vojsko in da si delamo nepotrebne stroške.

Zanimiv dogodek je bil v juniju, ko sta prišla na inšpekcijski pregled naše enote TO in skladišča orožja poveljnik V. armadnega območja general Konrad Kolšek in poveljnik TO Slovenije general Hočevar. Po znani vojaški logiki sta pripovedovala o krajah orožja in govorila o potrebi prevoza orožja v skladišča JLA. Na sestanku sta bila tudi Adi Vidmajer in Ludvik Semprimožnik. Jaz sem bil na tem sestanku popoln novinec in sem čakal, kako se bo razvil pogovor. Jezilo me je, ker sta bila gospod Vidmajer in g. Semprimožnik sorazmerno tiho in sta nekako resignirano poslušala obtožbe in razlage obeh generalov, kako vojska ne more zaupati ljudem in TO. Tudi to njuno molčečnost sem razumel šele kasneje. Končno se je general Kolšek obrnil name: "No, predsednik, kaj praviš?"

Vprašal sem ga, če se spomni, ko smo kot vojaki korakali v "krugu" in je oficir zaklical: "Vrlo dobro", mi smo pa odgovorili: "Služimo narodu". Iz tega sem razvil sklep, da samo narod lahko izrazi nezaupanje do vojske, medtem ko vojska nima te pravice in mora biti pokorna demokratično izvoljeni oblasti. Nato sem jima jih še obema krepko napel. General Kolšek se je pričel opravičevati, češ da onadva s tem nimata nič neposredno, ampak da samo izvršujeta ukaz Kadrijevića in Jovića. Kolšku sem povedal, da tudi jaz nimam nič proti njima, da pa je njuna dolžnost, da preneseta, kar sem jima povedal, svojim nadrejenima. Kasneje smo se v pogovoru na večerji precej spostili. Z generalom Kolškom smo se kasneje še večkrat prijateljsko srečali.

Precej podoben dogodek se mi je pripetil na srečanju predsednikov skupščin občin s predsednikom Predsedstva Republike Slovenije gospodom Milanom Kučanom in članom Predsedstva Dušanom Plutom na Bogenšperku. Predsednik Kučan nam je precej na dolgo razlagal, da se razmere v Jugoslaviji urejajo, da moramo biti potrpežljivi in strpni in da svetovni položaj ni naklonjen naši osamosvojitvi. V razpravi sem gospodu Kučanu dejal, da je Cankar svoj čas povedal, če je politična volja južnih Slovanov takšna, da hočejo živeti skupaj, naj jim tega nihče ne brani. Ker pa je sedaj ta volja izčrpana, je naloga slovenskega vodstva, da izpelje osamosvojitve, ne pa da razmišlja in deluje na tem, kako bi ostali skupaj. Povedal sem mu, da naj ne sprašujemo Evropo in svet, kaj o tem misli. Spomnil sem ga, da so 29. oktobra 1918 stale čete Avstroogrške na Donu, na Piavi in pri Nišu, ko je v Ljubljani dr. Pogačnik potegnil sabljo in prisegel, da se ne bo več boril za Avstroogrsko, nakar je Narodni svet razglasil odcepitev slovenskih dežel od Avstroogrške. Potreben je primeren pogum in

volja, če hočemo uresničiti naš veliki sen. S svojim nastopom sem požel gromki aplavz kolegov.

Po poskusu razorožitve naše TO je nastalo obdobje napetega zatišja, v katerem je slovenska vlada reorganizirala TO. Imela je neverjetno sposobnost ali srečo, da je iz vodstva odstranila vse nezanesljive ljudi. Policija in TO sta z roko v roki skrbeli za zaščito pridobljenega. Stalno sta spremljali vse premike nasprotnika. Tudi mi smo čutili, da smo pod neprestanim nadzorom KOS. Jeseni je prišel ukaz, da je potrebno orožje skriti. Nalogo sta skupaj opravili TO in policija. Čez nekaj dni me je gospod poveljnik obvestil, da je naloga opravljena. Nisem ga spraševal, kam so skrili orožje, zavedal sem se, da je najbolje, da to ve čim manj ljudi. Ob reorganizaciji TO je bilo v Žalcu tudi poveljstvo za Celje. Tako je dobil naš štab priznanje za to, ker ni dal orožja. To je bila izredno modra poteza obrambnega ministrstva. Z reorganizacijo TO so bili tudi ukinjeni sveti za SLO. S tem je tudi prenehala moja skrb za koordinacijo obrambnih priprav. Kljub temu sem ostal s poveljnikom TO in komadirjem policije v tesnih zvezah. Tako sem bil ves čas seznanjen s stanjem pripravljenosti. Na spopad smo se ves čas zavzeto pripravljali, čeprav smo iskreno upali, da ga ne bo. Mene in še mnoge druge je zelo jezilo defetistično delovanje nekaterih. Ko so začeli zbirati podpise za demilitarizacijo Slovenije, so podpisali listino vsi člani predsedstva, razen g. Omana. To je bilo zelo neodgovorno in zaskrbljujoče početje.

Uspešen plebiscit me je navdal s takšnim navdušenjem, da sem se zarekel, da ne bom nikoli več zabavljaj na račun politične volje Slovencev. Kajti ob tej kritični uri in ob tem pomembnem vprašanju smo bili Slovenci oz. državljani Republike Slovenije tako enotni, da kaj takega niti približno nisem pričakoval. Jasno mi je bilo, da ne gre več za sanjarije nekaterih, kot so radi poudarjali nasprotniki osamosvojitve, pač pa da vodimo slovenski narod pri podjetju, ki ima najširšo podporo ljudi. Zadovoljstvo je, če veš, da delaš nekaj, kar podpira velika večina.

Dogodki v Pekrski gorci so nas opozorili, da osamosvojitve ne bo potekala čisto enostavno. Ob tem sem dijakom na gimnaziji dejal, da se lahko zgodi, da bo osamosvajanje propadlo in da nas bodo nekaj najbolj vnetih zagovornikov mogoče postrelili, vendar naj ne obupajo. Dal sem jim primer s praško pomladjo ali dogodki na Poljskem, kjer je še ista generacija dočakala propad osovražnega sistema.

Na predvečer osamosvojitve smo stranke DEMOS organizirali vse pihalne

godbe, da so igrale po dolini. Na mnogih krajih smo zakurili kresove in pripravljali proslave, sadili smo lipe osamosvojitve in bili omotični od navdušenja. V Žalcu smo pripravljali proslavo v okviru Žalske noči. Vendar so ljudje prišli na glavni trg in dobesedno iskali, da jim bo kdo kaj rekel. Ko sva z g. Sadnikom v parku posadila lipo, sem zbranim spregovoril nekaj spodbudnih besed, nato pa sem se ves prevzet odpravil po dolini, od kresa do kresa. Povsod so ljudje proslavljali. Jaz sem to proslavljanje proti jutru zaključil v Preboldu. Naslednji dan, 25. junija, je bila sklicana skupščina. Že prej smo se dogovorili za praznovanje. Žena je pekla potico, jaz sem pripravil sto litrov vina, nekateri člani pa so obljubili še druge priboljške. Ker nisem poslušal radia, nisem vedel, kaj se dogaja. Najprej me je vsa objokana klicala žena in me vprašala, ali naj peče potico, ali ne in kaj naj naredi z zastavo izobešeno. Dejal sem ji, naj peče potico in naj pusti zastavo izobešeno. Nekaj pred sejo skupščine so prišli k meni fantje iz Kmečke zveze in izrazili mnenje, da bi ne bilo primerno, da se veselimo ob tem, ko povsod potekajo boji. Odločili smo se, da pošljemo hrano TO, vino pa prihranimo za drugo priliko. Pred zasedanjem smo nazdravili s šampanjcem. Ko smo odpirali steklenice, je bila prava kanonada. Spregovoril sem nekaj slavnostnih besed in novonastalo državo primerjal z novorojenčkom, ki je potreben vse skrbi in nege.

Ko sem se vrnil domov, sem našel vso obupano ženo, ki je že znosila odeje in hrano v klet, da bomo imeli pripravljeno zaklonišče. Smejal sem se ji in jo skušal spraviti v dobro voljo. Bil sem neizmerno vesel, ker se moja zla slutnja o prvem tanku ni uresničila. Bil sem odločen, da storim vse, kar bo treba, tako da nisem čutil nobene zaskrbljenosti ali napetosti. Vzeti nisem hotel niti pištole, ki so nam jih ponudili. Občinsko vodstvo je odlično delovalo. Sodelovali smo s TO in policijo. Veselje je bilo gledati, s kakšno hladnokrvno odločnostjo se vsak loteva svoje naloge. Razpoloženje ljudi je bilo fantastično. V TO so se javljali prostovoljci v takšnem številu, da jih skoraj nismo mogli sproti vpisovati. Vračali so se ljudje iz tujine, da bi lahko pomagali. Ko sem čez dva dni zjutraj slišal, da so se predali prvi jugoslovanski vojaki, sem si rekel Janša deluje. Kmalu se je pokazalo, da se načrt, ki ga je obrazložil na konvenciji SDZ, pred volitvami 1990, uresničuje. Način, kako smo zaustavili tanke, je tako originalen, da lahko Janšo mirne duše prištejemo ob bok takšnim poveljnikom, kot so bili Epaminonda, Kamil, Marij ali de Gaulle. Naše enote so blokirale celjsko vojašnico in brez boja zasedle

skladišče v Zaloški gorici. S padcem tega skladišča v naše roke je TO dobila zadostne količine vsega orožja. Zmaga je bila odločena. Kar je sledilo kasneje, so bile bolj formalnosti.

Sijajna vojaška zmaga v desetih dneh nad JLA je povzročila v Srbiji popolno zmago velikosrbske ideje. Stara zamisel o amputaciji Jugoslavije je prevladala. Škoda, ker niso imeli na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini in na Kosovu tako sposobnih voditeljev, kot so bili naši. Z enako odločno akcijo bi lahko bili Srbe potisnili v njihove narodnostne meje in prelivanja krvi v Jugoslaviji ne bi bilo. Za prelivanje krvi nismo krivi Slovenci, pač pa neodločnost in premajhna usposobljenost voditeljev na Hrvaškem, Bosni in Hercegovini ter na Kosovu ter seveda agresivnost in nacionalistična zaslepljenost pri Srbih in njihovih voditeljih.

Glavni akterji osamosvojitve smo bili kasneje prizadeti. Dobili nismo niti statusa veteranov vojne za Slovenijo. Najvišja državna odlikovanja pa so prejeli celo ljudje, ki so bili odločni nasprotniki osamosvojitve. To povzroča nepotrebne zamere in nasprotja. Ne vem, zakaj to počnejo nekateri v slovenski politiki. Dobro vem, da to ne pripomore k strpnemu sožitju, zaupanju in razvoju naše države.

Proslava rezultatov plebiscita 23. decembra 1990.

Adi Vidmajer

TVEGANJE JE DEL ŽIVLJENJA

En sam trenutek v življenju ni drugemu enak: uglašuje ga drugačna izkušnja, polni drugačno čustvo, osmišlja drugačen razum. Vsako obdobje življenja nam piše lahke in težke, svetle in temne strani. Velikokrat rečemo: "Živemu človeku se marsikaj zgodi." Res je. Marsikaj se je zgodilo v letih, ko sem poučeval v Preboldu. Veliko vsega se je zgodilo, ko sem vodil Telesnokulturno skupnost - šport v občini Žalec.

Da pa bo moje življenje tesno in zgodovinsko povezano prav z našo državo, nisem nikoli pričakoval, še manj načrtoval. Ko sem leta 1983 prevzel vodenje občinske teritorialne obrambe, se je začela nova pot mojega razmišljanja. Kaj sploh želim? Kaj lahko storim dobrega, koristnega in sprejemljivega za vse tiste, ki prihajajo na različne oblike vojaškega usposabljanja? Saj se vedno podajaš v negotovost, kadar greš na novo, še neuhojeno pot.

Vedno sem najprej in največ razmišljal o ljudeh, o človeku kot posamezniku: kako se kdo počuti, katere so nerešene težave in kako vse v najkrajšem času postaviti na pravo mesto, da se bo življenje v novem okolju čimprej normaliziralo in se mu bo posameznik brez večjih težav lahko prilagodil. Vse ostale delovne naloge so bile podrejene temu, torej na drugem mestu.

Kar nekaj let je minilo, da sem spoznal, kaj vse se skriva v tej zapleteni vojaški knjigi. To je velika knjiga, v kateri je zapisano tudi moje ime. Tu so tudi imena in priimki mojih prijateljev iz štaba in enot. Vsem, ki sem jim poveljeval, sem zelo zaupal, še zdaj pa sem prepričan, da je bilo tudi zaupanje vame veliko. Prav ta občutek medsebojnega zaupanja je v meni še krepil moč in mi dajal samozavest, da sem se tako hitro odločal za akcije. Slednjemu je prav gotovo botrovala tudi moja želja po pustolovščinah, pri-

dobljena v zgodnji mladosti zlasti v športu, planinstvu, orientaciji ter življenju v naravi in z naravo nasploh. Vse te izkušnje ter moj odnos do ljudi in do lepote narave sem najbolj cenil in upošteval prav v času, ko je pri nas skoraj čez noč prišlo do velikih sprememb.

Pričelo se je 16. maja 1990 - na dan pohoda stalne sestave TO na železniški postaji Ponikva pri Šentjurju. Sprejel sem pisemsko ovojnico, katere vsebina je bil ukaz o predaji orožja, streliva in minsko eksplozivnih sredstev (MES) teritorialne obrambe v skladišča JLA.

“Kaj to pomeni?” je bilo prvo vprašanje, ki sem ga postavil ostalim komandantom občinskih štabov. Vse se je odvijalo tako hitro, da ni bilo časa veliko razmišljati, odločiti se je bilo treba takoj. Uči se žrtev za skupnost, samega sebe zmaguj - to je največja zmaga.

Naslednji dan, 17. maja 1990, sem o ukazu obvestil predsednika Sveta za SLO in DS pri SO Žalec Ludvika Semprimožnika. Izredna seja Sveta je bila

Kamioni jugoslovanske armade prihajajo po orožje v skladišče TO. Toda zastoj. TO naše občine orožja ni dalo jugoslovanski armadi.

19. maja ob 9.30 v moji pisarni. Sprejeli smo naslednji sklep: "Orožje enot in štabov TO, ki se nahaja v obstoječih skladiščih, začasno ostane na teh lokacijah, kjer pa ga lahko po potrebi dodatno zavarujemo." In zavarovali smo ga. Prav tega dne, torej 19. maja, je pred skladišči TO stalo kar 11 kamionov JLA, ki so prišli po orožje. Odpeljali so prazni, saj smo skladišče

Kamioni odhajajo brez orožja.

zastražili, odzema orožja pa nismo dovolili. V Sloveniji je pri taki odločitvi vztrajalo le 11 občin.

Vodstvo občine je takrat kot predsednik SO Žalec prevzel Milan Dobnik, ki je s tem postal tudi predsednik Sveta za SLO in DS.

V pogajanjih o predaji orožja sta pred sejo Sveta sodelovala tudi generala JLA Kolšek in Hočevar. Po že omenjenem sklepu Sveta Kolšek ni več vztrajal pri predaji orožja, ni nas več prepričeval, temveč je samo naročil, naj sklep odnesemo na "pokrajino" v Celje. Seveda smo se ponovno srečali čez nekaj dni v Žalcu, kjer je bilo zadnje srečanje med generaloma, Milanom Dobnikom, Ludvikom Semprimožnikom in mano. Taktično - modro smo

odbili njune želje.

S tem so se začeli hudi dnevi varovanja orožja; do tistega trenutka, ko smo se (spet v veliki časovni stiski) odločili, da s pomočjo Postaje milice Žalec, ki jo je takrat vodil Stane Veniger, orožje premestimo na rezervne lokacije - na kmetije v Andražu, Prelogi, Dobriču, Grušovljah, Praprečah, Šeščah in Marija Reki. V aktivnosti pri prevozu in nameščanju orožja, v razgovore s hranitelji orožja in njihovimi družinami je bilo vloženo ogromno energije. To je bila velika akcija in odgovorna naloga za vse, ki so orožje premeščali, in za vse, ki so ga hranili, dokončana pa je bila 26. in 27. novembra 1990. Od tega trenutka dalje je bilo še več skrbi, saj mi ni bilo vseeno, kaj se bo dogajalo v zvezi z novimi skladišči, ki smo jih varovali od daleč.

V nočnih urah sem na "pokrajini" poročal, kako smo pripravljeni na terenu. Odvzem orožja iz začasnih skladišč se je pričel že v aprilu in maju leta 1991, ker smo morali pred prihajajočim časom zavarovati najbolj pomembne objekte v občini. Takrat so se pričeli tudi množični pobegi in prebegi iz JLA v TO. Naš sprejemni center je bil na "Jezeru" na Dobrovljah, kjer je bilo zbranih veliko število vojakov in nekdanjih oficirjev JLA. Ta center je naš 81. območni štab zelo dobro varoval.

Sedež 81. območnega štaba je bil v Žalcu na nekdanjem občinskem štabu TO. Vse enote (33) so bile mobilizirane do 30. junija 1991. Istega dne smo ob 15. uri popoldne po večdnevni pogajanji zavzeli Zaloško gorico, kjer je bilo eno največjih skladišč MES v Sloveniji (170 kamionov MES). Štirinajstdnevna pogajanja so bila trda, načrt akcije prevzema skladišča pa teoretično in praktično natančno pripravljen in ravno tako izveden. To je bil tudi poseg, ki nam je še dvignil samozavest in vлил dodatnih moči za uredničenje nadaljnjih nalog.

Naše enote so blokirale objekte JLA na Bukovžlaku in v Šmarjeti, vojašnico v Celju ter Pečovnik. Vsak dan je bilo več aktivnosti in vsak dan je bila večja skrb za več kot 3000 pripadnikov TO na našem območju. Zasedenost ozemlja z enotami je bila v občini Žalec in v občini Celje dobra. Poveljniki enot so pravilno izpolnjevali moje ukaze, ki sem jih posredoval v enote prek članov mojega območnega štaba. Ob koncu vojne smo enote do 20. julija postopoma razformirali; ostale so le enote za zavarovanje ter kontrolo nad objekti JA.

Zgledno je bilo tudi naše sodelovanje z ostalimi poveljniki območnih štabov v celjski pokrajini.

Moj tokratni zapis je sicer natančen, a skop; dogodki in ljudje, ki so v njih sodelovali, pa zaslužijo mnogo več; zaslužijo, da bi se o njih pisalo obširneje in natančneje. Tega se dobro zavedam in bom kot svojo nalogo v prihodnosti najbrž tudi izpolnil. Zaradi vseh tistih pogumnih ljudi, ki o njih zgodovina molči, ki ne prejemajo medalj za svojo hrabrost in se ne kitijo z zgodbami o svojem pogumu, a bi brez njih zmage ne bilo. In tudi zaradi sebe.

Ob koncu pisanja o resničnih doživetjih in različnih občutkih, ki so me spremljali kot komandanta, nato pa kot poveljnika 81. območnega štaba v času vojne za samostojno Slovenijo, moram poudariti, da je bila to vojna živcev; da je bila psihološka bitka mačke z mišjo, v kateri je proti vsem pravilom moči in premoči zmagalo srce. Premoč JA je bil res ogromna, še večja pa je bila naša želja po svobodi; tako velika, da sploh nismo razmišljali o posledicah, ki bi nas doletele, če bi ne zmagali. Če pustimo prihodnosti pot, se zgodi vselej in brez izjeme zaželeno.

Slovenci smo bili v teh dneh kot eden; "držali smo skupaj" kot kasneje nikoli več. Želim si, da bi bilo med nami vedno toliko složnosti.

Bil pa je ta težki čas tudi čas mnogih življenjskih spoznanj in osebnostnega zorenja. V človekovem življenju ni razloga za obup. Vedel sem, česa si želimo in za kaj se borimo, zato ni bilo težko ostati buden po več noči skupaj. Spoznal sem ljudi, ki jim lahko zaupam. Opravil sem svojo nalogo in poravnal svoj dolg domovini. Dovolj dobro, da sem se lahko svobodno odločil za vrnitev v svoj pravi, to je pedagoški poklic, kamor me je klicalo vztrajno in dolgo časa in tu danes skušam živeti in ustvarjati z mladimi, ki sem jih imel vedno rad.

Stanislav Veniger

AKTIVNOSTI POLICIJSKE POSTAJE ŽALEC V PROCESU OSAMOSVAJANJA SLOVENIJE

V času od 1. septembra 1989 do 1. oktobra 1991 sem opravljal dela in naloge komandirja Policijske postaje v Žalcu. To pomeni, da sem bil komandir v Žalcu prav v času osamosvojitvenih procesov. Spomini na ta čas bodo vedno prisotni v slovenskem narodu, enako pa tudi v meni, saj je bil to čas, ko so se nam izpolnile stoletne sanje naših dedov. Prvi spomini na osamosvojitvene procese sežejo v november 1989, ko je Odbor združenja za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo in Metohijo napovedal t.i. "miting resnice", ki naj bi bil 1. decembra v Ljubljani. Mestni sekretariat za notranje zadeve Ljubljana je izdal odločbo o prepovedi mitinga, ker pa so "mitingaši" na vsak način želeli priti v Slovenijo, je takratni republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl izdal odredbo o prepovedi vseh javnih shodov in prireditvev, prepovedal je sestajanje občanov na javnih mestih in prepovedal promet vseh motornih vozil, s katerimi bi se prevažale osebe, namenjene na miting. Tako kot na vseh policijskih postajah oz. takrat še postajah milice smo pričeli tudi v Žalcu pripravljati načrt za preprečitev prihoda na miting. Ker pa je bila aktivirana tudi posebna enota policije, katere pripadniki so bili tudi policisti iz Žalca, smo na podlagi dovoljenja RSNZ vpoklicali del rezervnega sestava. Naloge smo izvajali že nekaj dni pred napovedanim mitingom, vsi sodelujoči pa so naloge sprejeli zelo resno in jih tako tudi izvajali. Prepričan sem, da je vsem rezervnim in aktivnim policistom ostal v spominu odnos občanov do patrolj, kajti ni bilo malo primerov, ko so občani policistom v vozila nosili tople napitke in sendviče. Prepričan sem, da je bil to začetek obdobja, ko smo imeli pri občanih največji ugled in največje spoštovanje in je trajalo še nadaljnji dve leti. "Mitinga resnice" 1. decembra ni bilo oz. se je v Ljubljani zbralo samo nekaj posameznikov, v

spomin na ta dan pa smo si policijski veterani nadeli ime SEVER. Vse aktivnosti glede preprečitve mitinga so se namreč vodile pod imenom "Sever".

Spomladi leta 1990 je bil s strani takratnega Zveznega izvršnega sveta izdan ukaz o odvzemu orožja teritorialni obrambi. Še danes se spominjam sobote, 19. maja 1990. Nad Savinjsko dolino so bili temni oblaki, pripravljalo se je na dež, mislim, da je celo rahlo rosilo, ko so me policisti obvestili, da je proti Občinskemu štabu TO Žalec zapeljala kolona vojaških tovornjakov. Okoli 8.30 me je v pisarno poklical tudi komandant TO Adi Vidmajer, s katerim sva ves čas tesno sodelovala in povedal, da predsednik SO Žalec Ludvik Semprimožnik ob 9.30 v njegovi pisarni sklicuje izredno sejo sveta za SLO in DS. V bližino občinskega štaba sem poslal patroljo, sam pa sem se udeležil seje, na kateri sta bila predsednik občinske skupščine, komandant TO, mislim, da še eden ali dva člana in sam. Točka dnevnega reda je bila samo ena in sicer "Odvzem orožja iz skladišč teritorialne obrambe občine Žalec". Spominjam se tudi, da je Adi Vidmajer takrat povedal, da je v objektu povsem zasebno tudi general Kolšek, ki pa nanj ne izvaja nobenega pritiska. Brez veliko besed in v zelo kratkem času je bil sprejet sklep, da orožje ostane v skladiščih pod kontrolo TO oz. da se uvede straža. Ko smo vrata pisarne, kjer smo imeli sejo, odprli, je pred njimi stal visok mož, ki je samo vprašal, kako smo se dogovorili. Odgovorjeno mu je bilo, da orožja ne damo, on pa je odvrnil, da je potem v redu. Takrat sem tudi prvič srečal bodočega župana občine Žalec Milana Dobnika, ki je imel za primer poskusa nasilnega odvzema orožja pripravljene traktoriste, da z njimi blokirajo ceste in tako onemogoči vojski odvoz orožja. Ko je Dobnik postal župan, se je med njim, Vidmajerjem in mano stkalo prijateljstvo in popolno zaupanje.

Adi Vidmajer je po sprejetju tega sklepa, da orožja ne damo, za nekaj časa spremenil bivališče, saj je obstajala bojazen, da bi ga vojska skušala spraviti pred vojaško sodišče, mi pa smo predvsem v nočnem času pogosteje nadzirali območje poveljstva TO občine Žalec. Seveda ne zato, da bi nadzirali stražarje, ampak da bi jim v primeru potrebe nudili pomoč in zagovornikom odvzema orožja pokazali, da je orožje dobro varovano.

V mesecu novembru je bila nastala situacija že tako napeta, da je prišel ukaz, da je potrebno orožje TO skriti na druge lokacije. Tako me je 26. novembra poklical Adi Vidmajer in vprašal, če lahko priskrbim naš tovor-

njak in spremstvo za prevoz orožja. Takoj sem poklical takratnega načelnika inšpektorata UNZ Celje Franca Bevca, ki je tovornjak takoj odobril. V večernem času dne 26. novembra 1990 je pred PM Žalec pripeljal tovornjak UNZ Celje voznik Samo Šindelfeld. Skupaj z mojim namestnikom Radom Gašparičem sva vzela avtomatsko orožje, se usedla v modrobelega golfa, nato pa smo se skupaj odpeljali na TO. Vidmajer je imel že pripravljeno ekipo za nalaganje in pričela se je precej dolga noč. To noč smo do zjutraj vozili orožje na kmetije po celi Savinjski dolini, midva z Gašparičem pa sva prevoze varovala. Del minsko eksplozivnih sredstev smo odpeljali v skladišče naše postaje in dolgo nisem nikomur povedal, kaj imamo v skladišču. Tega nisem povedal ne zato, ker ne bi komu zaupal, ampak enostavno zato, ker to ni bila primerna lokacija za hrambo takšnih sredstev. Glede na to, da je od takrat preteklo že veliko časa, lahko to tudi napišem, če pa bi se kaj pripetilo, je vprašanje, kaj bi ostalo od objekta, kjer je bila včasih policijska postaja Žalec. Kasneje smo tudi naše orožje disperzirali po Savinjski dolini in sicer na domove naših delavcev, upokojencev in rezervistov.

V tem času so se izvajale tudi aktivnosti glede organiziranja manevrske strukture narodne zaščite, kar je v celjski regiji s strani policije vodil Franc Bevc. Ko me je prvič poklical, da naj pridem popoldan s civilnim vozilom in oborožen z avtomatskim orožjem na določeno lokacijo, nisem vedel, kaj naj si mislim. Kasneje je prišel še takratni celjski komandir, sedaj poveljnik Specialne enote ministrstva Srečko Krobe. Ugotovila sva, da sva bila določena za varovanje sestanka MSZNZ, ki je potekal v prostorih občine Žalec pod pretvezo planinskega sestanka. Ti sestanki so potekali tudi na drugih lokacijah, običajno pa smo jih varovali določeni komandirji policijskih postaj.

Spominjam se tudi obdobja, ko je jugoslovanska vojska nameravala zapleniti kartoteke nabornikov, saj je skupščina sprejela moratorij na pošiljanje slovenskih nabornikov na služenje vojaških obveznosti v JLA. Takrat so delavci sekretariata za ljudsko obrambo, ki ga je vodil Anton Vesolak in s katerim sva tudi postala prijatelja, v naše prostore prinesli kompletne kartoteke, ki smo jih varovali s prepričanjem, da vojske v naše prostore za nobeno ceno ne spustimo. Takrat smo tudi zaklenili zadnji vhod v prostore policijske postaje, kar je nekaj časa predstavljalo problem za takratne DPO, ki so imele tudi prostore v tej zgradbi, sčasoma pa so se navadili, da so hodili mimo dežurnega. Najprej je bilo potrebno poskrbeti za

varnost in to so vsi razumeli.

Dnevi pred osamosvojitvijo so bili namenjeni preverjanju rezervnih lokacij in možnosti prehrane, če bi za kratek čas morali umakniti del moštva iz Žalca. Urejali smo tudi arhiv, ki smo ga razdelili na tistega, ki bi ga odnesli s sabo, ga uničili ali ga pustili v prostorih. Dokončno smo še prevetrili obrambni načrt, kjer sem z razočaranjem ugotovil, da je vse tisto, kar smo leta pisali in ažurirali, neuporabno in si s tem nimam kaj pomagati. Pomemben je bil samo načrt kurirskih poti za aktiviranje aktivnega in rezervnega sestava policije, ta je bil dejansko uporaben in tudi preizkušen, in načrt vpoklica vozil iz rezervnega sestava. 23. in 24. junija smo namreč vpoklicali celoten aktivni in rezervni sestav, dopusti pa so bili tako ali tako že prej prekinjeni.

Na večer osamosvojitve naše države sem bil doma v Laškem in gledal neposredni prenos svečanosti prek televizijskega sprejemnika. Od veselja sem odprl steklenico šampanjca, kmalu nato pa sem že slišal preletavanje vojaških letal nad Laškim. Vedel sem, da naša osamosvojitve ne bo šla kar tako mimo, saj smo se nenazadnje skoraj dve leti podnevi in ponoči sestajali na UNZ Celje, ki jo je takrat vodil Stane Soršak. Zaradi tega sem se že naslednji dan odpravil na PP Žalec, kjer sem ostal do konca vojne, večinoma pa sem spal kar v pisarni. Med osamosvojitveno vojno smo delali z roko v roki s komandantom Vidmajerjem in županom in med nami ni bilo potrebno veliko besed, saj smo se sporazumevali že s pogledi. Vsakdo je vedel, kaj je njegova naloga, če je bila potrebna kakšna pomoč, ni nihče kompliciral, skratka, vsi smo vedeli, kakšne so naše naloge in končni cilj - ohraniti komaj rojeno državo Slovenijo. Prepričan sem, da so v večini krajev naše države policisti in pripadniki TO zelo dobro sodelovali in mi je danes žal, da sta kasneje nastali dve veteranski organizaciji. Menim, da je brezpredmetno govoriti o tem, kdo je bolj zaslužen za osamosvojitveno vojno, saj se takrat nismo spraševali, kdo bo več naredil, ampak so bile naloge in cilji jasni. Tudi sedaj, ko župan vsako leto v juniju organizira srečanje vseh, ki smo takrat v občini Žalec vodili aktivnosti, se ne pogovarjamo o tem, kdo je bil bolj zaslužen, ampak o tem, kako dobro smo sodelovali in opravljali naloge. Ne glede na to, da v občini Žalec ni bilo oboroženih spopadov, sem prepričan, da bi vsi, tako pripadniki TO kot aktivni in rezervni policisti v popolnosti odigrali svojo vlogo, če bi do spopadov prišlo. Vsi aktivni in rezervni policisti so bili ves čas angažiranosti izredno disciplinirani.

rani in so se zavedali svoje zgodovinske vloge, zato nisem nikoli niti za trenutek podvomil v njih. Bil sem tudi prijetno presenečen, da so rezervni policisti ob prvem sklicu dojeli resnost in pomembnost trenutka, ko sem jim povedal, da so jugoslovanski vojaki postali agresorji in sovražniki in da bomo zoper njih uporabili tudi strelno orožje. Aktivni policisti so namreč dokaj dobro poznali razvoj dogodkov, medtem ko so rezervni policisti lahko pridobivali informacije samo iz medijev. Kot pa sem že opisal, so takoj dojeli situacijo in s ponosom opravljali naloge skupaj z aktivnimi policisti. Sicer pa je bilo precej žalskih aktivnih policistov tudi v posebni policijski enoti in ravno ti so opravljali naloge tudi v Mariboru, ko je bil povožen Josef Simčik pred vojašnico vojvode Mišiča v Mariboru.

V času osamosvojitvene vojne se spominjam tudi obvestila, ki ga je po radiu sporočil Jelko Kacin, da so nad Slovenijo krenila letala JA z namenom borbene delovanja. Bila je sobota dopoldan, dan je bil lep in sončen. Žalec pa dokaj prazen. Takoj po obvestilu sem preštel do deset in premislil, kaj narediti, nato pa sem iz pisarne odšel v pritličje, kjer so bili policisti in policistke. Stražarje sem razporedil okoli postaje tako, da so bili vsaj deloma v kritju, ostali pa smo odšli proti stavbi občine. Tam je bilo namreč zaklonišče in se je pred poslopjem že zbralo nekaj občanov. Vendar pa smo takrat ugotovili, da je zgradba zaklenjena, ko pa je nekdo le prišel odpret vrata, smo tudi ugotovili, da je bilo skladišče polno razne krame. Glede na čas, ki je minil, sem menil, da letal in napada ne bo, zato so občani odšli domov, mi pa nazaj v enoto.

Spominjam se tudi 30. junija 1991, ko me je Adi Vidmajer povabil na ogled Zaloške Gorice, ki so jo takrat zavzeli žalski teritorialci. Zavzetje je potekalo brez izstreljenega naboja, na kar je bil Adi še posebej ponosen. Teritorialcem, ki so kasneje skladišča stražili, smo posodili naše policijske zveze, tako da so lahko med sabo nemoteno komunicirali in da so bili na zvezi tudi z nami, če bi prišlo do morebitne potrebe po pomoči. Pa tudi sicer so se od takrat naprej policijske patrulje zadrževale v bližini Zaloške Gorice. Nekajkrat sem se tudi sam zglašil v Zaloški Gorici in ne bom pozabil večera, ko sva s policistom Markom Ropretom skupaj obiskala skladišče. Prav takrat je bilo po poročilih povedano, da je ZIS sklenil, da se vojska iz Slovenije dokončno umakne. Kljub temu, da sva bila v službi, sva šla v bližnji lokal nazdravit na to novico. To je pomenilo dokončno osamosvojitve Slovenije in začetek normalizacije razmer.

Meseca septembra sem iz Žalca odšel na inšpektorat policije UNZ Celje. Takoj sem bil dodeljen v delovno skupino, ki smo jo sestavljali Drago Vornšek, Martin Krašek in jaz. Imela je nalogo postaviti mejne prehode na meji s sosednjo Hrvaško. Na tem projektu smo delali tri mesece in mejni prehodi so ostali tam, kjer smo jih takrat postavili. V mesecu oktobru sem prijatelje iz Žalca (župana Dobnika, poveljnika Vidmajerja, predsednika IS Krajnca, sekretarja za LO Vesolaka in Lojzeta Posedela) povabil na ogled južne meje. Ko smo se pripeljali v bližino mejnega prehoda Imeno, do prometnega znaka, ki opozarja na CARINO, je župan ves ganjen dejal, pa smo le dočakali tudi to mejo. Takrat morda nismo v popolnosti dojemali, kaj to pomeni, dejansko pa je to pomenilo popolno suverenost nad ozemljem naše mlade države.

Milan Dobnik

POGLED ŽALSKEGA ŽUPANA NA POLITIČNE POTI IN STRANPOTI V ZADNJIH DESETIH LETIH

Od izida zadnjega Savinjskega zbornika smo v Savinjski dolini in Sloveniji doživeli marsikaj zanimivega. V pričujočem zapisu bom skušal obuditi spomin na pomembnejše politične dogodke. Iskreno se opravičujem bralcem, ker ta zapis za marsikoga ne bo popolnoma objektivni. Zato sta predvsem dva razloga. Prvi je ta, da arhivsko gradivo za ta čas še ni urejeno in je zato piscu nedostopno. Nedostopno je tudi zaradi normalne prakse, da se arhivi odpirajo šele po določenem času. Za manj kočljive zadeve po dvajsetih letih, za bolj pa šele po petdesetih ali po smrti aktivnih udeležencev. Drugi razlog je v tem, da je pisec sestavka večino tega časa aktivno udeležen v političnem dogajanju v naši občini. Zato kljub zgodovinski izobrazbi in želji po objektivnosti ne morem jamčiti za popolnoma nepristransko presojo dostopnih virov. Zaradi tega se vsem udeležencem dogajanja opravičujem, če bo kdo prikazan drugače, kot bi si zaslužil.

Praznovanje 120-letnice II. slovenskega tabora v Žalcu je potekalo v času, ko je bila takratna družba v Občini Žalec, Republiki Sloveniji in SFRJ dobesedno v agoniji. Socialistična samoupravna ureditev je zahajala v vedno večje težave, iz katerih večina tedanjih voditeljev ni videla izhoda. Vedno bolj so se izgubljali v stari retoriki, na plano pa so stopale nove sile. V javnosti so se najbolj slišale zahteve mladih, organiziranih v njihovi legalni družbenopolitični organizaciji ZSMS. Nosilci slovenske pomladi smo takrat delovali v glavnem v privatnih krogih, kjer smo propagirali ideje, ki so jih zagovarjali Društvo slovenskih pisateljev, Odbor za varstvo človekovih pravic in še nekateri demokratično usmerjeni slovenski izobraženci.

Slavnostni govornik na praznovanju II. slovenskega tabora Matjaž Kmecl je ponovil za Zarnikom, da moramo svojim otrokom dom zapustiti posprav-

ljen, čist in bogat, da ti ne bodo rekli, naši očetje so nam zapravili deželo. Tedaj verjetno niti slutil ni, da bo ta dežela že čez tri leta svobodna in demokratično urejena. Je pa razbrati to slutnjo v zapisu Anke Krčmar ob 10-letnici izhajanja Savinjskega občana, ki napoveduje, da bo časopis morda pisal o dogodkih, ki bodo oblikovali čas.

Stiska tistega časa je najbolj opazna ob razpravah o stanju v gospodarstvu, ukinjanju samoupravnih interesnih skupnosti in ukinjanju celodnevne osnovne šole. Proizvodnja je zadnja tri leta pred demokratičnimi volitvami stalno upadala. Naraščala je inflacija. V letu 1988 so se cene v prvih devetih mesecih povečale za več kot trikrat. Padalo je domače povpraševanje in rastle je število brezposelnih. Naraščala je socialna stiska, na kar opozarja tudi dejstvo, da je bilo v šolah vedno manj otrok, ki so imeli kosilo. Stanje v šolstvu v občini je bilo tako pereče, da so se učitelji zatekli k stavki. Kakšno je bilo materialno stanje šol, kaže dejstvo, da vsa amortizacija v šolah ni znesla za potrebna sredstva za obnovo kotlovnice v Osnovni šoli Polzela. Zaradi pomanjkanja sredstev in spremenjene politične klime so ukinili celodnevno osnovno šolo. Ob tej priliki je tedanji predsednik Izvršnega sveta Skupščine občine Žalec Anton Bratuša napovedal, da so časi takšni, da se bo treba še marsičemu odpovedati in marsikaj ukiniti. Tudi lokalno glasilo Savinjski občan je bilo v strahu, da bo po desetih letih izhajanja zaradi pomanjkanja denarja ukinjeno. Zaradi nizkih plač oz. osebnih dohodkov in zamujanja pri izplačilih so se pričele stavke tudi po tovarnah. Tedanji voditelji, ki so prihajali v občino razlagat in razjasnjevati stanje, so bili še polni starih besed in miselnosti, kar ni obetalo nič dobrega.

V teh navidezno brezizhodnih razmerah so bile prvi večji znanilec novega volitve slovenskega člana Predsedstva SFRJ. V Sloveniji so se odločili, da izvedejo demokratični postopek evidentiranja kandidatov. V zaključni igri sta ostala Marko Bulc, ki je poosebljal staro gardo, čeprav so ga predstavljali kot gospodarstvenika, in nosilec novih idej in tedaj popolnoma neznan bančni uslužbenec dr. Janez Drnovšek. Družbenopolitične organizacije v Žalcu so podprle Marka Bulca, vendar je na referendumu tako pri nas kot v Sloveniji zmagal dr. Janez Drnovšek. To je bil znak, da si Slovenci želimo novega vetra v politiki.

Največ novega so v okviru uradne politike ponujali mladi. V razpravi o kmetijski politiki so vzpodbudili nastajanje kmečke zveze, niso pa spremenili tedanje uradne kmetijske politike, ki je skupaj z Zakonom o zemljiškem

maksimumu že več kot štirideset let preprečevala normalen razvoj slovenskega kmetijstva. Spomladi leta 1989 sta vodstvo občinske konference ZSMS prevzela Vojko Zupanc in Gregor Vovk. Bila sta zelo delavna in sta stališča občinske konference ZSMS redno objavljala v medijih. Mladi so podpirali mnogo zahtev, ki so jih postavljali slovenski demokrati in jih na njihov značilen, ironičen in zaletav način predstavljali javnosti. Podpirali so zahtevo po ustavi in demokraciji, kritizirali so temeljno listino Slovenije, ki so jo ponujale uradne družbenopolitične organizacije kot protiutež majniški deklaraciji, ki so jo izdali in zanjo pobirali podpise slovenski demokrati. Zlasti so kritizirali zahtevo po vladavini dela in samoupravnem socializmu. Namesto tega so zahtevali na ustavi in svoboščinah človeka in državljana ter demokraciji utemeljeno ureditev, kot jo je zahtevala majniška deklaracija. Zanimiva je ugotovitev, da jih ne zanima, kako priti iz krize socializma, pač pa kako priti iz socializma. Zavrnilo so tudi nadaljnje sodelovanje v tako imenovani politični koordinaciji, v kateri so prej usklajevali politična stališča

Dr. Stipe Mesič in dr. Janez Drnovšek v pogovori z novinarji ob obisku v Žalcu l. 1991.

družbenopolitičnih organizacij in s tem v bistvu zagotavljali vodstvo ZKS. ZSMS je v občino povabila Igorja Bavčarja, ki je vodil Odbor za človekove

pravice. Vzpodbujala je tudi nastajanje Zelene alternative. Po kongresu v Portorožu so se vedno bolj zavedali svoje realne moči in se pripravljali na volitve in prevzem oblasti.

ZKS v občini je izgubljala članstvo. Ob koncu osemdesetih let to ni bila več tista vsemogočna partija, ki je oblačila in vedrila v Savinjski dolini in Sloveniji. Na sestanku so se neprestano srečevali s kritiko. Niso se mogli ogniti glavne odgovornosti za stanje, kakršno je bilo. Vodstvo ZKS v občini so v tem času prevzeli Franci Tratar, Božo Andoljšek in Viktor Furman. Komunisti so spretno izkoristili stanje v Jugoslaviji in si z obrambo republiških pravic zagotovili podporo vseh političnih sil. V svojo propagando so uvrstili govorjenje o Evropi, vendar so še vedno ostajali ujetniki starih idej. Božo Andoljšek je pravilno ugotovil, da se soočamo z nenehno krizo z razvojnimi zaostajanjem, z gospodarsko neučinkovitostjo in nezadovoljstvom ljudi. Vendar ni ponudil drugega kot demokratični socializem, pluralizem idej in lastnine in čebinski manifest kot temelj političnega dela. Vse to je označil kot evropsko kakovost življenja v skladu s sloganom "Evropa zdaj". Podobno kot ZKS se tudi SZDL dolgo ni mogla ločiti od stare vloge in miselnosti. Občinska konferenca pod vodstvom Milana Zupanca je vse do konca leta 1989 oziroma do razpisa demokratičnih volitev skušala ohraniti svoj položaj v družbi.

Kmalu po ustanovitvi Kmečke zveze v Ljubljani je nastala podružnica tudi v Savinjski dolini. Njeno vodstvo so predstavljali Marjan Ribič, Vlado Marovt in Ivan Jošt. Sprva so v Kmečko zvezo vstopali predvsem kmetje. Od novonastalih strank so bili najbolj organizirani. Njim gre v veliki meri zahvala za razvoj ostalih demokratičnih strank.

V takšnem stanju in razpoloženju so bile v začetku januarja 1990 razpisane demokratične volitve. Ob najavi volitev decembra 1989 so demokratične stranke Slovenije ustanovile Zvezo strank demokratične opozicije s posrečeno kratico DEMOS, kar po grško pomeni ljudstvo in iz tega tudi izhaja beseda demokracija. Ob najavi volitev so se demokratično usmerjeni politiki znebili dvoma, ali misli partija resno ali samo išče najbolj zagnane nasprotnike, da bi jih lahko utišala. Stanje je moralo izgledati za tedanje vodstvo partije in države brezupno, da so se odločili za to potezo.

V januarju je bil v Žalcu ustanovni zbor Slovenske demokratične zveze in DEMOSa. Organizirala sta ga Eran Sadnik in Milan Dobnik. Dobnik je že leto prej sodeloval pri ustanovitvi SDZ v Celju. Ustanovni zbor je potekal v

nabito polni dvorani gasilskega doma. Gost na ustanovitvi je bil Janez Janša, kasnejši legendarni obrambni minister v prvi slovenski vladi. Govorniki na ustanovnem zboru so izrekli vrsto ostrih sodb na račun prejšnjega režima, kar je napravilo več škode kot koristi v kasnejšem volilnem boju. Govornikom seveda ne gre zameriti radikalnejšega govorjenja, saj so lahko prvič v življenju javno izrazili svoje mnenje. Niso se pa zavedali, da bodo nasprotniki to spretno izkoristili v volilni propagandi. V februarju sta bili nato ustanovljeni še Socialdemokratska stranka in Slovenski krščanski demokrati. Socialdemokrati so imeli ustanovni zbor na Polzeli, kjer so imeli spočetka največ pristašev. Za predsednika je bil izvoljen Marjan Brus, kot gostja se je ustanovnega zbora udeležila dr. Katja Boh. Slovenski krščanski demokrati so imeli ustanovni zbor tudi v žalskem gasilskem domu. Za predsednika so izbrali Franja Žolnirja, gost pa je bil Matjaž Puc.

Volilni boj je potekal v zelo neizenačenem položaju. Medtem ko so se bivše družbenopolitične organizacije, preobražene v stranke, lahko oprle na svoj profesionalni aparat z obilico materialnih sredstev in izkušenj in ob izdatni podpori medijev, so bile novonastale demokratične stranke brez strankarskega aparata, brez sredstev in brez izkušenj. Mediji so se raje ponorčevali iz njih, kot da bi jih podprli. Čeprav jim niso bili zaprti. Stranke DEMOS so dobile od občine po 10.000,00 din podpore. Da bi bila zagotovljena "enakopravnost", so enako vsoto dobile tudi nakdanje DPO. Strankam DEMOS je ta denar zadoščal na natis 300 plakatov. Vse drugo so plačevali voditelji sami. Naredili so tistoč in tisoč km s svojimi avtomobili. Večer za večerom so bili na zborovanjih, lepili so plakate in raznašali propagandno gradivo po domovih. Na zborovanja so prihajali tudi gostje iz Ljubljane. V Savinjski dolini je bil največkrat dr. Rajko Pirnat, ki je bil tukaj kandidat SDZ za družbenopolitični zbor. Znan je bil po svojih sijajnih nastopih. Zborovanja DEMOS so bila dobro obiskana. Ljudje so bili večinoma navdušeni, pritrjevali so govornikom in sami dopolnjevali vsebino s svojimi izkušnjami. Doživeli so tudi neprijetna vprašanja, kot npr. v Levcu, kjer je nekdo vprašal: "Ali v primeru osamosvojitve lahko jamčite, da bom dobil svoje devize iz jugoslovanske narodne banke?"

ZSMS - liberalna stranka je organizirala propagando bolj po ameriškem vzoru z nastopom pihalne godbe in mažoretk. Organizirali so razgovore z direktorji, vendar brez večjega uspeha. Stranka demokratične preнове je organizirala razgovor z Milanom Kučanom v Kulturnem domu v Žalcu.

Dvorana je bila zasedena nekaj več kot do polovice. Kučan se je neprijetnim vprašanjem spretno izognil. V kulturnem domu je imel zaključno prireditev tudi DEMOS. Na zborovanje so prišli dr. Dimitrij Rupel, dr. Rajko Pirnat, Ivan Oman in še nekateri drugi. Stranke so izvajale propagando prek medijev. Tu se je pokazala velika finančna premoč bivših družbenopolitičnih organizacij. Privoščili so si celostranske oglase s fotografijami vseh kandidatov. V soočenjih prek radia so znali spretno izkoristiti zaletavost kandidatov DEMOS. Ljudem so se uspeli prikazati kot umirjeni, preudarni in strpni politiki.

Posebne vrste nastopi so bili tudi zbori volivcev, na katerih je bilo potrebno dobiti potrditev kandidatur. Na teh zborih je pogosto prihajalo do besednih dvobojev med starimi in novimi silami.

Volitve so bile razpisane še po zapletenem volilnem sistemu po ustavi iz leta 1974. Občinska in republiška skupščina sta imeli družbenopolitični zbor, zbor občin oz. zbor krajevnih skupnosti in zbor združenega dela. Volitve v družbenopolitični zbor so bile proporcionalne, v zbor občin oz.

Peterletov obisk v Letušu po katastrofalni poplavi 1. 11. 1990.

zbor krajevnih skupnosti po večinskem sistemu, za zbor združenega dela pa so volitve potekale po sistemu volilnih okrajev za posamezne dejavnosti. 8. aprila so bile volitve za predsednika Predsedstva SRS, za člane Predsedstva SRS, za družbenopolitični zbor Skupščine SRS in prvi krog za zbor občin. Za zbor združenega dela so bile volitve 12. aprila. Drugi krog za predsednika Predsedstva, za zbor občin ter za družbenopolitični zbor in zbor krajevnih skupnosti po občinskih skupščinah je bil 22. aprila. Na volitvah za predsednika Predsedstva je dobil največ glasov gospod Milan Kučan. Več kot povprečje v državi pa je tudi v občini Žalec dobil Ivan Kramberger. Za člane Predsedstva so dobili največ glasov: Ciril Zlobec, Ivan Oman, Matjaž Kmecl, Slavoj Žižek in Dimitrij Rupel. Za zbor občin sta se v drugi krog uvrstila Franc Ogris in Gregor Vovk. Največ glasov za družbenopolitični zbor je dobila Slovenska kmečka zveza 18,01 %, ZSMS-liberalna stranka 17,75 %, ZKS-SDP 15,22 %, SKD 13,17 %, Zeleni Slovenije 10,29 %, tako da nobena od strank ni dobila neposrednega mandata v družbenopolitični zbor. V zbor združenega dela republiške skupščine sta bila izvoljena Majda Oblak in Vinko Drča. V drugem krogu volitev je za predsednika Predsedstva zmagal Milan Kučan, za zbor občin pa Franc Ogris. Tako je imela žalska občina v prvi demokratično izvoljeni skupščini tri poslance.

Novoizvoljena občinska skupščina se je sestala 21. maja. V družbenopolitičnem zboru so imele stranke DEMOS 13 mest in s tem večino enega glasu. Zaradi tega je vladalo prepričanje, da je DEMOS na volitvah zmagal. V zboru krajevnih skupnosti so imele nove stranke veliko večino, še večjo pa v zboru združenega dela stare. Za predsednika skupščine je dobil večino glasov kandidat DEMOS g. Milan Dobnik pred Francijem Tratarjem, SDP. Za mesto podpredsednika skupščine je bil izvoljen Andrej Šepec, Socialistična stranka. Za predsednika izvršnega sveta so se potegovali Alojz Kampuš, Boris Krajnc in Vlado Krajnc. V drugem krogu je bil od obeh Krajncev izvoljen Boris. Vsi izvoljeni so obljubili sodelovanje ne glede na strankarsko pripadnost. Kasnejša leta odličnega sodelovanja med izvršnim svetom in skupščino oz. med predsednikoma so potrdila, da izjave niso bile samo politična publika, pač pa so izhajale iz zavesti, da bo potrebno strniti vse sile za razrešitev nalog, ki so stale pred njimi.

V času med volitvami in prvim zasedanjem občinske skupščine sta bila žalska TO in občinsko vodstvo na pomembnem izpitu. Uprli so se predaji orožja in tako izvrstno opravili svojo dolžnost. Zato so bili tudi pohvaljeni na

prvem zasedanju novoizvoljene skupščine.

Kmalu po prvem sestanku skupščine in izvolitvijo mandatarja za predsednika izvršnega sveta je le-ta predlagal člane izvršnega sveta. Opravil je obsežna posvetovanja s predstavniki vseh strank. Kot je poudaril, mu je bilo glavno merilo pri izbiri kandidatov strokovnost.

Do prvega večjega zapleta v novoizvoljeni skupščini je prišlo ob rebalansu proračuna. Stranke DEMOS so predlagale zmanjšanje denarja, namenjenega strankam. Kot je pravilno ugotovil sekretar ZSMS g. Gregor Vovk v odprtem pismu, objavljenem v Savinjanu, je bil za to potezo skrit namen onemogočiti starim DPO, ki so se prelevile v stranke, še naprej vzdrževati strankarski aparat. Ta poteza je sprožila dolgotrajno dopisovanje prek medijev med predsednikom skupščine in sekretarjem ZSMS, ob katerem so se nekateri zabavali, drugim se je zdel nezaslišan, tretjim spet nepotreben.

Po prvih demokratičnih volitvah se je strankarsko življenje odvijalo naprej. Od starih sil je bila najaktivnejša ZSMS-liberalna stranka. Podobno kot v republiški skupščini in na državni ravni nasploh so se nekdanji mladinci tudi v Občini Žalec obnašali, kot da so alfa in omega demokracije. Levo in desno so delili nauke in dajali pobude, ki so bile več ali manj utopične. Zavzemali so se za demilitarizacijo Slovenije, zagovarjali anacionalnost in pretirano poudarjali pomen jugoslovanskega trga. Poznalo se jim je, da so imeli profesionalnega sekretarja, ki je bil zelo delaven in je posegal na vsa področja življenja. Ostali stranki sta počasi slabeli. Predvsem socialisti nekako niso našli originalnih idej. ZKS-SDP je doživela velik osip članstva. V njej se je pojavljala nekakšna dvojnost. Na eni strani so bili zakrknjeni stari komunisti, ki so izkoristili vsako priliko, da so zabavljali čez demokracijo, na drugi pa so bili zmernejši, ki so želeli stranki dati navdih moderne levousmerjene stranke.

Med novoustanovljenimi strankami je doživljala največji vzpon krščanska demokracija. Odbore so organizirali v vseh večjih krajevnih skupnosti in pridobili veliko članov. Slovenska kmečka zveza je po preimenovanju v Slovensko ljudsko stranko doživela precejšen osip. Del njenih članov je prešel h krščanskim demokratom. Še vedno je ostajala stanovska organizacija kmetov. Socialdemokratska stranka je širila svoje delovanje na vso občino. Vodstvo je prevzel Rudi Žohar, medtem ko se je prejšnji predsednik Marjan Brus umaknil iz politike. SDZ je stagnirala. Poznala se je prevelika obremenitev predsednika. Potrebno bi bilo, da bi vodstvo stranke prevzel

kdo drug, vendar tega niso storili. Ob koncu leta 1991 je prišlo do delitve stranke in s tem je še dodatno oslabela. V času po volitvah so na novo nastali Zeleni Slovenije, ki so bili povsem podrejeni LDS. Oblikovala se je tudi Demokratična stranka upokojencev, ki je po ljudeh in njihovem nastopanju bila pravzaprav seniorska organizacija ZKS-SDP. DeSUS je za svojo promocijo izkoriščala klube upokojencev.

Po osamosvojitvi je Slovenija dobila novo ustavo. Na podlagi te so bile izvedene nove volitve v državni zbor, kakor se je sedaj imenoval zakonodajni organ, in za predsednika republike. Značilno za te volitve je bilo, da so nekaj mesecev prej ubili Ivana Krambergerja in da je na politično prizorišče stopil Zmago Jelinčič s svojo Slovensko nacionalno stranko. Z izrazito nestrpnim nastopanjem proti priseljencem iz drugih republik je dosegel velik uspeh. Neverjetna pozornost medijev do njegovih nastopov je kazala na to, da je g. Jelinčič eksponent starih sil. Na to je že ob občinskem prazniku v Matkah v svojem govoru opozoril Milan Dobnik. Izrazil je strah za demokracijo spričo smrti Ivana Krambergerja, izredni medijski podpori Jelinčiču in skrajno leve gonje pod naslovom "Ustavite desnico". Volilni boj za te volitve je bil nekoliko drugačen kot pri prvih. Manj je bilo javnih zborovanj. S strani novih sil ni bilo več tako gorečih napadov na star režim. Bolj uravnotežena je bila propaganda v medijih. Rezultati v Občini Žalec, ki je bila razdeljena na dva volilna okraja v 5. volilni enoti, so bili podobno kot v vsej Sloveniji presenetljivi. Slabo so se odrezale stranke, ki so opravile največ dela pri osamosvajanju Slovenije. Neverjeten uspeh pa so dosegli LDS in Jelinčič. LDS je s pomočjo medijev uspelo prepričati ljudi, da so zmerna stranka, kljub nastopom Školča, Šetinca in Zlobca v skupščini. Odločilno vlogo pri tem je verjetno odigrala Drnovškova molčečnost in neaktivnost.

Prava politika, t.j. razreševanje nalog, se je odvijala v izvršnem svetu in skupščini občine. Izvršni svet je nadaljeval že dobro zastavljeno politiko odpiranja obrti in podjetništva. Občina ni vztrajala pri umetnem ohranjanju podjetij, ki so bila prekomerna zadolžena. Podprla je stečaje, kjer je bilo to nujno. Po stečajih so vsa podjetja prevzeli novi lastniki in nova vodstva, ki so v starih prostorih nadaljevali proizvodnjo in zaposlili ljudi. Skokovito je naraščalo število novih podjetnikov. Na komunalnem področju je bila posvečena posebna skrb izgradnji cest in vodovodov na obrobju občine. Občinsko vodstvo se je zavzeto lotilo racionalizacije občinske uprave.

Odpravljeni so bili uradni dnevi, tako da so ljudje lahko vsak dan urejali zadeve. S tem so bile odpravljene vrste na hodnikih občine. Številno zaposlenih se je zmanjšalo za dobro tretjino.

Veliko dela je bilo opravljenega pri pripravah za izgradnjo avtoceste. Potreben je bil trud v dveh smereh. Na državni ravni je bilo treba s projektom priti na prvo mesto. V občini pa je bilo potrebno prepričati nasprotnike izbrane trase. Oboje je uspelo. Pri tem je veliko delo opravil predsednik skupščine, ki je skupaj s celjskim občinskim vodstvom že septembra 1990 sklical posvet vseh občin na bodoči trasi avtoceste od Lendave do Nove Gorice oz. Kopra. S tem političnim pritiskom je potem nadaljeval tako dolgo, da je bil projekt izgradnje avtoceste sprejet na državni ravni. Tudi doma je uspel prepričati večino članov skupščine, da so sprejeli predlagano traso avtoceste kot sestavni del srednjeročnega in dolgoročnega plana občine.

Po sprejetju nove slovenske ustave sta bila sprejeta Zakon o lokalni samoupravi in Zakon o državni upravi. Na tej podlagi se je začela reorganizacija občin. Večino pristojnosti prejšnjih občin je po Zakonu o državni upravi prevzela v svoje roke država. S tem se je v državi izvedla velika centralizacija. Ustvarjeni so bili pogoji za razraščanje državnega aparata. Izničeno je bilo večletno prizadevanje občinskega vodstva v Žalcu pa tudi marsikje drugod za zmanjšanje uprave. V Savinjski dolini je nekatere zgrabila želja po ustanovitvi občine v skoraj vsaki krajevni skupnosti. Na zborih občanov je bilo predlaganih kar 12 novih občin. Državni zbor je nato predlagal 11 referendumskih območij za ustanovitev občin. Ljudje so razen v Taboru na referendumu zavrnilo vse predloge za nove občine. Ko je kasneje Vlada predlagala delitev občine na pet delov, je zaradi negativnega rezultata referenduma predsednik skupščine proti temu protestiral. Pomembnejša kot ta protest je bila verjetno kupčija, ki so jo sklenile leve stranke, ki so odstopile Vinsko goro Velenju, zato pa so njihovi poslanci podprli celovitost ostale občine. Ta izid je borca za nove občine strahovito razjezil. Še bolj zagrizeno so nadaljevali s prizadevanjem za razbitje občine.

V letu 1994 so se obetale nove volitve v občinsko vodstvo, ki sta ga po Zakonu o lokalni samoupravi predstavljala občinski svet in župan. Zaradi reorganizacije občin je bil prejšnjemu vodstvu podaljšan mandat do konca leta 1994. Volitve so bile razpisane decembra. Priprave na volitve so potekale že od poletja 1994. Med starimi strankami ni prišlo do dogovora za skupnega kandidata za župana. Zato je vsaka predlagala svojega. Nekdanje

članice DEMOS, ali kot se sedaj imenujejo pomladne stranke, je povabil nekdanji predsednik DEMOS na skupne priprave za volitve. Podpisale so tudi koalicijsko pogodbo. Zataknilo se je pri kandidaturi za župana. Vse osebe, ki so jih želeli imeti za kandidata, so kandidaturo zavrnilo. Ko se je že zelo približal čas za vložitev kandidatur in so druge stranke že zdavnaj objavile svoje kandidate, je nastal v tako imenovanih strankah pomladi strah, da bodo ostale brez kandidata. Gospod Franc Žolnir, ki je bil za vse sprejemljiv kandidat, je kandidaturo že ves čas zavračal zaradi starosti. V tem položaju je tedanji predsednik skupščine ponudil kandidaturo, vendar so jo člani SDS in SLS zavrnilo. V SDS so mu zamerili njegov protest proti delitvi občine, člani SLS pa njegovo prizadevanje za gradnjo avtoceste. Ker vendarle ni bilo na pomladni strani primerne kandidata, se je Milan Dobnik na pobudo predsednika DARS, g. Brodnika, odločil za neodvisno kandidaturo. Zadnji dan pred vložitvijo kandidatur se je g. Franc Žolnir le vdal prigovarjanju strank pomladi in kandidiral kot skupni kandidat. Stranke pomladi so nastop g. Dobnika ocenile kot izdajo. Volilni boj je bil zelo goreč in v mnogih primerih nepošten. Na volitvah za občinski svet so za nekaj desetink % zmagali liberalni demokrati pred socialdemokrati in krščanskimi demokrati. Dobro so se odrezali tudi upokojenci, medtem ko sta SLS in ZL doživeli precejšen neuspeh. V občinski svet se je uspelo uvrstiti tudi predstavnici Zelenih. Stranke pomladi so dobile 19 mest od 36 v občinskem svetu. Na volitvah za župana sta v prvem krogu dobila največ glasov Milan Dobnik in Franc Žolnir. V drugem krogu je bil izvoljen Milan Dobnik.

Po volitvah je župan pričakoval sodelovanje s strankami pomladi. Z njimi je usklajil imenovanje tajnika in vodij oddelkov. Toda pravega iskrenega sodelovanja med njim in svetniki ni bilo nikoli. Uspelo mu je najti podporo za posamezne projekte, medtem ko za celovito politiko občine in njenega razvoja ni bilo poslušna. V svetu je ves čas potekalo prizadevanje za razbitje občine. Trudili so se dokazati, da enotna občina v Savinjski dolini ni sposobna delovati. Vsak je hotel iz obstoječe občine potegniti čimveč. Pri tem so klavrno vlogo odigrali predvsem svetniki iz Žalca, ki se niso znali nikdar organizirati in podpreti župana in občinsko upravo v njenih prizadevanjih za skladen razvoj občine. Županu je uspelo razrešiti najtežje probleme, kot so: odvoz smeti na regijsko deponijo v Celju, sanacijo razmer na čistilni napravi in nadaljevanje njene izgradnje do potrebne zmogljivosti in oprem-

ljenosti, razrešena sta bila že več kot desetletje stara problema streh na kulturnem domu in na osnovni šoli v Žalcu. Bila je potrebna velika odločnost in podpora pri strokovnih delavcih, da je to uspelo. Zelo velike so bile težave pri izgradnji avtoceste. Z reševanjem teh zadev se je delo občinske uprave zelo povečalo. Pozorno spremljanje izgradnje in dobri odnosi z izvajalci del in DARS so občini prinesli lep uspeh. Podpisana je bila pogodba, na podlagi katere se je DARS zavezal, da bo v občini saniral poškodovane ceste, uredil vodotoke, ki jih je prizadela gradnja avtoceste in plačal odškodnino. Iz tega naslova je prišlo v občino skoraj 700 MIO tolarjev. Veliko zaslug za ta uspeh ima tudi svetnik g. Vinko Drča, ki je zelo uspešno povezoval niti občine in graditeljev avtoceste.

Delovanje strank je po občinskih volitvah leta 1994 potekalo po utečeni poti. Narodni demokrati so prenehali z delovanjem. Del članstva je prešel k socialdemokratom, del h krščanskim, mnogi pa so prenehali s političnim delovanjem. Ponehala je tudi velika aktivnost LDS, ki so se jim pridružili socialisti in demokrati. Če ne bi bilo sej sveta, bi strankarsko življenje v občini komaj opazili. Največ prireditvev sta organizirali SKD in ZLSD. Vladne stranke igrajo pomembno vlogo pri navezovanju stikov občine z ministrstvi. Pri tem sta na žalost mnogo premalo storila poslanca z naše občine v Državnem zboru.

Druge volitve po osamosvojitvi so bile 10. novembra 1996. Ponovno je stekla živahna volilna agitacija. Zanimivo je bilo, da so pri vrsti strank kandidirali ljudje, ki niso živeli na območju občine. Zdi se, da se premalo ljudi, ki imajo ugled v občini, ukvarja s politiko oziroma deluje v občinskih odborih strank. Na teh volitvah je bilo veliko presenečenje pismo, ki so ga dan pred volilnim molkom razpečali nasprotniki kandidature Milana Dobnika na listi SKD. S tem so naredili veliko škode njemu, SKD in vsej slovenski pomladi. Zato so jih izključili iz SKD, kar je ugodno vplivalo na delo stranke. Tudi na teh volitvah se je najbolje odrezala LDS, čeprav je doživela precejšen osip glasov. Velik napredek sta dosegli SLS in SDSS. Nazadovali so tudi SKD, ZLSD in Zeleni. Edinega poslanca v državni zbor je dobila DeSUS, čeprav je dosegla šele peto mesto med strankami v občini.

Po volitvah se v političnem življenju v občini ni dogajalo kaj bistveno novega. Največ prizadevanj je bilo za delitev občine. Vlada je predlagala razdružitevni referendum za pet novih občin. Uspel je le v treh območjih, ki so obsegala le manjši del občine. Zato je vlada štela referendum za neuspešen

in je predlagala, da ostane občina še naprej enovita. Z lobiranjem v državnem zboru je uspelo zagovornikom razbitja doseči, da je Državni zbor na seji izglasoval delitev občine na šest delov. Za prebivalce Savinjske doline bi bilo dobro, če bodo vodstva bodočih občin uspela sodelovati in uspešno razreševati naloge, ki zadevajo vso dolino.

Prvi poosamosvojitveni predsednik skupščine občine Žalec Milan Dobnik (desno) in prvi predsednik izvršnega sveta občine Žalec Boris Krajnc (levo), kot ju je leta 1990 "zabeležil" karikaturist Borut Pečar.

Milan Natek

NAJNOVEJŠE DEMOGEOGRAFSKE SPREMEMBE V OBČINI ŽALEC

I. Uvod

Savinjska dolina leži na izrazitem in pomembnem prehodnem ozemlju. V njenih naseljih se uveljavljajo in prepletajo številni in raznovrstni odtenki alpskega in subpanonskega sveta. Vse njihove značilnosti se kažejo v barvitosti pokrajinskega sistema ter v pestri pridelovalni usmerjenosti primarne proizvodne dejavnosti - kmetijstva. Poleg tega je lega ob stari obalpski prometnici, ki že od nekdaj povezuje severnojadransko in furlansko nižavje z vzhodnimi alpskimi pokrajinami in Podonavjem, pomembno vplivala na njeno gospodarsko, socialno in civilizacijsko raven. Savinjska dolina je namreč na stičišču pomembnih prometnic, ki povezujejo pokrajine in njihove predele z različnimi proizvodnimi usmeritvami ter različno (razvidno) stopnjo gospodarske, socialne in civilizacijske razvitosti. Prometni tokovi, ki niso povsem zamrli niti v najrazličnejših gospodarskih in političnih kriznih obdobjih kakor tudi ne v medvojnih časih, so prinašali v pokrajino, še zlasti v vsa pomembnejša obcestna naselja, nov utrip v vsakdanji način življenja. Poleg tega je predstavljal promet pomemben dohodek nemajhnemu številu obcestnih domačij in domov, ki so bili s svojimi najrazličnejšimi uslugami neposredno ali vsaj posredno vključeni v njegove vsakokratne potrebe in zahteve.

Že v preteklosti je Savinjska dolina s privlačno zunanjo podobo opozarjala nase kot na razvito kmetijsko pokrajino. Številni domači neagrarni proizvodni potencial, ki se je pričel uveljavljati in gospodarsko utrjevati v 19. stoletju, je skupaj s komercializiranim kmetijstvom prispeval h korenitemu

spreminjanju socialne in gospodarske strukture naselij in celotne pokrajine. Z industrializacijo in komercializacijo kmetijstva, v njegovem ospredju je stalo hmeljarstvo, se je pričela deagrarizacija ter socialno in zaposlitveno preslojevanje prebivalstva. Nasledki nakazanih in še drugih dogajanj so pripeljali do zgoščevanja prebivalstva v ravninskih, predvsem v središčno-industrijskih krajih na eni strani, na drugi pa so povzročili propadanje in izumiranje številnih hribovskih naselij. S tem se je spremenila tudi gostota obljudenosti, ki se je čedalje hitreje povečevala v ravninskih predelih ter zaskrbnjujoče naglo upadala v odročnih, še zlasti v gričevnato-hribovskem svetu.

Nakazane demografske razvojne težnje so se uveljavile v osemdesetih letih, ko je bila tudi Savinjska dolina pahnjena v vrtinec družbeno-politične, gospodarske in socialne krize. Čeprav ima vsaka pokrajina lastne razvojne potencialne in težnje, pa kljub vsemu prevladujejo nad njimi nekatere splošne in občeveljavne zakonitosti, ki preusmerjajo in preoblikujejo obstoječi razvoj. Današnja vpetost gospodarskega napredka presega medpokrajinske, državne in meddržavne okvire. Gospodarstvo z vsemi svojimi nosilnimi in razvejenimi nastavki ni avtohtona in ne osamljena človekova proizvodna dobrina, temveč je pomemben in nenadomestljiv preoblikovalec pokrajinske podobe ter dosleden in najbolj zanesljiv spreminjevalec obstoječe socialno-zaposlitvene sestave prebivalstva. To se dokaj nazorno kaže tudi v naseljih in v njihovih predelih na posameznih območjih Savinjske doline.

V prispevku želim prikazati nekatere spremembe na prebivalstvenem področju, ki so značilne za zadnje poldrugo desetletje. V rasti števila prebivalstva kakor tudi v spreminjanju njegovih temeljnih socialno-gospodarskih in splošnih demografskih značilnosti odsevajo celostne družbeno-gospodarske značilnosti in posebnosti ožjega in širšega območja. V najraznovrstnejših prebivalstvenih spremembah ne prihajajo do veljave samo domače in bližnje krajevne razmere, marveč glavne spodbude zanje ponavadi izvirajo iz globalnih gospodarskih, socialnih in splošnih kulturnih ter civilizacijskih stanj, ki so splošno veljavna za širša območja. Krajevni ali pokrajinski razločki in odstopanja od njih pa so toliko bolj pomembni, ker jim vtisnejo svoj lastni, individualni pečat. In v tem razkošju različnosti oziroma individualnosti je enkratna in nikdar ponovljiva podoba naših vasi ter njihovih zaledij.

Prebivalstvo je namreč z vsemi svojimi značilnostmi, posebnostmi in

potenciali izredno občutljiv kazalec najrazličnejših sprememb, ki so zajele in prizadele posamezno območje z najbolj razširjenimi in vitalnimi proizvodnimi področji in zaposlitvenimi možnostmi. Dinamika in pestrost demografskih gibanj in spreminjanje njihovih posameznih nosilnih sestavin pa nista vedno usklajeni s proizvodno-zaposlitvenim ritmom, ali z zaposlitvenimi potrebami in možnostmi. Čimvečji je razkorak med proizvodno-socialnim in zaposlitvenim potencialom, tem globlja je splošna socialno-družbena kriza. Krizna žarišča pa nikdar niso bila privlačna za prebivalstvene priselivitvene tokove kakor tudi ne za čezmerno kopičenje prebivalstva.

Naselbinsko omrežje s svojo bolj ali manj spontano hierarhično zasnovo, raznovrstni gospodarski in drugi infrastrukturno-uslužnostni potencial, občja gospodarska in civilizacijska razvitost in drugo so tiste ogrodne prvine, ki dajejo posameznim pokrajinam in njihovim predelom svojska obeležja, ki se uveljavljajo v podobi kulturne pokrajine. Tudi Savinjska dolina s svojim obrobjem in neposrednim gričevnato-hribovskim zaledjem je zelo samosvoj pokrajinski sistem. Z vsem svojim proizvodnim potencialom in razpoložljivo delovno močjo je vključena v širši prostor, za katerega proizvaja in od koder dobiva tudi nove spodbude za svoj nadaljnji razvoj in razcvet.

Prispevek je razdeljen v dva dela. V prvem, Zaposlitvena sestava prebivalstva in družbenogospodarski prehod, so prikazane in ovrednotene nekatere temeljne značilnosti v spreminjanju in preoblikovanju zaposlitvene in s tem tudi socialne strukture prebivalstva v občini Žalec. S tem želimo osvetliti posamezne stopnje v razvoju zaposlitvene sestave savinjskega prebivalstva med letoma 1953 in 1991, ko imamo na voljo uradne statistične podatke prebivalstvenih popisov.

V drugem delu prispevka bodo prikazane in ovrednotene temeljne sestavine prebivalstvene rasti v obdobju 1981-1995. Prikazane bodo posamezne prvine rasti števila prebivalstva (rodnost, umrljivost, naravni prirastek in selitvena bilanca) tako po naseljih kot po območjih posameznih krajevnih skupnosti. S tem želimo opozoriti na razlike, ki so tudi zelo očitne med posameznimi predeli žalske občine. Z osnovnimi prvinami oziroma sestavinami prebivalstvene rasti pa želimo osvetliti najnovejši demografski potencial, ki bo s svojimi postavkami neposredno vplival na prihodnje prebivalstvene spremembe kakor tudi na celoten človeški proizvodni potencial.

Vrednosti posameznih kazalcev pa želimo prikazati še s primerjalnimi osvetlitvami dogajanj na širšem območju, to je v celjski regiji kakor tudi z

njihovimi poglavitnimi razvojnimi težnjami v naši državi. S tem želimo prikazati stanje in zarisati razlike na prebivalstvenem področju, kakršne so se v zadnjem obdobju uveljavljale med žalsko občino, celjsko regijo in Slovenijo. Obstoječe razlike med njimi so posledica specifičnih razmer v prostorskih danostih ter samosvojih razvojnih oblik, možnosti in usmeritev, kakršne so doživljala posamezna območja (Spodnje) Savinjske doline. V tako začrtani vsebinski zasnovi prispevka bo mogoče izluščiti nekatere svojevrstne razvojne težnje in značilnosti, ki so svojstvene za območje žalske občine.

2. Zaposlitvena sestava prebivalstva in družbenogospodarski prehod

Spreminjanje zaposlitvene sestave prebivalstva po panogah dejavnosti nas neposredno seznanja z naraščajočo močjo in pomenom posameznih gospodarskih in drugih dejavnosti, obenem pa tudi z usihanjem nekaterih panog. Gospodarskozaposlitvena struktura našega prebivalstva se je korenito spreminjala v vseh povojnih obdobjih. Vzroki za to so v nagli industrializaciji, ki je prinašala in spodbujala številne nove, spremljajoče in dopolnilne infrastrukturne dejavnosti. Z naraščanjem potreb in zahtev po različnih novih dejavnostih, ki so se osredotočile predvsem v središčnih in neagrarnih naseljih, sta se postopoma zmanjševala število in delež kmečkega prebivalstva. Z njegovim pojemanjem je prihajalo do razkroja klasične agrarne družbe, ki je s svojimi proizvodnimi, socialnimi in družbenimi poudarki udejanjala in usmerjala celotno podobo načina življenja na našem podeželju. S socialnim in zaposlitvenim preslojevanjem kmečkega prebivalstva je nastajal čedalje številnejši in močnejši sloj deagrariziranega prebivalstva, ki je prinašal nove kvalitete v vsakdanji utrip življenja bodisi na podeželje bodisi v nekdanje trge, mesteca ter v industrijsko-rudarska središča. Novodobno spreminjanje socialne podobe posameznih območij je sproščalo nekatere ustvarjalne podvige, ki so praviloma vtisnjeni v zunanji podobi pokrajine kakor tudi v vseh njenih prvinah in sestavinah. V pokrajini se namreč kažejo čedalje močnejši vplivi vseh večjih in nekmečkih naselij, ki svoja zaledja širijo na bližnjo in daljno okolico. Moč njihovih vsakdanjih vplivov je že tolikšna, da se nenavadno hitro brišejo nekdanje močne pokrajinske meje kakor tudi razvidni razločki med podeželjem in

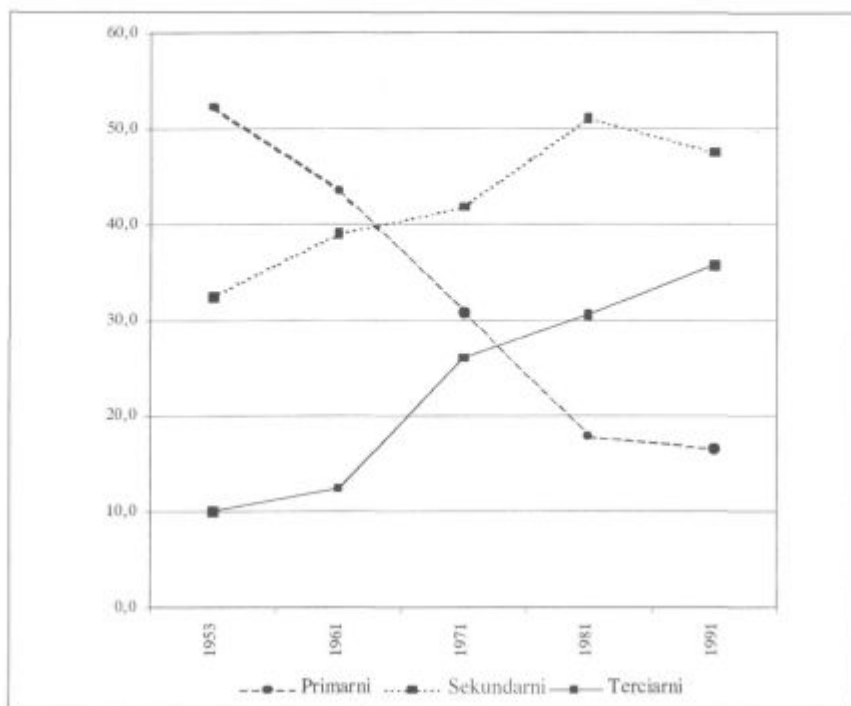
mestom oziroma trgom ter mestom. V tem novodobnem procesu suburbanizacije, ki je zajela vsa vitalna območja na Slovenskem, je utelešena prostorska sinteza prehoda iz nekdanje agrarne družbe v industrijsko ter postindustrijsko (ali informacijsko) družbo. (Več o tem prim.: Kokole, 1962; Vrišer, 1988; Ravbar, 1989, 1992 in 1997.) Z nastajajočimi novimi pojavnimi oblikami ter raznovrstnimi, na novo se porajajočimi problemi, se vsak dan srečujemo pri najrazličnejših posegih v prostor, pri urejanju ali preurejanju življenjskega, delovnega ali bivalnega okolja. Zato je poznavanje osnovnih značilnosti in zakonitosti družbenogospodarskega prehoda, kakršen je bil z nekaterimi odstopanji in popravki izpeljan v Savinjski dolini, dragocen napotek za posege in pričakovane spremembe v prihodnje. Tudi ob tem se moramo sprizniti s spoznanjem, da krajevno-pokrajinske posebnosti in značilnosti svojevrstno vplivajo na oblike in smeri družbenogospodarskega prehoda. Zato so posamezni "prehodi" vselej obarvani s številnimi krajevnimi oziroma pokrajinskimi značilnostmi.

Delež kmečkega prebivalstva je eden izmed osnovnih in najbolj razvidnih ter razločevalnih kazalcev, ki opredeljujejo gospodarsko razvitost območja. Čim manjši je odstotek kmečkega življa, tem bolj razvita je družba. Za Savinjsko dolino je značilno, da se je delež kmečkega prebivalstva dokaj skladno spreminjal z razmerami bodisi v celjski regiji bodisi v Sloveniji kot celoti. Leta 1953 je bilo med Savinjčani 41,8% kmetov, leta 1971 že manj kot četrtina (23,2%), in dvajset let kasneje, leta 1991 le še 9,9%. Ob tem je treba poudariti, da je bilo na ozemlju celotne Slovenije vedno za spoznanje manj kmečkega življa kot pa v celjski regiji in še posebej v naseljih žalske občine. Leta 1953 je odpadlo na celjsko regijo 13,1% vsega slovenskega kmečkega življa, leta 1981 15,0% in leta 1991 že 16,1%. Še bolj neugodni so podatki za žalsko občino: leta 1953 je živelo v njenih naseljih 1,98% slovenskega kmečkega življa, leta 1961 in 1971 2,2%, deset let kasneje 2,4% in v letu 1991 2,6%. Delež kmečkega prebivalstva žalske občine se je v okviru celjske regije zelo različno spreminjal. V naseljih Savinjske doline je leta 1953 živelo 15,1% kmečkega prebivalstva celjske regije, leta 1961 16,78%, deset let kasneje 16,58%, leta 1981 16,11% in leta 1991 16,17%. Vse te številke opozarjajo, da je bilo razslojevanje kmečkega prebivalstva v Savinjski dolini počasnejše kot v drugih predelih Posavinja in Zgornjega Posotolja. Razlogi za to so tudi v tem, da je imela občina Žalec z razvitim kmetijstvom že v prejšnjih obdobjih sorazmerno nizek delež kmečkega

življa. V vseh primerjalnih obdobjih so bile po deležu deagrariziranega prebivalstva pred njo občine Celje, Laško in Velenje. Vzrok za sorazmerno znaten delež kmečkega prebivalstva v Savinjski dolini je poleg drugih tudi v uveljavljenem tržno usmerjenem kmetijstvu, ki je pred uvedbo sodobnejše strojne mehanizacije terjalo veliko število pridnih kmečkih delovnih rok.

Razslojevanje kmečkega prebivalstva v druge, neagrarne dejavnosti je v Savinjski dolini praviloma potekalo počasneje, kot pa je bilo značilno za Slovenijo ali celjsko regijo. V vseh primerjalnih obdobjih je bila deagrarizacija v Sloveniji za spoznanje intenzivnejša kot v Savinjski dolini. Edina izjema je bila v desetletju 1961-1971, ko se je tako v Sloveniji kot tudi v naših savinjskih naseljih število kmečkega prebivalstva zmanjšalo za 2,9 % na leto. Najintenzivnejše razslojevanje kmečkega prebivalstva je bilo v Savinjski dolini kakor tudi na območju celotne države in v celjski regiji v sedemdesetih letih (1971-1981). Tedaj se je delež deagrariziranega prebivalstva na leto povečal v Sloveniji za 5,1 %, celjski regiji za 4,5 % in v žalski občini za 4,6 %. Za osemdeseta leta je značilna, tudi zaradi obče gospodarske krize, ki se je kazala v naraščanju števila brezposelnih in propadanju velikih gospodarskih proizvodnih obratov, umirjena deagrarizacija: v celjski regiji in še posebej v Savinjski dolini je bila povprečna letna stopnja deagrarizacije manjša od 1 % (v Sloveniji 1,6 %). V obdobju 1953-1991 se je število kmečkega prebivalstva zmanjšalo v Sloveniji za 76,4 %, v celjski regiji za 71,2 % in na območju občine Žalec za 69,1 %.

Vse do 2. svetovne vojne so bile savinjske kmečke družine trdno navezane na zemljo, ki jim je zagotavljala obstoj in razvoj. Večji industrijski in drugi obrati so zrahljali tradicionalno navezanost na kmečko zemljo. Marsikateri otrok trdne kmečke domačije je našel delo in zaslužek v nekmetijski dejavnosti. Nagla povojna industrializacija je čedalje bolj rahljala kmečko navezanost na grunt. Najprej kolektivizacija v obliki kmečkih obdelovalnih zadrug in ekonomij, v začetku 60. let pa velikopotezne arondacije, ki so bile namenjene zaokroževanju zemljišč kmetijskega kombinata, in s katerimi so kmetje izgubljali svojo najboljšo zemljiško posest, so pospeševali deagrarizacijo savinjskega kmečkega prebivalstva. V povojnih letih je postajalo zasebno kmetijstvo čedalje bolj neperspektivno, zato je tudi naglo upadala socialna varnost kmečkega prebivalstva. V neredkih primerih so si poiskali delo izven domačij vsi otroci, med njimi tudi tisti, ki je bil predviden za naslednika - bodočega gospodarja kmetije. Socialno-zaposlitveno preobliko-

Slika 1. Aktivno prebivalstvo občine Žalec po osnovnih skupinah zaposlitve v obdobju 1953 do 1991.

vanje kmečkih družin je poleg drugega prispevalo tudi k drobljenju zemljiške posesti in k porajanju novega socialnega sloja, ki se je udeleževal v "mešanih gospodinjstvih" s kmečkimi in neagrarnimi zaposlenimi. V tem prehodnem obdobju, ki je povezano z industrializacijo, so se izoblikovale nove socialno-zaposlitvene kategorije: polkmet, kmet-delavec, pa mešano gospodarstvo oziroma gospodinjstvo (prim. Kraševac, 1965 a in 1965 b; V. Klemenčič, 1968; M. Klemenčič, 1989; Gosar, 1974 in 1979; Šircelj, 1970 in 1979).

Z možnostmi zaposlovanja v nekmetijskih dejavnostih je prišlo do poklicne in socialne ter gospodarske spremembe. Te moremo najbolj neposredno spremljati na podlagi podatkov o poklicu, ali po zaposlitvi v posameznih dejavnostih. Posamezna področja dejavnosti se združujejo v sektorje. Primarni sektor, ki preskrbuje gospodarstvo z osnovnimi surovinami, zajema zaposlene v kmetijstvu, ribištvu, gozdarstvu ter v vodnem gospodarstvu.

Sekundarni sektor vključuje zaposlene v industriji, rudarstvu, gradbeništvu in proizvodni obrti. Terciarni sektor zajema področje menjave in uslug (promet, trgovina, gostinstvo, obrt in osebne storitve, stanovanjsko-komunalna dejavnost). Kvartarni sektor zajema negospodarska področja dejavnosti, kamor sodijo kultura, šolstvo oziroma izobraževanje, zdravstvo in socialno varstvo, denarništvo, uprava itd. (prim. Šircelj, 1970, str. 3-4; 1979, str. 23-24; M. Klemenčič, 1989; Vrišer, 1987, str. 214).

Razmerje zaposlenih med posameznimi sektorji dejavnosti kaže na gospodarsko usmerjenost in stopnjo razvitosti vsakega območja. V našem prispevku bo prikazano aktivno prebivalstvo, ki je bilo zaposleno v primarnem, sekundarnem in terciarnem sektorju. Kvartarne dejavnosti (zanje se tu in tam uporablja tudi izraz "terciarni B sektor") so v našem pregledu združene s terciarnimi. Na tej osnovi želimo zarisati spremembe v zaposlitveni sestavi prebivalstva Savinjske doline v obdobju 1953-1991.

Kot smo že pri deagrarizaciji Savinjske doline ugotovili nekatera očitna odstopanja od regijskega in slovenskega povprečja, so očitne razlike med njimi tudi na področju zaposlenosti po osnovnih sektorjih dejavnosti. Delež zaposlenih v primarnem sektorju je bil v Savinjski dolini leta 1953 nižji kot v celjski regiji; pri vseh naslednjih popisih prebivalstva pa je bil nad regijskim kakor tudi nad slovenskim povprečjem. Delež zaposlenih v primarnih dejavnostih se je na območju naše občine od leta 1953 do 1991 zmanjšal od 52,2 na 16,6%, v celjski regiji od 53 na 15,6% ter v Sloveniji od 50,2 na 13,7%. Za vsa tri primerjalna območja je značilno, da se je število zaposlenih v primarnem sektorju močno zmanjševalo od leta 1953 do 1981; v desetletju 1981-1991 pa je povsod opazen viden zastoj - stagnacija. V obdobju 1953-1981 se je število zaposlenih v primarnih dejavnostih zmanjšalo v Savinjski dolini za 59%, v celjski regiji za 61,6% in v Sloveniji za dve tretjini.

V obdobju 1953-1991 se je delež zaposlenih v sekundarnih dejavnostih povsod povečal: v občini Žalec od 32,4 na 47,4%, celjski regiji od 28,3 na 44,8% in v Sloveniji od 35,8 na 40,4%. Na vseh treh primerjalnih nivojih je delež zaposlenih naraščal od leta 1953 do 1981, nakar je se zmanjševal v zadnjem desetletju. V obdobju 1953-1991 se je število zaposlenih v sekundarnem sektorju povečalo v celjski regiji za 106%, v žalski občini za 89% in v Sloveniji za 81%. V navedenih razlikah se kaže težnja po industrializaciji, ki je zajela nekatera manj razvita območja, predvsem pa središčne predele celjske, velenjske, konjiške in šentjurske občine.

Ob tem je potrebno opozoriti še na naslednje. V začetku 60. let je delež zaposlenih v sekundarnih dejavnostih v vseh treh primerjalnih območjih presegel zaposlene v primarnem sektorju. S sociološkega vidika je prebivalstvo Savinjske doline do leta 1961 sestavljalo še agrarno oziroma zgodnjo industrijsko družbo, ki pa v devetdesetih letih že prehaja v zrelo industrijsko fazo. Podatki namreč kažejo, da se po letu 1981 razvoj sekundarnega sektorja vidno zaključuje in s tem se rojevajo zametki postindustrijske oziroma informacijske družbe.

Največja odstopanja so med posameznimi območji na področju terciarnega sektorja. Ta je bil v Sloveniji vedno močnejše zastopan kot pa v celjski regiji ali v naseljih žalske občine. Delež zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih se je od leta 1953 do 1991 povečal v Sloveniji od 17 na 45,4%, v celjski regiji od 13,2 na 39,2%, v Savinjski dolini pa od 10 na 36%. Terciarni sektor, ki je bil v žalski občini v vseh primerjalnih obdobjih pod območnim povprečjem, je povečal število zaposlenih v obdobju 1953-1991 za 360%, v celjski regiji za 286% in v Sloveniji za 226%. Kljub močnemu prirastku pa ugotavljamo, da še vedno zaostaja za potrebami savinjskega prebivalstva. Na področju uslužnostnih dejavnosti ima Savinjska dolina še znatne možnosti razvoja in s tem tudi pridobitve novih delovnih mest.

Temeljno zaposlitveno strukturo prebivalstva je treba ovrednotiti še z naslednjega vidika. Že koncem šestdesetih let je zaposloval terciarni sektor v Sloveniji več ljudi kot pa primarne dejavnosti. Na celjskem območju je prišlo do tega v začetku 70. let, in nekaj let kasneje tudi v Savinjski dolini. Za Slovenijo kot celoto pa velja, da je v začetku 90. let imela več zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih kot v sekundarnem sektorju. Tudi v tem pogledu močno zaostajata tako celjska regija kot občina Žalec. Podoba je, da bo časovni zamik prehoda iz industrijske v informacijsko družbo na našem območju znatno daljši, kot pa je bil iz agrarne v industrijsko fazo.

Povojni razvoj gospodarske oziroma zaposlitvene sestave aktivnega prebivalstva pokaže značilnosti družbenogospodarskega in socialnega prehoda z dvema razvojnima stopnjama, in sicer agrarno in industrijsko, medtem ko je terciarna zarisana šele s prvimi in že z dovolj razvidnimi obrisi. Prva, agrarna stopnja je trajala skoraj do sredine 60. let in zanjo je bil značilen visok delež primarnega sektorja (44% in več), ki pa se je nato naglo zmanjševal vse do leta 1981. Delež sekundarnega sektorja je bil v porastu in je bil do trikrat višji od terciarnega. V drugem, industrijskem obdobju prevladuje

sekundarni sektor. Njegov delež narašča predvsem na račun zniževanja zaposlenih v primarnih dejavnostih, in doseže svoj vrh v letu 1981. Po tem njegov pomen na področju zaposlitev počasi pojenjuje, in sicer v prid rasti terciarnega sektorja, ki iz leta v leto pridobiva zaposlitveno in družbeno veljavo. V letu 1991 je bilo v Sloveniji zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih že več ljudi kot v drugem, proizvodnem sektorju. V tem pogledu pa Savinjska dolina kakor tudi celjska regija vidno zaostajata za državnim nivojem. V kolikor bo potekalo prestrukturiranje zaposlovanja z dosedanjim tempom, bo prišlo na našem območju do prevlade terciarnega sektorja šele v začetku prihodnjega tisočletja.

3. Sestavine prebivalstvene rasti v obdobju 1981-1995

Rast števila prebivalstva je odvisna od številnih gospodarskih, socialnih, demografskih, psiholoških in še vrste drugih dejavnikov. V prispevku bodo prikazane in ovrednotene temeljne sestavine rasti števila prebivalstva. Za obdobje 1981-1995 bodo nakazane vrednosti posameznih sestavin za Savinjsko dolino in njihove primerjalne vrednosti za celjsko regijo in celotno državo. Poleg tega bodo rodnost, umrljivost, naravni prirastek in selitvena bilanca podrobneje osvetljeni še po krajevnih skupnostih in naseljih občine Žalec, in sicer za desetletje 1981-1990. S tem želim nadaljevati s prikazovanjem prebivalstvene rasti v Savinjski dolini ter se nasloniti na opravljeno delo v preteklosti (prim.: Natek 1974, 1988 in 1993).

Spreminjanje števila prebivalstva je bilo v Savinjski dolini v zadnjih več kot štirih desetletjih (1948-1991) vedno pozitivno. Med posameznimi obdobji so zaznavna nihanja v intenziteti prebivalstvene rasti, ki so odsev gospodarskih in družbenih sprememb. V obdobju 1948-1991 se je prebivalstvo na današnjem območju žalske občine povečalo za 39,6%, kar je za nekaj več kot v celjski regiji (37,7%) ali v Sloveniji (36,5%). Za njima pa je zaostajal prebivalstveni napredek v Savinjski dolini v dveh obdobjih, in sicer v prvih povojnih letih (1948-1953 3,79%) in v obdobju 1961-1971, ko se je število prebivalstva v Savinjski dolini povečalo za 7,4%, v celjski regiji in v Sloveniji pa za 8,5%. V vseh drugih obdobjih je bila povprečna rast prebivalstva v naših naseljih izdatnejša kot na celotnem celjskem gravitacijskem območju ali v Sloveniji. Pri nas se je število prebivalcev najbolj povečalo v

desetletju 1971-1981 (10,8%). Tudi Slovenija (9,5%) in celjska regija (10,4%) sta imeli tedaj najizdatnejši prirastek, ki pa je rahlo zaostajal za savinjskim območjem. Najnižji prirastek prebivalstva je bil v 80. letih: v Savinjski dolini je bil za dobro četrtino višji od regijskega povprečja in za več kot polovico višji od povprečnega slovenskega napredovanja. Tudi s tega vidika je desetletje 1981-1990 zanimivo in prav zato bomo skušali poiskati osnovne demografske razloge za nakazano rast števila prebivalstva.

3. 1. Rodnost

Stopnja oziroma vrednost rodnosti je pomembna prvina prebivalstvene rasti. Pri tem pa ugotavljamo, da je njena vrednost močno gibljiva spremenljivka, ki niha iz leta v leto. Tudi v Savinjski dolini rodnost vidno upada. V obdobju 1961-1990 se je število rojenih zmanjšalo v povprečju za 11,1%, v zadnjih petih letih (1991-1995) pa za 21%. Ustrezni primerjalni vrednosti za celjsko regijo znašata -9,6% in -23,2%, za Republiko Slovenijo pa -11% oziroma -23,2%. To kaže, da je število rojstev v Savinjski dolini za odtenek močnejše nazadovalo od obdobja 1961-1970 do 1981-1990 kot pa v Sloveniji in na celjskem območju, v zadnjem petletju pa pri nas nekoliko počasneje upada. Gibanje in spreminjanje rodnosti, ki je preračunana na 1000 prebivalcev, je prikazana na sliki 2.

V osemdesetih letih je bila stopnja rodnosti v Savinjski dolini (13,3‰) tako pod regijskim (13,8 ‰) kakor tudi pod slovenskim povprečjem (13,5‰). Primerjavi s prejšnjima obdobjema pokazeta, da je bila rodnost v žalski občini domala izravnana s slovenskim povprečjem in da je prišlo do nakazane razlike šele v desetletju 1981-1990.

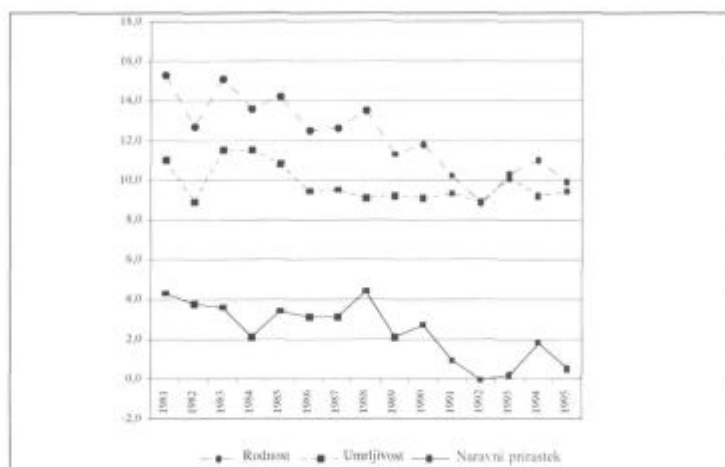
Podrobnejša analiza rodnosti po krajevnih skupnostih in naseljih žalske občine pokaže, da obstajajo občutne razlike med posameznimi predeli. Te so posledica demografskih, socialnih in gospodarskih razlik med območji. Preprost izračun je pokazal, da so odkloni od občinskega povprečja lahko za 14% nad njim (npr. KS Prebold in Vinska Gora) oziroma 22 % pod njim (KS Petrovče). Poleg še omenjene KS Petrovče (10,4‰) je bila podpovprečna rodnost tudi v naseljih KS Grize (11,7‰), Letuš (12,2‰), Gotovlje (12,4‰), Galicija (12,6‰), Braslovče in Šešče (12,8‰). V navedenih območjih je bila rodnost od 22 do 4 % nižja od občinskega povprečja.

Krajevna skupnost	Rojeni	Umrli	Naravni prirastek	Selitvena bilanca	Prebivalstvo 1981	Prebivalstvo 1991
Andraž	108	75	33	5	781	819
Braslovče	304	257	47	116	2.287	2.450
Galicija	187	194	-7	-63	1.523	1.453
Gomilsko	121	105	16	29	810	855
Gotovlje	149	114	35	109	1.127	1.271
Grize	326	332	-6	28	2.763	2.785
Letuš	74	70	4	65	570	639
Liboje	180	152	28	2	1.354	1.384
Petrovče	291	321	-30	-43	2.845	2.772
Polzela	535	395	140	-98	4.038	4.080
Ponikva	115	78	37	42	774	853
Prebold	558	376	182	147	3.512	3.841
Šempeter	398	261	137	29	2.871	3.037
Šešče	91	84	7	14	698	719
Tabor	210	191	19	-33	1.462	1.448
Trnava	72	70	2	3	549	554
Vinska Gora	214	130	84	164	1.280	1.528
Vransko	336	325	11	-69	2.539	2.481
Vrbje	88	55	33	7	573	613
Žalec	739	339	400	605	4.753	5.758
Skupaj	5.096	3.924	1.172	1.059	37.109	39.340

Tabela 1: Število rojenih, umrlih, naravni prirastek in selitvena bilanca po krajevnih skupnostih občine Žalec v obdobju 1981-1990.

V obravnavanem desetletju je bila rodnost najvišja poleg že omenjenih dveh KS (Prebold in Vinska Gora) še na območjih Tabora (14,4‰), Vrbij (14,8‰) in Žalca (14,1‰). V navedenih območjih je rodnost za eno dva-setino in več presegala povprečno občinsko vrednost. Razlika med najvišjo in najnižjo rodnostjo znaša v Savinjski dolini 46%, kar pomeni, da so tudi očitne razlike med dejavniki, ki uravnavajo, pospešujejo ali zavirajo nataliteto. To pa je obenem lahko tudi opozorilo, da bi bilo koristno in potrebno raziskati krajevne razlike, ki se kažejo na področju rodnosti in ovrednotiti tiste činitelje, ki neposredno vplivajo nanjo.

Za vsa manjša naselja je značilno, da v posameznih letih niso imela nobenega novorojenca. To je povsem razumljivo pri majhnem številu prebivalstva, ko ima demografski cikel svojstveni ritem. Na obravnavanem

Slika 2. Povprečna letna stopnja rodnosti, umrljivosti in naravnega prirastka (na 1.000 prebivalcev) v obdobju 1981 - 1995.

območju je bilo 53 naselij, ki v desetletju 1981-1990 niso imela novorojenca v enem ali v več letih. To so praviloma majhni kraji, ki so imeli v 80. letih v povprečju po 121 prebivalcev. Velikost naselij, ki so se ponašali z novorojenci v vsakem letu, je bila precej večja: v povprečju so štela po 612 prebivalcev. Proučitev je pokazala, da čim večkrat so izostala rojstva, tem manjša so naselja. V Spodnjih Rojah ni bilo novoroječkov kar 7 let, v Zaloški Gorici, Spodnjih Gorčah in Rušah 6 let, v Brnici, za Čreto, v Glinjah, Poljčah in Zajasovniku pet let, v Kamenčah, Ločici pri Vranskem, Lopatniku, Mali Pirešici, Orovi vasi, Podgorju pri Letušu, Zaplanini in Zgornjih Gorčah 4 leta v obravnavanem desetletju. Naselja, kjer je enkrat v desetletju izostal novorojenec, so imela v povprečju 175 ljudi, kraji z dvoletnim izostankom rojstev so štela po 144 prebivalcev, s triletnim 116 prebivalcev, s štiriletnim mankom rojstev so imeli v povprečju po 86 ljudi, s petletnim izostankom 43 ljudi, s šestletnim izpadom rojstev pa 52 prebivalcev. Poleg tega je tudi očitna razlika v vrednosti rodnosti med naselji, ki so imela vsako leto novorojenčke (13,5‰) in tistimi, kjer so rojstva izostala v posameznih letih (12,6‰). Uveljavljena je osnovna težnja, da imajo kraji s čim pogostejšim izostankom rojstev tudi nižjo stopnjo rodnosti. V naseljih, ki v obravnavanem desetletju niso imela rojstev v dveh ali treh letih, je znašala povprečna stopnja rodnosti 11,6‰, v krajih s pet ali šestletnim izostankom rojstev pa 10,2‰

3. 2. Umrljivost

Tudi stopnja umrljivosti je eden značilnih kazalcev razvitosti posameznega območja. Stopnja umrljivosti je nenehno podvržena številnim sprememljivkam, ki neposredno vplivajo na njeno vrednost. V zadnjih 30 letih (1961-1990) se je stopnja umrljivosti v Sloveniji v povprečju zvišala za 5,1% (od 9,8 na 10,3‰), v celjski regiji je bolj ali manj stagnirala (od 10,4 na 10,3‰), v žalski občini pa se je znižala za več kot eno osmino, in sicer od 11,9‰ na 10,3‰. Vse te spremembe so prispevale k zmanjšanju razlik na področju umrljivosti med Savinjsko dolino in celjsko regijo na eni strani in Slovenijo na drugi. Kljub temu pa ugotavljamo, da je umrljivost na državnem nivoju še vedno nižja kot v naših savinjskih naseljih.

V sedemdesetih letih je v primerjavi s 60. leti umrljivost stagnirala tako v Sloveniji kakor tudi v Savinjski dolini. Razlika med njima je bila v tem, da je bila pri nas (11,9 ‰) še vedno za eno petino nad slovenskim povprečjem.

V desetletju 1981-1990 je znašala umrljivost v celjski regiji 10,3‰. Vendar so bile znatne razlike med posameznimi občinami. Najnižja je bila v Velenjski kotlini (6,6‰), kjer je za več kot eno tretjino odstopala od regijskega povprečja (10,3‰). Nad njo je bila v mozirski (11,5‰), laški in šentjurski (12‰) ter šmarski občini (13,2‰), kjer je bila za 28 % nad območnim povprečjem. Podpovprečno vrednost umrljivosti sta imeli poleg že omenjene velenjske občine še občini Celje (9,7‰) in Slovenske Konjice (10,0‰), medtem ko je bila v Savinjski dolini - v občini Žalec izenačena z regijsko ravni. Vzroki za navedene razlike med posameznimi območji so med drugim tudi v ostarelosti prebivalstva. Leta 1991 je imela Slovenija precej starega prebivalstva. Razmerje med 60 in več let starim prebivalstvom in prebivalstvom mlajšim od 20 let, izraža indeks starosti. Kadar je ta višji od 0,400, je prebivalstvo staro (Pelec, 1993, str. 87). Leta 1991 je znašal ta indeks za Slovenijo 0,578, za celjsko regijo 0,530 in Savinjsko dolino 0,533. To kaže, da je bilo prebivalstvo žalske občine v povprečju mlajše kot na Slovenskem in le za odtenek starejše od regijskega povprečja. Če iz slovenskega povprečja izločimo celjsko regijo, je bil indeks ostarelosti prebivalstva v Sloveniji še za spoznanje višji (0,586). Po vrednosti in deležu starega prebivalstva je Savinjska dolina na boljšem kot naša država ali občine Celje (0,613), Laško (0,648), Mozirje (0,662) in Šmarje (0,607), manj ostarelega prebivalstva pa imajo velenjska (0,317), konjiška (0,451) in

šentjurska občina (0,526). Območja z visokim indeksom starega prebivalstva niso imela intenzivnejšega priseljevanja mladega prebivalstva (predvsem delovne sile) v zadnjem času.

Med posameznimi predeli oziroma območji, ki jih predstavljajo ozemlja krajevnih skupnosti, so razlike v umrljivosti. Ta je bila v desetletju 1981-1990 najnižja na območju mestne skupnosti Žalec (6,5‰) ter v krajevnih skupnostih Šempeter (8,8‰), Vinska Gora (9,2‰), Vrbje (9,3‰), Andraž nad Polzelo (9,4‰), Gotovlje (9,5‰), Ponikva pri Žalcu (9,6‰) in Polzela (9,7‰). Povsod drugod je bila nad občinskim povprečjem. Najvišja umrljivost je bila v naseljih taborske (13,1‰), galicijske (13‰), vranske (12,9‰), trnavske (12,7‰), gomilske (12,6‰) in griške (12‰) krajevne skupnosti.

Stopnja umrljivosti se neprestano spreminja. Na to kaže tudi primerjava med tremi obdobji: 1961-1970, 1971-1980 in 1981-1990. Umrljivost se je v vseh treh obdobjih zmanjševala v krajevnih skupnostih Andraž nad Polzelo, Gomilsko, Polzela ter Žalec. Nasprotno težnje so bile v prevladi v krajevnih skupnostih Griže, Liboje in Šešče, kjer se je umrljivost povečevala iz desetletja v desetletje. V desetih krajevnih skupnostih se je umrljivost zmanjšala v obdobju od 1961-1970 do 1981-1990 (Andraž, Galicija, Gomilsko, Petrovče, Polzela, Ponikva, Šempeter, Vinska Gora, Vransko in Žalec z Vrbjami), v vseh drugih pa je porasla. Primerjave med obdobjema sedemdesetih in osemdesetih let pokažejo, da se je stopnja umrljivosti zvišala v 8 krajevnih skupnostih (Galicija, Griže, Liboje, Prebold, Šešče, Tabor, Trnava in Vransko), v vseh drugih pa se je znižala.

Med drugim smo skušali dogmati, kolikšna je vzročna povezanost med stopnjo umrljivosti in indeksom starega prebivalstva. Pearsonov indeks korelacije znaša +0,44191, kar pomeni, da sta obravnavani demografski prvini v zmerni medsebojni vzročni povezanosti. Determinacijski koeficient ($r^2=0,19529$) kaže, da smemo petino vzrokov za umrljivost iskati predvsem v starosti prebivalstva.

Naraščanje umrljivosti je, kot je bilo navedeno, posledica hitrega staranja ljudi, zmanjšanja priseljevanja, ki praviloma pomlajuje prebivalstvo, ter upad števila rojstev. Hribovska in odročna območja in predeli z usihajočimi ali pa sploh z zamrlimi, nekdanjimi cvetočimi dejavnostmi (npr. libojsko-zabukoviški premogovni predel), zaenkrat niso več vabljivi za priseljevanje. Marsikje pa tudi neurejena ali pomanjkljiva infrastruktura ter pomanjkanje

ustreznih zazidalnih površin bodisi za stanovanja bodisi za obrtno-uslužnostne ali proizvodne dejavnosti odvrtačajo mlade od priseljevanja, domačine pa spodbujajo k zapuščanju rodnega kraja.

3. 3. Naravni prirastek

Razlika med rojenimi in umrlimi predstavlja vrednost naravnega prirastka. Ta se je tudi pri nas spreminjala z vrednostjo rojstev in umrljivosti. Tudi v zadnjem poldrugem desetletju se je vrednost naravnega prirastka nenehno zmanjševala in leta 1992 je bilo v Savinjski dolini manj rojenih (353) kot pa umrlih (357). Tudi naslednja leta kažejo kritično stanje, ko je bila rodnost za malenkost nad umrljivostjo, kar pomeni, da naravni prirastek čedalje manj prispeva k splošni rasti števila prebivalstva (prim. sliko 2). V 90. letih se je stopnja naravnega prirastka na Slovenskem že kritično znižala; v letu 1993 je bilo število umrlih višje kot rojenih.

Primerjava za daljše obdobje kaže razveseljivejšo podobo. V 60. letih je znašala povprečna letna stopnja naravnega prirastka v Sloveniji 7,8‰, v celjski regiji 7,6‰ in v občini Žalec 5,9‰. Že v naslednjem desetletju se je njegova vrednost znižala v Sloveniji in v celjski regiji za slabo petino (na 6,4‰ oziroma 6,3‰), v Savinjski dolini za eno četrtno (4,4‰). Drastično pa se je zmanjšal v zadnjem desetletju (1981-90) v primerjavi z desetletjem pred njim. Na ozemlju Slovenije se je njegova stopnja znižala za 45 %, v celjski regiji za 43% in v žalski občini za 30%. Skupna vrednost biološke rasti prebivalstva se je med obdobjema 1961-1970 in 1981-1990 zmanjšala v Sloveniji in v celjski regiji za 56%, v naseljih Savinjske doline pa v povprečju za 47%. Različna intenziteta v pojemanju vrednosti prebivalstvene reprodukcije je med drugim prispevala k počasnemu izenačevanju naravnega prirastka med posameznimi pokrajinami in njihovimi predeli. V zadnjih 15 letih je bila stopnja naravnega prirastka v Savinjski dolini osemkrat višja in v šestih letih nižja od slovenskega povprečja ter enkrat izravnana z njim.

Tabela kaže, da so se z negativnim naravnim prirastkom pri nas v osemdesetih letih otepale tri krajevne skupnosti (Galicija, Griže in Petrovče), v vseh drugih je bil presežek rojenih nad številom umrlih. Najnižjo vrednost naravnega prirastka so imele krajevne skupnosti Trnava (0,4‰), Vransko (0,5‰), Letuš (0,7‰) in Šešče (1‰). V dvanajstih kra-

jevnih skupnostih je bila stopnja naravnega prirastka pod občinskim povprečjem. Ta območja so zavzemala 65 % ozemlja žalske občine in so vključevala 48 % njenega prebivalstva. Predeli z nadpovprečnim naravnim prirastkom so bili dvakrat gosteje obljudeni (175 preb./km²) kot tisti s podpovprečno vrednostjo (82 ljudi/km²). S tem pa je tudi nakazana osnovna tendenca, kje je prihajalo v novejšem času do živahnejših in spodbudnejših prebivalstvenih procesov. Najvišji naravni prirastek so imela naselja v KS Žalec (7,6‰), Vinska Gora (6‰), Vrbje (5,6‰), Prebold (4,95‰), Šempeter (4,6‰), Ponikva (4,5‰) in Andraž nad Polzelo (4,1‰). V navedenih območjih je bila vrednost naravnega prirastka za eno tretjino ali več nad občinskim nivojem.

Proučitev je pokazala, da je imelo negativni naravni prirastek 34 naselij (ali 32,3%) v žalski občini, v petih krajih je bila izravnana bilanca med številom rojenih in umrlih (Hramše, Selo pri Vranskem, Šentrupert, Zaplanina in Železno). Šestinšestdeset naselij je imelo pozitiven naravni prirastek. Presežek umrlih nad številom rojenih niso imeli samo manjši in nekateri hribovski kraji, temveč so se znašla v tej skupini tudi večja in pomembnejša naselja (npr. Dobriša vas -7,1‰, Kaplja vas -1,4‰, Liboje -2,8‰, Migojnice -1,6‰, Zabukovica -1,6‰ itd.). Relativno največji primanjkljaj rojstev so imela naselja Spodnje Gorče (-11,9‰), Podgorje pri Letušu (-10,8‰), Ruše (-9,8‰), Miklavž pri Taboru (-9,7‰), Čepље (-8,4‰), Pernovo (-7,6‰), Brnica (-7,5‰), Dobriša vas (-7,1‰), Topovlje (-7‰), Jeronim (-6,6‰), Zgornje Gorče (-6,1‰) itd.

Na drugi strani pa imamo naselja, ki so imela v osemdesetih letih izredno visoko stopnjo naravnega prirastka. Med njimi velja posebej omeniti Limovce (15,5‰), Zajasovnik (15‰), Tešovo (11,8‰), Vinsko Goro (10,6‰), Kale (10,4‰) pa Prebold (9,4‰), Poljče (8,8‰) Lipje (8,4‰) in Pirešico (8,3‰). Z izjemo Prebolda so to v glavnem manjši kraji, ki so takorekoč na samem pragu naglo rastočega Velenja, pa v hribovskem zaledju Vranskega, kamor že od nekdanj segajo močni vplivi zagorskega gospodarstva. Tudi nekatera vodilna oziroma središčna naselja so imela v tem času nadpovprečno stopnjo naravnega prirastka. Mednje so se uvrstili Žalec (7,9‰), Tabor (6,2‰), Andraž (5,4‰), Šempeter z Dobrtešo vasjo (5,1‰), Polzela (5‰), Ponikva (4,9‰), Trnava (4‰) in Braslovče (5,5‰). Vsi drugi kraji s sedeži krajevnih skupnosti so imeli nižji naravni prirastek.

3. 4. Selitvena bilanca

Izračunana je bila posredno, in sicer na osnovi naravnega prirastka in popisov prebivalstva leta 1981 in 1991. Vrednost selitvene bilance je bila v Savinjski dolini pozitivna v vseh zadnjih 35 letih, pa čeprav se je njena stopnja spreminjala. V obdobju 1961-1995 je bila na območju žalske občine pozitivna in je presegala tako regijsko kot slovensko povprečje. Brez dvoma so k temu svoje prispevale ugodne gospodarske razmere, ki so privabljale ljudi, da se naselijo v Savinjski dolini. Na proučevanem območju je bila najvišja vrednost selitvene bilance v 70. letih (6,15‰) in je skoraj za petkrat presegla njeno vrednost iz 60. let in več kot za dvakrat tudi v obdobju 1981-1990 (2,8‰). V prvi polovici devetdesetih let (1991-95 0,4‰) se je sicer za sedemkrat zmanjšala, a je bila še vedno nad državnim in regijskim nivojem. Stopnja selitvene bilance v občini Žalec je bila dva do trikrat višja od celjskega regijskega povprečja ter je dva do pet in polkrat presegala slovensko raven.

Vendar celotno območje žalske občine ni bilo nikdar enako privlačno za doseljevanje. Več izselitev kot priselitev, kar se kaže v negativni selitveni bilanci, so imela območja petih krajevnih skupnosti, in sicer Galicije (-4,2‰), Petrovč (-1,5‰), Polzele (-2,4‰), Tabora (-2,3‰) in Vranskega (-2,7‰). Povsod drugod je bilo število priseljencev večje kot odseljencev. Najvišja vrednost selitvenega salda so imele krajevne skupnosti Vinska Gora (11,7‰), Žalec (11,5‰), Letuš (10,7‰), Gotovlje (9,1‰), Ponikva (5,2‰), Braslovče (4,9‰), Prebold (4‰) in Gomilsko (3,5‰), povsod drugod je bila nižja od občinskega povprečja.

Stopnja selitvene bilance po naseljih naše občine pokaže, da so v 51 naseljih prevladovale priselitve nad odselitvami, v 49 krajih je bilo več odselitev kot priselitev, medtem ko so bile v petih naseljih priselitve povsem izenačene z odselitvami (npr. Podgorje pri Letušu, Podvin pri Polzeli, Prapreče, Prekopa in Tešova). V desetletju 1981-1990 so imela najvišjo povprečno letno stopnjo selitvene bilance naselja Ruše (41‰), Vinska Gora (34‰), Kamenče (31‰), Parižlje (26‰), Kale (21‰), Podkraj (17‰), Črnova (16‰), Letuš (12‰), Mala Pirešica, Orova vas in Žalec (12‰), Ponikva in Pirešica (11‰), Levec, Ločica ob Savinji in Ložnica pri Žalcu (10‰) itd. Tudi naselja z negativnim predznakom selitvene bilance so

razkrojena po vseh predelih Savinjske doline. Vendar spoznavamo, da so imela v povprečju skoraj za eno tretjino manj prebivalcev (293 preb.) kot kraji s presežkom priselitev (426 preb.). Najnižjo vrednost odselitev nad priselitvami so imeli Čreta (-30‰), Glinje (-21‰), Zaloška Gorica (-19‰), Zakl (-16‰), Zaplanina in Pernovo (-15‰), Dobriša vas (-14‰), Vologa (-13‰), Dobrič in Drešinja vas (-12‰), Lopatnik in Miklavž (-11‰), Založe (-10‰) itd.

Primerjave kažejo, da se je vrednost selitvene bilance v osemdesetih letih bistveno znižala, a kljub temu ostajajo selitve pomemben regulator rasti števila prebivalstva. Pomembne pa so tudi za pestrejšo krajevno-regionalno strukturo prebivalstva, kar prispeva k njegovi obnovitveni sposobnosti. Razlike v stopnji gospodarskega razvoja, lega naselij ob prometnicah in v bližini zaposlitvenih središč ter hitre možnosti rešitve stanovanjskega problema so še vedno tista aktualna gibalna, ki usmerjajo selitve predvsem mladega, za delo sposobnega prebivalstva. Tudi v predelih Savinjske doline so se izoblikovala izrazita območja praznenja in koncentracije prebivalstva. To je prispevalo k spreminjanju vsakdanje podobe obljudenosti pokrajine, h gostoti poselitve ter k naglemu preoblikovanju (tudi izumiranju) kulturne pokrajine.

4. Sklep

V zadnjih desetletjih je doživljala Savinjska dolina korenito preobrazbo tako na področju zaposlovanja, gospodarskega razvoja kakor tudi na celotnem prebivalstvenem področju. Čeprav v pogledu zaposlenosti prebivalstva po osnovnih skupinah dejavnosti zaostaja za dosedanjimi slovenskimi razvojnimi težnjami, pa smemo upravičeno pričakovati, da se jim bo že kmalu približala. Trdna zagotovila za nakazane spremembe so v obstoječi gospodarski strukturi in prebivalstvenem potencialu savinjskih naselij. Tudi splošna kriza večjih gospodarskih oziroma industrijskih obratov, ki so dolgo časa pospeševali deagrarizacijo in dajali kruh številnim Savinjčanom in priseljencem, bo pospešila gospodarsko preobrazbo in vznik manjših podjetij. V tem prestrukturiranju delovno-zaposlitvenega potenciala savinjskega prebivalstva so nove oblike in možnosti širitve drobnega podjetništva, ki postaja čedalje pomembnejši povezovalni člen splošnega gospodarskega in

socialnega napredka.

V desetletju 1981-1990 se je število prebivalstva na območju žalske občine povečalo za 6%, v celjski regiji za 4,7% in v Sloveniji za 3,9%. K naznačenemu prebivalstvenemu napredku je prispeval naravni prirastek v Savinjski dolini 52,5%, v celjski regiji 78% in v Sloveniji 87,5%. Potemtakem so bile selitve tisti odločujoči dejavnik, ki je pomembno soodločal pri stopnji prebivalstvene rasti. Pozitivni selitveni saldo je v žalski občini prispeval 47,5% k rasti števila prebivalstva, v celjskem gravitacijskem območju 22% in v Sloveniji le eno osmino (12,5%). Potemtakem so imele selitve pri nas zelo pomembno vlogo pri večanju števila prebivalstva. Doslej pa obstajajo še neraziskani vzroki, ki so privedli k izredno močnemu doseljevanju prebivalstva na območja sedanje žalske upravne enote.

Povzetek rasti števila prebivalstva je nazorno nakazan v tabeli 2. Prebivalstvo v naseljih, ki so imela v obravnavanem obdobju pozitivni naravni prirastek in pozitivno selitveno bilanco, so se povečala v povprečju za 15%. Takih krajev je bilo 41 ali 39%. Zaznamovala jih je nadpovprečna stopnja naravnega prirastka (5,17‰) in selitvenega salda (8,87‰). Trideset krajev je bilo v drugi skupini, ki je imela pozitivni naravni prirastek (3,91‰) in presežek izselitev nad priselitvami (-5,64‰). V obravnavanem

Območje	Število naselij	Prebivalstvo		Indeks rasti prebivalstva	Letna stopnja na 1.000 preb.	
		1981	1991		Naravni prirastek	Selitvena bilanca
A	41	18.550	21.351	115,1	5,17	8,87
B	30	10.245	10.069	98,3	3,91	-5,64
C	15	3.899	3.935	100,9	-2,58	3,50
Č	19	4.415	3.985	90,3	-3,95	-6,29
Skupaj	105	37.109	39.340	106,0	3,06	2,77

Tabela 2. Sestavine prebivalstvene rasti po naseljih žalske občine v desetletju 1981-1991

Opomba: A = naselja s pozitivno vrednostjo naravnega prirastka in selitveno bilanco; B = naselja s pozitivno vrednostjo naravnega prirastka in z negativno selitveno bilanco; C = naselja z negativnim naravnim prirastkom in s pozitivno selitveno bilanco; Č = naselja z negativno selitveno bilanco in negativnim naravnim prirastkom.

desetletju so imeli komaj omembe vredno zmanjšanje prebivalstva (-1,7%). V tretji skupini je 15 krajev, ki so imeli negativno vrednost naravnega prirastka (-2,58‰) in pozitiven selitveni saldo (3,5‰). V njih je število prebivalstvo bolj ali manj stagniralo (0,9%). V četrti skupini je 19 naselij, ki so imela negativni naravni prirastek (-3,95‰) kakor tudi negativno selitveno bilanco (-6,29‰). Od leta 1981 do 1991 se je število prebivalstva v teh krajih zmanjšalo za 9,7%.

Proučitev je pokazala, da je območje žalske občine z vsemi prostorskimi, gospodarskimi, prebivalstvenimi in drugimi sestavinami zelo samosvoj pokrajinski sistem. V proučevanih prebivalstvenih sestavinah smo ugotovili pomembne razločke med Savinjsko dolino, celjsko regijo in vseslovenskimi razmerami. V njih prihajajo do veljave številne skladnosti, ki so se uveljavljale in oblikovale skozi daljša časovna obdobja. V preoblikovanju pokrajine, ki je odsev najrazličnejših družbeno-gospodarskih gibanj in sprememb, je odtisnjen ves človeški ustvarjalni potencial tako domačinov kot priseljencev, in se je dopolnjeval s prenekaterimi naravnimi in pokrajinskimi danostmi ter z njihovimi posebnostmi.

Literatura in viri

Gosar, L., 1974, Kmečka delovna sila v Sloveniji. - Geografski vestnik, 46, str. 47-59, Ljubljana.

Gosar, L., 1979, Ocenjevanje primerne stopnje deagrarizacije. - Geografski vestnik, 51, str. 55-72, Ljubljana.

Klemenčič, M., 1989, Družbenogospodarski prehod v Sloveniji. - Geografija in aktualna vprašanja prostorskega razvoja (Dela 6), str. 230-243, Ljubljana.

Klemenčič, V., 1968, Problemi mešane strukture gospodinjstev in kmečkih gospodarstev v Sloveniji. - Geografski vestnik, 40, str. 19-52, Ljubljana.

Kokole, V. in Kokole Ve., 1969, Urbanizacija podeželja v Sloveniji. - Geografski vestnik, 41, str. 3-23, Ljubljana.

Kraševac, S., 1965 a, K splošnemu vprašanju kmeta delavca. Ekonomski zbornik, 7, str. 3-60, Ljubljana.

Kraševac, S., 1965 b, Budućnost mješovitih gospodarstva. - Sociologija sela, str. 5-23, Zagreb.

Natek, M., 1974, Nekaterne spremembe prebivalstva na področju žalske občine v desetletju od 1961 do 1971. - Savinjski zbornik, 3, str. 5-45, Žalec.

Natek, M., 1974, Rast števila prebivalstva na celjskem območju v desetletju 1961-1971. - Celjski zbornik 1973-1974, str. 5-45, Celje.

Natek, M., 1978, Regionalne razlike v razslojenosti kmetijskega prebivalstva Spodnje Savinjske doline. - Savinjski zbornik, 4, str. 71-107, Žalec.

Natek, M., 1988. Osnovne sestavine rasti števila prebivalstva na območju občine Žalec v obdobju 1961-1981. - Savinjski zbornik, 6, str. 10-33, Žalec.

Natek, M., 1993. Sestavine prebivalstvene rasti v savinjskih občinah celjske regije v desetletju 1981-1991. - Savinjska - možnosti regionalnega in prostorskega razvoja. Zbornik 16. zborovanja slovenskih geografov, str. 232-244, Celje.

Pelc, S., 1993. Občina Domžale - primer spreminjanja obmestne pokrajine v okolici Ljubljane. - (Geographica Slovenica 25), 163 str. Ljubljana.

Popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971. Prebivalstvo : Kmetijsko prebivalstvo. Beograd 1973.

Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji v letu 1991. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Rezultati raziskovanj št. 617, Ljubljana 1994.

Popis stanovništva 1953. Knjiga XV. Osnovni podatki o stanovništvu. Savezni zavod za statistiko, Beograd 1960.

Popis stanovništva 1961. Knjiga XV. Poljoprivredno stanovništvo. Savezni zavod za statistiko, Beograd 1966.

Ravbar, M., 1989. Novejši tokovi urbanizacije v Sloveniji. - Geografija in aktualna vprašanja prostorskega razvoja. (Dela 6), str. 220-229, Ljubljana.

Ravbar, M., 1992. Suburbanizacija v Sloveniji - odnosi, strukture in težnje v njenem razvoju. - Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 325 str.

Ravbar, M., 1997. Slovene Cities and Suburbs in Transformation. - Geografski zbornik, 37, str. 65-109, Ljubljana.

Statistični letopis 1994. Ljubljana 1994.

Statistični letopis 1995. Izdal Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana 1995.

Statistični letopis 1996. Izdal Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana 1996.

Statistični letopis Republike Slovenije 1992, Ljubljana 1993.

Statistični letopis Republike Slovenije 1993, Ljubljana 1993.

Statistični letopis SR Slovenije 1982. Letnik 21. Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana 1982.

Šircelj, V., 1970. Ekonomska struktura prebivalstva Jugoslavije in Slovenije leta 1953-1961. - Prikazi in študije, 16, št. 5, str. 3-37, Ljubljana.

Šircelj, V., 1979. Ekonomska struktura aktivnega prebivalstva SR Slovenije ob popisih 1953, 1961 in 1971. - Prikazi in študije, 24, št. 3-4, str. 23-44, Ljubljana.

Vrišer, I., 1978. Regionalno planiranje, Ljubljana.

Vrišer, I., 1988. Centralna naselja v SR Sloveniji leta 1987. - Geografski zbornik, 28, str. 129-151, Ljubljana.

Ksenija Rozman*

DESETLETJE GOSPODARSKIH PRETRESOV V OBČINI ŽALEC

1. Uvod

Naj si na začetku orisa položaja gospodarstva v obdobju med letoma 1988 do 1998 v občini Žalec sposodim misel ekonomista Nevena Boraka, ki je zapisal: "Kakorkoli je čas, ki ga živimo, težak, je silno zanimiv. Tudi za ekonomiste. Dogajajo se spremembe, ki jih je redko kdaj možno opazovati v živo in doživljati na lastni koži. Eksperimenti in laboratorijski preizkusi namreč niso nekaj, kar bi si ekonomisti lahko privoščili pri svojem delu."¹ Spremembe, ki smo jim bili priča v zadnjem desetletju, imajo dolgoročne posledice in res je, kot opozarja Neven Borak, priložnosti, da bi popravili napake, je malo. Slovensko in s tem seveda tudi žalsko gospodarstvo se je moralo v zelo kratkem obdobju prilagoditi mnogim korenitim spremembam, ki so se še leta 1988 zdele bolj kot ne nemogoče. Iz socialistično planskega smo v tem desetletju prešli v tržno gospodarstvo.

Spomnimo se, da se je prav v letih od 1989 do 1991 začela krepiti liberalistična gospodarska ideologija. Gospodarska reforma je prinesla program za odpravo hiperinflacije, opuščanje samoupravljanja in družbene lastnine, spremenila se je delovno-pravna zakonodaja, uvedena je bila liberalizacija zunanje trgovine in cen. To je bil čas razpada skupne jugoslovanske države, nastanka države Slovenije in slovenskega gospodarskega prostora.² Že v začetku osemdesetih pa je v svetu potekala globalizacija gospodarstva, ki je sprožila hitro naraščanje znotrajevropskega združevanja, s katerim se je med drugim končalo obdobje velikih nacionalnih podjetij.³ V okviru takšnih evropskih procesov se je Slovenija lotila privatizacije svojega gospodarstva.

Velik vpliv na gospodarstvo je imel tudi proces denacionalizacije, ki še ni zaključen. Leto 1994 je prineslo reformo državne in lokalne samouprave, pristojnosti občin so se tudi na področju gospodarstva zmanjšale (predvsem na zagotavljanje prostorskih pogojev za njegov razvoj). Območje Občine Žalec se je zmanjšalo za območje krajevne skupnosti Vinska Gora. Vendar se novejši podatki o rezultatih poslovanja gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov nanašajo na območje Upravne enote Žalec (informacije o tem iz različnih virov pripravlja Upravna enota), območje le-te pa je identično z območjem stare občine Žalec. Ker pa se bo tudi ta občina razdelila na šest novih, morda ni odveč pripomba, da gre pravzaprav za gospodarstvo Spodnje Savinjske doline v zadnjih desetih letih.

Burno je bilo to obdobje in za njegovo poglobljeno zgodovinsko in ekonomsko analizo je tudi po mnenju ekonomistov še prezgodaj.⁴ Sploh pa to ni namen tega prispevka, v katerem bomo nanizali le nekaj podatkov (zaradi sprememb pri zajemanju podatkov so mnogi iz posameznih let neprimerljivi), s katerimi bomo skušali v nekaj potezih orisati, kako je proces tranzicije in desetletje mnogih reform preživelo žalsko gospodarstvo.

2. Poslovanje žalskega gospodarstva v zadnjem desetletju

2.1. Gospodarske družbe

Če prelistamo peto in šesto številko Savinjskega zbornika, potem lahko ugotovimo, da je bil razvoj gospodarstva občine glede na celotno povojno obdobje (od leta 1945) najhitrejši med letoma 1978 in 1982. Žalsko gospodarstvo je dosegalo okoli 10-odstotno realno rast družbenega proizvoda ob sicer ekstenzivnem zaposlovanju, leta 1979 pa se je zaposlovanje umirilo, a se je povečala produktivnost na zaposlenega delavca.⁵ Občina Žalec je v obdobju 1981 - 1985 uspela ohraniti nadpovprečno gospodarsko rast v primerjavi z republiko (2-odstotno realno povečanje družbenega proizvoda), čeprav je bila dinamika te rasti zaradi globalnih družbenih problemov počasnejša kot v preteklosti in nekoliko nižja od zastavljenih dolgoročnih ciljev.⁶ Zaradi odstopanj od nekaterih zastavljenih ciljev v preteklem srednjeročnem obdobju se je morala občina Žalec nato v letih 1985/86 soočiti s spoznanjem, da se obdobje njenega nenehnega vzpona na lestvici razvitosti slovenskih občin zaključuje.⁷

Že leta 1988 je družbeni proizvod realno padel za 8%.⁸ Fizični obseg proizvodnje žalskega gospodarstva se je v primerjavi z letom prej zmanjšal (indeks 98,1), vendar je bil še vedno ugodnejši kot na ravni regije (97,9) in republike (97,4). Že naslednje leto je bil z indeksom 104,4 najugodnejši v regiji, nato pa je spet padal vse do leta 1994, ko je zabeležen 3,7-odstotni porast. Leta 1996 je bila ta rast 22,5 %, fizični obseg industrijske proizvodnje pa se je v celotni celjski regiji tega leta povečal samo v žalski občini.

Skupne zaloge gotovih izdelkov so bile leta 1988 manjše kot leto prej (indeks 80,1), nato pa so začele rasti. Produktivnost je bila negativna. Rezultati izvoza in uvoza blaga so bili leta 1988 v žalski občini prav tako ugodnejši kot na ravni regije in Slovenije. V letu 1988 je žalsko gospodarstvo ustvarilo 225.287.842.000 takratnih dinarjev dohodka, kar pa je pomenilo 10,5 % realni padec. Dohodek na zaposlenega se je kljub temu povečal kar za 64,1 %. Delitev dohodka je potekala na škodo akumulacije, ki je znašala le 5,7 % dohodka. Povprečni čisti osebni dohodek na zaposlenega je realno padel za 15,6 %, plače pa so že leta 1988 za plačami v Sloveniji zaostajale za 10,6 %. Zaostajanje plač za regijskim in državnim povprečjem je značilno za vseh deset let. Leta 1996 so povprečne plače na zaposlenega v žalskem gospodarstvu zaostajale za 10,2 % za regijskim povprečjem in kar za 18,5 % za slovensko povprečno plačo, lani pa za 10,8 % za regijskim in 17,9 % za državnim povprečjem.

Največje spremembe je tudi žalsko gospodarstvo v zadnjih desetih letih doživljalo glede števila gospodarskih pravnih oseb, njihovega prehoda od družbenega lastništva do večinske zasebne lastnine in na področju zaposlovanja oziroma števila brezposelnih.

Leta 1989 je zaključne račune oddalo 64 pravnih oseb (27 na področju industrije, 15 na področju kmetijstva in 7 na področju trgovine), kar je za štiri manj kot leto prej. Vendar v tem času zmanjšanje še ni bilo rezultat stečajev, ampak združevanja delovnih organizacij. Samo 9 pravnih oseb je zasebnikov. Le leto pozneje (1990) sta bila struktura in število zavezancev za zaključni račun bistveno spremenjena. Na novo je bilo ustanovljenih več podjetij, kot jih je delovalo leto prej, v družbenih podjetjih pa se je začelo usklajevanje statusnih sprememb. Po podatkih takratne Agencije RS za plačilni promet, nadziranje in informiranje, podružnica Celje, je bilo tega leta v žalski občini 144 pravnih oseb, od tega že 94 zasebnikov. Največ pravnih oseb (42) je bilo prvič s področja trgovine, samo 34 s področja

1. Hmeljarstvo je bilo nekdanj najbolj donosna dejavnost v Savinjski dolini, v zadnjem desetletju pa je doživelo eno najhujših kriz. Težavam zaradi padanja cen na svetovnem trgu so se pridružile tudi težave s sezonskimi delavci. (Foto: Tone Tavčar)

industrije in 13 s področja kmetijstva. Industrija je bila sicer še vedno najmočnejša dejavnost, saj je ustvarila prek 70% vsega dohodka, bruto dobička in akumulacije, z več kot 12% je bila druga najmočnejša dejavnost že trgovina, tretja pa kmetijstvo. Leta 1997 je bilo po številu gospodarskih družb najmočnejše področje trgovine in popravil izdelkov široke porabe (45%), za njo so predelovalne dejavnosti, ki pa kljub temu še vedno ustvarjajo največji prihodek in zaposlujejo največ ljudi.

Kljub velikemu porastu števila gospodarskih pravnih oseb je povprečno število zaposlenih (izračunano iz delovnih ur) skupaj z negospodarstvom v letu 1990 padlo za 1%, v družbenem sektorju pa kar za 7,7%. Zasebna podjetja so zaposlovala samo 0,8% vseh zaposlenih v gospodarstvu, njihov delež v skupnih rezultatih gospodarstva občine Žalec pa je bil prav tako še zelo majhen (3,1% skupnih prihodkov in odhodkov; 0,8% ustvarjenega dohodka; 1,5% dobička; 0,9% izgube in 11,4% skupne akumulacije). Leto 1990 je z izgubo zaključilo 26 pravnih oseb, 13 družbenih in 13 zasebnih. V teh podjetjih je bilo 43,4% vseh zaposlenih oseb. Tega leta se je število brezposelnih med vsemi občinami celjske regije najbolj povečalo prav v občini Žalec in jih je bilo ob koncu leta 751 (leta 1988 je bilo 285, leta 1989 pa 389 brezposelnih).

Število pravnih oseb je naraščalo vse do lanskega leta, seveda pa število registriranih podjetij in tistih, ki so dejansko poslovala in oddala zaključne račune, ni bilo enako. Leta 1991 je bilo v žalski občini 233 pravnih oseb, leta 1992 jih je bilo že 521 registriranih in od tega 367 aktivnih, leto pozneje je poslovalo 479, leta 1994 pa 516 pravnih oseb. Leta 1995 se je naraščanje umirilo, od 735 registriranih je bilo aktivnih 534 pravnih oseb, leta 1996 so bila na novo registrirana samo 4 podjetja, število aktivnih podjetij pa se je povečalo za 2,2% (delež aktivnih podjetij iz žalske občine je znašal v celjski regiji 21,2%), lani pa je bilo 753 registriranih in od tega 552 poslovno aktivnih podjetij. Že leta 1994 je bilo 89,7% vseh podjetij v zasebni lasti (največ se jih je ukvarjalo s finančno-poslovnimi storitvami, sledi trgovina in šele na tretjem mestu je industrija, lani pa je ta odstotek znašal 90,2%). Nova podjetja pa so zaposlovala malo delavcev in tako je leta 1996 kar 89,6% podjetij zaposlovalo le do deset delavcev. Ta manjša podjetja so skupaj zaposlovala vsega 12,9 % vseh zaposlenih. Sledijo podjetja od 10 do 50 zaposlenih (7,3%). Od 51 do 250 ljudi je imelo 3,8% od skupaj 546 podjetij in v njih je bilo 30,2% zaposlenih.⁹ Približno takšno razmerje je bilo tudi na državni ravni.

Ob lastninskem preoblikovanju dotedaj družbenih podjetij in ustanavljanju zasebnih podjetij ter sočasni izgubi trgov na območju nekdanje Jugoslavije so tudi žalsko gospodarstvo pretresali stečaji. Leta 1994 so bili uvedeni stečaji v 13 podjetij, nekaj med njimi jih je bilo že lastninsko preoblikovanih. Med drugim je bil stečaj uveden v Avtoprevozu p.o. Šempeter, Hmezad Gramesu p.o., Hmezad Strojni d.o.o., Keramiki Liboje d.o.o. in

Sigmi Zabukovica (Sigma je leta 1982 zaposlovala 320 delavcev). V letu 1997 je bilo v stečajnem postopku 12 gospodarskih družb, od tega so bili na novo uvedeni trije stečaji: v Ferralitu Žalec (leta 1982 je bilo v tem podjetju kar 400 zaposlenih), Hmezadu Duri Šempeter in Alek's trade Žalec. Izmed stečajnih postopkov v šestih upravnih enotah celjske regije predstavljajo tega leta stečaji v žalski upravni enoti 17-odstotni delež. Ta podjetja so zaposlovala 297 delavcev.

Eden največjih problemov gospodarstva na območju Upravne enote Žalec je brezposelnost, ki je z izjemo leta 1994 vsako leto naraščala: leta 1988 je bilo 285 registriranih brezposelnih, leto pozneje 389 (zaposlenih pa 10.373 - izračunano na osnovi delovnih ur). Leta 1990 je brezposelnost narasla z indeksom 161 (751 brezposelnih), leta 1991 z indeksom 164,1 in leta 1992 z ineksom 143. Leta 1993 je bilo tako že 2.847 brezposelnih (in 7223 zaposlenih v gospodarstvu). Leta 1994 je število brezposelnih padlo na 2395, vendar je bil padec manjši kot na ravni regije. Najbolj intenzivno je bilo zaposlovanje v zasebnem sektorju, v katerem je bilo zaposlenih 1047 delavcev, kar je 59,4% več kot leto prej (na ravni regiji je bilo zaposlenih v zasebnih podjetjih za 52% več). V zadnjih treh letih se je trend naraščanja brezposelnosti nadaljeval (indeksi: 103,3; 108 in lani 112,9). Konec decembra leta 1997 je bilo 2.665 brezposelnih (od 12.003 delavno aktivnih prebivalcev in od 6.556 zaposlenih v gospodarskih družbah), od tega 48% žensk, kar je najvišji odstotek doslej v žalski občini (leta 1998 je bilo brezposelnih 38,2% žensk). Izobrazbena struktura brezposelnih je vsa leta enaka - največ brezposelnih je s I. stopnjo izobrazbe, sledijo pa brezposelni s IV. in V. stopnjo. Lani so iskalec prve zaposlitve predstavljali 17,7% brezposelnih (leta 1988 - 13%), trajni presežki 25,5% (z 32% so se med brezposelnimi prvič pojavili leta 1992), starih do 26 let je bilo lani 29,6% (leta 1988 - 41,8%), starih do 40 let pa 44,8% (prvič je bila ta starostna kategorija med registriranimi brezposelnimi s 16,7% zabeležena leta 1991). Tudi podjetja, ki so uspešno prestala tranzicijo in še danes spadajo med najuspešnejša v občini, so v primerjavi s preteklimi leti bistveno zmanjšala število zaposlenih ob sicer veliko večji produktivnosti. Tak primer je Juteks Žalec, ki je leta 1982 zaposloval največ, kar 483 ljudi v občini, v letošnjem letu pa ima 162 zaposlenih. Po številu brezposelnih je žalsko gospodarstvo v okviru regije od leta 1991 na drugem mestu za Upravno enoto Celje. Pri tem je potrebno upoštevati, da je ob velikem prilivu v brezposelnost tudi odliv vsako leto pre-

2. Iz proizvodnje v Tovarni nogavic Polzela. (Foto: Tone Tavčar)

cejšen, saj se brezposelni vključujejo v različne programe aktivne politike zaposlovanja, precej pa je tudi samozaposlovanja. Leta 1997 je bilo na primer 1769. na novo prijavljenih brezposelnih, zaradi različnih vzrokov pa je bilo z zavoda za zaposlovanje odjavljenih 1.552 oseb.

O poslovnih rezultatih žalskega gospodarstva je težko pisati zaradi vseh mogočih sprememb, med drugim tudi zaradi zamenjave denarja in sprememb pri vodenju statističnih podatkov. Omeniti velja, da so se podjetja v tem desetletju med drugim ubadala z visoko inflacijo. Indeks rasti cen na drobno je leta 1989 v primerjavi z letom prej znašal kar 1406, leto pozneje 649,7, nato pa se je njegova rast umirjala in cene na drobno so se leta 1996 v primerjavi s predhodnim letom povečale le še za 9,7%. Leta 1988 so prihodki za 5,3% presegali skupne odhodke, kljub nominalni rasti prihodkov pa je leta 1992, 1994 in 1996 žalsko gospodarstvo poslovalo s skupnim negativnim finančnim učinkom. Po prihodkih se gospodarstvo z območja

žalske upravne enote uvršča na drugo mesto v regiji. Tudi glede na blagovno menjavo s tujino dosega razmeroma ugodne rezultate, čeprav se je izvoz lani v primerjavi z letom 1996 povečal 1,8%, uvoz pa se je zmanjšal za 0,4%, je bil saldo blagovne menjave s tujino pozitiven in je znašal 12,9 milijonov USD (20% strukturni delež izvoza šestih upravnih enot v celjski regiji).

Ves čas pa ima gospodarstvo na območju upravne enote Žalec težave z likvidnostjo. Podjetij, ki so imela več kot pet dni na leto blokirane žiro račune ali so konec leta zaključila z izgubo, je vsako leto več. Rast števila podjetij z blokiranimi žiro računi je večja od rasti števila pravnih oseb. Leto 1989 je z izgubo zaključilo 16 gospodarskih pravnih oseb, leto 1996 pa 141. Več kot pet dni je imelo žiro račune lani blokiranih 139 pravnih oseb, to je 10,3% več kot decembra leta 1996, v primerjavi s tem obdobjem pa je bil znesek neporavnanih obveznosti (1.088 milijonov SIT) za 1,6% višji.

Naložbeno dejavnost v preteklih letih je prav tako težko ocenjevati, saj so se sprva podatki zbirali glede na sedež načrtovane investicije, od leta 1994 pa glede na sedež investitorja. Je pa naložbena dejavnost v gospodarstvo razmeroma nizka, čeprav bistveno ne odstopa od regijskih in republiških povprečij. Leta 1996 se je investicijska dejavnost spet nekoliko okrepila (1.832 milijonov SIT v osnovna sredstva), a leto pozneje padla za skoraj polovico.

Če povzamemo: gospodarstvo na območju Upravne enote Žalec se srečuje s podobnimi problemi kot poslovni subjekti drugod po državi. To se odraža v doseženih poslovnih rezultatih, ki v primerjavi z regijo in s Slovenijo na nobenem področju bistveno ne odstopajo. Je pa kar nekaj neugodnih kazalcev, kot so nadaljnja rast brezposelnih, slabšanje likvidnosti, realno nazadovanje uvoza in izvoza ter nadaljnje nazadovanje investicijske aktivnosti. Vendar pa je večina teh kazalcev kljub vsemu nekoliko ugodnejša kot v gospodarsko najbolj kritičnih regijah.

2.2. Obrtniki in samostojni podjetniki

Obrtništvo je v povojnem obdobju predstavljalo edino zasebnništvo. Leta 1975 je bila razvitost zasebne obrti v žalski občini na regionalnem in slovenskem povprečju, po letu 1978 pa se je začel njen hiter razvoj. Takrat je bilo 414 obratovalnic, od tega največ avtoprevoznikov in gostinskih obratovalnic, v zasebnem sektorju pa je bilo zaposlenih 592 delavcev.¹⁰ Rast

števila obratovalnic je nato precej preseгла republiško raven. Leta 1988 je bilo v 670 zasebnih obratovalnicah zaposlenih približno 1390 ljudi.¹¹ Do leta 1993 se indeks rasti števila obratovalnic umirja, verjetno tudi na račun velikega števila novoustanovljenih zasebnih podjetij v letih od 1989 do 1992. Vendar pa zaposlovanje v zasebnem sektorju kljub temu upada. Leta 1986 je bilo na obratovalnico 1,16 zaposlenih, leta 1993 pa le še 0,94.¹²

Tudi v strukturi dejavnosti obratovalnic obstajajo določena nihanja, ki so posledica spreminjajoče se zakonodaje in zahtev trga. V osemdesetih letih je izstopala opredelitev za kooperacijo oziroma poslovno-tehnično sodelovanje. Do leta 1990 se je proizvodna obrt razvijala hitreje kot storitvena, skokovit porast števila obratovalnic pa je bil na področju trgovine. Leta 1986 na primer sploh ni bilo zasebnih trgovcev, leta 1990 je bilo trgovinskih obratovalnic 73, leta 1993 pa že 115. Po sprejemu novega zakona o trgovini leta 1994 je njihovo število nekoliko upadlo. Na področju storitvene in proizvodne obrti je bilo leta 1993 497 obratovalnic.¹³

Od leta 1995 Upravna enota Žalec - oddelek za gospodarske in negospodarske dejavnosti v letnih informacijah spremlja tudi podatke o poslovanju samostojnih podjetnikov oziroma za obrt kot redno in dopolnilno dejavnost, ki jih posreduje Republiška uprava za javne prihodke - izpostava Žalec, pozneje Davčni urad Celje - izpostava Žalec. Leta 1995 je bilo v 1323 obratovalnicah 1311 zaposlenih. Ustvarili so 12.525.116.000 SIT prihodkov, odhodki pa so bili za 8,4% nižji. Z izgubo so poslovali 103 obrtniki. Povprečna bruto plača na zaposlenega je znašala 61.910 SIT, kar je kar za 15,2% manj kot pri pravnih osebah. Konec leta 1996 je bilo 1.366 zavezancev za davek iz dejavnosti, pri njih pa je bilo zaposlenih 1.494 delavcev (+ 8,8%). Ustvarili so za 37,7% več prihodkov (in za 7,9% več od skupnih odhodkov), skupni dobiček pa je znašal 1.414 milijonov SIT, kar je za 33,7% več kot leto prej. Tudi v letu 1997 se je povečalo število zavezancev za davek iz dejavnosti (1.414), zaposlenost pa se je zmanjšala (1.440 delavcev ali 3,6% manj kot leto prej). Povprečna bruto plača na zaposlenega je v primerjavi s plačami pri pravnih osebah nižja že za 22,1%. Seveda pa plače lastnikov v podatek niso zajete, ker si jih kot samostojni podjetniki ne izplačujejo. Kot celota so lani še vedno poslovali pozitivno. Dobiček se je povečal za 5 % (1.484 milijonov SIT). Predpisane akontacije davka so bile za 25,7% višje kot v prejšnjem letu. Tudi število izgubarjev se je povečalo na 158 zavezancev, skupna izguba pa je znašala 72 milijonov

tolarjev. V strukturi samostojnih podjetnikov tega leta prevladujeta dejavnosti avtoprevoznništvo in gradbeništvo, na tretjem mestu je s precejšnjim zaostankom trgovina.¹⁴

2.3. Najpomembnejši investicijski dosežki v desetih letih

Kljub neugodnim podatkom o investicijski aktivnosti žalskega gospodarstva je bilo v zadnjih desetih letih tudi nekaj pomembnih investicijskih dosežkov.

Čeprav neposredno ni povezana z gospodarstvom oziroma pri financiranju ni sodelovala žalska občina, na tem mestu ne smemo prezreti največje investicije v tem obdobju - gradnje avtoceste Arja vas - Vransko. Njena dograditev je sicer v prvem obdobju nekoliko prizadela predvsem nekatere gostince in zmanjšala obisk nekaterih turističnih objektov (na primer rimske nekropole v Šempetru), vendar pa je avtocesta Savinjsko dolino približala Ljubljani in Mariboru oziroma izboljšala prometne povezave z evropskimi državami. 20.9 kilometrov dolg avtocestni odsek skozi Savinjsko dolino je bil odprt 19. septembra leta 1997 in ima kar 70 premostitvenih objektov. Zgrajen je bil v dveh letih in pol kot nadaljevanje avtoceste Hoče - Arja vas. Vrednost te investicije je bila 17,4 milijarde tolarjev, 79 % celotne investicijske vrednosti pa so predstavljala gradbena dela. Investitor je bila Družba za avtoceste RS (DARS), gradbena dela sta izvedli italijanski podjetji Callisto Pontello in Tirrena Scavi s kooperanti: Cestnim podjetjem Celje, Primorjem Ajdovščina in Ingradom Celje. Križanje avtoceste z železnico pri Šempetru je izvedlo podjetje SCT Ljubljana. Premostitvene objekte sta italijanska izvajalca zgradila s kooperantoma Ingrad Celje in Gradis, ki je zgradil tudi cestninsko postajo. Objekte za zaščito voda je zgradil Vegrad Velenje, regulacijo vodotokov Cestno podjetje Ljubljana s kooperantom PUV Celje, izvajalci prometne opreme pa so bili Meblo Nova Gorica, Liko Liboje in Cestno podjetje Celje. Pri gradnji pa so sodelovala tudi podjetja Plima Žalec, Kranjc VNG in Minerva Žalec, ki je izdelala in položila 21 kilometrov polietilenskih cevi za kanalizacijo. Seveda pa so pri prevozi materialov sodelovali tudi številni savinjski avtoprevozniki.

Omeniti pa moramo še nekatere druge investicijske dosežke gospodarstva v Savinjski dolini, ki so toliko bolj pomembni spričo vseh težav, s katerimi so se ubadala podjetja v tem obdobju.

Eno izmed nekdanjih velikih družbenih podjetij, ki je razmeroma dobro in brez množičnega odpuščenja delavcev preživelo gospodarsko krizo, je Tovarna nogavic Polzela. Tovarna je investirala v novo tehnologijo in ekološko neoporečne materiale. Za novo tehnološko opremo so leta 1993 namenili 2 milijona DEM, tri leta pozneje pa so uvozili opremo v vrednosti 3 milijone DEM. Od aprila leta 1997 Tovarna nogavic posluje po standardu EKO-TEX 100. Do leta 2000 v okviru EKO programa načrtujejo še nekaj naložb v varovanje okolje. Naložbe v ekologijo postajajo vedno bolj pomembne oziroma nujne. Tekstilna tovarna Prebold je tako na primer letos investirala v plinifikacijo tovarne. Sicer pa so leta 1993 investirali v proizvodnjo in oplemenitenje širokih tkanin v vrednosti 6 milijonov DEM, precej sredstev pa so pozneje namenili tudi posodobitvi proizvodnje nogavic.

Eno največjih podjetij v Savinjski dolini Juteks Žalec se je prav tako v zadnjem desetletju odločilo za kar nekaj investicij. Leta 1988/89 so v štiri programe oziroma opremo investirali 20 milijonov DEM, sledile so investicije v proizvodnjo tekstilnih talnih oblog. V zvezi s pritožbami zaradi onesnaževanja so vse linije za proizvodnjo talnih oblog opremili s čistilnimi napravami. V letih od 1995 do letos so več kot 8 milijonov DEM vložili v modernizacijo, izboljšave in avtomatizacijo proizvodne linije za talne obloge, širine 3 metre. Leta 1991 je Juteks z nemškim partnerjem ustanovil mešano podjetje Emteks za proizvodnjo avtomobilskih oblog. Tudi tu so investirali v sodobni sežigalni napravi, ki ju je z lastnim znanjem projektiralo in izdelalo podjetje KIV Vransko. Juteks je bilo tudi prvo podjetje v tedanji žalski občini in celjski regiji, ki je pridobilo certifikat kakovosti ISO 9001, in sicer sredi leta 1994, kmalu zatem je certifikat dobilo tudi podjetje Emteks, ki pa je prav sredi leta 1998 prestrukturiralo proizvodnjo notranje opreme za automobile in začelo z novim proizvodnim programom.

KIV Vransko je letos praznoval 50-letnico obstoja in to v novi proizvodni hali, ki je bila zgrajena leto prej. Do takrat so vse večje kotle izdelovali kar na prostem. Vrednost investicije v novo halo z mostnim dvigalom nosilnosti 32 ton je bila več kot milijon DEM, večino denarja zanjo pa so prispevali tuji partnerji.

50-letnico obstoja je v tem letu praznoval tudi Garant Polzela. 45-letnico so počastili s tehnološko posodobitvijo proizvodnje pohištva. V Aeru Šempeter so pred petimi leti investirali v tiskarski stroj za tiskanje polipropilen lepilnih trakov, pred dvema letoma pa tudi v sodobnejšo opre-

3. Avtocesta skozi Savinjsko dolino je bila odprta 19. septembra leta 1997.

mo za izdelavo klišejev. Konec lanskega leta so v programu lepilnih trakov odprli novo rezalnico, posodobili so kotlovnico, uvedli sintezo vodnoakrilnih lepil za linijo za TIX blokce, nabavili rezalni stroj za role treh col do 2000m in komore za izdelavo nešumečih trakov pri odvijanju, opustili pa ekološko vprašljivo proizvodnjo matric. Coca-Cola Žalec je konec 80-ih in v začetku 90-ih let posodobila polnilnico, leta 1995 pa so z naložbami v proizvodnjo med drugim povečali zmogljivost siruparne.

Med podjetji, ki so se v začetku 90-ih let zaradi spremenjenih tržnih razmer in notranjih težav znašla v hudi krizi, je bila tudi Mlekarna Celeia v Arji vasi. V zadnjih letih je mlekarna spet povečala odkup mleka in izvedla nekaj investicij. Posodobili so strojno linijo za proizvodnjo sira in tako postali največji izdelovalec poltrdih sirov v Sloveniji z najbolj avtomatizirano opremo, letos pa so posodobili in povečali zmogljivosti polnilnih strojev za fermentirane izdelke. Obe investiciji sta bili vredni po 360 milijonov tolarjev. V letu 1997 je Mlekarna Celeia pridobila certifikat kakovosti ISO 9001. Ena največjih investicij na področju kmetijstva je gradnja hladilnice Sadjarstva Mirošan, d.d. iz Kasaz. Zmogljivost hladilnice je 2000 ton, poleg tega pa so zgradili tudi sortirnico s sodobnim sortirnim strojem, ki lahko v eni uri po teži, barvi in obliki sortira 4 tone jabolk. Vrednost investicije je bila 401 milijon tolarjev.

Med zasebnimi podjetji, ki so doživela najbolj skokovit razvoj, je treba omeniti Caffè Tropic iz Žalca, ki je bilo ustanovljeno leta 1991. Iz majhne pražarne v najetih prostorih je nastalo sodobno podjetje, ki posluje z največjimi svetovnimi blagovnimi borzami, ima lastno blagovno znamko in je bilo lani po raziskavi Gospodarskega vestnika na 117. mestu med najuspešnejšimi slovenskimi podjetji (tudi najuspešnejše izmed podjetij iz Savinjske doline). Podjetje je investiralo v nov poslovni objekt s sodobno računalniško oziroma popolnoma avtomatizirano linijo praženja. Med uspešnimi zasebnimi podjetji je tudi Pirh avtokaroserija, d.o.o. z Ložnice, ki je investiralo in leta 1996 odprlo nov objekt s 1.800 kvadratnimi metri pokritih površin, namenjenih proizvodnji in skladiščenju, 300 kvadratnih metrov je poslovnih površin, poleg tega pa so uredili še parkirišča in zelenice. Tudi v Savinjski dolini so začeli v zadnjem času nastajati sodobni servisno-prodajni objekti za osebna vozila. Tak center, velik 1.400 kvadratnih metrov, je v marca leta 1996 odprla Avtohiša Drev iz Drešinje vasi. Tudi iz majhnih obrtnih delavnic so nastala uspešna podjetja, kot je na primer Vodotehnik KM, d.o.o., ki je ob preselitvi iz Prebolda na novo lokacijo južno od železnice v Žalcu razširil tudi proizvodni program. Omenimo še Sigmanovo iz Migojnic, ki so jo ustanovili štirje delavci nekdanje Sigmee. Po šestih letih proizvodnje v najetih prostorih so letos začeli z gradnjo lastnega proizvodnega obrata v Vrbju, katerega vrednost naj bi bila 150 milijonov tolarjev, v načrtu pa imajo še gradnjo skladišča in upravne stavbe. Julija letos je to podjetje pridobilo tudi certifikat kakovosti ISO 9001.

Precej naložb je bilo v trgovske objekte. TP Žana Žalec je postopno v celoti prenovila veleblagovnico v Žalcu in prodajni center v Levcu, svojo prodajno mrežo pa je širila s franšiznimi prodajalnami. Koncern SM Savinjska trgovska družba Žalec pa je prenovil in povečal ponudbo v vseh svojih blagovnicah. Med posodobljenimi trgovinami je tudi blagovnica Agrina Žalec. Kljub težavam, s katerimi se srečujejo še zlasti manjši zasebni trgovci, je bilo tudi na tem področju nekaj investicij oziroma obnov poslovnih prostorov. Lastnika trgovine Košarica v Pernovem sta zgradila nov objekt, ki ima prek 130 kvadratnih metrov prodajne površine, 70 kvadratnih metrov poslovnega in več kot 800 skladiščenega prostora. Podjetnik Roman Brglez je v zadnjih letih prav tako investiral v več objektov, saj so poleg pekarnice v Velenju odprli pekarno s trgovino in bistrojem na Vranskem, slaščičarno v Žalcu in trgovino v Grižah. Več gostinskih objektov

je v tem obdobju odprlo tudi Gostišče Štorman, in sicer poleg gostišča v Šempetru, ki so ga povsem obnovili, tudi gostišča v Ločici pri Vranskem, v Vojniku, v Parižljah, v Žalcu in v Velenju ter hotel na Venišah pri Nazarjah. V tem obdobju je nastalo tudi nekaj trgovsko-poslovnih centrov, na primer na Filipovem trgu v Žalcu, ki je pritegnil več trgovcev od drugod, in poslovni objekt v Preboldu, ki ga je zgradil MIK Prebold.

Tudi iz majhnih obrtnih delavnic so nastala uspešna podjetja, kot je npr. Vodotehnik KM, d.o.o., ki je lani ob preselitvi iz Prebolda na novo lokacijo v Žalec razširil tudi proizvodni program, ki zdaj obsega program namakanja in proizvodnjo armatur, litoželeznih spojnih kosov za vodovodne napeljave in namakalne sisteme. Podobno kot še nekateri drugi so odkupili del skladiščne hale, last Strojne v stečajju in ga preuredili. Sedaj imajo 12 zaposlenih. Južno od železnice v Žalcu je tudi nov objekt podjetja Zagožen d.o.o.

3. Lokalne spodbude za razvoj malega gospodarstva

Zasebništvu ima v Savinjski dolini močno tradicijo. Vendar pa so gospodarska kriza, stečajni postopki družbenih podjetij in presežek delovne sile bistveni vzroki, zaradi katerih so se ljudje odločali za obrt oziroma ustanavljanje samostojnih podjetij. Z razmahom podjetništva pa se je pokazala tudi potreba po instituciji, ki bi zasebnike obveščala (poslovne informacije), izobraževala (pravila poslovanja, prometno-davčna zakonodaja, strokovni seminarji), jim pomagala pri upravno-pravnih postopkih in tudi združevala zasebnike istih strok. Iz nekdanjega obrtnega združenja je zato zrasla Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec, ki je imela 1991. leta 824 članov - obrtnikov, maja leta 1994 pa že 972 samostojnih podjetnikov in 90 zasebnih podjetij kot prostovoljnih članov.¹⁵

V skladu z obstoječim srednjeročnim načrtom malega gospodarstva občine Žalec je bil leta 1993 ustanovljen sklad za razvoj malega gospodarstva. Ustanovitelja sta bila takratni Izvršni svet skupščine občine Žalec in Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec. Sredstva sklada so bila namenjena za ugodne kredite zasebnikom oziroma za ustanavljanje novih obratovalnic in podjetij. Že leta 1991 oziroma pred ustanovitvijo sklada pa je Izvršni svet občine Žalec s pomočjo komisije za razvoj prek javnih natečajev dodeljeval ugodne kredite podjetjem in zasebnikom. V obdobju od 1991 do 1994 je bilo za razvoj obrti in podjetništva na šestih natečajih 107 prosilcem

odobrenih skupaj 113.042.000 SIT. Na prvih natečajih so bili zneski na posameznega prosilca nizki, prvi najnižji znesek na prvih dveh natečajih je bil 72.000 SIT, najvišji pa 900.000. Na šestem natečaju so najnižji krediti znesli 500.000 SIT, najvišji pa 2,5 milijona SIT.

V letu 1995 je sklad za razvoj obrti in podjetništva začel razpisovati kredite v sodelovanju z bankami, ki so na podlagi skladovega depozita običajno s svojimi sredstvi pomnožile razpisane zneske, hkrati pa so preverjale kreditno sposobnost prosilcev. Sklad je za vsak natečaj izbral drugo banko. Leta 1995 je tako sklad na 7. in 8. natečaju od razpisanega zneska 100 milijonov SIT (po obrestni meri $T+9\%$, z najdaljšo dobo vračila 5 let) prek dveh bank na podlagi dodatnega preverjanja odobril kredite 24 prosilcem v skupni višini 56 milijonov SIT. Leta 1996 je bilo na 9. in 10. natečaju prek bank odobrenih 45,6 milijonov od možnih 66, leta 1997 pa na 11. in 12. natečaju 39,36 milijonov od možnih 65,5 milijonov tolarjev. 11. natečaj je bil razpisan po obrestni meri $T+7\%$, 12. natečaj pa po $T+5,9\%$. V letošnjem letu še ni zaključen 13. natečaj za kredite po obrestni meri $T+3\%$, sklad pa je že odobril za 46,5 milijonov kreditnih sredstev. V obdobju od leta 1991 do 1998 je bilo, vključujoč zadnji znesek, v razvoj malega gospodarstva vloženi 300 milijonov SIT ugodnih kreditov. Ob upoštevanju inflacije je ta znesek pravzaprav še višji.¹⁶

V skladu s prej omenjenim srednjeročnim načrtom razvoja malega gospodarstva so se leta 1993 pričele tudi aktivnosti v zvezi z načrtovanjem gradnje obrtno-poslovne cone Arnovski gozd, to je projekt že iz prejšnjega srednjeročnega načrta. Gre za območje, veliko približno 4 ha, na križišču prometnih poti Maribor - Ljubljana (ob avtocestnem izvozu), Madžarska - Avstrija in Italija - Hrvaška, je pa tudi v bližini večjih gospodarskih središč v regiji. Zasebna podjetja, obrtniki in tudi javna podjetja naj bi na tem območju ponudila trgovinsko in gostinsko ponudbo, ponudbo lastne proizvodnje, osebne storitve in turistični servis, prostor pa je zaradi osrednje prometne lege primeren tudi za logistično-transportni center. Zbornica zasebnega gospodarstva in izvršni svet sta ustanovila podjetje, ki naj bi izvedlo projekt gradnje obrtne cone in do leta 1994 odkupilo vsa zemljišča, pripravilo izvedbeno dokumentacijo, natečaj in začelo z realizacijo prve faze projekta.¹⁷

Ob teh aktivnostih je leta 1992 Ministrstvo za malo gospodarstvo RS

začelo z organiziranim delovanjem na področju pospeševanja malega gospodarstva. Kot prvi korak so izvedli javni razpis za vključitev partnerjev v podjetniško pospeševalno mrežo republike. Iz občine Žalec so se v začetku leta 1993 vključili: Izvršni svet občine Žalec, Sklad za razvoj obrti in podjetništva Žalec, Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec, Izvir d.o.o., svetovalno podjetje Žalec in J.B.C. d.o.o. Žalec.¹⁸ Ministrstvo je v naslednji fazi organiziralo seminarje za svetovalce za podjetništvo in do konca leta 1995 je licenco iz žalske občine dobilo 5 svetovalcev. Do takrat je bila koordinator Podjetniškega centra vodja oddelka za gospodarske in negospodarske dejavnosti Upravne enote Žalec. Dejavnosti centra, ki pa še ni bil samostojna pravna oseba s svojim žiro računom, so bile do takrat informiranje, svetovanje, izobraževanje in financiranje programov oziroma dejavnosti z dajanjem ugodnih posojil podjetnikom.

Že od vsega začetka se je center udeleževal javnih razpisov za sofinanciranje projektov s strani države. V letu 1993 so bila tako odobrena sredstva ministrstva za gospodarske dejavnosti za projekt Potenciali žalske občine za razvoj podjetništva. V njem je sestavljen seznam aktivnih registriranih podjetij in obratovalnic v občini, popis in analiza razpoložljivih prostorov za razvoj podjetništva v občini s kontaktnimi osebami, viri financiranja in programskimi možnostmi. Opisani so osnovni programi: Odpadki - sekundarne surovine in gnojila, Zdrava in prijetna domača hrana, Zdravilne in aromatične rastline, Aromatične in zdravilne rastline v kmečkem turizmu.¹⁹ V letu 1994 sta bila izmed šestih prijavljenih projektov odobrena dva: Podjetniške delavnice in Brezplačno specialistično svetovanje.

Leta 1995 se je vsebinska vloga pospeševalne mreže spremenila, saj njene aktivnosti niso bile več prvenstveno usmerjene v nastajanje novih gospodarskih subjektov, temveč v aktivnosti za obstoj in razvoj obstoječih. Tudi zaradi institucionalne reforme občin so na ministrstvu začeli razmišljati o novi vlogi in organiziranosti pospeševalne mreže, ki bo organizirana na državni, regionalni in lokalni ravni. Zato se je tudi v žalski občini začelo prilagajanje obstoječega podjetniškega centra. Sprejeta je bila odločitev, da se podjetniški center organizira kot gospodarsko interesno združenje, pismo o nameri za njegovo ustanovitev so 12. 4. 1996 podpisali: Občina Žalec, Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec, Upravna enota Žalec, Sklad za razvoj obrti in podjetništva Žalec, Izvir d.o.o. Žalec, Republiški zavod za zaposlovanje - Območna enota Celje in Gospodarska zbornica Slovenije -

Območna zbornica Celje. Podjetniški center je bil registriran januarja letos, pridružili pa so se mu tudi Turistična zveza Spodnje Savinjske doline, Zavoda za živinorejo in veterinarstvo Celje - Kmetijska svetovalna služba Žalec, Sklad za izobraževanje pri s.p. Obrtnih zbornic ter podjetja: Jelenko & Jelenko iz Rečice, ECCO iz Migojnic in Društvo MAT iz Šempetra. Strokovna opravila za podjetniški center opravlja svetovalka za podjetništvo in turizem občine Žalec. Že pred registracijo je center nadaljeval z aktivnostmi, zaradi katerih je bil sploh ustanovljen.

Podjetniški center je julija 1997. leta med drugim izdelal strategijo razvoja malega gospodarstva v občini Žalec, ki jo je nato kot prvo strategijo na področju gospodarstva sprejel občinski svet občine Žalec. V skladu s to strategijo naj bi občina, katere zakonska naloga kot lokalne skupnosti je omogočanje predvsem prostorskih pogojev za gospodarski razvoj, zgradila pet obrtnih con: Arnovski gozd (nosilec projekta sta medtem postala Vegrad Velenje in SKB banka, zaključen pa naj bi bil leta 1999), Juteks (prostori, kjer je bil nekdanji sedež tovarne Juteks v Žalcu), Ločica II. ob Savinji, Ferralit in obrtni coni ob ostalih izstopnih postajah z avtoceste: Šentrupert - Trnava in Čeplje- Vransko. Za potrebe javnih parkirišč za cestni tovorni promet naj bi občina zagotovila tudi lokacije pri cestninski postaji Arja vas, v Latkovi vasi in južno od železniške postaje v Žalcu. Z izgradnjo obrtno-poslovnih con je v strategiji postavljen cilj, da bi do konca leta 2002 ustvarili 1500 novih delovnih mest. Za vzpodbujanje turistične dejavnosti naj bi se v turistično ponudbo vključilo do tega leta vsaj 15 novih ponudnikov, zlasti ponudnikov turistične dejavnosti na kmetijah. Na celotnem področju gospodarstva naj bi se sledilo ekološkim zahtevam, kar med drugim pomeni dograditev kanalizacijskega omrežja in čistilne naprave v Kasazah. Zasebno iniciativo pa naj bi vzpodbudili tudi na športnem, rekreacijskem in kulturnem področju. Med drugim si bo v skladu s strategijo lokalna skupnost prizadevala za sistemsko ureditev financiranja pospeševanja razvoja podjetništva na lokalni ravni in za skrajšanje postopkov pri pridobivanju dokumentacije in upravnih dovoljenj za uporabo prostora, in investicije v poslovne namene nasploh. Te razvojne cilje bodo nove občine verjetno nekoliko prilagodile, spremembe pa bodo najbrž tudi glede tega, koliko občin bo pravzaprav ostalo med soustanovitelji podjetniškega centra.

Kljub temu pa podjetniški center nadaljuje svoje aktivnosti. Med drugim pripravlja projekte za sodelovanje v evropskih povezavah in programih

PHARE, ki temeljijo na povezovanju regij. Podjetniški center namerava dopolniti svojo registracijo za področje turizma, saj novi zakon o turizmu predvideva ustanovitev lokalnih turističnih organizacij, ki bi bile upravičene do sredstev, zbranih s turističnimi taksami, s katerimi naj bi pospeševali razvoj turizma kot ene od perspektivnih dejavnosti na območju Spodnje Savinjske doline.

4. Razvoj trgovine

Trgovina je na območju Spodnje Savinjske doline v zadnjem desetletju med vsemi gospodarskimi panogami doživela največji razvoj. Občina Žalec je bila še v 70. letih občina z izredno slabo razvito trgovino in gostinstvom, saj je ta panoga v strukturi družbenega proizvoda predstavljala le 3-odstotni delež.²⁰ Z več investicijami in v naslednjih letih naraščanjem števila pravnih oseb in samostojnih podjetnikov s področja trgovinske dejavnosti je le-ta v 80. letih prerasla v tretjo najmočnejšo panogo.

Leta 1988 je bilo na območju občine Žalec samo 7 pravnih oseb s področja trgovine, ki so zaposlovale 1.002 osebi, leto pozneje 1034. Sledi ekspanzija ustanavljanja novih trgovskih podjetij, saj jih je leta 1990 že 42 (29,2% vseh pravnih oseb).²¹ Število zaposlenih v trgovini pa ni naraščalo tako skokovito, saj se je število zaposlenih povečalo le na 1.140 ljudi (11,4% zaposlenih v gospodarstvu). Čeprav je bilo leto pozneje že 70 trgovskih družb (30,2%), je število zaposlenih padlo na 1.041. Ker pa se je tudi sicer zaposlenost v gospodarstvu zmanjšala, je delež zaposlenih v trgovini še vedno znašal 11,8% vseh zaposlenih v gospodarstvu. Leta 1992 je število zaposlenih padlo na 915, leta 1994 pa na 904. Ta odstotek potem počasi narašča do leta 1996, ko je bilo v trgovini zaposlenih 956 oziroma 13,9% vseh zaposlenih. Ustanavljanje trgovskih podjetij prav tako narašča, vendar po letu 1993 le počasi. Leta 1996 je bilo 546 trgovskih podjetij (24,3% vseh gospodarskih družb), ki pa so v povprečju zaposlovale samo 7 delavcev, medtem ko jih je bilo leta 1990 v povprečju na trgovsko družbo zaposlenih 27. Na ravni države so strukturni deleži trgovine nekoliko nižji od deležev v žalski občini (delež trgovine v številu gospodarskih družb 22,43%, delež zaposlenosti 13,22%), na ravni regije pa je delež trgovskih podjetij v skupnem številu gospodarskih družb sicer manjši (21,09%), vendar pa je delež zaposlenih nekoliko višji (14,96%).

S trgovino se ukvarja tudi precej obrtnikov in samostojnih podjetnikov - leta 1991 je bilo obrtnikov trgovcev 76, nato 97, leta 1996 pa se je s trgovino na debelo in drobno ukvarjalo 109 samostojnih podjetnikov (43% več kot leta 1991, a le 8% vseh samostojnih podjetnikov). Pri njih je zaposlenih 237 delavcev (16% vseh zaposlenih pri samostojnih podjetnikih).

S trgovino na debelo se je leta 1996 po podatkih Upravne enote Žalec ukvarjalo 71 gospodarskih subjektov (od skupaj 242 gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov).²² Le tretjina pa ima lastne skladiščne kapacitete, vsi ostali opravljajo to dejavnost izključno za znanega kupca ali pa imajo skladišča v najemu pri subjektih, ki se ukvarjajo z dejavnostjo skladiščenja. Polovica trgovcev na debelo se pretežno ukvarja z uvozom, z izvozom pa samo 20%. Izvoz predstavlja v povprečju 37-odstotni delež v celotni prodaji. Več kot polovica subjektov se ukvarja s trgovino na debelo z neživili.

Dejavnost trgovine na drobno pa se opravlja v 110 prodajalnah, v polovici od njih prodajajo neživila (pretežno tekstil, obutev, pohištvo, gradbeni material in kmetijske potrebščine). 37% prodajaln oskrbuje prebivalce z osnovnimi življenjskimi potrebščinami, samo za prodajo živil pa je specializiranih le 13% prodajaln. Glede na to, da je bilo leta 1996 na območju upravne enote Žalec 40.335 prebivalcev, to pomeni 202 prebivalca na eno prodajalno. Povprečna velikost prodajalne s skladišči je 234 m², vendar je večina prodajaln majhnih, s površino od 15 do 50 m². Večje blagovnice pa imajo od 1.000 do 3.700 m² uporabnih površin.

Prebivalci Spodnje Savinjske doline so s trgovskimi storitvami dobro oskrbovani tudi zato, ker lahko v večini trgovin z živili in mešanim blagom kupujejo tudi ob nedeljah in praznikih. Trgovci se namreč med seboj ne dogovarjajo o dežurstvih prodajaln, zato je večina od njih odprta tudi v tem času.

Trgovske družbe so v letu 1996 ustvarile 18,5 milijarde SIT prihodkov, kar je 25,6% vseh prihodkov gospodarskih družb, in 18,4 milijarde SIT odhodkov oziroma 25,6% vseh dohodkov gospodarstva. 41,5% prihodkov v trgovini je ustvarila trgovina na debelo, 55,8% trgovina na drobno, le 2,7% pa zunanja trgovina. Dobiček trgovskih družb je predstavljal 15,3% celotnega dobička, v izgubah žalskega gospodarstva pa je trgovina udeležena z 9,4%. Rast prihodkov trgovine je bila nekoliko nižja kot v celotnem gospodarstvu, vendar pa se je dobiček povečal za 12,6%, izgube za zmanjšale za 0,2%. Vendar pa primerjava obdobja od leta 1990 do 1996 kaže na

zmanjšanje ekonomske moči trgovine. Leta 1990 je namreč trgovina ustvarila 33,6% vseh prihodkov gospodarstva, leta 1996 samo 25,6%. Prihodek na zaposlenega prav tako pada - leta 1990 je bil skoraj trikrat večji kot v gospodarstvu, šest let pozneje pa samo še dvakrat. Delež trgovine v bruto dobičku in izgubi se spreminja iz leta v leto, dobiček je bil najnižji v letu 1994 (8,6% dobička celotnega gospodarstva), nato pa je naraščal (17% v letu 1996). Položaj trgovine v žalski občini se ne razlikuje bistveno od razmer na ravni države in regije.

Samostojni podjetniki - trgovci so v letu 1996 ustvarili 4,6 milijarde SIT prihodkov, odhodki pa so bili manjši za 3,6%. Njihov dobiček je znašal 151,2 milijona SIT, predpisane akontacije davka pa 18,9 milijonov. Pravne osebe so ustvarile 114,8 milijonov SIT čistega dobička, obračunale pa 37,3 milijonov davka iz dobička. Z izgubo je poslovalo 18 samostojnih podjetnikov (skupaj 12,9 milijonov SIT). Povprečna plača na zaposlenega je bila za 38,6% nižja kot pri pravnih osebah.

Upravna enota je v analizi trgovine v Spodnji Savinjski dolini v obdobju 1992 - 1997 izvedla tudi anketo med trgovci. Ta je pokazala, da so najbolj nezadovoljni z ureditvijo plačilnega prometa oziroma večinoma nekaznovanim finančnim neredom. Trgovci na debelo pa so se med drugim pritoževali tudi zaradi premajhne stimulacije za izvoznike. Na področju trgovine na debelo so prisotni procesi integracij in koncentracij, v trgovini na drobno pa se zapirajo poslovno neuspešne prodajalne. Zmanjšuje se tudi delež klasičnih prodajaln, narašča pa delež večjih samopostrežnih prodajnih objektov. Tudi zaposelnost v trgovini se zmanjšuje. Največja trgovska podjetja v občini: TP Žana Žalec, d.d. in TP Savinjska trgovska družba Žalec, d.d. in Hmezad Agrina, d.d. pa so se v tem letu odločila tudi za kapitalsko povezavo s sorodnimi trgovskimi podjetji na ravni regije in za ustanovitev delniške družbe, v kateri bodo vsa večja trgovska podjetja iz širše celjske regije.

5. Kmetijstvo v Spodnji Savinjski dolini

V Spodnji Savinjski dolini je kmetijstvo še vedno zelo pomembna dejavnost, čeprav od nje živi vse manj prebivalcev, njegova ekonomska moč pa iz leta v leto peša. Če je bilo leta 1996 v Sloveniji 38 % vseh površin kmetijskih, jih je bilo v občini Žalec 45,60% oziroma 15.918 ha (17.078 ha

je gozda, 1.915 ha pa je nerodovitnih oziroma nepozidanih površin). Še leto prej je bilo kmetijskih 16.628 ha oziroma 47,62% vseh površin. Zmanjšanje gre predvsem na račun gradnje avtoceste skozi Savinjsko dolino in opuščanja kmetovanja v hribovitem obrobju doline. Samo tretjina kmetijskih površin se razprostira v dolinskem delu, ostale so na hribovitem in višinskem območju, kjer so omejene možnosti pridelave.²³

Natančnih podatkov o lastništvu kmetijskih zemljišč in gozdov ni zaradi neažurnih zemljiškoknjižnih vpisov in neizpeljanih menjalnih pogodb med kmeti in Hmezadom (v času od 1969 do 1975). Od skupaj 15.918 ha kmetijskih zemljišč jih je bilo leta 1996 približno 2.563 v lasti Republike Slovenije (ta je podržavila zemljišča, ki jih je prej obdeloval družbeni kmetijski sektor), ostalo pa je bilo v zasebni lasti. Državna kmetijska zemljišča sklad RS daje v zakup. Omenjenega leta je imelo Hmezad Kmetijstvo, ki se je medtem preoblikovalo iz družbnega podjetja v delniško družbo, v zakupu 2.010 ha, Hmezad Mirošan 130 ha, zasebne kmetije pa 423 ha. Kmečkih gospodinjstev je 3685, eno gospodinjstvo pa ima v lasti v povprečju le 3,05 ha obdelovalnih površin oziroma 3,62 ha kmetijskih in približno 4,4 ha gozdnih površin. Le 700 kmetij ima več kot 5 ha obdelovalnih površin, le redke kmetije v obrobju pa so zaokrožene in v enem kosu. Povprečno imajo namreč kmetije od 10 in celo več kot 20 parcel.

Izmed 3.685 kmečkih gospodinjstev je samo 456 kmetijam kmetovanje edini vir dohodka. Na 1.161 kmetijah je 1 družinski član zaposlen izven kmetije, 1.130 kmetij pa je mešanih, torej sta dva ali več članov zaposleni drugje. Je pa v zadnjih letih opazno rahlo naraščanje čistih kmetij na račun potencialno mešanih in mešanih. Razlog za to je najbrž tudi v zmanjševanju delovne sile v gospodarstvu in izgubi delovnih mest članov kmečkega gospodinjstva. Povečuje pa se tudi število ostarelih (po oceni 170) in neaktivnih (po oceni 28) kmetij. Predvsem na obrobju doline so kmetijska zemljišča slabše obdelana in celo opuščena. Leta 1996 je bilo 913 zaščitenih kmetij, 679 kmetij je plačevalo kmečko zdravstveno zavarovanje, 786 kmetov pa si je plačevalo pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Glede na sprejemanje novega krovnega zakona o kmetijstvu pa ta čas zakonsko še vedno ni določeno, kdo se pravzaprav sploh lahko šteje za kmeta.

Kmetijska proizvodnja in odkup sta v zadnjih desetih letih vse manj organizirana. Leta 1988 je s Kmetijsko zadrugo Savinjska dolina, ki jo je sestavljalo devet temeljnih zadrughnih organizacij, sodelovalo 2.094 združenih

kmetov, zaposelnih v zadrugi pa je bilo 150 delavcev.²⁴ Po zakonu o zadrugah se je KZ Savinjska dolina leta 1992 reorganizirala. Iz nje je nastalo 9 teritorialno zaokroženih splošnih zadrug in dve specializirani - hmeljarska in mlekarska. Vanje je bilo leta 1995 vključenih 915 kmetij (prej 1.100) oziroma 1.012 članov kmetov in 62 članov delavcev.²⁵ Letos ima hmeljarska zadruga 17, mlekarska pa 11 članov. V ostalih zadrugah je približno 980 članov kmetov, mnogi kmetje pa z zadrugami sodelujejo le občasno. Zaradi zmanjšane obsega proizvodnje oziroma odkupa pridelkov so si zadruge poiskale še druge vire prihodka. V splošnih zadrugah glavna dejavnost še vedno ostaja odkup kmetijskih pridelkov in oskrba kmetov z repromaterialom, dodaten vir dohodka pa predstavlja splošna trgovinska dejavnost, gostinstvo in oddajanje prostorov v najem. Zadruge v celoti odkupijo le tržne viške mleka, ves ostali odkup pa je delen, saj se veliko pridelovalcev izogiba organiziranemu odkupu v prepričanju, da sami lahko najdejo boljše kupce.

Osnovni kmetijski dejavnosti v Spodnji Savinjski dolini sta že po tradiciji hmeljarstvo in živinoreja, ki se med seboj dopolnjujeta. Vanju je bilo v preteklih letih vložena veliko znanja in tudi nepovratnih finančnih sredstev. Obe proizvodnji fizično dosegata rezultate, primerljive z državami Evropske skupnosti. Zaradi neurejenega trga, neuskkljenih cen in poostrenih odkupnih pogojev pa tudi njun obseg upada. V primerjavi z letom 1990 je v zasebnem kmetijstvu obseg proizvodnje v posameznih panogah upadel tudi za več kot 15%, najbolj v prašičereji, hmeljarstvu in poljedelstvu, povečana proizvodnja pa je opazna samo pri tistih pridelkih, nad katerimi bdi država z zaščitnimi ukrepi (pridelava mleka in sladkorne pese). Nekoliko se je povečala tudi proizvodnja vrtnin.

Hmeljarstvo je še vedno ena najznačilnejših kmetijskih panog v Spodnji Savinjski dolini. Površine s hmeljišči se niso tako drastično zmanjšale, od 600 ha pred letom 1990 na 540 ha, večina zmanjšanja pa gre na račun gradnje avtoceste. Veliko bolj problematično pa je zmanjšanje števila hmeljarjev. Leta 1990 jih je bilo še 446, štiri leta pozneje 400, zdaj že manj kot 350. Hmeljarsko proizvodnjo so opustili skoraj vsi hmeljarji na obrobju doline, zaradi slabega dohodka pa tudi hmeljarji z manjšimi površinami. S temi površinami in novimi nasadi pa povečujejo proizvodnjo večji hmeljarji (s 4 in več hektari hmeljišč). Zasebni hmeljarji so leta 1988 pridelali 1.090 ton (od skupaj 2.822 ton) hmelja, leta 1990 1.058 ton, leta 1996 pa 879 ton. Če je pred leti celoten odkup hmelja od zasebnih hmeljarjev potekal prek enega

komisionarja, je bilo leta 1996 po ocenah na prostem trgu prodanih približno 217 ton hmelja.

Zlasti v letu 1996 je nastala velika kriza v živinoreji, saj je v sodobno urejenih hlevih vedno več praznih stojišč, število živine pa se je od leta 1990 zmanjšalo za 7%. Kljub mnogim vloženim sredstvom v prašičerejo so danes tudi ti hlevi vedno bolj prazni, predvsem zaradi cenenega uvoza prašičjega mesa iz držav Evropske zveze.

Pridelava mleka pa se vsa leta povečuje, čeprav pada število pridelovalcev mleka. Od leta 1993 do 1996 je zaradi poostrenih odkupnih pogojev in nizkih odkupnih cen pridelavo mleka opustilo 250 rejcev, ki so imeli manj kot pet krav mlekaric in so se preusmerili v pitanje govedu. Kljub temu pa se je odkup mleka od leta 1990 povečal za približno 11%. Pridelava se je povečala zlasti pri večjih rejcih z več kot desetimi mlekaricami in več kot 50.000 litri mleka na leto. Leta 1996 je bilo od 455 takih že 40 rejcev. Tega leta je bilo odkupljenih skupaj 9.845.000 litrov mleka. Na obrobju Spodnje Savinjske doline pa se je začela širiti reja drobnice - koz in ovc, ki nadomeščajo govedorejo. Rejcev drobnice je že prek 30, ki pa zaenkrat ne nastopajo organizirano na trgu.

V letu 1994 se je začela v dolini tudi pridelava sladkorne pese. Leto pozneje je bilo že 18 pridelovalcev na 20 ha, leta 1996 pa je na 50 ha sladkorno peso pridelovalo že 39 kmetov. Na manjših kmetijah in tam, kjer je dovolj delovne sile, pa se je začela širiti tudi pridelava vrtnin. Tudi ti pridelovalci samostojno nastopajo na trgu, zato pravega pregleda nad to proizvodnjo ni.

Sicer pa cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih zaostajajo za rastjo cen na drobno, kupna moč na kmetijah pa se manjša. Predvsem zaradi negativnih tržnih razmer so le redke kmetije specializirane v eno proizvodnjo. Leta 1996 je bilo 9 mlekarskih in le dve hmeljarski kmetiji.

Kmetijstvo tudi v Spodnji Savinjski dolini vedno bolj dobiva pomen v ohranjanju poseljenosti in negovanja krajine, zmanjšuje pa se njegov ekonomski pomen. Zato je njegov razvoj in obstoj zasebnega kmetijstva najbolj odvisen od tržno-cenovne in interventne politike države in občine. Občina Žalec je od leta 1991 v občinskem proračunu namenila sredstva tudi za preživninsko varstvo kmetov (skupaj 67.500 SIT), leta 1997 pa je za invalidsko in pokojninsko zavarovanje kmetov na območjih s težjimi pogoji kmetovanja prispevala 757.400,50 SIT.²⁶ Iz občinskega proračuna se je

poleg sofinanciranja dežurne veterinarske službe, osemenjevanja nekaterih vrst živali, regresiranja obrestnih mer, delovanja društev in podobnega, sofinanciralo apnenje, izpiranje drenaž in čiščenje jarkov, gramoziranje poljskih poti, v letu 1995 je za nakup namakalnikov prispevala 17 milijonov tolarjev, sofinancirala je agromelioracije, letos bo med drugim nekaj proračunskega denarja porabljenega za sofinanciranje obiralnega stroja in sušilnice. Žalska občina je torej precejšen del svojega proračuna namenjala kmetijstvu, še večji pa je ta delež zaradi nadomestila za spremembo namembnosti kmetijskih zemljišč, ki ga je občina prejela kot odškodnino za kmetijske površine, ki jih je uničila trasa avtocest Arja vas - Ločica pri Vranskem in Ločica pri Vranskem - Blagovica. Leta 1996 je občina ustanovila sklad za razvoj kmetijstva (v tem letu je bilo za kmetijstvo namenjenih 100 milijonov tolarjev). Doslej je bilo v šestih natečajih razpisanih 197.000.000 SIT posojil, vendar pa jih je bilo prek HKS KZ Savinjska dolina odobrenih le 98.556.312,60 SIT. Da je ekonomska moč kmetij šibka, priča tudi to, da v letu 1997 ni bilo nobene vloge za posojilo za področje razvoja kmečkega turizma, razlog pa je najbrž tudi še v precej neurejeni zakonodaji na tem področju.

Turizem kot dopolnilna dejavnost na kmetijah je sicer ena glavnih usmeritev sedanjega občinskega vodstva. Hmeljarstvo naj bi sicer kljub težavam ostalo osnovna kmetijska dejavnost na območju Spodnje Savinjske doline, ki naj bi se v dolinskem delu še naprej dopolnjevalo s poljedelstvom in intenzivno živinorejo. V gričevnato-hribovitem obrobem svetu naj bi se v kombinaciji s turizmom usmerjalo v sadjarstvo in živinorejo, v gorsko-višinskem svetu pa v govedorejo, rejo drobnice, ekološko pridelavo hrane, gozdarstvo in turizem na kmetijah. Trend gojenja pese naj bi se nadaljeval. Sočasno pa naj bi se na kmetijah kot dopolnilne dejavnosti poleg turizma razvilo zelenjadarstvo in predelava zelenjave ter žagarstvo. Omenjene smerice upoštevajo tudi projekti celostnega razvoja podeželja in obnove vasi. Na območju Spodnje Savinjske doline ob sofinanciranju države in občine že potekata dva projekta: CRPOV Braslovče in CRPOV Grajska vas, na razpis kmetijskega ministrstva so se prijavi tudi KS Andraž, KS Tabor (Miklavž in Črni vrh) in letos Podgorje v KS Letuš.²⁷

Opombe:

* Prispevek sem pripravila s pomočjo: Danice Jezovšek - Korent, svetovalko za podjetništvo in turizem Občine Žalec, Tanje Razboršek Rehar, vodjo oddelka za gospodarstvo in negospodarstvo občine Žalec, Melanije Žvikart, vodjo oddelka za gospodarske in negospo-

darske dejavnosti, promet in zveze Upravne enote Žalec, Boške Žolnir, vodjo oddelka za kmetijstvo in denacionalizacijo Upravne enote Žalec in Danila Basleta, sekretarjem Zbornice zasebnega gospodarstva Žalec.

1 Neven Borak, Spočetje ekonomske samostojnosti, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1992; str.115.

2 Od kapitalizma do kapitalizma, Izbrane zamisli o razvoju slovenskega gospodarstva v XX. stoletju, Ekonomska knjižnica, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997; str.17.

3 Borak N., n.d., str. 136.

4 Od kapitalizma do kapitalizma, str. 23.

5 Jože Jan, Razvoj občine Žalec od 1978. do 1982. leta, Savinjski zbornik V, Žalec, 1983, str. 151.

6 Danica Jezovšek - Korent, Razvoj občine Žalec v obdobju od leta 1981 ter razvojni cilji do leta 2000, Savinjski zbornik VI, Žalec, 1988, str. 43.

7 Danica Jezovšek - Korent, n.d., str. 45.

8 Podatki so iz poročil o poslovanju gospodarstva občine Žalec, ki jih je leta 1988 pripravil Komite za družbeno planiranje in družbenoekonomski razvoj Skupščine občine Žalec, od leta 1989 do 1993 Sekretariat za družbenoekonomski razvoj in finance Skupščine občine Žalec, od leta 1994 do 1997 pa Oddelek za gospodarstvo in družbene dejavnosti Upravne enote Žalec.

9 Strategija razvoja malega gospodarstva občine Žalec, Lokalni podjetniški center, Žalec 1997.

10 Jože Jan, n.d., str. 157.

11 Danica Jezovšek - Korent, n.d., str. 51.

12 Tanja Kovač, Analiza malega gospodarstva v občini Žalec, Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec, julij 1994.

13 Prav tam.

14 Podatki so iz poročil o poslovanju gospodarstva občine Žalec, ki jih je pripravil Oddelek za gospodarstvo in družbene dejavnosti Upravne enote Žalec.

15 Tanja Kovač, n.d.

16 Podatki sklada za razvoj obrti in podjetništva občine Žalec.

17 Tanja Kovač, Promocija trgovsko-obrtno-proizvodne cone Arnovski gozd Žalec (seminarska naloga).

18 Predlog aktivnosti podjetniškega centra Žalec, Upravna enota Žalec, Oddelek za gospodarske in negospodarske dejavnosti ter promet in zveze, Žalec, 12.12.1995.

19 Potenciali žalske občine za razvoj podjetništva, Podjetniški center Žalec, Žalec, junij 1994.

20 Jože Jan, n.d., str. 156.

21 Trgovina v Spodnji Savinjski dolini v obdobju 1992 - 1997, RS-Upravna enota Žalec, Žalec, februar 1998.

22 Prav tam.

23 Stanje zasebnega kmetijstva na območju upravne enote Žalec v letu 1966, Poročilo RS Upravne enote Žalec, Žalec, 27. 5. 1997.

24 Irena Jelen Baša, 40 let kmetijske zadruge Savinjska dolina, Savinjski zbornik VI, Žalec 1988, str. 272.

25 Stanje zasebnega kmetijstva na območju upravne enote Žalec v letu 1966, Poročilo RS Upravne enote Žalec, Žalec, 27.5.1997.

26 Iz odlokov o zaključnih računih Občine Žalec.

27 Iz predloga osnutka Vizije razvoja občine Žalec - razvojna razmišljanja za območje Spodnje Savinjske doline, GIZ Podjetniški center Žalec; Žalec, julij 1998.

Milan Dobnik

AVTOCESTA - SODOBNA POVEZAVA SAVINJSKE DOLINE S SVETOM

Zakon o slovenskem avtocestnem križu je bil sprejet v času Staneta Kavčiča. Mnogim Slovencem je vzbudil upanje, da bomo Slovenci dobili sodobne ceste. Daljši krak bodočega avtocestnega križa je predstavljal tradicionalno povezavo med Jadranskim morjem in Srednjo Evropo. Ta pot je zadnjih nekaj tisočletij bistveno vplivala tudi na življenje v Savinjski dolini. Ob pripravah na izgradnjo avtoceste je bilo potrebno najprej izbrati traso, po kateri bo tekla. Skozi Savinjsko dolino je bilo preverjenih več možnosti. Največkrat sta se omenjali severna in južna varianta z več podvariantami. Izbrana je bila severna varianta, predvsem zaradi varstva podtalnice pri Medlogu. Speljana je bila tako, da se je izognila najboljšim kmetijskim zemljiščem. Zemljišče bodoče trase je bilo zavarovano pred pozidavo.

Po cestni aferi je Stane Kavčič odšel s položaja predsednika republiškega izvršnega sveta in kmalu za njim tudi upanje na skorajšnjo zgraditev avtocest. Promet se je gostil, na cestah je bilo vedno težje. Število žrtev je doseglo najvišjo številko leta 1979, ko je na cestah umrlo 750 ljudi, ali več kot dva na dan. Zaradi bencinske krize, izboljšanja kulture voznikov in boljših vozil je kasneje to število začelo upadati.

S povečanjem demokracije je ponovno oživila želja in zahteva po izgradnji avtocest. V Savinjski dolini so posebno v ZSMS vedno pogosteje zahtevali, da je treba nadaljevati gradnjo avtoceste med Celjem in Ljubljano. V ta namen so organizirali zaporo ceste na Trojanah in akcijo osveščanja voznikov na cestninski postaji Arja vas. Vse to dogajanje je že bilo del predvolilne kampanije za leto 1990. Takrat so poleg ZSMS postavile zahtevo po gradnji avtoceste tudi stranke, vključene v DEMOS.

Po volitvah 1990. leta je novo občinsko vodstvo začelo zelo intenzivne

priprave za izgradnjo avtoceste. Zavedali smo se, da je potrebna najprej dokumentacija za lokacijsko dovoljenje. Stroškov za pripravo takšne dokumentacije je sorazmerno malo, je pa le-ta osnova za izdelavo izvedbenega projekta in pridobitev gradbenega dovoljenja. Postopek za pridobitev lokacijskega dovoljenja je sorazmerno dolg. Če bi se ga lotili šele potem, ko bi bila že zagotovljena sredstva za izgradnjo avtoceste, bi nastala velika škoda. Skupaj s celjskim predsednikom občinske skupščine Celje g. Antonom Rojcem sva septembra 1990 sklicala predstavnike občin od Lendave do Kopra in Nove Gorice, na katerem smo postavili jasno zahtevo, da se takoj pričnejo priprave na gradnjo avtocestnega križa. Takratni minister za promet in zveze g. Marjan Krajnc se je izgovarjal, da ni denarja za izgradnjo in tudi ne potrebe. Nadaljevanje političnega pritiska in podpora predsednika vlade je pripeljala do tega, da je bil ob obisku g. Lojzeta Peterleta, g. Miha Jazbinška in g. Marjana Krajnca v Žalcu jeseni 1991 postavljen rok za začetek gradnje avtoceste. Rok je bil optimistično kratek, potem so se začele priprave za izdelavo lokacijske dokumentacije. Zapletlo se je, ko je Republiški zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine izdal negativno soglasje k predvideni trasi avtoceste zaradi rimskega vojaškega tabora na območju Ločice pri Polzeli, preko katerega je bila speljana trasa. Začelo se je politično prepričevanje med varuhi kulturne dediščine in kmetijci. Občina je v začetku zagovarjala prvotno traso, ker smo se zavedali, da sprememba trase pomeni vsaj enoletno zamudo pri začetku gradnje. Toda ko je bilo na sestanku z ministri Drnovškove vlade poleti 1992, z g. Jazbinškom, ministrom za okolje in prostor, z g. Krajncem, ministrom za promet in zveze, z g. Protnerjem, ministrom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in z g. Šukljetom, ministrom za kulturo, jasno povedano, da vlada odločno podpira arheologe, se mi je vzbudil sum, da gre pri vsej stvari za politično igro, s katero hočejo pridobitev dokumentacije za naš odsek zadržati in postaviti v ospredje vzhodno ljubljansko obvoznico in odsek avtoceste mimo Domžal, za kateri dokumentacija še ni bila pripravljena do takšne stopnje kot pri nas. Odločil sem se in začel z vso močjo zagovarjati alternativne variante. Odločitev mi je olajšal strah, da bi v primeru gradnje preko rimskega vojaškega tabora naleteli na zanimive najdbe, kar bi lahko gradnjo zaustavilo za več let. Pustiti čakati tako veliko investicijo pomeni zelo velik strošek. V kratkem času smo se odločili za južno varianto, toda vlada je naročila revizijo vseh variant. Revizija je bila narejena slabo. Enostavno so spre-

gledali savinjsko železniško progo in so zaradi tega proglasili kot najugodnejšo daljnovidno varianto. Ko je vodja oddelka za varstvo in urejanje okolja g. Vinko Debelak pregledal revizijsko poročilo in ugotovil napako, je bila revizija popravljena. Zopet je bila najugodnejša južna varianta. Pred potrditvijo izbrane variante na Skupščini občine Žalec in še kasneje so se predstavniki SLS in različnih zelenih gibanj prizadevali za izbor variant, ki so bile vse zelo neprimerne, tako z ekološkega kot cenovnega vidika. Nekateri so zahtevali, da bi se trasa pomaknila bolj proti severu in se zasekala v precej gosto pozidana in obdelana pobočja gričev, od Sv. Jederti preko Martjankov, Založ do Vimperka in se potem z viaduktom čez dolino nadaljevala po pobočjih Dobrovelj. Gledano z vidika varovanja krajine bi bila to prava katastrofa. Druga ekstremna varianta je bila, da bi cesta pri Arji vasi zavila proti jugu, med Novim Celjem in Žalcem, na polja južno od Savinje in potem po predoru pod Veliko planino v Moravško ali Savsko dolino. Ta varianta bi bila s stališča Žalca, Petrovč in Vrbja nesprejemljiva, da o visoki ceni sploh ne govorimo. Obe varianti sta bili slabi tudi s prometnega vidika. Obe bi pustili ves lokalni promet na stari magistralki, tudi tistega, ki bi se kasneje priključil avtocesti. Zamisel osnovne variante pa je bila speljati na avtocesto čimveč lokalnega prometa. Zato tudi ni cestnine na območju Savinjske doline.

O predlagani varianti se je nato pričela javna razprava po krajevnih skupnostih. Razprave so potekale v dvorani Skupščine občine Žalec jeseni leta 1993. Udeleževali so se jih predvsem načelni nasprotniki avtoceste. Zaradi tega na teh razpravah niso prišle v ospredje resnične težave, ki jih bo prinesla izgradnja avtoceste in predlogi za njihovo odpravo, pač pa načelna nasprotja glede gradnje avtoceste. Strokovne službe občine so večino problemov, ki jih je bilo pričakovati zaradi graditve avtoceste, zapisale in predlagale rešitve. Strokovna služba vlade je večino teh pripomb upoštevala in pripravila predlog trase. Skupščina občine Žalec je na seji 10. februarja 1994 predlagano traso sprejela kot del občinskega in dolgoročnega plana Na podlagi spremenjenega občinskega plana je vlada nato izdala lokacijsko uredbo. Po sprejetju lokacijske uredbe je DARS lahko pričela z odkupi zemljišč in pripravo izvedbenih projektov. Cenilci so postavili sorazmerno ugodna izhodišča za cenitev zemlje. Ko sva z g. Debelakom zavrnila možnost razlastitve tistih, ki se niso takoj sprijaznili s ponujeno ceno in zahtevala, da se v spornih primerih opravi razgovor s prizadetimi v prisotnosti predstavnika

Otvoritev avtoceste Arja vas - Vrnsko. Žalski župan Milan Dobnik v pogovoru z direktorjem Ingradra g. Debelakom (levo) in direktorjem Razvojnega centra g. Romihom (desno). Spredaj žalski svetniki: z leve proti desni Stanko Novak, Anton Rozman in Emil Pintar.

občine, so odkupi stekli hitro in v zadovoljstvo občanov. Zanimiv je bil primer, ko so lastniki hmeljišč iz Orle vasi zahtevali zamenjavo le-teh za druga, ki so bila v lasti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije in jih je obdelovalo Hmezad Kmetijstvo. Po napornih pogajanjih s Hmezad Kmetijstvom, Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije in Ministrstvom za kmetijstvo in gozdarstvo smo končno pridobili pristanek za zamenjavo. Ko so lastniki zemljišč izvedeli za odškodnino, ki bi jo dobili za svoje parcele, so se vsi odločili za prodajo s pogojem, da odkupi-jo vso parcelo, ne samo tisti del, ki je potreben za avtocesto.

Na jesen so bili odkupi v glavnem opravljeni in pripravljena je bila dokumentacija za gradbeno dovoljenje. DARS je pripravila mednarodni razpis za dela na avtocesti od Arje vasi do Ločice pri Vrnskem. Na razpisu so uspeli dobiti večino del italijanski izvajalci Callisto Ponttelo Tirrena Scavi in Intalstrade. Pogodba z izvajalci je bila podpisana v dvorani Skupščine občine Žalec. Dejstvo, da so dobili večino del tujci, je sprožilo precej negotovanja med našimi podjetji.

V času izgradnje se je izkazalo, da so si italijanska podjetja predstavljala

izvajanje del pri nas precej drugače kot je v resnici potekalo. Niso se zavedali, da je naša zakonodaja o varstvu okolja sorazmerno stroga in bodo morali upoštevati vrsto okoljevarstvenih predpisov. Razočarani so bili, ko so ugotovili, da ne bodo mogli jemati gradbenega materiala, kjer se jim bo zahotelo, pač pa samo v obstoječih kamnolomih. Velika zadrega je nastala, ker v lokacijski odločbi niso bile predvidene deponije viškov nenosilnega materiala. Urejanje tega vprašanja je trajalo 10 mesecev in je zahtevalo ogromno prizadevanj občinskega vodstva. Medtem ko je bila urejena dokumentacija za legalne deponije, so izvajalci del napravili že vrsto črnih odlagališč. Ta odlagališča smo kasneje z veliko napora občine in stroškov za DARS kolikor toliko uredili.

Izvajalci del so proti pričakovanju uporabljali tudi lokalne ceste, zaradi tega je bilo veliko pritožb in hude krvi med našimi občani. V rednih stikih z DARS in s strpnim dogovarjanjem nam je uspelo podpisati pogodbo, ki je občini zagotovila sorazmerno ugodno rešitev teh problemov. Po končanih delih na avtocesti so preplastili večino cest v dolini in zagotovili denar za ureditev vodotokov. Poravnali so tudi precej škode posameznikom, čeprav ne vse, ki so jo zahtevali.

Dela so tekla hitro kljub temu, da je bilo precej težav. Avtocesta skozi Savinjsko dolino je bila odprta 19. septembra 1997, prej kot tri leta po podpisu pogodbe. Dolina je bila rešena gostega prometa po magistralki. Z otvoritvijo avtoceste so se pojavile nove možnosti in tudi težave. Od nas je odvisno, kako jih bomo znali izkoristiti in razrešiti. Prometna odprtost in povezanost je vedno dajala možnosti in spodbude za razvoj.

Janez Kroflič

TURISTIČNA ZVEZA SPODNJE SAVINJSKE DOLINE

Turizem smo ljudje

“Če vam ni vseeno, kaj se bo dogajalo na področju turizma v Spodnji Savinjski dolini, vas vabimo, da se v okviru turističnega tedna, ob praznovanju dneva slovenske državnosti in tradicionalne Žalske noči udeležite okrogle mize na temo Turizem v Spodnji Savinjski dolini v dvorani Gasilskega doma Žalec 26. junija 1992”, je bilo zapisano v vabilu Izvršnega sveta občine Žalec.

Ta dogodek omenjam zato, ker je bil namen tedanjega posveta tudi sprejetje pobude za ustanovitev Zveze turističnih društev občine Žalec. Že 6. oktobra 1992 so se na pobudo iniciativnega odbora sestali predstavniki turističnih in hortikulturnih društev na občnem zboru, na katerem so ustanovili občinsko zvezo. Za predsednika Turistične zveze Žalec je bil izvoljen Henrik Krajnc, za podpredsednika pa Janez Kroflič in Jurij Matjaž. Na občnem zboru je bil sprejet tudi statut zveze in program dela. Sedež zveze je bil v prostorih Turističnega in hortikulturnega doma v Žalcu (v mestnem parku).

In zakaj je bila ustanovljena občinska turistična zveza? Pred leti je bila namreč ustanovljena Zveza turističnih in hortikulturnih društev, ki naj bi povezovala in programsko usmerjala ter usklajevala delo društev. Društva so sicer bila povezana s celjsko turistično zvezo, manj pa z drugimi dejavniki v občini. V zapisniku okrogle mize je zapisano, da so udeleženci poudarjali vedno večji pomen turizma v gospodarstvu občine, ob tem pa so še posebej izpostavili pomen trženja. “Slovenija je majhen turistični trg, v katerem

Posnetek hmelja s sončnim zahodom simbolizira dolino hmelja na propagandnih panojih in v promocijskih edicijah. (Foto: Matevž Lenarčič)

predstavlja Savinjska dolina sicer zanimiv, vendar še precej nerazvit in neprepoznaven produkt, ki bi lahko bil zanimiv za stacionarni in še zlasti tranzitni turizem. Izgrajeni pogoji za stacionarni turizem s hoteloma Prebold in Žalec s 150 ležišči sicer niso predstavljali zadovoljivih kapacitet, čeprav se je število nočitev po letu 1990 precej zmanjšalo.

V programskih usmeritvah smo zapisali, da naj bi v Žalcu razvijali zlasti poslovni, športni in kongresni, v Preboldu pa izletniški turizem. Kmalu za tem pa je preboldski hotel zašel v težave in je že nekaj let zaprt. Hotel v Žalcu je odkupila zasebnica Fanika Lamovšek in ga v kratkem obdobju lepo obnovila in tako sedaj predstavlja osrednji nastanitveni objekt v občini Žalec. Od leta 1995 je v Žalcu vadbeni center za mlajše nogometne selekcije Slovenije. Ženski rokometni klub Juteks tekmuje v prvi državni ligi in v evropskem pokalu, Košarkarski klub Savinjski Hopsi je drugi najuspešnejši klub v Sloveniji in uspešno nastopa tudi v evropskem pokalu, karateisti, lokostrelci, tenisači in še mnogi drugi športniki tako privabljajo v Žalec mnoge znane športnike. V Žalcu je bil leta 1992 svetovni hmeljarski kongres, v hotelu in kulturnem domu pa je bilo že več odmevnejših republiških posvetovanj in srečanj. Tudi poslovnih gostov je v Žalcu vedno več.

Leta 1990 so v Žalcu pričeli z obnovo pročelij starega mestnega jedra, leta 1994 z obnovo športnega centra, z razvojem zasebnega podjetništva pa se je precej obogatila trgovska, gostinska in uslužnostna ponudba. Urejeno mesto z dvema parkoma, številnimi cvetličnimi gredami in zelenicami ponuja obiskovalcem prijazen videz, bogata in pestra ponudba, zlasti pa urejene parkirne površine privabljajo v mesto vedno več obiskovalcev z bližnje in daljne okolice, pa tudi iz tujine. Žalec postaja ne samo upravno središče, ampak tudi pomemben turistični in poslovni center.

Druga najpomembnejša naloga, ki si jo je zveza postavila, je bila promocija Spodnje Savinjske doline. Tako so bile leta 1993 postavljene piramide v dobrodošlico v treh jezikih, 1994 smo izdali Vodnik po Spodnji Savinjski dolini, leta 1997 pa je ČZP Savinjski občan ob pomoči zveze in občine izdal prospekt v nakladi 30.000 izvodov. S televizijskim spotom pa smo promovirali dolino hmelja na nacionalni in lokalni televiziji.

Ob praznovanju 100-letnice Turističnega društva Žalec in 30-letnice mesta Žalec je bila na Mestnem trgu postavljena fontana, ki posebej hmeljsko kobulo in se je tako pridružila obeležju štangarja v Mestnem parku. Tedaj so v Žalcu postavili lične smerokaze, ki še zlasti poslovne obiskovalce usmerjajo v številna na novo ustanovljena podjetja. Na bencinski črpalki, pri avtobusni postaji in pri hotelu so namestili letalski posnetek mesta, na katerem so označene ulice in znamenitosti Žalca.

V Savinjski dolini turistična in druga društva že vrsto let pripravljajo prireditve, ki so odmevne tudi v slovenskem prostoru. Med najstarejšimi je Hmeljarski praznik v Braslovčah, Miš maš in Zlate citre v Grižah, Pomlad in jesen v Peklu, Družine pojo v Andražu, Turistični dnevi na Vranskem, Noč pod lipo v Gotovljah, Kmečki praznik v Sv. Lovrencu, Jožefov in Šentjurski sejem ter Hmeljarski likof v Žalcu. Na vseh prireditvah se zbere več kot 100.000 obiskovalcev, vsako leto pa se pojavljajo nove prireditve.

Občina in Turistična zveza ter Podjetniški center namenjajo zadnja leta posebno skrb razvoju kmečkega turizma in kmetijam odprtih vrat. Zaradi nizkih cen hmelja in stanja v kmetijstvu postaja turistična dejavnost pomemben del dopolnilne dejavnosti savinjskih kmetij.

V letošnjem letu, ki je v turistični dejavnosti namenjen športu, smo v mesecu maju odprli zanimivo peš pot ob Savinji z označbami poti od Kasaz do Šempetra, v naslednjih letih pa jo bomo podaljšali do Letuša. Za rekreativno kolesarjenje je vedno več zanimanja, zato smo pripravili kata-

log osemnajstih kolesarskih poti in jih povezali v kolesarsko transferzalo.

Potem ko smo se leta 1997 vključili v GIZ podjetniški center, smo dobili v ulici Heroja Staneta 3 lepe poslovne prostore, kjer domuje tudi turistično informacijski center.

Turistična zveza Spodnje Savinjske doline združuje sedem turističnih društev in osem turističnih krožkov v osnovnih šolah. Osnovne šole so v zadnjih letih opravile pomembno raziskovalno delo o naravnih in kulturnih znamenitostih krajev in doline. Tako skrbijo za vzgojo mladih turističnih delavcev. Da so v turizmu predvsem pomembni ljudje, se zavedamo tudi v Turistični zvezi Spodnje Savinjske doline, zato vzpodbujamo in združujemo vse, ki se zavedajo, da je to pomembna gospodarska dejavnost.

Tatjana Kač

RADOŽIV

Društvo varuhov okolja Radoživ "združuje osveščene, ki jim ni vseeno, kaj se z okoljem dogaja, ki jih skrbijo naravna ravnovesja med človekom in ostalim živim svetom". To so besede, ki jih je zapisal Gregor Vovk ob ustanovitvi društva (Savinjčan 1995/3.). Društvo je bilo ustanovljeno februarja 1995, za predsednika je bil izvoljen Gregor Vovk, za sekretarko Nuša Kropivšek in za podpredsednika Dimitrij Pur. Že v prvem letu so si zadali kar nekaj nalog. Takoj po ustanovitvi so pripravili uspešno akcijo reševanja žab in dvoživk pri Slivniškem jezeru. Ročno so prenesli preko ceste okoli 10.000 dvoživk, ki so pogosto žrtve ceste. Akcijo so podprla razna podjetja, OO LDS Žalec in Šentjur, ter oddelek Pedagoške fakultete Maribor. (Savinjčan 1995/4, str. 15) S svojo akcijo so dosegli medijsko pozornost in uspeli. Tako so v letu 1996 pri obnavljanju ceste ob Slivniškem jezeru uredili tudi podhode za dvoživke. (Savinjčan 1996/7, str. 15) Nenehno opozarjajo na pereče probleme okolja in napake, ki jih delajo posamezniki in podjetja. Pozivajo občane, naj se obnašajo do okolja prijazno in naj se vključijo v organiziran odvoz odpadkov. Pereč problem so divja odlagališča v občini, ki jih je (po podatkih iz leta 1995) 146 in obsegajo približno 58,5 ha površin.

Posebno skrb posvečajo ohranitvi ribnika Vrbje, kjer gnezdi veliko tudi redkih ptic. V začetku novembra 1997 so izdali Vodnik po ribniku Vrbje z okolico. V njem je predstavljena krajevna skupnost Vrbje, ribnik z vidika ribogojstva, v osrednjem delu pa so predstavljene rastline in živali ob ribniku in v njem. V vodniku je predstavljen tudi postopek občine za zavarovanje ribnika. Knjižico je uredil Milan Vogrin.

Ribnik v Vrbju, pozimi 1995 (Foto: Tatjana Kač)

Valerija PUKL

ŠOLA V PRIPRAVI ZA NOVO TISOČLETJE

*Prenašati moramo dediščino tega, kar se je
človeštvo naučilo samo o sebi.*

*Toda ne z revolucionarnimi reformami, ne s
pretresi. Varovati je treba vse, kar je bilo
dobro, kajti zelo krhko je...*

Jacques Delors

V minulem desetletju je šolstvo doživelo več sprememb kot prej v štiridesetih letih. Že v devetdesetih letih so mnogi napredni učitelji čutili, da je potrebno obstoječi šolski sistem prilagoditi hitro porajajočim se družbenim spremembam. Vedno več je bilo učiteljev, šol, naprednih svetovalecev na Zavodu RS za šolstvo in šport, zlasti enota v Celju, ki so uvajali številne novosti v pouk. To so bili najrazličnejši projekti, od integriranega pouka do projektnega učnega dela, zgodnjega učenja tujega jezika, opisnega ocenjevanja, začetnega naravoslovja, raziskovalnega in problemskega učenja, timskega pouka na področju vzgojnih predmetov, projektnih tednov (kulturnih, naravoslovnih) itd.

Rdeča nit vseh prizadevanj je bila doseči večjo kakovost učenja v smislu razvoja celovite otrokove osebnosti. Namesto reprodukcije in kopičenja informacij je bilo v ospredje postavljeno pridobivanje spoznanj skozi celovito reševanje življenjskih problemov. Torej priprava na življenje ob izrabi vseh otrokovih potencialov in upoštevanju vseh dimenzij otrokove osebnosti.

Rojstvo mlade države in z njo porajajoča se demokracija pa sta omogočila, da je več let trajajoča samodejna reforma dobila zakonske okvire. Leta 1995

smo Slovenci v Beli knjigi postavili temelje za celovito prenovu šolskega sistema. V organizacijskem smislu uvaja podaljšanje obvezne šole za eno leto, razdelitev devetletnega obdobja na triletja, preverjanje znanja iz slovenščine in matematike na koncu vsakega triletja, v devetem razredu je preverjanje obvezno zunanje, opisno ocenjevanje v prvem in drugem triletju (v kombinaciji s številčnim), fleksibilno diferenciacijo in nivojski pouk v 8. in 9. razredu, obvezne in neobvezne izbirne predmete.

Nova šolska zakonodaja je uvedla tudi večjo centralizacijo šolskega prostora in sistema od vrtca do visokih šol ter dala večja pooblastila ministru in šolski oblasti.

Katere vsebinske novosti prinaša "kurikularna prenova"?

Spremembe v predmetniku v skladu s predmetniki evropskih držav, zato je največji delež namenjen temeljnemu predmetu. Tako se poveča število ur slovenskega jezika v prvem triletju, prvi tuji jezik se prične v 4. razredu; v 4. in 5. razredu se pojavi nov predmet naravoslovje in tehnika, v 6. in 7. razredu pa naravoslovje, ki povezuje biologijo, kemijo, fiziko in tehnologijo. Nekaj sprememb je tudi na področju tehnike, gospodinjstva in vzgojnih predmetov, vendar še ni dokončnih rešitev.

1. S prenovljenimi učno-ciljno zasnovanimi učnimi načrti, v katere so bili prav v šol. l. 1997/98 aktivno vključeni vsi učitelji prek študijskih skupin, naj bi omogočili predvsem:

- Več samostojnosti učiteljem pri izbiri vsebin, časovni razporeditvi ter izbiri metod in oblik dela.
- Razbremenitev učnih vsebin in manj domačega dela za učence.
- Obvezna izbirnost v zadnjem triletju omogoča učencem, da si izberejo predmete, ki so zanje manj obremenjujoči.
- Prve šole bodo preizkušale prenovljeni program v šol. letu 1999/2000, nato se bodo postopno pridružile še druge šole - vse do leta 2004/2005, ko bodo vključene vse šole v državi.

Kako doživljajo prenovu šole žalske občine?

Naj na začetku opozorim na specifično "žalskih" šol v organizacijskem smislu, saj so v zadnjem desetletju doživele kar nekaj sprememb:

Do 1. 7. 1991 so bile šole združene v VIO - vzgojno-izobraževalno organizacijo, ki je zajemala 11 TOZD-ov in DSSS.

DSSS je vodil direktor, ki je bil istočasno tudi direktor celotne VIO. DSSS je za vse TOZD-e opravljala tudi pravne posle ter urejala skupne gradbeno-investicijske in stanovanjske zadeve.

1. 7. 1991 je vsak TOZD osnovnih šol v skladu z zakonom o zavodih in na osnovi Odloka o organiziranju javnih zavodov na področju vzgoje in izobraževanja ter vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok (Ur. l. RS, št. 4/91) postal samostojni zavod, registriran samo za opravljanje pedagoške dejavnosti. DSSS pa se je reorganizirala v Zavod za izvajanje spremljevalnih dejavnosti (prehrana, čiščenje, vzdrževanje zgradb in okolice zavodov, prevozi učencev, računovodsko - knjigovodske storitve).

1. 1. 1997 je ponovno prišlo do reorganizacije. Zavod za izvajanje spremljevalnih dejavnosti je dobil naziv Šolski servis Žalec, katerega ustanovitelj ni več občina Žalec, temveč vse šole (zavodi), za katere Šolski servis opravlja storitve po pogodbi. K ustanovitvi tega servisa so pristopile vse šole, razen OŠ Braslovče.

Od 1.1.1997 vse šole same opravljajo urejanje in vzdrževanje zgradb z okolico.

Pripravljenost šol za vstop v devetletno osnovno šolo

Povsod potekajo priprave na šolo novega tisočletja in to v vseh pogledih: kadrovskem, materialnem in vsebinskem (prenova vzgojno-izobraževalnega procesa).

Vendar pa imajo šole zelo različno izhodiščno stanje, zlasti pri zagotovitvi prostorskih in materialnih pogojev, zato se bodo tudi različno vključevale v prenovljeni program.

Med prvimi sta se prijavi na razpis za vključitev v 9-letno šolo OŠ Šempeter in OŠ Polzela.

Sicer pa bi lahko rekli, da prav na vseh šolah poteka kakovostna prenova vzgojno-izobraževalnega procesa. Na primer projekti, s katerimi uvajajo nove vsebinske in didaktične pristope, preizkušajo izbirne vsebine itd. To dokazuje tudi uspešno vključevanje šol v inovacijske projekte ZRSS in druge projekte na ravni države oz. Evrope.

Naj sklenem zapis o dogodkih šol na območju žalske občine v preteklem desetletju še z zadnjo, najplivnejšo spremembo, to je nastanek novih občin. V juliju 1998 je na območju nekdanje žalske občine nastalo šest novih: Polzela, Prebold, Braslovče, Vransko, Tabor in Žalec. To bo zagotovo za mnoge šole pomenilo drugačno - samosvojo pot v 21. stoletje. V nadaljevanju sledijo prispevki iz posameznih šol.

Emilijan Ribič

OSNOVNA ŠOLA BRASLOVČE

V 9-letno šolo z bogato izbiro dodatnih programov...

Čeprav je delo posameznikov in šole usmerjeno v prihodnost, je potrebno od časa do časa pregledati že doslej prehojeno pot. Ob stalni skrbi za učni uspeh in kvalitetno vzgojno-izobraževalno delo, ki je prepleteno z raziskovalnim in projektnim delom ter delom za nadarjene učence, skrbimo tudi za veliko izbiro dodatnih programov v obliki fakultativnega in tečajnega pouka, ter zgodnjega učenja tujih jezikov v 3. in 4. razredu. Med prvimi v Sloveniji smo uvedli opisno ocenjevanje in integrirani pouk, ki bo v bodoči 9-letni šoli ena od prvin pedagoškega dela. Vsi učenci naše šole od nas odidejo računalniško pismeni. Veliko pa nam pomeni tudi prijazna, lepa, urejena in dokaj dobro opremljena šola, kar je v veliki meri odvisno od humanih, doslednih in redoljubnih odnosov med učenci in celotnim šolskim kolektivom. Seveda sta za delo v bodoči 9-letni šoli adaptacije in dograditve potrebni podružnični šoli v Letušu in Gomilskem .

Bogato tradicijo prepevanja in nastopanja na revijah ima OPZ in MPZ. Prav tako mladi folkloristi z ohranjanjem bogatega ljudskega izročila, lutkarji, igralci in mladi literati.

Bralna značka je po številu sodelujočih otrok še vedno ena najmnogičnejših dejavnosti. Podatki zadnjih desetih let kažejo, da je v tem obdobju bralo kar 59,2 % vseh učencev na šoli, 6,3 %, to je 191 učencev, pa je osvojilo zlato bralno značko.

Da je jezik večno ustvarjanje, ki samega sebe nikoli ne zataji, dokazujejo naši učenci na Cankarjevem tekmovanju. Vsa ta leta smo dosegali tako bronasta, srebrna in zlata priznanja (4).

Učenci že vrsto let tekmujejo v znanju iz angleškega jezika, tako na šolski kot občinski ravni, kjer so od leta 1992 do danes dosegli srebrna priznanja in se s tem uvrstili na državno tekmovanje.

Uspešno delo mladih prometnikov dokazujejo številna vsakoletna zavidljiva priznanja na občinski in republiški ravni. Kar 19-krat smo bili občinski prvaki, na republiškem področju pa smo tekmovali štirikrat in imeli celo republiškega prvaka.

Z računalniškim opismenjevanjem smo pričeli 1988. leta in že v tem letu dosegali vidne rezultate v občinskem, regijskem in državnem merilu - 4. in 6. mesto, v letu 1991 2. mesto, 1992 pa 1. mesto pri zagovoru računalniških programov.

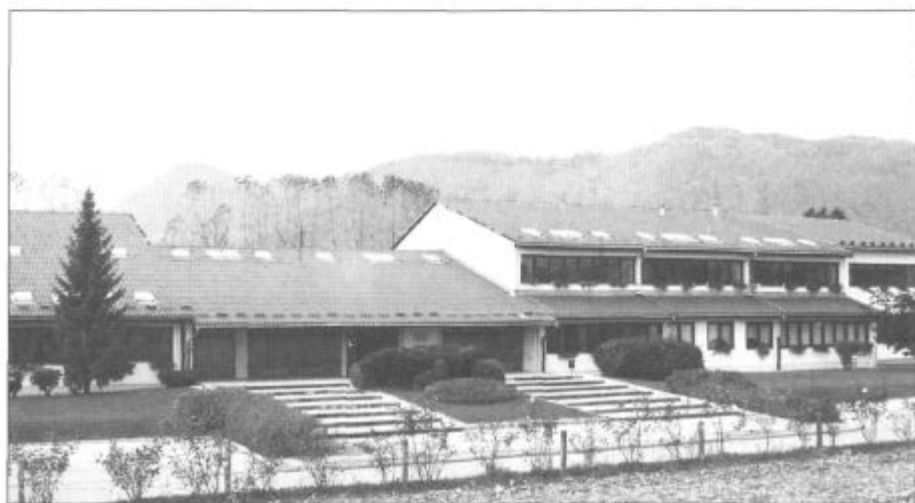
Sodobno opremljena računalniška učilnica nudi z 12 računalniki, povezanimi v mrežo, uporabo računalnika kot učnega pripomočka pri večini predmetov. Letos je bil naš učenec 1. na regijskem in 7. na državnem tekmovanju v CorelDraw programu. Učenci različnih krožkov pišejo tu raziskovalne naloge, ki jih tudi grafično uredijo.

Tako so učenci družboslovnega krožka izdelali od 1990. leta kar 15 raziskovalnih nalog za občinska, regijska in državna tekmovanja. Na občinski ravni pa je bilo iz drugih področij (biološko, glasbeno, naravoslovje, knjižnica) izdelanih še 8 raziskovalnih nalog.

Pri tekmovanju Mladih tehnikov dosegajo učenci na nekaterih področjih občinskih srečanj vsako leto najboljša mesta, zato se redno uvrščamo na regijska in republiška tekmovanja, kar je največja nagrada za naše delo. V zadnjih desetih letih smo 7-krat sodelovali na prireditvah, največkrat z modeli zmajev, raket in raketoplanov in z raziskovalno nalogo iz robotike in ekologije. Prva in druga mesta pa so učenci dosegali iz znanja računalniškega programiranja, elektronike in poznavanja grafičnega programa CADdy junior. Skupno je na državnih srečanjih sodelovalo 20 učencev. Uspešno sodelovanje na tekmovanjih za Vegovo priznanje iz matematike dokazujejo vsakoletna številna bronasta, srebrna (2 - 4 učenci vsako leto), pohvalimo pa se lahko tudi z zlatim Vegovim priznanjem in eno področno prvakinjo. Državnega tekmovanja se vsako leto udeleži vsaj en učenec. Zadnja leta pa smo tudi uspešni na tekmovanjih iz logike. Udeležujemo se področnih tekmovanj (imamo naslov področnega prvaka), uspešnejši učenci tudi državnih, kjer smo že imeli nagrajenega učenca.

Nenazadnje pa je naša šola zelo uspešna tudi na športnem področju. Najboljše športne rezultate naši učenci dosegajo v odbojki, atletiki, planinstvu in v različnih individualnih športih. Vrstijo se uspehi, saj se vsako leto vsaj z eno ekipo uvrstimo med najmanj polfinaliste republiških tekmovanj.

Najimennitnejši rezultati so trije naslovi državnih prvakov: 1989/90 republiški prvaki - odbojka fantje in 1990/91 republiški prvaki - odbojka fantje in dekleta. Imamo dvakratnega državnega prvaka v lokostrelstvu, državno prvakinjo v metu žogice in krosu, drugo mesto v Sloveniji v skoku v daljino in drugo mesto v atletskem mnogoboju za starejše učenke.

Naša šola danes.

*"Pomagaj učencem doseči njihov polni potencial. Zaloti jih, ko nekaj delajo dobro."
(K. Blauenhord, R. Lorber)*

Breda Veber

OSNOVNA ŠOLA GRIŽE

Za uvedbo 9-letne šole bo potrebno še marsikaj postoriti...

Šola v Grižah je prijetna, prijazna šola, ki jo vsako leto obiskuje okrog 320 otrok. K njej spada podružnična šola v Libojah s 50 učenci. Poleg rednega pouka učenci obiskujejo mnoge krožke. Nemški jezik se učijo že v tretjem in četrtem razredu, vsi pa lahko obiskujejo tečajno obliko učenja angleškega jezika. Učenci so uspešni na naravoslovnem področju, kjer so v zadnjih letih prejeli zlata Vegova, Stefanova in Preglova priznanja. Državnih tekmovanj se udeležujejo tudi v šahu, računalništvu in mladih tehnikih. Vse to kaže na kakovostno delo naših učiteljev. Mnogo kolajn so učenci osvojili na tekmovanjih v krosu, atletiki in judu. Leta 1988 je Šolsko športno društvo prejelo zlato plaketo Republiškega centra ŠSD. Leta 1995 smo na šoli pripravili prvo ekipno državno prvenstvo za ženske v judu.

Uspešno izvajamo športne in naravoslovne dneve, ki so tematsko obarvani. Na predmetni stopnji so ti večdnevni, učenci obiščejo planinske postojanke, kjer se seznanijo z lokostrelstvom, alpinizmom, taborništvom, rudarstvom, energetiko, kraškimi pojavi, botaniko in astronomijo.

Tudi na kulturnem področju ne zaostajamo. Vsako leto izvedemo poleg številnih prireditev tudi kulturne dneve. V zadnjih letih smo jih pripravili kar lepo število. Tekli so projekti o našem ljudskem izročilu, o našem kraju, kulturi, turizmu, obeležili smo obletnico odkritja Amerike, stoletnico planinstva v Sloveniji, ukvarjali smo se s keramiko (jo predstavili na sejmu Vse za otroka v Celju), počastili stoletnico filma, povabili številne likovne, glasbene in literarne ustvarjalce. Bili smo organizatorji občinskih prireditev, kot so Mala naša beseda, revije pevskih zborov, Vesela šola, srečanja mladih tehnikov, srečanja mladih literatov... Ustvarili smo veliko raziskovalnih nalog z raznih področij, v šoli odprli stalno rudarsko razstavo, izdelali turistični prospekt kraja, izdali brošuro ob 160-letnici šolstva v Grižah, gostili

Ali bo stavba dovolj velika za novo devetletko?

slikarski razstavi B. Potnika in R. Španzla. Ne moremo mimo soorganizatorstva otroške veselice Mišmaš. Naši učenci še vedno vse šolske potrebščine naročajo v šoli. Svet staršev pa z akcijo zbiranja denarnih prispevkov poskrbi, da učenci od 1. - 4. razreda dobijo novoletna darila.

V zadnjih letih smo v šoli pridobili nekaj prostorov (računalniško učilnico, malo telovadnico, upravne prostore, garderobo za učence...), vendar je to za uvedbo devetletne šole še premalo. Potrebujemo novo telovadnico, novo knjižnico, najmanj šest novih učilnic in kabinete za učitelje.

Jože Krulec

OSNOVNA ŠOLA PETROVČE

Zaradi močnega upada števila otrok, predlagali spremembo šolskega okoliša...

Materialne pridobitve

V teh letih je bilo dokupljeno zemljišče pred šolo, na katerem je stalo staro gospodarsko poslopje in stanovanjska hiša, last Jelke Jelovšek. Na tem prostoru smo načrtovali prizidek k šoli, s katerim bi pridobili prostore za garderobe in povečali knjižnico in čitalnico. V letu 1997 je občina to zemljišče odstopila Ingradu za gradnjo poslovno-stanovanjskega objekta, prostorski problem šole pa se bo reševal v okviru načrtov prehoda na devetletno OŠ. Brez nesoglasij seveda ni šlo. Na zemljišču, ki smo ga kupili od družine Kainz, smo med VVZ Petrovče in gasilskim domom Dobriša vas uredili športno-rekreativni center. Dela so bila opravljena po pogodbi med športnim društvom Partizan in finančno podprta s strani občine Žalec. Na tem prostoru je urejena atletska steza, rokometno in košarkarsko igrišče ter dve igrišči za tenis.

V tem času smo tudi intenzivneje obnavljali šolo. Zamenjali smo vsa okna ter strešno kritino na starem delu šole. Ob tem pa so tekla tudi vsakoletna večja vzdrževalna dela na centralni šoli in obeh POŠ Galicija in Velika Pirešica. Potrebe starih objektov seveda presegajo naše finančne zmožnosti. Obnovili smo tudi šolsko pohištvo in nabavljali večja učila. Uredili smo računalniško učilnico, s posameznimi računalniki pa opremili zbornici, knjižnico, pisarne in obe podružnični šoli.

Pedagoško delo

V tem obdobju so ukinili celodnevno šolo. Na šoli tega ukrepa nismo sprejeli z velikim navdušenjem, saj je COŠ vendarle imela tudi veliko prednosti.

Učitelji se ves čas dodatno izobražujejo v okviru študijskih skupin in na različnih seminarjih. Šolsko leto 1997/98 je posvečeno predvsem preverjanju učnih načrtov za devetletno OŠ.

Na šoli poteka kar nekaj projektov:

- opisno ocenjevanje v 1. in 2. razredu
- fleksibilna diferenciacija v 7. in 8. razredu
- tuji jeziki na razredni stopnji (4. razred.)
- računalniško opismenjevanje
- integriran pouk

Dobro se je uveljavilo projekto učno delo, še zlasti na razredni stopnji.

Ob kar se da kvalitetnem pouku deluje na šoli okrog 20 interesnih dejavnosti, nekatere zelo uspešno in tudi odmevajo v širšem prostoru.

Za vsako novo leto so okna petrovške šole po zaslugi likovnikov in njihove mentorice nekaj posebnega.

Priprave na 9-letno šolo

Tudi pri nas se zavzeto pripravljamo na uresničitev novega zakona o OŠ. Izobražujemo kader in se trudimo zagotoviti ustrezen prostor. V te namene želimo do leta 2001 prizidati k centralni šoli večjo telovadnico z ustreznimi garderobami, urediti knjižnico in centralne garderobe, predvsem pa zgraditi novo podružnično šolo namesto dosedanjih dveh podružnic Galicija in Velika Pirešica. Za to nalogo je že imenovan režijski odbor.

Organiziranost šole

Decembra 1996 je občinski svet sprejel odlok o ustanovitvi zavoda OŠ Petrovče. S tem odlokom je ukinjeno ime po borcu Miroslavu Širci. Samostojne OŠ v občini Žalec smo postale tudi soustanoviteljice Šolskega servisa (ZISD), ki za šole vodi računovodske posle, čiščenje in organizacijo prehrane. Z osamosvojitvijo smo sami prevzeli tudi vzdrževanje zgradbe. Zaradi močnega padca števila otrok (v 10 letih od 450 na 350) smo predlagali spremembo šolskega okoliša, a za zdaj v tej smeri še nihče ne razmišlja. Posledica tega so seveda občasne kadrovske težave. Prav te težave bomo v naslednjih letih morali reševati v kombinaciji s sedanjimi šolami, če bomo želeli obdržati strokovno zasedenost posameznih predmetnih področij.

Šola in kraj

V kraju smo se uveljavili s sodelovanjem ali celo organizacijami različnih krajevnih prireditev. Prostor šole so odprti za krajane, ki želijo rekreacijo ali za različne popoldanske aktivnosti. Podpiramo že kar uveljavljeno petrovško prireditev "Jožefov sejem". Z društvi in KS imamo utečene dobre odnose.

mag. Marinka Marovt

OSNOVNA ŠOLA POLZELA

Desetletno obdobje je OŠ Polzela zaznamovalo predvsem na področju turistične in raziskovalne dejavnosti, zgodnjega učenja tujega jezika, računalništva in ekologije.

Šola je prejela turistični nagelj Gospodarske zbornice Slovenije ter srebrno plaketo Turistične zveze Jugoslavije za bogat prispevek k razvoju turistične dejavnosti. Celjska turistična zveza nas je uvrstila med šole z vzorno urejenim okoljem.

Vsako leto smo se udeležili republiškega tekmovanja Turizmu pomaga lastna glava, ki ga organizirata Zavod za šolstvo in šport in Turistična zveza Slovenije, in v desetih letih kar štirikrat dosegli 1. mesto. Ob 10-letnici tekmovanja smo zato prejeli zlato priznanje Turistične zveze Slovenije. V letu 1995 smo se udeležili dnevov evropske kulturne dediščine in za nalogo Naš boljši turistični jutri dosegli 2. mesto.

Raziskovalna dejavnost je v tem obdobju postala način dela. Vsako leto izdelamo več raziskovalnih nalog, ki jih predstavimo na občinski prireditvi Mladi raziskovalec. Vseh 10 let smo sodelovali na republiškem tekmovanju mladih zgodovinarjev in vsakič prejeli zlato priznanje. Za raziskovalno nalogo Mlini na celjskem območju smo prejeli 1. mesto in denarno nagrado na dveletnem regijskem natečaju, ki sta ga razpisala MERX Celje in Muzej revolucije Celje. Za večletno raziskovalno delo nam je leta 1990 Občina Žalec podelila naziv Šola inovator skupaj z denarno nagrado.

V šolskem letu 1990/91 smo se med prvimi šolami RS Slovenije vključili v projekt trimester. Glavni cilj trimestra je bil bolj humana šola, zato smo ukinili šolski zvonec, uvedli govorilno uro za učence in okrepili sodobne oblike pristopa k vzgojnoizobraževalnemu delu. Med prvimi smo uvedli projektno učno delo. Celostni projekt šole Alpe-Donava-Jadran, ki je vseboval

tudi elemente medkulturne vzgoje, smo kot primer sodobnega načina pouka pokazali staršem in zamejskim učiteljem, ki so preživeli 4 študijske dneve v naši občini v organizaciji republiškega Zavoda za šolstvo in šport. Poleti 1991 smo organizirali zelo odmevno šolo slovenskega jezika za zamejske otroke.

Republiški projekt zgodnje učenje tujega jezika poteka že od leta 1991. Učenci se pričnejo učiti angleškega jezika že v 3. razredu in se vsako leto udeležijo tekmovanja angleškega jezika, ki ga organizira Oxford Center v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in šport. V petih letih smo kar štirikrat dosegli prvo mesto. Organizirali smo tudi več poletnih šol angleškega jezika, predavali za učitelje izven šole ter pripravili več odmevnih odprtih dni angleškega jezika. Leta 1997 je bil naš projekt Multi-Sensory Support izbran kot inovacijski projekt Zavoda za šolstvo in šport, bil predstavljen na Dnevih slovenskega izobraževanja in bo tudi publiciran skupaj z drugimi inovacijskimi projekti v zborniku, ki ga izdaja Zavod RS za šolstvo.

Ekološka vzgoja je bila vseh 10 let prisotna v delu in življenju šole. V okviru pouka so bili izvedeni številni projekti, tri okrogle mize in več šolskih EKO-glasil.

Leta 1992 je potekal na šoli republiški seminar knjižničarjev, ki so si ogledali sklepni del in predstavitev celotnega ekološkega projekta Travniki. Zaradi izjemnega zanimanja smo ga ponovili še dvakrat. Ekološki projekt šole Podajmo roko zemlji je bil predstavljen v Ljubljani na Dnevih slovenskega izobraževanja, na gospodarskem razstavišču ter avstrijskim učiteljem na Bledu. Leta 1994 sta Gorazd Bastašič in Veronika Hribar izdelala sončni kolektor in dosegla 1. mesto na regijskem tekmovanju iz ekologije.

V letu 1996 smo se priključili projektu Mirana Plohla - Mavrična Slovenija po letu 2000 in leto za tem postali ena izmed evropskih EKO šol ter se povezali z angleškimi EKO šolami.

Leta 1995 je šola Polzela doživela največji uspeh na področju računalništva, saj smo postali osrednja šola računalniškega opismenjevanja za področje knjižnične vzgoje. S pomočjo delovnih organizacij v kraju ter Ministrstva za šolstvo in šport smo uredili multimedijski prostor s sodobno računalniško opremo.

Leta 1996 smo prvi v Sloveniji pričeli izvajati krožke za kakovost po vzoru angleških šol. Svoje izkušnje smo predstavljali na številnih republiških semi-

narjih in srečanjih in smo soavtorji publikacij, ki so izšle v založbi Zavoda RS za šolstvo in šport.

Leta 1995 smo sprejeli vizijo šole. V letu 1997 smo se vključili v šolsko košarkarsko ligo in bili v marcu in aprilu 1998 organizatorji območnega in republiškega tekmovanja plesno-navijaških skupin za osnovne in srednje šole.

Leto 1998 pomeni začetek priprav na devetletno šolo in gradnjo nove šole v Andražu, kar bo prav gotovo doprineslo k še večji kakovosti učnovzgojnega dela.

Plesno - navijaška skupina ŠKL z mentorico Naniko Cvikel je vse leto spodbujala naše košarkarje in se v hudi konkurenci prebila v polfinalno tekmovanje plesno-navijaških skupin, ki je potekalo na naši šoli.

Ida Završnik

OSNOVNA ŠOLA PREBOLD

Športne in kulturne dejavnosti na zavidljivi ravni

Dejavnosti OŠ Prebold s podružnično OŠ Trnava so v zadnjem desetletju potekale v več smereh. Najpomembnejši sta bili dve: urediti prostorsko stisko, hkrati pa s posodabljanjem pouka prispevati k boljšim učno-vzgojnimi rezultatom. Leta 1992 je šola pridobila dve novi učilnici in knjižnični kabinet, kar pa še vedno ne bo dovolj za rešitev vseh prostorskih problemov za devetletno šolo. Treba bo še povečati obstoječe prostore knjižnice in urediti čitalnico, na novo zgraditi športno dvorano ter preurediti nekatere notranje prostore. Krajevna skupnost Trnava je dobila leta 1995 novo šolo, leta 1997 pa še telovadnico.

Sicer pa se je šola v zadnjih desetih letih predstavila širši javnosti z mnogimi utečenimi dejavnostmi, zaradi prizadevanja vodstva šole in vseh učiteljev pa so tudi učno-vzgojni rezultati njihovih učencev zelo dobri. Tako smo se v težnji po še boljših učno-vzgojnih rezultatih lotili posodabljanja pouka med drugim tudi z uvajanjem novih učnih oblik in raziskovalnega dela, s čimer smo dosegli zavidljive uspehe. Šola Prebold v začetku devetdesetih let med prvimi v žalski občini vpelje v nižjih razredih integrirani pouk in opisno ocenjevanje, organizira pouk športne vzgoje v posebnih športnih oddelkih, ki zdaj zajemajo že otroke od male šole do 8. razreda, od šolskega leta 1992/93 dalje pa v nižjih razredih športno vzgojo poučujeta skupaj razredna učiteljica in učitelj športne vzgoje; leto kasneje opremi posebno učilnico z računalniki in tako omogoči njihovo uporabo pri pouku.

Prav tako od začetka devetdesetih let šola izvaja obsežne projekte kulturnih dni, ki so vezani na zgodovinsko, narodopisno in kulturno izročilo širše okolice šole, in naravoslovnih dni, oblikovanih na temo ekologije, prometa, zdrave prehrane in raziskovanja okolja. Tako se šola povezuje s krajem in številnimi ljudmi, ki pomagajo uresničevati njene načrte.

Med prvimi so se učenci šole Prebold lotili raziskovalnega dela in skupaj s svojimi mentorji opravili 65 raziskovalnih nalog s področja knjižničarske dejavnosti (7), jezika (1), zemljepisa (9), 9 s področja kemije, biologije in ekologije, 2 s področja zdravja, 9 zgodovinskih in etnoloških ter 6 s področja športa in 22 s področja računalništva.

Učenci šole Prebold so v teh letih dosegli vidne uspehe tudi v medobčinskih dejavnostih ter v državnem merilu v likovnih kolonijah, na športnem in glasbenem področju, na šoli potekajo srečanja mladih pesnikov osnovnih šol, svoje projekte predstavljajo na sejnih Vse za otroka in Dnevih slovenskega izobraževanja, šolsko glasilo Veseli veter pa je bilo že večkrat izbrano za najboljše tematsko glasilo v državnem merilu.

Jeseni leta 1988 je bilo na šoli 586 učencev. Število učencev je začelo upadati, tako da jih je bilo jeseni leta 1998 le 523.

Zaključek aktivnosti na kulturnem dnevu v Sv. Lovrencu - učenci, starši in krajani.

Celodnevni kulturni dan; delo pri cvetličarki.

Ivica Čretnik

OSNOVNA ŠOLA ŠEMPETER V SAVINJSKI DOLINI

*Smo kot sonce, ki oddaja čarobne žarke
in ustvarja najrazličnejše lepote.
Smo kot ptice, ki ne pojejo zato,
ker imajo nekaj povedati,
temveč zato, ker imajo pesem.*

Tudi mi imamo pesem o skupnem druženju, delu in prijateljstvu. Pesem o našem malem rajju, ki ga vsak dan znova oblikujemo, ustvarjamo, doživljamo in čutimo. In prav to je tisto, kar nas s tankimi nitkami zadovoljstva povezuje in dela še močnejše, ko z vsakim jutrom odpiramo vrata naše lepe šole. Osnovna šola Šempeter v Savinjski dolini je samostojna centralna šola, ki nima nobene podružnice. Obiskuje jo 276 učencev. Pouk poteka v eni izmeni, v šestnajstih oddelkih. Prostorsko je šola tako velika, da nas je vzpodbudila k pripravam na poskusno 9-letno osnovnošolsko izobraževanje. Ovira je bila le stara telovadnica. Veseli smo, da se ob šoli gradi nova, ki bo služila namenom šole in vsem aktivnim športnim skupinam v kraju. Šolo obiskujejo učenci iz Šempetra, Dobrteše vasi, Zgornjih in Spodnjih Roj, Podloga, Zaloga, Kal ter Zgornjih in Spodnjih Grušovelj. Ti učenci prihajajo v šolo po nevarnih poteh, zato je zanje organiziran prevoz. Nanj je vezana ena četrtnina otrok. Na šoli je zaposlenih 24 pedagoških in 8 tehničnih delavcev. Prizadevamo si, da bi v urejenih prostorih vel duh prijetnega druženja, spoštovanja in prijateljstva. Pozitiven odnos med učenci, učitelji in vodstvom šole gradimo na viziji dobre šole. Učitelji otroke vodijo, sledijo njihovim interesom in sposobnostim, zato ponujajo kvalitetno in uporabno znanje. Znanje, pridobljeno z raziskovalnim delom in problemskim poukom. Zelo dejavni smo na vseh področjih in nenehno vzpodbujamo otroke k oseb-

ni rasti, pridobivanju samospoštovanja, lepšemu odnosu do sebe, družine, sošolcev... do vsega, kar je v nas in okrog nas. Ne pozabimo na dobro vzdušje, ki daje vsem udeležencem občutek varnosti, pripadnosti, moči in svobode. Dobri rezultati na učnem in vzgojnem področju pa kažejo, da je to prava in zato edina pot.

To je šola za življenje in skupno prihodnost.

OŠ Šempeter, mala, a prijetna.

Milica Pečovnik s sodelavci

OSNOVNA ŠOLA VRANSKO

“Eko šola” in “Šola leta 1998” na področju računalništva

OŠ Vransko s svojo podružnico v Taboru je šola v prijaznem okolju - pretežno kmetijskem, z obdajajočimi hribovskimi zaselki. Slikovitost pokrajine pa ni prav nič privlačna za 70 % učencev, ki se morajo vsak dan voziti v šolo iz treh občin (žalske, zagorske in kamniške). To pa pomeni specifično organizacijo pouka, saj pri nas nobena dejavnost ne more potekati v popoldanskem času. Vsa leta je bil organiziran prevoz za otroke iz hribovitih predelov s kombijem, v zadnjih dveh letih pa smo v dogovoru z občino Žalec v večini primerov dobro poskrbeli za prevoz na Vranskem in v Taboru, poleg avtobusov še s tremi kombiji. Ostajajo le osamljeni primeri na izjemno nedostopnih in oddaljenih zaselkih, ki pa jih rešujemo v dogovoru s starši in občino Žalec.

Pomembnejši dogodki

V preteklih letih so normalno delo ovirale kadrovske težave, še bolj pa prostorska stiska, saj so za redno delo manjkale učilnice in je potekal pouk v knjižnici in tudi v jedilnici, kar je proti vsem predpisom.

V letu 1990/91 je bila v počastitev slovenskega kulturnega praznika odprta nova knjižnica, vendar se je pozneje izkazalo, da ni bila dovolj varna. Leto kasneje je bila povečana tudi računalniška učilnica, ki je zahtevala večji gradbeni poseg. V tem letu je bil mnogim predstavljen projekt Mozart, kdo je to. Tako smo se udeležili srečanja najmlajših filmskih in video ustvarjalcev Slovenije v Ljubljani, kjer smo sodelovali z dvema video filmoma: Mozartovo otroštvo in Genij v puberteti.

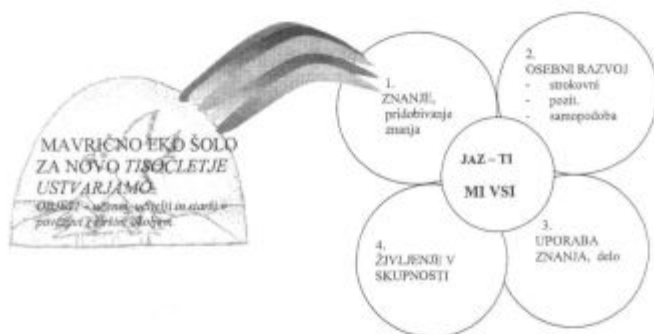
V letu 1992 smo se predstavili s projektom o življenju in delu A. M. Slomška pod naslovom Materin jezik je ključ do omike.

Na kulturnem dnevu nihče niti pomislil ni, da bi kdaj ta projekt lahko predstavili tudi v Rimu in se ob tem celo udeležili sprejema v Vatikanu. Prav to se je tudi zgodilo, in sicer leta 1994. S projektom smo se predstavili v Slovenikumu. Vse nastopajoče je pozdravil slovenski veleposlanik pri svetem sedežu, dr. Štefan Falež, obisk pa je omogočil rektor Slovenikuma msgr. dr. Maksimiljan Jezernik.

V letu 1995/96 je prevzela vodenje šole ravnateljica Valerija Pukl.

Odtlej je šola začela doživljati vsestranski razcvet. Skupaj z njo smo postavili celotno organizacijo življenja in dela šole na nove temelje.

V sodelovanju z učenci, učitelji in starši smo oblikovali znak šole, sprejeli vizijo in poslanstvo:

Že v tem letu smo ob izjemno zavzetem vodstvu šole začeli graditi kakovostnejše odnose na vseh ravneh in se hkrati odpirali v širše okolje, kar je močno prispevalo k izboljšanju kulture in klime na šoli. Sočasno z izboljšanjem materialnih pogojev je potekala tudi prenova vzgojno-izobraževalnega procesa.

Ob uvajanju sodobnejših, aktivnejših oblik pouka, raziskovalnega in projektnega pouka, skrbi za nadarjene učence, doseganju lepih rezultatov na vseh tekmovanjih v znanju, se je dvignila tudi raven učnega uspeha.

V zadnjih treh letih smo izpeljali kar nekaj državnih projektov:

- V letu 1995/96 smo s celostnim projektom šole obeležili 130-letnico L. Schwentnerja. Ob tej priložnosti smo skupaj s KS izdali in uredili knjigo, s katero smo prvi v Sloveniji promovirali tega velikega Slovenca. Za to knjigo smo prejeli državno priznanje za posebne dosežke v okviru šolskih glasil.
- V šol. l. 1996/97 smo ob otvoritvi novih učilnic in prenovljene knjižnice

izdali priložnostno knjižico o zgodovini šole na Vranskem z naslovom "Iz vodnjaka spominov".

- Letos smo že tretjič izbrani na natečaju ZRSS za inovacijske projekt. Doslej smo izvedli dva: Kako oživiti turizem na Vranskem in Eko šola - kot način življenja. Oba smo predstavili tudi na DSI v Cankarjevem domu v Ljubljani. Slednji je hkrati mednarodni projekt in v celoti opredeljuje življenje in delo naše šole.

Rezultat prizadevanja cele šole in širšega okolja je, da smo 5.6. 1998 prejeli med prvimi šestnajstimi šolami v državi EKO zastavo.

Istega dne smo postali tudi državni prvaki na področju uvajanja predmeta računalništvo in osvojili naslov "Šola leta 1998".

Tudi na drugih področjih dosegamo lepe rezultate. Skratka, želimo biti kakovostna šola z lastnim izrazom, kjer so ob znanju pomembni tudi odnosi in otrokova samopodoba. Na poti v 9-letno šolo hodimo z roko v roki učenci, učitelji, starši, KS Vransko in Tabor, občina Žalec in številni sponzorji. Upamo, da nam bo s skupnimi močmi uspelo zagotoviti celostno prostorsko rešitev vrta, učilnic in telovadnice, tako na Vranskem kot v Taboru.

Ponosni smo na mavrično EKO šolo, v kateri se uresničujejo naši skupni cilji na poti v šolo novega tisočletja. Njeno dušo soustvarjajo kvalitetni medosebni odnosi in lepo okolje.

Adi Vidmajer s sodelavci

10-LETNI UTRIP NA OSNOVNI ŠOLI ŽALEC

V zadnjih desetih letih se je tudi na OŠ Žalec zvrstilo kar nekaj sprememb. Če se najprej ozremo na število učencev in oddelkov, ugotovljamo, da je bilo le-to največje v letih 1990 do 1994 (v 48 oddelkih centralne šole in 3 podružničnih šol smo imeli letno tudi do 1.150 otrok). Ko smo izgubili podružnično osnovno šolo Vinska gora, pa se število učencev rahlo znižuje, čeprav je še vedno vsaj 42 oddelkov in v njih 950 - 1.000 učencev.

Nov osnovnošolski center, v katerega smo se preselili pred 20 leti, pa nima dovolj učilnic za tako veliko oddelkov; zato je vse do š.l. 1991/92 potekal pouk na razredni stopnji v dveh izmenah; od 1992/93 pa smo zaradi samoenoziemskega pouka primorani gostovati z enim oddelkom na OŠ Ljuba Mikuž, z 9 ali kako šolsko leto tudi z 11 oddelki pa v prostorih stare osnovne šole - UPI. Organizacija pouka v dveh tako oddaljenih stavbah je zelo moteča, saj morajo učenci prihajati na centralno šolo h kosilu, v podaljšano bivanje, k pevskeemu zboru, v šolsko knjižnico in k drugim interesnim dejavnostim.

Samo tradicionalni pouk ne zadošča

Drugačne načine učenja uvajamo v vseh razredih, vendar ne vseprek, kajti zavedamo se, da ni vse slabo, kar je staro in ne vse dobro, kar je novo. Kot uspešne pa se nam kažejo naslednje oblike:

Integriran pouk na razredni stopnji

Od septembra 1990 do danes se je iz prvih razredov razširil na vso razredno stopnjo. K temu nas vzpodbujajo številne prednosti, ki jih tak pouk nudi učitelju in učencem.

Projektno učno delo na razredni in predmetni stopnji

PUD je sistem, ki omogoča celostno razvijanje otrokove osebnosti. Otroci sami ob učiteljevi spodbudi načrtujejo delo, sami sprejemajo naloge in obveznosti, opravljeno delo pa vedno javno predstavijo. Številni odmevni celostni projekti (npr. o naši stalni gostji M. Rainer, o ustvarjalcih - gostih bralne značke, o preteklosti Žalca, o črnski duhovni glasbi, o ljudskem izročilu in še in še) so še vedno v spominu mnogih obiskovalcev, organizatorjev, pa tudi v posebnih glasilih, posnetkih in raziskovalnih nalogah.

Nirojski pouk

Z uvajanjem posameznih elementov nivojskega pouka smo pričeli v šolskem letu 1992/93 pri slovenskem jeziku, naslednje leto pa tudi pri matematiki.

Rezultati so vidni na vseh predmetnih področjih

Učenci, navdušeni nad lepoto materinščine, so osvojili kar 5 zlatih in 7 srebrnih Cankarjevih priznanj; navdušenci nad angleščino so opravljali angleško bralno značko in osvojili 1 zlato značko; pri matematiki je bilo 8 zlatih Vegovih priznanj, pri fiziki 1 zlato Stefanovo in pri kemiji 2 zlati Preglovi; naši učenci pa se že tri leto udeležujejo regijskih tekmovanj iz geografije in že več let iz logike, letos pa prvič tudi iz zgodovine, svoje znanje pa razširijo tudi s številnimi raziskovalnimi nalogami na vseh predmetnih področjih (v letih 1989-98 kar 22 različnih).

Razvijamo otrokove aktivne interese

V kar 23 kulturniških dejavnosti, 7 poljudnoznanstvenih, 12 proizvodno-tehniških in 8 športnih se lahko vključijo naši učenci, odvisno od njihovih želja, interesov in sposobnosti.

Zelo zanimiv krožek se je preteklo šolsko leto rodil v prvem razredu. Nastal je iz spoznanja, da otrokom, ki ob vstopu v šolo že dobro berejo, interes za branje sčasoma usahne ali pa se vsaj močno zmanjša. Iz želje, da bi se navdušenje nad branjem v otroku nadaljevalo, se je rodila ideja o Pedenjpedu - programu zgodnje vzgoje bralca. Z njim učiteljice skupaj s knjižničarko knjigo na primeren način približajo učencem, da si ob njej

razvijajo in bogatijo govor, preko njega pa tudi mišljenje in inteligenco. Taka usmeritev pa je bogato izhodišče za vse tiste učence, ki ostanejo zvesti knjigi (po 650 - 800 bralnih značkarjev imamo vsako leto), že tretje šolsko leto pa imamo krožek retorike, večšine javnega govorjenja in nastopanja, kar je koristno vsakomur, zlasti pa tistim, ki javno nastopajo.

V šolskem letu 1992/93 smo pričeli z uvajanjem literarnega projekta, ki je zdaj že postal način dela v 3. razredu, ki ga imenujemo kar literarni razred. Literarno-novinarski krožek (od 5. do 8. r.) pa je že daleč ponesel svoj glas; za njimi so številne radijske in TV oddaje ter letno do 120 objav v raznih časopisih in revijah.

Uspeli pa so vidni tudi pri naših likovnih. Izdelali so maskoto šole, poslikali atrij z domiselnimi grafiti, izvirna je likovna podoba šolske jedilnice, stene šolskega hodnika pa krasijo grafike 8. grafičnega bienala in podarjena grafika častnega predsednika.

Ob odprtju 6. grafičnega bienala.

Na to prireditev državnega pomena smo resnično lahko ponosni, saj se na razpis odzove do 90 osnovnošolskih, zadnji dve leti pa tudi predšolskih ustanov; strokovna komisija, ki jo sestavljajo priznane osebnosti z likovnega in hkrati pedagoškega področja, pa izmed vseh prispelih grafik (tudi preko tisoč) izbere najboljše in jih nagradi.

Od leta 1994 poteka tudi program *lego-dacta*, in sicer v dveh ločenih skupinah. Mladi umetniki počnejo s kockami prav vse, kar lahko nastane v resničnem in domišljjskem svetu; s svojimi izdelki so se predstavili tudi že na državnem tekmovanju.

Z izvirnostjo in uspešnostjo pa vsako leto presenečajo tudi mladi plesalci izraznega plesa iz krožka *Pet pedi* (l. in 2. r.) ter igralci iz mlajše in starejše dramske skupine. Kaj vse so nam že pokazali in kje vse so nas že zastopali! Navdušeni plesalci pa se kasneje vključijo v organizirane plesne skupine.

Petje pa je takoj za branjem najštevilčnejše področje na šoli. Mladinski pevski zbor nas že vrsto let uspešno zastopa na republiški reviji v Zagorju, dvakrat pa se je že (edini v občini) uvrstil na tekmovanje mladinskih zborov. Razen mladinskega imamo še mlajši MPZ in od 1993 otroški PZ ter od 1987 nepogrešljivo komorno skupino, ki se lahko pohvali s številnimi nastopi tudi izven šole. Ob tednu odprtih vrat pa je nastal in se predstavil tudi mešani pevski zbor staršev in učiteljev.

Velik poudarek na naši šoli ima tudi športna vzgoja otrok, saj so si športni pedagogi naše šole v zadnjem obdobju zadali za projektno delo prenovo športne vzgoje. Plodove sistematičnega dela kažejo izvrstni rezultati na nivoju občine, regije in države. Le nekaj najvidnejših uvrstitev v državi:

Košarka je na šoli prednostna panoga (zlasti pri fantih), saj že 10 let kroji vrh tega športa v Sloveniji. Naše ekipe so že dvakrat dosegle 1. mesto, enkrat 2. in dvakrat 3. Pri dekletih pa je najmočnejši ekipni šport rokomet, kjer že vrsto let dosegajo vidne rezultate (več uvrstitev v četrtfinale in polfinale, l. 1994/95 pa 3. mesto). V atletiki so osvojena tri 1. mesta, dve 2. mesti, posamezno in ekipno. Izvrstno so se izkazali tudi strelci in lokostrelci (dve 1. mesti, eno 2. in eno 3.). Tudi v karateju imamo eno 1., eno 2. in dve 3. mesti. V smučanju in drsanju so posamezniki z naše šole velikokrat dosegali prva tri mesta tako na državnih kot tudi na mednarodnih tekmovanjih. Podobno je tudi pri učencih, ki se ukvarjajo s tenisom.

Oblike sodelovanja s starši pa se kažejo v organiziranju treh šol v naravi (zimске, letne in planinske) ter enem tradicionalnem skupnem športnem dnevu, kjer sodelujejo učenci, starši in učitelji.

Osrednja šola

V šolskem letu 1994/95 je pod okriljem Ministrstva in Zavoda za šolstvo Republike Slovenije stekel projekt računalniško opismenjevanje. Šola je bila

izbrana za osrednjo šolo za delo z računalniki pri tehnični vzgoji. Na šoli tako deluje razvojna skupina, ki jo sestavljajo učitelji iz različnih osnovnih šol, ki pripravljajo učna gradiva, preizkušajo nove programe in za uporabo le-teh izobražujejo ostale učitelje tehnične vzgoje. Programu računalniškega opismenjanja sprti sledimo tudi na vseh drugih področjih.

Študijske skupine

pomenijo glede na prejšnje aktivne napredek, strokovno in človeško se je okrepilo sodelovanje med vodji ŠS in svetovalci za posamezna strokovna področja, to pa prinaša okrepljeno sodelovanje vseh članov študijskih skupin. Na naši šoli imajo sedež ŠS za slovenski jezik, zemljepis, tehnično vzgojo in matematiko. Za šolo je to svojstveno priznanje strokovnosti, po drugi strani pa tudi precejšnja obremenitev, saj je treba vodje zaradi različnih obveznosti in strokovnih izpopolnjevanj večkrat nadomeščati.

Vizija Osnovne šole Žalec

Dolgoročno načrtovanje v osnovni šoli je povezano z vrsto pomembnih dejavnikov, ki prav na tem področju dejavnosti močno vplivajo na normalen in pospešen razvoj pedagoškega dela v šoli. Naši načrti zajemajo obdobje 1992-2002.

Vizija naše šole je od leta 1992 dalje močno vezana na izboljšanje materialnih pogojev, ki pospešujejo sodobne pedagoške usmeritve. Sem spadajo

predvsem: opremljenost specialnih učilnic, izgradnja sodobne knjižnice s čitalnico, izgradnja telovadnice pri POŠ Ponikva in Gotovlje ter obnova obstoječih šolskih objektov (telovadnica in 2 učilnici v Žalcu, izgradnja igrišča pri POŠ Gotovlje, obnova POŠ Gotovlje in Ponikva).

Drugi del vizije predstavlja vključevanje učiteljev v redno in dodatno izobraževanje, da bi sproti sledili novim pedagoškim zahtevam. Naša šola je ena tistih, ki je in bo tudi vnaprej vlagala v področje izobraževanja učiteljev izdatna sredstva.

Inovativno-projektno delo učiteljev in učencev bo še naprej stalna naloga obojih.

Povezava šole z okoljem - krajem ter starši bo ostala prioritarna naloga, brez katere si ne moremo zamisliti normalnega in uspešnega razvoja šole.

Prepričani smo, da bomo 9-letno šolanje (2002-2003) pričeli dobro pripravljene.

Naslovnice katalogov ob bienalih otroške grafike.

Danijela Puncer

II. OSNOVNA ŠOLA

Prilagojeno izobraževanje otrok s posebnimi potrebami

II. osnovna šola usposablja in izobražuje otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju. Osnovni cilj vzgojno-izobraževalnega delovanja zavoda izhaja in specifičnih potreb lažje, zmerno in težje prizadetih otrok in mladostnikov. Prilagojeno izobraževanje poteka po dveh verificiranih programih:

- a) program OŠ s prilagojenim programom za otroke, lažje motene v duševnem razvoju;
- b) program vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami.

V zadnjem desetletju je med večjimi strokovnimi spremembami pred štirimi leti uvedeno 9-letno šolanje, s čimer krepko prednjačimo pred novo šolsko zakonodajo. V 9. razredu se izobražujejo učenci, ki so uspešno zaključili 8. razred, vendar še niso psihofizično dozoreli za nižje poklicno izobraževanje, oziroma za zaposlitev. Program zajema pouk z vključenimi vsebinami iz SŠ, kar traja tri dni v tednu, dva dni pa učenci opravljajo proizvodno delo v podjetjih. Evalvacija projekta je pokazala izredno dobre rezultate.

Druga večja strokovna novost je uvedba mobilne specialno-pedagoške službe v rednih osnovnih šolah, ki poteka že drugo leto. Specialni pedagogi individualno pomagajo učencem s specifičnimi učnimi težavami in jim lajšajo osvajanje minimalnega osnovnošolskega programa.

Evalvacija lanskoletnega dela je pokazala, da je delo uspešno potekalo po vsebinski in organizacijski plati v dobro učencev, staršev in učiteljev.

Poleg rednega dela smo sodelovali na vseh športnih, tehničnih in kulturnih področjih v okviru šol s prilagojenim programom ter zabeležili vrsto vidnih rezultatov v republiškem merilu.

Težave pa imamo vsako leto predvsem pri organizaciji dela zaradi nepravčasnega razvrščanja otrok s posebnimi potrebami.

Pogled na sprednji del stavbe in na šolo s prilagojenim programom.

Andrej Sotošek

UPI-LJUDSKA UNIVERZA ŽALEC

Najmočnejši center izobraževanja odraslih v regiji...

Tako kot celotna slovenska družba je tudi UPI - Ljudska univerza Žalec preživela v tem času tranzicijsko obdobje prehoda v samostojno slovensko državo. Desetletje je bilo odločilno obdobje za prestrukturiranje iz Delavske univerze Žalec v UPI - Ljudsko univerzo Žalec, ki je kot javni zavod za izobraževanje odraslih doživela korenite spremembe na vseh področjih.

Statusno področje

Končno smo po dolgotrajnih prizadevanjih v sklopu nove šolske zakonodaje med leti 1991 in 1996 dobili samostojni zakon na področju izobraževanja odraslih v sklopu nove šolske zakonodaje. Uredili smo status kot javni zavod po novi zakonodaji. Hkrati smo pričeli urejati tudi sofinanciranje javne službe s strani državnega proračuna. Čeprav financiranje javne službe še ni urejeno, kot predvideva zakonodaja, se stvari počasi premikajo in upamo, da bomo tudi financiranje v doglednem času uspešno rešili.

Programska prenova dejavnosti

V zadnjem desetletnem obdobju je UPI - Ljudska univerza Žalec opravila precejšnjo programsko prenovu in postavila temelje močnemu regijskemu središču za izobraževanje odraslih na področju izobraževalnih programov za pridobitev izobrazbe in poklica na vseh stopnjah. Prav tako je prenovila, posodobila in dopolnila programsko ponudbo na področju splošnega izo-

brazevanja. Tako obsega njena izobraževalna ponudba kar 20 verificiranih programov za pridobitev izobrazbe in okoli 30 programov splošnega izobraževanja odraslih v obliki tečajev, seminarjev in pedagoških delavnic. V letni izobraževalni program se vključuje preko 2.000 udeležencev. Program realizira 12 zaposlenih delavcev s pomočjo preko 80 zunanjih sodelavcev. Skupaj realizirajo letno preko 10.000 izobraževalnih ur.

Nadaljnja razvojna strategija

UPI - Ljudska univerza Žalec ima cilj ohraniti položaj najpomembnejšega javnega zavoda za izobraževanje odraslih v naši regiji. Postati mora pomembno središče poklicnega in ostalega šolskega izobraževanja v skladu z 80-letno tradicijo in kvaliteto tega izobraževanja v Žalcu in Savinjski dolini.

Poslopje stare osnovne šole, sedež UPI - Ljudske univerze Žalec.

Tanja Cehner

GLASBENA ŠOLA "RISTO SAVIN" ŽALEC

Ob 40-letnici vpisa v glasbeno šolo 7446. učenec

*Pijača, ki se je nikoli ne naveličaš,
je voda;
sadež, ki se ga nikoli ne naveličaš,
je otrok.*

(Indijski pregovor)

Od nekdaj so se veliki misleci radi zavijali v mistično meglo, kadar so govorili o glasbi. Vedeli so, da izvira ta njena lepota in popolnost iz združitve matematike in magije. Zaradi te srečne zveze med znanstvenimi in duhovnimi vrednotami sta štela Platon in Sokrat študij glasbe za zelo dragocen. V njej sta videla pripomoček za vzgojo, ki ga ne gre prezreti, in zgledno priložnost za urjenje mladega duha.

40 let v človekovem življenju ni dolgo obdobje, pa vendarle dosti dolgo, da človek v njem dozori in že začne puščati za seboj sled. 40 let ustanove, kakršna je glasbena šola, pa je dosti, je že lep jubilej, ki priča o neki ljubezni in nekem hrepenenju po lepem.

Glasbena šola "Risto Savin" Žalec proslavlja letos že 40 let glasbenega delovanja, z uspehi in rezultati, odmevnimi tudi v širšem slovenskem prostoru. Blizu 400 učencev in 29 pedagoških in drugih delavcev šole se s prizadevnostjo in veseljem glasbeno vzgaja in izobražuje ter sodeluje v glasbenem in kulturnem življenju naših krajev.

V prvo šolsko leto 1957/58 je bilo vpisanih 62 učencev, glasbeno vzgojo pa so jim v težkih prostorskih razmerah nudili trije učitelji za klavir, pihala in trobila ter harmoniko.

Ob 10-letnici je dobilo glasbeno izobrazbo že več sto otrok, 9 pa jih je nadal-

jevalo študij na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani. Na šoli sta uspešno delovala harmonikarski orkester in mali godalni orkester, o čemer priča več samostojnih nastopov.

Ob 20-letnici je obiskovalo glasbeno šolo že 290 učencev v Žalcu in podružnicah na Polzeli, Vranskem in Preboldu. Za teden praznovanja obletnice šole so učitelji uglasbili glasbeno pravljico Ostržek in jo izvajali v osnovnih šolah ter v vrtcih. Izredno so uspeli tudi Beethovnov večer, Večer mladih skladateljev in Absolventski večer.

Ob 30-letnici je bilo vpisanih 330 učencev, ki so poleg pouka svojega instrumenta obiskovali še mladinski pihalni orkester, harmonikarski orkester, godalni orkester in druge komorne skupine. Na šoli je deloval tudi pevski zbor.

Šola je v teh letih pripravila učence za razne nastope: interne in javne produkcije, komentirane nastope za vrtce in osnovne šole, glasbene pravljice; sodelovala je na regionalnih in republiških glasbenih revijah ter snemala za radio in televizijo. Kitarški, harmonikarski in zaključni glasbeni večeri, nastopi za 8. marec ter absolventski nastopi so naša stalna oblika prikazovanja dejavnosti in dela z mladimi nadobudneži. Vrsto let že uspešno sodelujemo na republiških in zveznih tekmovanjih učencev glasbenih šol ter pripravljamo gostovanja po raznih krajih Slovenije in izven nje.

Ob 40-letnici je bil v glasbeno šolo vpisan že 7446. učenec.

Na šoli poučujemo naslednje predmete: klavir, violino, violo, violončelo, kontrabas, prečno flavto, kljunasto flavto, klarinet, saksofon, oboo, trobento, pozavno, kitaro, harmoniko, tolkala, nauk o glasbi ter malo in veliko pripravnico.

V okviru glasbene šole delujejo: mladinski pihalni orkester, simfonični orkester, harmonikarski orkester, mali in veliki kitarški orkester ter komorne skupine z godali, pihali, tolkali, kitarami, harmonikami in klavirjem.

Učenci oddelka za godala se vključujejo tudi v Celjski godalni orkester.

Vsako leto imamo več javnih nastopov, produkcij, več internih nastopov in večerov, posvečenih znanim skladateljem ter absolventskih nastopov in samostojnih orkestrskih koncertov.

V 40 letih je nadaljevalo študij na srednjih, višjih in visokih šolah preko 80 naših učencev. Glasbena šola se uspešno dokazuje tudi na regijskih, državnih in mednarodnih tekmovanjih.

V zadnjih desetih letih so nagrade na tekmovanjih prejeli:**Klavir:**

iz razreda Irene Kralj:

Jasna Korent, III. nagrada (1992), Eva Šoster, III. nagrada (1990), Jasna Korent in Eva Zavšek, III. nagrada (1993)

iz razreda prof. Magdalene Navodnik:

Primož Mavrič, III. nagrada (1992), Katarina Kukovič, bronasta plaketa (1997) in Sabina Kulič, srebrna plaketa (1997)

iz razreda prof. Simone Zdolšek:

Petra Strahovnik, bronasta plaketa (1997)

Kitara:

iz razreda Srečka Lavbiča:

Saša Košec, II. nagrada (1989), Zalika Miklav, II. nagrada (1989),

Rok Šoster in Lucija Lavbič, III. nagrada (1993), Rok Šoster, I. nagrada (1992), Domen Stepišnik, I. nagrada (1992), Miha Novak, II. nagrada (1992)

iz razreda prof. Marije Alatič:

Manica Pečnik, II. nagrada (1989), III. nagrada (1992), Lucija Lavbič in Manica Pečnik, II. nagrada (1990), Ana Bojinovič, III. nagrada (1992), Miha Zagoričnik, III. nagrada (1992), Lucija Lavbič, III. nagrada (1992)

Trobila:

iz razreda prof. Januša Rasiewicza:

Dejan Podbregar, III. nagrada (1990); Mitja Kovač, III. nagrada (1990)

Violina:

iz razreda Avguština Peniča:

Brina Zupančič, II. nagrada (1989)

iz razreda prof. Tanje Miklavc:

Sonja Alatič, III. nagrada (1992), diploma na mednarodnem tekmovanju (1993)

Orkestri

Mladinski pihalni orkester, I. mesto - zlata plaketa na državnem tekmovanju (1988) dirigent Stanko Podbregar

Harmonikarski orkester

II. nagrada na mednarodnem tekmovanju (Pula 1997)

mentor Andreja Turnšek

V imenu vseh, ki delamo v Glasbeni šoli "Risto Savin", se zahvaljujem vsem, ki so šoli v težkih začetnih pogojih pred 40 leti omogočili prvi korak in želim, da bi nam tudi sedaj po svojih zmožnostih in volji pomagali do primernejših prostorov, saj imajo danes 396 učencev, trije orkestri in vsi komorni sestavi občutno premalo prostora za nemoteno in normalno delovanje.

Želim, da bi se še naprej uspešno razvijali in da bi strokovno in pedagoško rasli z enako delovno vnemo, saj uspehi in rezultati, ki odmevajo tudi v širšem slovenskem prostoru, pričajo, da smo na pravi poti.

Naj lepota glasbe oblikuje vaše misli, vaše občutke in vaše želje.

Naj radost in veselje spremljata vsak trenutek vašega druženja z glasbo.

Naj bo glasba vaša vsakdanjost.

Tako bo svet lepši, tako bo svet boljši, ker bo človek človeku človek.

Simfonični orkester Glasbene šole Žalec. Slikano 9. 12. 1998 ob 40-letnici šole.

Franc KRALJ

ŠPORTNA DEJAVNOST NA OBMOČJU OBČINE ŽALEC ZADNJIH DESET LET

Šport je dejavnost, ki je namenjena popestritvi prostega časa in s tem tudi pomaga k družabnosti, krepitvi volje, izboljševanju čuta odgovornosti, lastnemu prizadevanju za izboljšanje zdravja in vzdržljivosti, navajanju na delovne navade in spoštovanju dogovorjenih pravil, vzgoji mladine od otroških let do mladostnikov, z aktivnostmi vpliva tudi na odrasle vseh starosti. Geslo "Zdrav duh v zdravem telesu" je vedno bolj stvar zgodovine, saj je tudi šport vedno bolj sredstvo za doseganje uspehov in s tem za uveljavljanje. Vedno bolj pa postaja šport pomembna in vplivna gospodarska dejavnost z vsemi pozitivnimi in negativnimi značilnostmi, saj velika športna društva poslujejo podobno kot gospodarska podjetja in je tudi njihova organiziranost njim podobna.

Zadnjih deset let je bilo na področju športnih aktivnosti pestrih, včasih po svojem dogajanju celo burnih. V njih smo opravili prehod od predvsem športnega ljubiteljstva v športni profesionalizem. Pred desetimi leti je bilo v Sloveniji samo nekaj športnih ekip, ki so zaposlovale poklicne športnike, sedaj pa jih je okoli sedemdeset in njihovo število stalno narašča. Spremembe pa niso nastale samo pri izvajanju športne dejavnosti, ampak tudi na področju organiziranosti in predvsem pri financiranju športa.

Organiziranost športa

Prve spremembe na področju izvajanja dejavnosti so nastale leta 1990. Prvega januarja 1990 so prenehale z delom samoupravne interesne skupnosti in s tem tudi Telesnokulturna skupnost občine Žalec. Organizacijsko to ni imelo posebnega vpliva na športno dejavnost, saj so v prehodnem

obdobju enega leta delo opravljali odbori za šport pri posameznih občinah, ki so skrbeli za nemoteno delo, močno pa se je spremenil način zagotavljanja finančnih sredstev. Sistem zagotavljanja sredstev iz bruto osebnega dohodka zaposlenih je zamenjal sistem zagotavljanja sredstev iz proračuna občine, ta pa iz državnega proračuna. Spremenjen sistem financiranja je imel močan vpliv na finančno stabilnost področja športa. Višina sredstev se je takoj zmanjšala in kar nekaj let je bilo potrebnih, da se je stanje izboljšalo in da je bila dosežena vsaj približno enaka količina sredstev, kot je bila ob ukinitvi samoupravnih interesnih skupnosti. O višini finančnih sredstev za šport je začel odločati občinski svet, ki v Žalcu nekaj časa ni imel pravega razumevanje za športno dejavnost. Leta 1995 je bil tako sprejet občinski proračun, v katerem je bilo za šport načrtovanih manj sredstev, kot je to načrtovala in zagotavljala država. Posledica tega je bila, da je država za leto 1996 za šport v občini Žalec namenila manj sredstev, skupno okoli 11%, kot bi jih, če bi eno leto prej občinski svetniki dali športu tista sredstva, ki so bila v državnem proračunu načrtovana kot minimalna sredstva za zagotovljeni program. Bili smo ob finančna sredstva v višini okoli pet milijonov tolarjev. Naslednji dve leti se je stanje izboljšalo, vendar se izgubljenega ni dalo nadomestiti.

Ob ukinitvi Telesnokulturne skupnosti občine Žalec je bila narejena podrobnejša analiza njenega delovanja, doseženih rezultatov, stanja v športnih društvih, stanja športnih objektov, stanja kadrov in drugega pomembnega za šport. Zato lahko obdobje delovanja Telesnokulturne skupnosti Žalec ocenimo, da je bilo pestro in uspešno, saj je bilo veliko narejenega zlasti na področju izgradnje športnih objektov. Te so dobile vse krajevne skupnosti, s čimer so bili zagotovljeni vsaj minimalni pogoji za športno aktivnost mladine in odraslih.

Za primer naj navedemo podatek za leto 1988, ko je bilo za športne objekte namenjenih kar okoli 25 % vseh sredstev Telesnokulturne skupnosti Žalec. Dodaten vir sredstev za objekte je bil prispevek Loterije Slovenije iz športne napovedi. V ta čas delovanja interesnih skupnosti spadajo tudi izgradnje telovadnic pri osnovnih šolah. Žal takrat načrtovalci niso upoštevali pripomb vodstev športnih društev, da so telovadnice premajhne, ter da ne ustrezajo za redna športna tekmovanja. Posledica tega je, da moramo sedaj popravljati narejene napake. Pripombe so bile predvsem v zvezi s širino telovadnic, ki so kot po pravilu dva metra preozke in praktično

ne ustrezajo niti za šolska tekmovanja. Prav tako je bilo zgrajenih veliko zunanjih asfaltnih igrišč za roket in košarko, smučarskih vlečnic in drugih športnih objektov.

Obdobje zadnjih let je zaznamovano tudi s spremembami državne zakonodaje, ki se nanaša na dejavnosti na področju športa. Posredno je na dejavnost društev vplival zakon o denacionalizaciji, ki pa je v odnosu do športnih društev nedorečen in ne rešuje povzročenih krivic. Na območju občine Žalec ni bilo niti enega primera, da bi bilo vrnjeno premoženje, ki ga je država po drugi svetovni vojni nacionalizirala. Nasprotno pa je bilo nekdanjim lastnikom vrnjenih veliko nepremičnin, na katerih so sedaj športni objekti. Z odkupi skušajo športna društva te sedaj obdržati za športne namene.

Po nekajletnih pripravah je državni zbor 5. oktobra 1995 sprejel zakon o društvih. Sprejem zakona je močno vplival na stanje tudi v številnih športnih društvih. Zakon je zahteval, da v roku dveh let vsa športna društva uskladijo svoja pravila (statute) z določbami zakona. Večina športnih društev je to naredila. Bilo pa jih je kar veliko, ki so bila zadnja leta neaktivna, kar se je odrazilo v tem, da niso opravili z zakonom določenih obveznosti. Posledica tega je bila ukinitvev športnega društva. Na območju občine Žalec imamo skoraj dvajset takih primerov. Kljub vsemu pa aktivno deluje okoli 80 športnih društev.

Ob usklajevanju društvenih pravil je svoja pravila spremenila tudi Zveza telesnokulturnih organizacij občine Žalec. Spremenila je ime v Zvezo športnih društev občine Žalec, predsedstvo zveze je postal upravni odbor. Zveza je že prej in tudi po spremembi imena delala kot usklajevalec društvenih športnih programov na ravni občine, pripravljala kriterije za financiranje športa in zastopala športna društva v dogovarjanjih z občino Žalec. Zveza je član Olimpijskega komiteja Slovenije - združenja športnih zvez in je istočasno zastopnik športnih društev v dogovarjanjih z Ministrstvom za šolstvo in šport, sektorjem za šport in z Olimpijskim komitejem Slovenije - združenjem športnih zvez.

V zakonu o društvih je ostalo nedorečeno področje lastništva športnih objektov. Veliko društvenih funkcionarjev je pričakovalo, da bo zakon uredil vse nejasnosti. Počakati je bilo treba do sprejema zakona o športu, ki ga je državni zbor sprejel 4. marca 1998. Najvažnejši del se nanaša na nacionalni program športa, ki določa izhodišča in usmeritve športa, vsebino in obseg

posameznih dejavnosti v športu, ki so financirane iz sredstev državnega ali občinskega proračuna, razvojne in strokovne naloge v športu, upravljanje športa in okvirna merila za financiranje na področju športa. Nekaj več jasnosti določa tudi v zvezi z društvenim premoženjem in tistimi športnimi objekti, ki so opredeljeni kot javni športni objekti. Zakon navaja med izvajalci športnih programov na prvem mestu športna društva, njihove nacionalne zveze in Olimpijski komite Slovenije. Poleg teh pa so zakonsko določeni izvajalci tudi zavodi, ustanove, gospodarske družbe, zasebniki, vrtci, osnovne šole, vse vrste srednjih šol in visokošolski zavodi. Zakon še posebej poudarja neprofitnost, kar je v primeru, da športno dejavnost opravljajo zavodi, ustanove, gospodarske družbe in zasebniki težko uskladiti s težnjami po dobičku. Zakon tudi opredeljuje dejavnosti poklicnih športnikov. Velikega pomena je določilo o zdravstvenem varstvu športnikov. Z zakonom je določeno, da so občasni in redni zdravstveni pregledi obvezni za vse športnike, ki nastopajo na uradnih tekmovanjih nacionalnih panožnih športnih zvez in da te preglede financira Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. V zakonu je veliko pozornosti namenjene športnim objektom, žal predvsem javnim športnim objektom. Javni športni objekti po zakonu o športu so športni objekti, ki so last države ali lokalnih skupnosti. Med drugim je določilo pomembno tudi zaradi uporabljanja, vzdrževanja in posodabljanja teh objektov, normativov, standardov in priporočil, ki se nanašajo na graditev objektov in izvajanje programov.

Naslednja odločitev državnega zbora, ki bo posegala na področje športa, bo sprejem nacionalnega programa športa. Delovni osnutek tega je pripravljen že šest let, a ga državni zbor še ni obravnaval, saj je po svoji vsebini sredstvo za razjasnitev in izvajanje določil zakona o športu. Nacionalni program je pripravljen do take stopnje, da ga bo državni zbor lahko kmalu začel obravnavati.

Državna osamosvojitve je imela neposredni vpliv na vključevanje slovenskih športnih zvez v mednarodne zveze in Mednarodni olimpijski komite. Povezovanje v mednarodne zveze je bilo nujno, saj je omogočilo, da so se lahko tudi slovenski športniki udeleževali uradnih mednarodnih tekmovanj ekip in posameznikov. Nacionalne panožne zveze in občinske športne zveze so se povezale v Olimpijski komite Slovenije - združenje športnih zvez, ta pa je bil sprejet v Mednarodni olimpijski komite. Prejšnja Športna zveza Slovenije je bila ukinjena.

Financiranje športa

Zadnjih nekaj let se je močno spremenil način financiranja športnih društev. Državna zakonodaja določa, da morajo biti objavljeni javni razpisi za kandidiranje za proračunska sredstva. Poleg tega vsaj posredno usmerja finančna sredstva v tiste programe, ki so prioritetni tudi na državni ravni. Občina Žalec je že leta 1996 objavila javni razpis, na katerega so se lahko prijavila športna društva in tudi drugi izvajalci športnega programa. Prvo leto je bilo nekaj težav, saj so nekateri stalni uporabniki proračunskih sredstev razpis spregledali in zato niso oddali svoje vloge. Drugo leto je bilo bolje in so se na razpis prijavili vsi, ki izvajajo program športa skladno z zahtevami razpisa. Čeprav so že bili uveljavljeni kriteriji za financiranje športa na območju občine Žalec, je bilo kar nekaj težav pri pripravi načrta dotacij športnim društvom. Kriteriji za financiranje športa na območju občine Žalec so v veljavi že nekaj let, saj imajo osnovo v pravilniku za financiranje iz časa interesnih skupnosti.

Novi kriteriji so bili po javni razpravi v športnih društvih sprejeti na predsedstvu Zveze telesnokulturnih organizacij občine Žalec, v obravnavo jih je prejel tudi občinski svet, potrdil pa jih je župan občine Žalec. Osnova kriterijev je metodologija, po kateri Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, sektor za šport, izračuna višino sredstev, ki jih prejmejo občine za področje športa.

Osnovne kategorije za izračun sredstev so šport otrok in mladine, ki ne želijo tekmovalnih aktivnosti, šport nadarjenih otrok in mladine, usmerjenih v vrhunski šport, kakovostni šport otrok in mladine, športno rekreativna vadba prebivalstva, starejšega od 20 let, športne aktivnosti invalidov, izobraževanje kadra in sredstva za profesionalno zaposlene organizacijske delavce v občinski upravi ali na zvezi društev. Za večino dejavnosti je izhodišče število vključenih otrok in mladine v programe različnih zahtevnosti, upoštevano pa je tudi število kategoriziranih športnikov mednarodnega, perspektivnega, državnega in mladinskega razreda ter ekip v najvišjih državnih ligah. V zvezi s tem so bile že pogosto postavljene zahteve, da bi kategorizirani športniki in ekipe prvih lig prejele proračunska sredstva, ker je bil delež sredstev izračunan zaradi njihovega uspeha. Ker se iz javnih sredstev praviloma ne bi smelo financirati dejavnosti članskih ekip, v katerih nastopajo tudi poklicni športniki, se tej njihovi zahtevi ni moglo ugoditi.

Sredstva, ki jih prejme občina na ta račun, morajo biti usmerjena za šport mladih in širjenje baze, da se zagotovi stalno večanje števila kategoriziranih športnikov in drugih kvalitetnih športnikov. V občini Žalec je bilo vedno razumevanje tudi za vrhunski šport. Prav nastopanju na najvišjih tekmovanjih, kot so evropska in svetovna prvenstva, pokalna tekmovanja klubskih ekip, je bilo zlasti leta 1997 v občinskem proračunu občine Žalec namenjenih veliko finančnih sredstev za neposredno nastopanje, posredno pa tudi za urejanje telovadnic za takšna tekmovanja.

Največje spremembe so nastale pri financiranju posameznih vrst dejavnosti. Programi športa v državi so poudarjali in še poudarjajo predvsem šport mladih in ob tem so načrtovali tudi finančno pomoč javnih financ pri izvajanju tega programa. Kratkoročno je to pomenilo težave za tekmovalni šport, dolgoročno pa je omogočilo širitev športne dejavnosti tiste mladine, ki je bila na račun odraslih prevečkrat odrinjena na stran. Prav pri športu mladine se je močno povečalo število tistih društev, ki so v svoje vrste in redne aktivnosti vključevala vedno več osnovnošolske in srednješolske mladine oziroma mladine do 20 let. S finančno podporo športu mladih država popravlja napake tistih športnih društev, ki vidijo rezultate dela le v članskih ekipah in njihovih uspehih. Izvajalci programa tekmovalnega športa odraslih so morali začeti iskati nove vire financiranja, pri čemer so v večini primerov uspešni.

Tudi na območju občine Žalec smo se usmerili v šport mladih. Bili smo med prvimi v Sloveniji, ki smo se opredelili za to vrsto športa. Nekateri so nove usmeritve sprejeli z veliko volje, drugi pa so bili prepričani, da sta vrhunski in tekmovalni šport oškodovana. Tako prepričanje je posledica dejstva, da so športna društva pred desetimi leti prejela za tekmovalni šport članskih ekip okoli 30% vseh sredstev za šport v občini Žalec. Žal so še sedaj nekateri prepričani, da bi morali večino sredstev, namenjenih za šport, dati vrhunskim profesionalnim ekipam in jim s tem omogočiti nemoteno delo. Usmeritev v šport mladih se je tudi na območju občine Žalec izkazala kot pravilna. Močno se je povečalo število redno aktivne mladine, tako tiste na področju rekreacijskega športa, kot tudi na področju tekmovalnega športa.

Podatki za leto 1990 povedo, da smo imeli takrat manj kot 20 rednih vadbenih skupin starostnih kategorij do zaključene srednje šole. Za leto 1998 je evidentiranih skoraj sto skupin, ki redno vadijo in uspešno tekmujejo, kar dokazuje, da je veliko mladine vključene v športne programe.

Velike spremembe so nastale pri izvajanju športne dejavnosti s slovensko državno osamosvojitvijo. V času, ko se je Slovenija na vseh področjih borila za uveljavitev, so bili športniki tisti, ki so na področju državne promocije naredili največ. Sodelovanje na mednarodnih tekmovanjih je neprisiljeno utrjevalo slovensko državnost v svetu. Nosilci tega pa so bili tudi športniki z območja občine Žalec, saj so posamezniki in ekipe sodelovali na evropskih in svetovnih tekmovanjih in prvenstvih. Ob tej priložnosti lahko s ponosom trdimo, da je bil delež športnikov z območja občine Žalec velik.

Možnost uveljavitve na športnem področju so postale velike, kar je veliko posameznikov in ekip s pridom izkoristilo. To med drugim dokazuje tudi število kategoriziranih športnikov. Nastopanje na evropskih in svetovnih ekipnih in posamičnih prvenstvih je pogoj za osvojitve mednarodnega kategorizacijskega razreda. Takih športnikov smo do sedaj imeli deset, od tega s področja lokostrelstva tri, karateja enega, košarke tri in rokometu tri. Vsi ti športniki iz karateja in lokostrelstva ter ena rokometišica so vzgojeni doma, ostali pa so prišli kot okrepitev od drugod.

Pred desetimi leti smo imeli na območju občine samo enega kategoriziranega športnika, po evidenci za leto 1998 pa jih je 51. Pred desetimi leti je bil edini kategorizirani športnik s področja konjeništvu, sedaj pa so v karateju, konjeništvu, košarki, lokostrelstvu, odbojki, rokometu in strelstvu, skupno v sedmih športnih panogah in osmih športnih društvih. Občina Žalec je bila po teh podatkih za leto 1998 na devetem mestu med 86 občinami, ki so v tem času imele kategorizirane športnike. To je samo še en dokaz več, da je bila usmeritev v šport mladih pravilna, saj je večina športnikov takih, ki so jih iz vrst mladine z območja občine Žalec vzgojili vaditelji in trenerji domačih športnih društev.

Pregled stanja posameznih športnih dejavnosti

Šolski šport

Osnovna vadba in prva redna tekmovanja se začnejo v osnovnih šolah. Rezultati dokazujejo, da v šolskih tekmovanjih dosegajo največje uspehe tam, kjer je organizirana tudi redna društvena vadba. Prav zato je bilo s štirimi prvimi mesti na državnem prvenstvu največ uspehov doseženih v odboj-

ki in enim prvim mestom v košarki. Od posamičnih športnih panog pa posameznice in posamezniki osvajajo naslove državnih prvakov v atletiki, judu, krosu, lokostrelstvu in streljanju, vedno boljši pa so v namiznem tenisu, kjer so že dosegli uvrstitve v finale. Čeprav osnovnošolski programi zagotavljajo enakovrednost vseh športnih dejavnosti, se je vseeno po posameznih šolah uveljavila najbolj tista športna panoga, ki je že tradicionalna v šolskem okolišu. Braslovče so znane predvsem po odbojki, zato ne čudi, da so učenske osvojile tri, učenci pa en naslov državnega šolskega prvaka, visoke uvrstitve pa so dosegli tudi strelci in atletinje. Griže so bile nekdanje znane kot rokometno središče, sedaj pa izstopajo in dosegajo dobre rezultate atletinje in atleti, državni prvaki pa so postali v judu. Petrovče so bile že nekoč znane po rokometiških, sedaj pa se uveljavljajo predvsem na državnih šolskih tekmovanjih v judu, namiznem tenisu in ženskem rokometu. Polzela je dosegla najvišje uvrstitve v atletiki in streljanju, čeprav je v kraju najbolj uveljavljena košarka. Prebold živi za košarko, vendar so bili največji uspehi doseženi v atletiki, ženski odbojki in šahu, ki je leta 1998 dal tudi udeleženca evropskega šahovskega prvenstva. Šempeter je tradicionalno dosegal največ v odbojki in tako je tudi še sedaj. Vransko je pred nekaj leti dosegalo zelo dobre uspehe v košarki za učenske, največ uspehov pa je bilo doseženih v atletiki. Tako kot preboldska šola ima tudi vranska udeleženca evropskega šahovskega prvenstva. Žalska šola je največja in temu primeren je velik izbor športnih panog, pri katerih so se učenci odlikovali. Od iger z žogo so z osvojitvijo naslova državnega prvaka izstopali učenci igralci košarke in učenske igralke rokometu. Od individualnih panog so bili strelci državni prvaki in rekorderji, odlične uvrstitve pa imajo tudi atleti in lokostrelci.

Športna dejavnost društev

Na območju občine Žalec so vedno posvečali veliko pozornosti rekreacijskemu športu. Planinska društva, ki so največji izvajalci rekreacije, so kar v devetih krajih žalske občine. Večina teh društev je zelo aktivnih pri organiziranju pohodov, izletov, planinskih taborov, planinske orientacije, izobraževanja kadra, vzdrževanja planinskih domov in koč. Planinska orientacija je tekmovalna oblika planinske dejavnosti in za društva z območja občine Žalec zelo uspešna, saj v različnih kategorijah osvajajo na državnih

prvenstvih prva mesta. Vsa planinska društva skrbijo za skupno nalogo, "Savinjsko planinsko pot", ki je bila oblikovana 15. oktobra 1972. Organizacijsko skrbi za pot Meddruštveni odbor za Savinjsko planinsko pot pri Planinskem društvu Zabukovica, ki zagotavlja, da lahko pohodniki dobijo dnevniko poti, spominsko značko po prehojeni poti in vodijo vso potrebno dokumentacijo o poti. Pot obkroža Savinjsko dolino, ima 26 obveznih in šest neobveznih kontrolnih točk. V 25 letih je pot opravilo skoraj 2000 pohodnikov, od tega več kot sto iz tujine. Prav udeležba tujcev daje poti še poseben pomen.

Druga planinska pot, ki je organizirana na območju občine Žalec, je Andraška planinska pot. Posebnost te poti je, da dvakrat letno organizirajo vodeni pohod, saj lahko pohodniki pot prehodijo v enem dnevu. Pot je ena najbolj urejenih v Sloveniji, saj je ena najmlajših, če ne kar najmlajša, in so morali organizatorji urediti vse s pravilniki zahtevane obveznosti.

Med rekreativnimi prireditvami so pomembne delavske športne igre, ki so bile pred leti bolj poznane kot sindikalne športne igre. Družbene spremembe so vplivale na spremembo naziva, program pa je ostal v glavnem nespremenjen. Nekatere športne panoge so postopoma odpadle, pojavile pa so se nove. Osnovni cilji delavskih iger so še vedno v druženju, rednem sistemu rekreativnih tekmovanj in ne nazadnje v zaključnem zabavnem večeru s podelitvijo priznanj udeležencem tekmovanj in športnim delavcem. Udeležba je v nekaterih športnih panogah velika tako po številu ekip kot posameznikov. Najbolj izstopata tenis in streljanje z zračno puško.

Tudi na področju ekipnih in individualnih športov v društvih je prišlo do velikih sprememb. Športne panoge, ki smo jih leta 1988 uvrščali med vodilne na območju občine Žalec, sta v igrah z žogo zamenjali predvsem košarka in ženski rokomet, veliki nogomet pa je dobil dopolnilo v malem nogometu. Od individualnih športnih panog so močno povečali dejavnost karate, lokostrelstvo, alpsko smučanje, namizni tenis. Smučarski skoki, ki so bili pred desetimi leti med vodilnimi tudi v Sloveniji, so v celoti prenehali z organiziranim delom. K temu so največ doprinesle zime brez snega, saj skoraj deset let ni bilo prave snežne zime. En teden ali dva sta premalo, da se bi dalo karkoli narediti.

Na državni in mednarodni ravni se je najbolj uveljavila košarka. Košarkarska ekipa s Polzele je postala v nekaj letih ena najmočnejših slovenskih košarkarskih ekip, po moči druga ali tretja v Sloveniji ob

upoštevanju vseh starostnih kategorij, in stalni slovenski udeleženec v evropskih klubskih tekmovanjih. Prav v teh tekmovanjih se je ekipa močno uveljavila, košarka pa je postala verjetno najbolj priljubljena športna panoga na območju žalske občine. Tekme evropskih pokalov in finalna tekmovanja državnega prvenstva na Polzeli so pravi spektakli in privabljajo tudi do 2.000 gledalcev. Rednih članskih tekmovanj se udeležujejo ekipe s Polzele in Prebolda, oboji pa imajo tudi uspešne ekipe nižjih starostnih kategorij, saj so člani prvih državnih lig. Polzelski klub ima v svojih vrstah več državnih reprezentantov kadetskih, mladinskih in članskih reprezentanc.

Ženski rokomet se je začel razvijati kot tekmovalni šport pred nekaj več kot desetimi leti, ko je skupina deklic osnovne šole Žalec začela redno trenirati in tekmovati. Posebnost tega dela in vzpona je, da se je razvoj in prodor med najboljše slovenske ekipe začel s samo domačo mladino. Prva leta so nastopala samo v mlajših kategorijah, vsako naslednje leto pa v višji. Prodiranje med najboljše slovenske ekipe je bilo nekaj posebnega in do tedaj neznanega. Bilo pa je dokaz, da se da z lastnimi kadri doseči velike uspehe. Trenutno je žalska rokometna ekipa med tremi najboljšimi slovenskimi članskimi ekipami in je stalni udeleženec evropskih klubskih tekmovanj. V klubu je več državnih kadetskih, mladinskih in članskih reprezentantk. Od domačih igralk sta v članski reprezentanci nastopili Vanja Dolar in Tina Randl, ki je stalna državna reprezentantka. Tradicionalno so žalske rokometiške mladinske in nižjih kategorij udeleženke finalnih tekmovanj za državno prvenstvo.

Državna reprezentantka, žalska rokometiška Tina Randl v napadu.

Od iger z žogo ne moremo mimo odbojke. To je edina kolektivna športna panoga na območju občine Žalec, kjer imamo ekipe v vseh kategorijah in za oba spola. Pred leti je bila to predvsem moška športna panoga, sedaj pa je ženski del bolj razvit kot moški tako po kvaliteti kot tudi po množičnosti. Uvrstitev šempetrske ženske ekipe v prvo državno ligo to tudi dokazuje. Tradicionalno je odbojka najbolj razvita v Braslovčah in Šempetru, rekreativno na Gomilskem in Vranskem, začetki pa so tudi v nekaterih drugih krajih. V državnih kadetskih, mladinskih in članskih reprezentancah je stalno vsaj en igralec ali igralka. Zelo dobri rezultati so vsako leto doseženi v nižjih kategorijah, saj so tako moške kot ženske ekipe redni finalisti državnih prvenstev. Zadnji dve leti je na območju občine Žalec popularna odbojka na mivki, kar kaže na to, da bi morali odbojko več igrati na prostem. Zanimivo je, da je največ tekmovalnih organiziranih v Žalcu, kjer odbojke redno ne vadijo.

Pred desetimi leti je bila v Žalcu uspešna nogometna ekipa, ki je nastopala v prvi državni ligi. Predvsem veliki stroški so postali vzrok, da je ekipa prenehala z delom. Ostalo pa je redno delo z mladino na Vranskem in v Žalcu. Ker so z asfaltiranimi zunanjimi rokometnimi igrišči zagotovljeni osnovni pogoji za igranje malega nogometa, je ta šport najbolj razširjena tekmovalna oblika. Organizirana je tudi občinska liga za mladino v starosti do 15 let in s tem je v redne oblike vadbe in tekmovalnih vključenih dvanajst ekip iz Andraža, Gomilskega, Gotovelj, Latkove vasi, Levca, Marija Reke, Matk, Ponikve, Tabora, Trnave, Vranskega in Žalca. Organiziranih je več lokalnih lig malega nogometa za članske kategorije in pogosta turnirska tekmovalja.

Med športi, kjer nastopajo posamezniki, po številu kategoriziranih športnikov izstopa karate, saj jih ima kar 12. Ker je večina teh športnikov mladih, lahko pričakujemo, da se bo vzpon nadaljeval tudi naslednja leta. Cilji, uvrstiti se med osem najboljših na evropskih tekmovanjih, so že pogosto preseženi, drugo mesto Damira Vrbaniča na evropskem članskem prvenstvu pa predstavlja vrhunec uspehov žalskih karateistov.

Po dosežkih na evropskih in svetovnih posamičnih prvenstvih moramo postaviti na prvo mesto lokostrelstvo, saj so polzelski lokostrelci Jožica, Grega in Sašo Emeršič med najboljšimi v državi, vsi pa so se že močno uveljavili tudi na evropskih in svetovnih tekmovanjih. Prvi, ki se je prebil med uveljavljene lokostrelce, pa je bil Mladen Melanšek, ki je na svetovnem prvenstvu leta 1994 osvojil sedmo mesto in je s tem kot prvi z območja

občine Žalec v kategorizaciji športnikov prejel naziv športnika mednarodnega razreda. Bil je tudi državni prvak. Ker so lokostrelci TVD Polzela Jožica, Grega in Sašo Emeršič izjemni športniki, je prav, da predstavimo njihove največje uspehe. Jožica je evropska prvakinja za leto 1997, leta 1996 je bila tretja na svetovnem prvenstvu, tega leta je postavila tudi evropski članski rekord. Poleg tega je leta 1995 na svetovnem prvenstvu osvojila šesto mesto, vsa leta pa je državna prvakinja in rekorderka. Grega je leta 1995 postal evropski mladinski prvak in bil tretji v ekipni tekmi, istega leta je bil tudi zmagovalec evropskega pokala. Leta 1996 je bil skupaj z bratom Sašom član mladinske ekipe, ki je na svetovnem prvenstvu osvojila prvo mesto. Naslednje leto sta bila oba člana mladinske reprezentance, ki je postala evropski prvak. Poleg tega je bil Grega svetovni in državni rekorder, državni mladinski in članski prvak. Sašo je poleg že omenjenih rezultatov leta 1997 na evropskem mladinskem prvenstvu osvojil drugo mesto, je pa večkratni svetovni in državni rekorder. Poleg navedenih se odlikujejo tudi člani polzelskega in žalskega lokostrelskega kluba, saj v mlajših kategorijah redno dosegajo uvrstitve med prve tri, tako da za razvoj lokostrelstva ni bojazni.

Emeršiči: Grega, Jožica, trener Janez in Sašo

Strelstvo je že nekaj desetletij šport, ki je na območju žalske občine priljubljen in zato dobro razvit. Pred desetimi leti smo imeli na območju občine Žalec kar devet strelskih družin, s sedanjimi šestimi pa je ta šport po številu društev še vedno med najbolj priljubljenimi v občini. Pomanjkanje objektov je vzrok, da ni še močneje razširjeno. Praktično nimamo na območju občine Žalec niti enega strelskega objekta, ki bi ustrezal tekmovalnim pogojem. Kljub temu pa spadajo strelci z območja občine Žalec med najboljše v državi v vseh kategorijah. Največje uspehe dosegajo strelci Strelske družine Juteks Žalec v streljanju z zračno puško. Njihovi pionirji so bili tudi državni prvaki in ob tem postavili nov državni rekord. Državni prvaki pa so bili tudi strelci Strelske družine Žalec 89 v streljanju z vojaško puško, prvak med posamezniki v streljanju z vojaško puško je bil tudi Mladen Melenšek.

Pred desetletji je bil na območju občine Žalec močno razširjen namizni tenis. Sledilo je obdobje, ko redne vadbe in tekmovanje tega športa ni bilo. Pred nekaj leti so delo obnovili v Športnem društvu Petrovče, kjer je nastala močna vadbena skupina in vedno več kvalitetnih mladih igralcev. Ti se že vključujejo v redna ligaška in druga tekmovanja njihove nacionalne panožne zveze.

Pred desetimi leti je bil tenis šport, ki so ga igrali samo izbranci. Postopoma se je širil, vzporedno pa je naraščalo število teniških igrišč. V športnih društvih so začeli ustanavljati sekcije za tenis, v Žalcu so ustanovili teniški klub in kasneje tudi teniško akademijo. S tem so bile postavljene organizacijske osnove za redno organizirano dejavnost. Rezultati so se kmalu pojavili, saj so se začeli žalski tenisači uvrščati med najboljše na državnih prvenstvih za mlajše kategorije. Višek je bil dosežen leta 1997, ko je postal Neje Podkrajšek evropski prvak v kategoriji do 12 let. Članska ekipa teniškega kluba uspešno nastopa v drugi državni ligi.

Veliko športnikov z žalskega območja nastopa v različnih klubih izven občine Žalec. Največje uspehe dosegajo judoistke, saj so se uveljavile tudi na uradnih mednarodnih tekmovanjih.

Športni uspehi ekip in posameznikov, dejavnosti na področju rekreacije, vse to je povezano s številnimi vaditelji in trenerji, planinskimi vodniki, mentorji in drugimi, ki skrbijo za kakovost in množičnost športnih dejavnosti. Njihovi prizadevnosti se moramo zahvaliti, da je toliko mladine in odraslih vključenih v redne športne aktivnosti, tako v redno vadbo kot tudi

v redna in občasna tekmovanja. Zadnja leta smo pridobili veliko novih strokovnih kadrov, ki so se izobraževali na Fakulteti za šport in pridobili naziv trenerja za amaterske dejavnosti. Veliko tekmovanj zahteva tudi veliko sodnikov. Teh imamo na območju občine dovolj za vse stopnje tekmovanj. Po kategorizaciji imamo sodnike najvišje državne stopnje in tudi kontrolorje sojenja.

Športni objekti

Športnim objektom je bila na območju občine Žalec vedno namenjena velika pozornost, saj so ti pogoj za redne športne aktivnosti ne glede na letni čas ali vremenske prilike. Znano je dejstvo, da je ustanovitev interesnih skupnosti vplivala na stanje in pridobivanje športnih objektov, tako zaprtih kot tudi odprtih. Občina Žalec je bila na tem področju delovanja med najaktivnejšimi v Sloveniji. Največje težave pri športnih objektih predstavlja neurejeno lastništvo pri večini športnih objektov in legalizacija sedanjih športnih igrišč, ki so zemljiškoknjižno še vedno gozdovi, travniki, njive ali neplodne površine.

Po podatkih za leto 1998 imamo na območju občine Žalec več kot 180 objektov, ki služijo športu:

- 17 telovadnic
- 8 planinskih domov
- 8 atletskih naprav
- 25 asfaltnih igrišč za rokomet
- 12 asfaltnih igrišč za košarko
- 14 zunanjih igrišč za odbojko
- 42 zunanjih igrišč za tenis
- 4 pozimi pokrita igrišča za tenis
- 18 malih in velikih igrišč za nogomet
- 3 steze za balinanje
- eno štiristežno kegljišče
- 5 bazenov
- 5 strelišč za zračno puško
- 7 strelišč za MK in vojaško puško ter lokostrelstvo
- 5 smučišč
- 9 smučarskih skakalnic različnih velikosti
- en konjeniški poligon

Telovadnice so pri vseh osnovnih šolah in jih uporabljajo tudi športna društva ter rekreacijske skupine. Žal večina telovadnic ne izpolnjuje minimalnih pogojev za tekmovalne dejavnosti kraja, kjer so. Ustrezni sta samo telovadnici na Polzeli in v Žalcu. Polzelska je prirejena tekmovalnem v košarki in omogoča prisostovanje okoli 2.000 gledalcem. Telovadnica je najlepše urejena in izpolnjuje vse pogoje za uradna reprezentančna in klubska tekmovanja. Žalska telovadnica po velikosti ustreza tekmovalnem v vseh športnih panogah, je pa preveč zasedena. Leta 1997 je bila zgrajena telovadnica pri osnovni šoli Trnava, ki je žal prenizka za uradna športna tekmovanja. Vse kriterije pa bo izpolnjevala nova telovadnica pri osnovni šoli v Šempetru, ki bo s tem omogočila normalno delo številnim šempetrskim odbojgarskim ekipam. Te so sedaj gostovale v Žalcu, Preboldu, Trnavi in na Gomilskem.

Nekaj let društveni funkcionarji urejajo in posodablajo športne naprave v žalskem Športnem centru, kjer je bil kljub odporom proti žičnati ograji narejen velik napredek. S tem so največ pridobili nogometno igrišče in atletske naprave, ki so bili do takrat izpostavljeni in pogosto higiensko vprašljivi. Z dvema igriščema za odbojko na pesku bo zagotovljen osnovni pogoj za organizacijo uradnih tekmovanj odbojke na pesku. Ker je v bližnjem Vrbju še tretje enako igrišče, so zagotovljeni pogoji za organizacijo državnih tekmovanj in prvenstev.

V Andražu in na Gomilskem zaključujejo urejanje starih športnih objektov, ki so jih med drugim opremili z razsvetljavo. Prav razsvetljava omogoča, da postajata oba krajevna centra zanimiva tudi za nešportne dejavnosti, kot so kulturne in druge prireditve. Oba tudi dokazujeta, da se da z veliko prizadevanja in malo finančnih sredstev veliko narediti. V obeh primerih sta zelo lepa športna centra, ki sta upravičeno v ponos članstvu in krajanom. Podobno je v Gotovljah.

Za širšo javnost so zanimivi športni objekti v Matkah, saj so odmaknjeni od naselja in so sredi gozda. Dodatno prav ta objekt nudi svojim obiskovalcem otroška igrala, kar je pomanjkljivost večine drugih krajevnih centrov.

Planinski domovi in kočje so objekti, ki so neobhodno potrebni za izvajanje planinskih pohodov, izletov, srečanj, čeprav neposredno ne vplivajo na samo izvajanje dejavnosti. Zanimivo je, da imajo vsa planinska društva v lasti ali v upravljanju planinske domove. Gospodarskim odborom in članstvu gre zasluga, da so ti objekti lepo urejeni in da služijo svojemu namenu.

Opravljeni so bili večji gradbeni posegi pri planinskem domu na Homu, ki je v lastništvu PD Zabukovica, prav tako pa tudi na Gori Oljki, za kar so poskrbeli člani PD Polzela. Letošnje leto je bilo s pridobitvijo potrebnih dovoljenj zaključeno delo pri novem planinskem domu na Bukovici, ki so ga deset let gradili člani Planinskega društva Žalec. Delo je potekalo v zelo težkih razmerah, saj na Bukovico pelje le tovarna žičnica, vse ostalo pa je bilo treba opraviti predvsem peš z nošnjo tovorov. Dom je zelo lep in bo nadomestil pred 27 leti zgrajeno leseno zavetišče. Planinsko društvo Žalec ima poleg tega tudi planinsko postojanko na Gori - Šentjungert.

BUKOVICA

Planinski dom na Bukovici.

Na območju občine Žalec imamo kar 42 igrišč za tenis. Igrišča so delno last društev, delno last zasebnikov. Vsa so lepo urejena in dobro zasedena za rekreativno igranje, v Žalcu pa tudi za treninge in ligaška tekmovanja.

Predstavitev nekaterih športnih društev

Športno društvo Andraž spada med starejša športna društva na območju žalske občine in je v primerjavi s številom prebivalstva na območju delo-

vanja zanesljivo najaktivnejše v občini. Tudi število članstva v društvu je v primerjavi s številom prebivalcev krajevne skupnosti Andraž veliko. Pred leti so imeli tu močno žensko rokometno ekipo, ki je nastopala tudi v prvi slovenski ligi, sedaj pa je najbolj priljubljen mali nogomet. Članom društva in drugim krajanom gre zasluga, da imajo zelo lepo urejen športni center z obnovljenim asfaltnim igriščem, razsvetljavo in ko bo postavljena tudi telovadnica, bo tu vabljiva športna lokacija tudi za goste iz drugih krajev. Omenjeno je že bilo, da imajo v Andražu lepo planinsko pot. Organizacijsko zanjo skrbi športno društvo in njegova planinska sekcija.

Planinsko društvo Žalec praznuje leta 1998 30 let svojega delovanja, saj so 9. junija 1967 nekateri takratni Žalčani, vključeni v Planinski društvi Zabukovica in Prebold, ustanovili samostojno planinsko društvo. Pod vodstvom dosedanjih predsednikov Toneta Delaka, Jožeta Kučera, Ivana Jurharja, Lojzeta Kampuša in Janeza Megliča je društvo uspešno delovalo na vseh področjih planinske dejavnosti. V tem času so ustanovili sekcije v Galiciji in na Ponikvi in s tem povečali število članstva na tistih območjih, kjer ne delujejo druga planinska društva. Društvo organizira redne letne prireditve ob 27. aprilu - dnevu upora proti okupatorju, prvomajska srečanja, srečanja Zasavcev in Savinjčanov na Mrzlici, kresovanje na Gori. Zgledno je delovanje mladinskega odseka, ki redno organizira planinsko šolo in poletni planinski tabor. Društvo je povezano tudi s šolami Petrovče, Galicija, Velika Pirešica, Gotovlje, Ponikva in Žalec, kjer pridobiva veliko mladine, navdušene za planinsko dejavnost. Ob 30-letnici delovanja je društvo razvilo društveni prapor, kar je že redkost in posebnost.

Po doseženih uspehih v individualnih športnih panogah, a tudi ekipnih rezultatih, številu kategoriziranih športnikov in številu aktivnih športnikov vseh starostnih kategorij izstopa karate in z njim največje društvo tega športa na območju občine Žalec, Karate klub Žalec. Zato ga želimo podrobneje predstaviti. Klub je do leta 1991 deloval kot sekcija pri TVD Partizan Žalec, od tega leta dalje pa je samostojni karate klub. Obdobje delovanja v TVD Partizan Žalec so označevali uspehi Jožeta Hudovernika, ki je bil večkratni slovenski prvak in tretji na takratnem jugoslovanskem prvenstvu. Ob njem so nastopali in na slovenskih tekmovanjih osvajali odličja še Mirko Hudovernik, Boris Golič in Ferdinand Šorli. Nato je sledilo obdobje Braneta Cimpermana, ki je bil nekaj let najboljši v državi v najlažji kategoriji in je bil večkrat udeleženec svetovnih in evropskih prvenstev.

Pravi razmah je dobil karate, ko se je klub osamosvojil. Prelom je pomenilo tekmovanje kadetov in mladincev na 1. svetovnem pokalu v Miškolcu na Madžarskem leta 1991. Izjemen uspeh je takrat dosegel Damir Vrbanič, ki je v konkurenci 200 tekmovalcev dosegel peto mesto. Na tem svetovnem pokalu so tekmovali še Matjaž Šuster, Rok Gajšek, Gregor Jančič, Sašo Plevčak, Sašo Djordjevič in Vesna Hajnšek. Vsi ti športniki so kasneje postali nosilci velikih športnih uspehov, saj je Matjaž Šuster leta 1994 na evropskem študentskem prvenstvu na Slovaškem osvojil tretje mesto in naslednje leto v Franciji, kot član slovenske reprezentance ponovil isti uspeh. Prej navedenim športnikom so se priključili še Jani Godler, Matjaž Končina, Uroš Golič, brata Janko in Blaž Skok, Beno Lazar in Sebastjan Sorčan. Vsi so postali osvajačci medalj na državnih prvenstvih posameznikov in ekip.

Na evropskih mladinskih prvenstvih so se uveljavili Damir Vrbanič, Rok Gajšek in Matjaž Končina. Na svetovnem članskem prvenstvu leta 1996 v Južni Afriki je s sedmim mestom začel svoj mednarodni prodor Damir Vrbanič in ga v letu 1998 zaključil z osvojitvijo drugega mesta na evropskem članskem prvenstvu v Beogradu. Letošnje leto je bilo uspešno tudi za Matjaža Končina in Roka Gajška, ki sta na evropskem mladinskem prvenstvu v Atenah osvojila peto mesto, Matjaž Končina pa je poleg tega postal svetovni študentski prvak na tekmovanju, ki je bilo v Franciji. Tam je bil Gregor Jančič sedmi.

Poleg že navedenih športnikov je treba omeniti tudi tiste, ki so se že uveljavili na državnih in mednarodnih tekmovanjih in šele prihajajo iz mlajših kategorij. To sta brata Dejan in Robi Lukač, Luka Marič, Uroš Godler in drugi.

Pri uspehih športnikov Karate kluba Žalec ne moremo mimo dejstva, da je velika zasluga za vse uspehe v prizadevanju članov društvene uprave, staršev in seveda predsednika in trenerja Silvestra Mariča.

Eno najmlajših po dejavnosti, pa zelo uspešnih športnih društev je Odbojarski klub Spodnja Savinjska Šempeter. Klub je bil ustanovljen leta 1994 in je nastal iz nekdanje sekcije za žensko odbojko pri TVD Partizan Šempeter. V klubu gojijo samo žensko odbojko in so na tem področju dosegli veliko odličnih rezultatov, med drugimi so z mladinsko ekipo uspeli postati leta 1997 člani prve državne članske lige, mladinke so postale državne prvakinje v odbojki na mivki in udeleženske evropskega prvenstva v

Člani Karate kluba Žalec

Zagrebu. V klubu imajo kategorizirane športnice in stalno članico državne članske reprezentance. V društvu imajo veliko težav z objekti, saj šempetrska telovadnica ne ustreza za tekmovanja. Uspehe dosegajo na državnih prvenstvih v vseh starostnih kategorijah.

Zaključek

Veliko bi se dalo še napisati o delovanju na področju športa na območju občine Žalec. Sedaj, ko je bil sprejet sklep državnega parlamenta, da bo v bodoče današnja občina Žalec razdeljena na občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vranksko in Žalec, lahko zaključimo, da bodo bodoče občine dobile dobro materialno osnovo, dovolj kadrov, dovolj že vključene mladine v redne dejavnosti, predvsem pa dovolj športnih objektov za nadaljevanje dela. To je tisto, kar postavlja šport v delitveno bilanco sedanje občine Žalec. Kakšno bo delo na področju športa, pa bo odvisno tudi od vodstev novih občin in njihovega odnosa do športa. Današnje stanje je dobro in tako bi moralo tudi ostati. Če pa se bo stanje poslabšalo, potem nove občine ne bodo opravile tistega dela, ki ga določa tudi zakon o lokalni samoupravi. Kako se bodo športna društva povezovala v novih občinah in med seboj v različnih občinah, bo odvisno od njih samih. Nedvomno bo kar nekaj organizacijskih težav, ki jih bodo morali rešiti sami tako na področju šolskega športa, kot tudi na področju rekreacije in tekmovalnega športa.

Anka Krčmar

ZAVOD ZA KULTURO ŽALEC

Zavod za kulturo je zrasel iz Občinske matične knjižnice leta 1992. Iz velikih hotenj in pričakovanj, v času, ko so kulturi povsod pričeli namenjati vse skromnejša sredstva.

Je pa za kulturnike že od nekdaj znano, da so optimisti in da zaradi sle po ustvarjalnosti preživijo sedem suhih let zaradi sedmih debelih. In tudi z nami je tako. Premalo denarja in zato premalo ljudi za obsežen in raznolik program je stalnica našega dela. Ljudje - uporabniki pa pričakujejo več in vedno več. Pa vendar nam je prijazno v duši, ko vidimo, kako smo obogatili in popestrili kulturno ponudbo: že leta imamo polno dvorano gledaliških abonentov, lepo so obiskani številni koncerti, druge predstave in proslave pomembnejših praznikov. S skrbnim izborom filmov in filmskim gledališčem smo v dvorano spet privabili starejše in zahtevnejše kino obiskovalce, vendar nam preživetje v nenehnem boju s konkurenčno video distribucijo ni lahko. Skrbno načrtujemo tudi prireditve za mlade, pri otrocih smo uspešni, le najstnikom damo še vedno premalo. Literarni in drugi večeri v knjižnici so dozoreli v prave družabne dogodke.

Tabela 1: Število gledalcev v kinu Žalec 1993-1998 (redne in šolske predstave)

	1993	1994	1995	1996	1997*	1998
Število gledalcev	14.450	24.257	24.297	21.303	13.859	8.879
Število predstav	177	246	317	314	213	136
Število prikazanih filmov	68	87	117	114	80	53

* V letu 1997 zaradi popravila dvorane štiri mesece ni bilo kinopredstav.

Tabela 2: Deset najbolj gledanih filmov v kinu Žalec 1994-1998

Naslov filma	Leto predvajanja	Število gledalcev
TITANIK	1998	3.351
CASPER	1995	2.345
KREMENČKOVI	1994	1.393
3 LOPOVI IN POTEPIN	1994	1.359
MASKA	1995	1.352
BEAN	1997	1.287
BABE	1997	1.084
RESNIČNE LAŽI	1994	1.047
FORREST GUMP	1994	867
BUTEC IN BUTEC	1995	865

V Savinovem likovnem salonu, ki zopet zori v pomemben slovenski razstavní prostor, pa z vso spoštljivostjo pripravljamo razstave znanih likovnih ustvarjalcev.

S kulturnimi dogodki se sicer spogledujemo s kulturno bogatejšimi središči, ob tem pa ostajamo zvesti eni svojih pomembnejših usmeritev: ljudem naše doline predstaviti ustvarjalnost in delo naših znamenitih rojakov, ki žive med nami ali drugod, in s svojo ustvarjalnostjo zaznamujejo širši slovenski prostor.

Včasih mi kdo poočíta, da ob programu preveč govorim o denarju. Kot da bi kultura in umetnost lahko živelí brez njega in kot da ju ohranja in razcveta zgolj duhovnost. Źal ne: vsak program zahteva določena osnovna sredstva, ki jih sicer oplemenitimo z lastnimi prihodki in sponzorji, kar več kot 25% sredstev pridobimo, da pripravimo bogatejše kulturne dogodke in za to, da so ti za obiskovalce zastonj ali laže dosegljivi. Źal so tovrstni prihodki preveč odvisni od številnih dejavnikov.

A včasih pride od kod pohvala, močna spodbuda, zanimiva ideja, izziv; in trenutek, ko nas je razjedal kanček zavisti, kako je drugim glede denarja mehkeje poslano, je mimo.

So bili dnevi, ki so hudo načeli naš optimizem. Eden najhujših je bil, ko se je porušil del stropa v dvorani Doma II. slovenskega tabora. In eden najlepših, ko je štiri mesece zatem dom zasíjal z novo streho in opleskano

fasado. Ta lep dogodek je bil tudi širše pomemben. Dobili smo potrditev, da solidarnost v težkih časih še kako zaživi. V akciji za pridobitev sredstev so se nam priključili številni slovenski likovni umetniki, ki so prispevali likovna dela za dražbo, glasbeniki, kulturna društva v občini, slovenske splošnoizobraževalne knjižnice, nekatera kulturni zvesta podjetja in ustanove. Njihova pomoč je bila največja spodbuda, da smo se s povečano močjo lotili nadomestiti zamujeno.

Štiri mesece po črni pepelnici je Dom II. slovenskega tabora zasijal v novi obleki.

Preizkušenj pa še ni bilo konec. Oktobra je strela razdejala streho in ostrešje Savinove hiše. Je dovolj, če ob tem napišem vsem, ki so pred svetnike spet morali s prošnjo za dodatna sredstva: Hvala. In "h" je z veliko začetnico.

Je ta zapis preveč oseben? Delavcem, ki upravljamo z obema hišama, sta res postali dom. Menda ju tako čutijo tudi številni stalni obiskovalci, ki radi zahajajo vanju.

Statistika je morda res suhoparna. Pa brez nje vendar težko povemo dovolj o svojem delu; zato le tole: v Domu II. slovenskega tabora je letno povprečno 15 gledaliških predstav, 4 proslave, 10 seminarjev, 15 koncertov, 20 drugih glasbeno-plesnih prireditev, 200 projekcij 80 novih filmov, v Občinski matični knjižnici pa je bilo povprečno 30 različnih srečanj z bralci na literarnih večerih, okroglih mizah, potopisih, pravljičah in v različnih delavnicah. V Savinovem likovnem salonu pa postavimo povprečno 8 raz-

stav, ki si jih letno ogleda okrog 3000 obiskovalcev.

V tem času nam je uspelo uresničiti tudi nekaj pomembnejših projektov: izdali smo malo monografijo akademske slikarke Jelice Žuža, v sozaložništvu Založbe kaset in plošč RTV Slovenija smo izdali zgoščenko Rista Savina in zbrali njegovo glasbeno dediščino, sodelovali smo pri pesniških zbirkah Mete Rainer Ježkova frizura in slikanici Ptičji festival, ki sta izšli po njeni smrti. Pripravljena je bibliografija Mete Rainer in dokončana raziskovalna naloga o Adiju Arzenšku. Sodelovali smo pri izdaji knjige o Fanny Hausmann, prvi slovenski pesnici, ki je živel v Novem Celju. Na vesti nam leži še predstavitev stare savinjske keramike Milene Moškon. In še kaj.

Ker je zapis v knjigi vendarle zanesljivejši od spomina, se mi zdi prav, da ob tej skromni predstavitvi našega zavoda imenujem nekaj najpomembnejših sponzorjev: Juteks d.d. Žalec, Emteks d.o.o. Ložnica, Zavarovalnica Triglav d.d.Celje, Seba d.o.o. Gotovlje, Banka Celje d.d. v zahvalo in z željo, da se jim še kateri pridruži, saj tovrstno sodelovanje prinese zadovoljstvo obema, predvsem zato, ker je namenjeno mnogim in takšnim dogodkom, brez katerih bi bila razlika med večjimi kulturnimi središči in nami še toliko bolj očitna in boleča.

Irena Štusej

NITI KNJIŽNIČNE MREŽE V ŽALSKI OBČINI

Za knjižnično mrežo v žalski občini knjižničarji radi uporabljamo prisposodbo ribiča dobrega ulova, ko pravimo, da se le v dobro mrežo ulovi kakšna riba. Z mrežo pa poimenujemo strukturo knjižnic v žalski občini.

Občinska matična knjižnica v Žalcu je splošnoizobraževalna, ustanovljena za zadovoljevanje bralnih potreb in interesov najrazličnejših profilov uporabnika na območju žalske občine. Temu je podrejena nabavna politika. Tako mora na njenih policah vsak najti kaj zase. Vsak pa nima enakih možnosti, da pride v matično knjižnico, predvsem zaradi oddaljenosti. Prvi vzorec knjižnične mreže v žalski občini je bil stkan v šestdesetih letih iz obstoječih zamatkov knjižnic v domovih Svobode. Te so bile glede na oddaljenost od matične enakomerno razpršene po krajih občine. Negovanje in utrjevanje mreže skozi leta je matično knjižnico prelevilo v centralno, krajevne knjižnice pa so postale njene dislocirane enote. Te so še danes krajevne knjižnice v Braslovčah, Grižah, na Polzeli, v Preboldu, Šempetru in na Vranskem.

Tako kot je matična knjižnica ena od šestdesetih splošnoizobraževalnih v Sloveniji, ki so v organizacijski strukturi veje Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, tako so te krajevne knjižnice veje matične knjižnice. Mreža v mreži torej, stkana z namenom zadovoljiti uporabnika. Da pa bi bila ta mreža tako gosta, da res ne bi pustila knjižničarjev brez ulova in uporabnikov brez knjig, jo že nekaj let prepletamo tudi z drobnimi vejicami, ki jim pravimo izposojevališča knjig. Ta so v manjših krajih oz. zaselkih, predvsem tam, kjer se pokaže interes v kraju samem.

Izposojevališča so v Letušu, Petrovčah, na Ponikvi, v Vrbju, Šeščah, Galiciji in nekaterih enotah vrtca v občini. Nekdaj je bilo dejavno tudi izposojevališče v Gotovljah, Trnavi in na Gomilskem.

Dr. Paul Parin je redak, a ljub gost naše knjižnice.

Matična knjižnica nabavlja knjižnično gradivo zase in za vse krajevne knjižnice. Narava nabavne politike je prilagojena strukturi mreže in odvisna od tega, kako globoko se seže v republiško in občinsko proračunsko vrečo, ko se namenja denar za knjige in dejavnost v celoti.

Za krajevne knjižnice v glavnem nabavljamo leposlovje in različno priročno literaturo, vse ostalo pa uporabniki dobijo v matični knjižnici. Izposojevališča nimajo svojega fonda knjig; izposojajo gradivo matične knjižnice.

V krajevnih knjižnicah izposojajo gradivo prostovoljci, ki navadno niso knjižničarji po izobrazbi, so pa pogodbeno zavezani skrbeti za ureditev in izposojajo gradiva. Za uporabnike so odprte do tri ure tedensko.

Tako je v **Braslovčah** knjižnica polno zaživela v času, ko je odgovornost zanj prevzela Sonja Jezernik. Mlada pomoč Anja Jezernik zavzeto pomaga mlajšim. V sodelovanju s krajem jim je uspelo popolnoma preurediti knjižnico. V preteklosti je zanj skrbela tudi Nataša Prisljan.

V **Grižah** je za knjižnico vrsto let skrbela Marija Goršek ob izdatni pomoči Slave Šalomon, Danice Grabner in Helene Malis. Danes je za knjižnico odgovorna Magda Ježovnik, ki prireja tudi spremljevalne dejavnosti.

Na **Polzeli** so knjižnico vrsto let povezovali s Hildo Pfeifer in z njeno pomočnico Fani Melanšek. Danes delo v knjižnici nadaljujeta Majda Cvikel in Zinka Vihyhal, ki posebno dobro spremljata novitete in znata svetovati.

Krajevna knjižnica v **Preboldu** je sinonim za Pavlo Mlakar, ki zanjo skrbi že petdeset let. Danes, ko se knjižnici obetajo novi prostori in s tem veliko spremljajočega dela, ne izgublja zagnanosti.

V **Šempetru** je v knjižnici do nedavnega izposojala Amalija Javoršek, danes pa za zgledno urejen prostor in izposojajo skrbi Jožica Bratuša. Tudi ona zna poskrbeti za kakšno spremljevalno dejavnost.

Krajevna knjižnica na **Vranskem** ima gradivo urejeno v zgledno vzdrževanem prostoru, izposoja pa ga že vrsto let Julka Golob, v zadnjem času z dobrodošlo pomočjo Vesne Pider.

Strokovna urejenost gradiva v podružnicah ni v koraku s časom. Knjige so sicer urejene po strokah UDK sistema, vendar niso računalniško obdelane, v knjižnicah ni katalogov, izposoja je ročna. Takšno stanje sicer ni zadovoljivo, je pa nekako razumljivo, saj sta tudi računalniška obdelava in avtomatizirana izposoja v matični knjižnici šele delo zadnjih desetih let. V tem času je v slovenskem prostoru že tretji računalniški program oz. sistem, ki je veljaven za vse knjižnice, prehod iz enega v drugega pa obremenjujoč in obvezujoč.

Delavci v podružnicah niso knjižničarji po izobrazbi, zadolženi so le za ureditev in izposojajo gradiva po vnaprej dogovorjenem času v tednu.

Tudi izposojevalci knjig v izposojevališčih so svoje delo prevzeli prostovoljno. V dokaj enakomernih časovnih presledkih si v matični knjižnici izberejo od 20 do 50 knjig in jih potem v svojem okolju nekaj časa posojajo. Zatem jih zamenjajo.

Najživahnejše je izposojevališče v **Petrovčah**. Požrtvovalna Metoda Uranjek tudi tedensko obiskuje matično knjižnico, da zadovolji bralne interese v svojem okolju. Tudi kakšno prireditev v kraju je že uspešno izpeljala.

Na **Ponikvi** so preskrbljeni z željeno literaturo, saj za izposojevališče skrbi Lea Lah, ki zna prisluhiniti potrebam svojih uporabnikov.

V **Letušu** jim ni potrebno daleč po knjige, če poznajo Marjeto Dobnik, ki redno menja fond knjig, namenjenih za izposojajo v njenem okolju.

Izposojevališče v **Vrbju** zaživi vsake toliko časa; trenutno zanj skrbi Milka Selišnik, uspešno pa so izposojali tudi, ko je zanj skrbela Lea Meh.

V **Šeščah** je kar dosti zanimanja za knjige, to ve povedati Maja Grenko, ki v njihovem izposojevališču skrbi za nove knjige.

Izposojevališče v **Galiciji** bi živelo in obstalo, če ne bi bil prostor za izposojno gradivo tako odmaknjen. Sicer pa imajo tudi kar lepo število lastnih knjig, ki so jih pridobili z darovi.

Nekdaj je bilo živahno izposojevališče v **Gotovljah**, za katerega sta skrbeli Marija in Hana Šuster.

Obdobno zaživijo še izposojevališča v nekaterih enotah vrta v Žalcu, a "vrtičkarji" radi sami obišejo matično knjižnico.

S tako stkano mrežo uspešno vpisujemo nove člane, iz leta v leto pa se veča tudi število izposojenih enot:

Tako stkano mrežo želimo obdržati in zanjo skrbeti. Vendar nas novo

Leto	Temeljna zaloga knjižničnega gradiva	Prirast knjižničnega gradiva	Člani	Štev. izposojenih enot
1988	30.081 enot	2.227 enot	1.608	34.105 enot
1993	53.359 enot	4.170 enot	3.714	76.566 enot
1997	70.396 enot	3.571 enot	5.168	104.906 enot

nastale občine soočajo z dejstvom, da se nosilne niti mreže lahko strgajo. S strokovnega zornega kota jo bomo pred tem vsekakor skušali zavarovati. Tako kot je podoba stereotipnega knjižničarja že skoraj povsod posodobil računalnik, tako tudi niti knjižnične mreže ne bi smele vozljati ali trgati politične odločitve, temveč strokovni argumenti.

Ostanejo nam prijaznost, nasmeh in strpnost. Za zadovoljnega uporabnika.

Marlen Premšak

TRIDESET LET SAVINOVEGA SALONA V ŽALCU

Njegova vrata odpira kvaliteta

Slovenija je prepletena s številnimi galerijami in kopico priložnostnih razstavnih prostorov, v katerih niso pretirano izbirčni v izbiri tistih, ki smejo svoja dela tam postaviti na ogled javnosti. Prav je, da so ljudje odprti za kulturo, za likovno ustvarjalnost, vendar bi se morali organizatorji ob tem zavediti tudi posledic svojega pogosto nekritičkega početja. Razstave likovnih del namreč niso samo zaradi izpolnitve zamišljenega obsega prireditve ali le zaradi razstavljalcev, ampak tudi zaradi občinstva, ki v takšni in drugačni likovni ponudbi pogosto težko presoja, kaj je kvalitetno, pošteno napravljeno likovno delo, in kaj šarlatanstvo, hlastanje po zaslužku, ceneno posne-manje.

Spričo dejstva, da se gredo organiziranje likovnih razstav že domala v vsaki gostilni ali jedilnici, je še kako pomembno, da je ob velikih preverjenih galerijah nacionalnega pomena v naši državi tudi nekaj občinskih razstavišč, ki so voljna svoja vrata odpreti izključno na osnovi kvalitete razstavljenih del. In Savinov likovni salon, ki letos praznuje že trideset let svojega obstoja, je nedvomno eno takšnih galerijskih prizorišč, v katerih obiskovalcu, gledalcu ni treba dvomiti v korektnost in kvaliteto razstavljenih eksponatov.

V programskem svetu Savinovega likovnega salona, ki sodi v sklop dejavnosti žalskega Zavoda za kulturo, se v izbiri razstavljalcev držijo nekaterih osnovnih pravil, ki jih tudi pod pritiski posameznikov niso pripravljene prekršiti. Kot predpogoj od razstavljalcev zahtevajo bodisi končano akademijo bodisi status samostojnega umetnika, od tod naprej pa izbirajo tiste, ki sodijo v njihov razstavni koncept in zagotavljajo kontinuiteto, s katero želijo občinstvo seznanjati s sodobnimi slovenskimi likovnimi doganjanji.

V letih svojega delovanja je Savinov likovni salon za ljubitelje likovne umetnosti v Savinjski dolini in za slovensko likovno ustvarjanje opravil pomembno delo. V žalsko občino je pripeljal razstave vseh najpomembnejših slovenskih likovnih umetnikov, poskrbel za uravnovešeno likovno ponudbo, s preverjeno kvaliteto razstavljenih del pa je korak za korakom pomagal bistriti kritiški odnos domačega občinstva in na ta način usmerjal ljudi k pravim vrednostim slike, risbe, skulpture pa tudi ambientalnih in nekaterih eksperimentalnih poskusov.

Organizatorji v Savinovem likovnem salonu so na podlagi dolgoletnih izkušenj prepričani, da je njihova usmeritev prava in zato tudi v prihodnje od nje ne nameravajo odstopati.

Med najlepšimi dogodki v Savinovem salonu je gotovo bila razstava slik Jelice Žuža.

PRODAJNO-RAZSTAVNA GALERIJA OSKAR KOGOJ V ŽALCU

Pod imenom galerija si morda kdo predstavlja prostor, kjer so razstavljene slike, prostor, ki je obiskovalcem na voljo le ob koncu tedna in kjer je treba plačati vstopnino. Galerija Oskar Kogoj pač ni takšna galerija. Je razstavno-prodajni prostor izdelkov, pri katerih si lepota in uporabnost podajata roki.

Ustvarjanje Oskarja Kogoja je doseglo afirmacijo v svetovnem merilu, mnogi predmeti, ki jih je oblikoval, so razstavljeni tudi v muzejih modernih umetnosti po vsem svetu. V Galeriji v Žalcu nam Marija in Borut Dolinar najprej predstavita številne Kogojeve izdelke iz stekla. Prva je bila tako imenovana valovnica I, to je bila ena prvih serij, ki vključuje celotno paletu kozarcev: za različne vrste vin, šampanjec in degustacijske kozarce. Posebnost teh kozarcev je v pecelj vtkana vitica, simbol življenja, ki se pojavlja tudi pri nekaterih drugih kolekcijah. Prvi je sledila druga kolekcija, imenovana valovnica II, kasneje je Oskar Kogoj kolekcijo dopolnil še z valovnico III. Posebnost te kolekcije je v pecelj vtkana vitica v različnih barvah, skupno vsem tem lepim kozarcem pa je, da so namenjeni širšemu krogu ljudi.

Vzporedno s kolekcijami kozarcev so nastajale tudi steklenice, ki so vedno na razstavno-prodajnih policah Galerije Oskar Kogoj v Žalcu. Zanimivo je, da ima praktično vsaka steklenica svojo zgodbo, nobena ni nastala zgolj slučajno, temveč prav vsaka vsebuje svojstveno sporočilo, povezano z zgodovino Slovencev. Črni panter, imenovana tudi slovenska steklenica vrhunskega vina, predstavlja grb prve države Slovencev Karantanije in starodavni simbol sonca. Narod, čigar zgodovina odkriva staro pravdo o svobodi in enakopravnosti žena, narod, ki je ženi od nekdaj izkazoval spoštovanje in ji priznaval mesto v družbi, so bili Slovenci oziroma njihovi predniki

Karantanci. Pomembno vlogo žena v življenju Slovencev mojster Kogoj ponazarja s steklenico Lepa Vida. Znamenito situlo, najdeno v Škocjanu pri Divači, so naši predniki uporabljali pri duhovnoobrednem pitju in za najbolj slavnostne priložnosti. Zato je na njej napis: *Osti jarej*, kar pomeni ostani mlad. Ime *Osti jarej* je Oskar Kogoj nadel tudi steklenici, ki je bila podobno kot vse ostale oblikovana v sodelovanju s slovenskimi pridelovalci vrhunskih vin, ki vsako leto svoje izdelke predstavljajo na svetovnih razstavah in žanjejo priznanja.

Kot nekakšen pomnik prvotni Filakovi steklenici je mojster Kogoj ustvaril čudovito kolekcijo Bela Krajina, kamor sodijo steklenice prav posebne oblike in vsebine, kot so hruška, grozd, ledena steklenica z degustacijskimi kozarci, Čarobna jed, to je posebne vrste cvetni prah, pa svečnik z naravno svečo, iz keramike izdelani medeni lončki in pa kolekcija kozarcev, imenovana kolekcija Duha. Tehnološko velja za eno najzahtevnejših kolekcij.

Vzporedno z vsemi temi predmeti, ki jih je Oskar Kogoj oblikoval, so v galeriji v Žalcu na ogled in seveda tudi naprodaj še številni drugi izdelki, na primer slovenski vrč, razne skledе, posebej za otvoritev galerije v Žalcu pa je bila izdelana kolekcija Dvanastija. Sestavlja jo 12 različnih kozarcev, ime Dvanastija pa je spet povezano z zgodovino Slovencev in simbolizira 12 mož, ki so urejali sožitje med pripadniki vaške skupnosti. Poleg osnovne izvedbe v steklu je mogoče izbirati tudi med kozarci v kombinaciji stekla, srebra in zlata. Posebej za otvoritev galerije je izdelana še skodelica za kavo s podstavkom, ki so ji prisodili zlato medaljo na lanskem bienalu industrijskega oblikovanja.

Pred kratkim so ponudbo v Galeriji Oskar Kogoj v Žalcu dopolnili še z enkratno kolekcijo Predsedniški dvori, sestavljeno iz 12 različnih kozarcev. Kolekcija je bila oblikovana ob papeževem obisku v Zagrebu, domačemu tržišču pa so jo ponudili z grbom Guiseppa Tartinija. Med najnovejše izdelke sodi še tako imenovani Naravni slovenski češpovec. To je žganje iz češpe, starega sadeža, ki je že našim starodavnim prednikom dajal poživljajočo pijačo in zdravilo, ponujajo pa ga v Kogojevi steklenici s sedmimi valovnicami, ki simbolizirajo sedem božanstev. Promocijo Naravnega slovenskega češpovca so v Galeriji Oskar Kogoj v Žalcu obogatili s predavanji o kulturi pitja, o čemer so spregovorili dr. Janez Bogataj, pater Manes iz Petrovc ter Drago Medved. Med prireditvami, namenjenimi predstavitvi galerije, pa so v sodelovanju s podjetjem Emteks organizirali tudi večer šansonov Vite Mavrič.

Ob obisku žalske galerije pa obiskovalec seveda ne more spregledati pohištva, oblikovanega v ateljeju Oskarja Kogoja. Mize magičnih oblik in povsem svojstvenih mehkih linij, regali, stoli, leseni aureoli, ogledala in drugi izdelki so narejeni iz oreha in češnje, dveh najplemenitejših vrst lesa. Kogojevo pohištvo je namenjeno opremiti stanovanjskih prostorov, pod imenom predsedniško pohištvo pa je na voljo oprema, namenjena poslovnim prostorom. Del tega pohištva je stalno razstavljenega v galeriji, delno je na zalogi, v glavnem pa ga izdelujejo po naročilu.

Milena Moškon

GALERIJA DORETA KLEMENČIČA - MAJA V SAVINOVI HIŠI

Zamisel, da bi bila Savinova hiša v Žalcu v celoti namenjena - sprva ureditvi spominske sobe Rista Savina in prostorov za občasne razstave, nato pa še pripravi prostorov za stalno razstavo del savinjskih likovnih umetnikov, je deloma že uresničena. Z nepričakovano uresnitvijo Galerije Oskarja Kogoja prav v Savinovi hiši pa je zamisel vsaj o mali stalni galerijski razstavi savinjskih likovnih umetnikov zastala. Zapustila je dokaj neprijeten občutek, celo razočaranje. Kljub temu pa marsikdo še vedno upa, da bo v bližnji prihodnosti le nastala in se razvila tudi galerija savinjskih likovnih umetnikov. Nekateri celo razmišljajo, da bi si ustvarjalci v okviru svojih možnosti kar sami uredili svoje lastne galerije, s pomočjo katerih bi obogatili likovno kulturo v Savinjski dolini.

V Savinovi hiši je že leta 1992 nastala Galerija Doreta Klemenčiča in to v nadstropju, kjer je urejena tudi Savinova spominska soba. Skrb za adaptacijo prostorov je prevzel prof. Marjan Ocvirk, dipl.ing. arh., ki je z umetnostno zgodovinariko Mileno Moškon in prof. Alojzem Zavolovškom, akademskim slikarjem, oblikoval tudi ureditev galerije, v kateri je poleg Klemenčičevih slik razstavljenega celo nekaj pohištva iz Savinove hišne opreme. Izbrano pohištvo je obnovil Zlatko Kerčmar.

Otvoritvena slovesnost Galerije Doreta Klemenčiča je bila prirejena ob praznovanju kulturnega dne v Žalcu. O slikarju in njegovem opusu je spregovoril umetnostni zgodovinar dr. Ivan Sedej, galerijo pa je odprl dr. Matjaž Kmecl, ki je med drugim nakazal in podprl zamisel, da pomeni Klemenčičeva galerija začetek uresničevanja stalne razstave skupine likovnih umetnikov Savinjske doline.

Znano je bilo, da si je slikar Dore Klemenčič, ki je bil rojen v Galiciji leta 1911, dolgo časa želel, da bi mu kot domačinu v okolici Žalca namenili primerne prostore, v katerih bi bili predstavljeni značilni dosežki njegove likovne ustvarjalnosti. Po daljšem dogovarjanju in iskanju prostorov je bilo sklenjeno, da bo Galerija Doreta Klemenčiča urejena v 1. nadstropju Savinove hiše, za ostale savinjske umetnike pa v pritličju te hiše, poleg prostorov za občasne razstave.

Dore Klemenčič je za galerijo v Savinjski dolini hranil svoje slike, risbe, grafike in celo raznovrstno dokumentarno gradivo, med katerim so za našo kulturno zgodovino pomembni njegovi dnevniki, ki jih je pisal od zgodnje mladosti. Zato ni presenetljivo, da je bil slikarski atelje Doreta Klemenčiča v Ljubljani prepoln ohranjenih dragocenosti - dokumentov in slikarskih del. Številni od teh so bili izročeni v razstavne in študijske namene občini Žalec.

Znano je, da je Dore Klemenčič že v otroštvu občudoval imenitne baročne freske, ki jih je v cerkvi sv. Jakoba v Galiciji ustvaril Anton Lerchinger in da se je ob ogledovanju teh slik v njem porodila želja, da bi tudi sam postal slikar. Zato se je z vasi podal na pot v prostrani svet umetnosti. Najprej je odšel na šolanje v Ljubljano, nato pa na slikarsko akademijo v Zagreb, kjer je diplomiral. Pridobljeno slikarsko znanje je kasneje dopolnjeval še v Parizu in drugje.

Med drugo svetovno vojno so ga kot vojnega ujetnika odpeljali v Nemčijo, nato je bil udeleženec NOB na Kozari, na Primorskem in v Beli krajini. Po vojni se je za stalno naselil v Ljubljani, kjer je pomagal pri reševanju kulturne problematike. Bil je svobodni umetnik, slikar in publicist.

Pogosto se je vračal v Savinjsko dolino, kjer je občudoval pokrajino in spoštoval ljudi. Bil je samosvoja osebnost, pravi individualist. Z ljudmi, ki so ga poznali in cenili njegovo kultiviranost ter občutljivost za vrednote likovne kulture, je imel kontinuirane stike. Izredno je bil prizadet, ko je zbolel in ni mogel več pripotovati prek Trojan v Savinjsko dolino. Marsikomu je potožil, kako rad bi še videl dolino zelenega hmelja, zlatega žita, cvetočih travnikov in lepo rastočih dreves in kako rad bi še doživljal prelepi svet, ki ga je tako pogosto slikal in risal. Žal se mu te želje niso uresničile, kajti zdravje se mu ni povrnilo. Umrl je leta 1988 v Ljubljani, kjer je tudi pokopan.

Dore Klemenčič je ustvarjal oljne podobe in akvarele. Bil je dober risar in grafik. Risbo je vselej pojmoval kot dokončno likovno delo. Zapustil je obsežen likovni opus, v katerem impresionira doslednost slikarskega ustvarjanja in iskrenost transponiranja resničnih danosti.

Njegova dela odražajo samosvoje poustvarjanje resničnega sveta in tudi v celoti pristno in spoštljivo slikarjevo navezanost na naravo in človeka. Njegovo slikarstvo je doživeto, grajeno z gotovostjo, kompozicijsko usklajeno, barvno prijetno izraženo in pretehtano v prelivanju svetlobe s senco. Odraža sproščenost, zlahtnost, veselje in slikarjevo pozornost tudi do najbolj preprostih, neštetokrat tudi neopaznih detajlov. Bil je slikar pokrajinskih podob, tihožitij, portretov in vojnih prizorov. Lepoto cvetja je upodabljal na prefinjen in tenkočuten način, z ljubeznijo do neponovljivih in dovršenih naravnih oblik. Rad je slikal in risal mikavne šavinske motive.

Zapustil je številne risbe z ovekovečenimi lesenimi hmeljevki, vertikalno rastočim zelenim hmeljem in lepimi drevesi. Bil je figuralik in dober portretist. Izhajal je iz spoznanj, da mora upodobitev človeka vsebovati poleg podobnosti tudi pripoved o modelu, o njegovem značaju in razpoloženju ter prikazati usklajeno rešitev vseh slikarskih likovnih problemov. Grozote, ki jih je prinesla s seboj vojna in jih zapustila med ljudmi, je slikal in risal na njemu lasten način. Opozarjal je na tragične posledice vojnega in povojnega sovraštva.

Klemenčičevo slikarstvo je bilo javnosti večkrat predstavljeno na razstavah, doma in v tujini. Vse razstave so bile uspešne, sprejete s simpatijami občinstva, avtorju pa so bila podeljena zaslužena priznanja.

S stalno razstavno predstavitvijo Klemenčičevih izbranih likovnih del v Žalcu je vsekakor omogočeno spoznavanje in občudovanje ustvarjalnih uspehov slikarja - rojaka, umetnika, ki spada med vidne predstavnike slovenske likovne umetnosti.

Rolanda Fugger Germadnik

FRIDERIK ŠIRCA-RISTO SAVIN

(11.7.1859 - 15.12.1948)

(Spominska soba)

Zavod za kulturo v Žalcu je v nekaj letih razvil Širčevo hišo v živahno kulturno žarišče. Prijetna intimnost, ki vlada med njenimi stenami, jo postavlja daleč pred sodobne kulturne hrame. Stara trška hiša je več kot poldrugo stoletje nudila varno streho trgovski in posestniški družini Širca in zavodu gre zahvala, da je kljub spremembi namembnosti ohranila toplino bidermajerskega družinskega gnezdeca. Sem, med dela Doreta Klemančiča Maja, se človek zateče, kadar je hrup modernega časa prenasilen. Povsem nevsiljivo se v razstavljeni zbirko vključuje soba, postavljena v spomin zadnjemu in najbolj znanemu članu rodbine, Frideriku Širci. Spominska soba je urejena v nekdanji delovni sobi Friderika Širce; nekaj diskretno razstavljenih osebnih predmetov, osebnih fotografij, priznanj in odlikovanj je zgolj animacija, ki naj vzpodbudi zanimanje obiskovalca za tega znamenitega Savinjčana. Friderik Širca je bil kot zadnji otrok v družini zaradi finančnega zloma nekdanj uspešne trgovske hiše prisiljen poiskati si svoj vsakdanji kos kruha v vojski takratne Habsburške monarhije. Njegova vojaška kariera je trajala več kot 38 let. Dejstvo, da je začel pot s činom podporočnika in ga končal s činom generalmajorja, kaže na njegove izjemne sposobnosti za osebno uveljavljanje.

Toda v vojaku je vseskozi živel glasbenik - Risto Savin. Študij solo petja je v tretjem desetletju življenja zamenjala sla po komponiranju. Zasebno se je izobraževal v Pragi in na Dunaju. Od leta 1891 do svoje pozne starosti Risto Savin sklada. Zlasti plodna so leta po prvi svetovni vojni, ko se upokoji in v miru zaživi v Žalcu. Nastajala so orkestralna, komorna in klavirska

dela, dela s področja opere, samospeva in zborovskih skladb. Med njegova najboljša dela štejejo poznavalci opero Matija Gubec ter mu za samospeve priznavajo evropsko raven. Dr. Dragotin Cvetko je uvrstil Rista Savina med najizrazitejše skladateljske like in najznačilnejše predstavnike slovenske glasbene moderne konec 19. in v začetku 20. stoletja.

Žalec ni dopustil, da bi ime slavnega rojaka utonilo v pozabo. Njegova rojstna hiša je postala hiša lepih umetnosti. Staremu vojaku bi bilo to nesporno všeč. In tudi glasbeno je še dandanes živ, predvsem s svojimi zborovskimi skladbami za mladino.

Petja Grom

MUZEJ MOTOCIKLOV NA VRANSKEM

Vransko leži takorekoč v osrčju Slovenije, v dolini zelenega zlata, tik ob avtocesti. V tem cvetočem, z vsemi prevoznimi sredstvi lahko dostopnem trgu je bil leta 1997 ustanovljen Muzej motociklov. V prenovljenih in preurejenih objektih je na 400m² površin postavljena zbirka motorjev, ki obsega približno 100 vrhunsko obnovljenih eksponatov v voznem stanju, izdelanih v času od začetka pa do konca šestdesetih let, med njimi so redki in zanimivi primerki, redkosti svetovnega pomena.

Iz začetka dvajsetih let izvirata na primer indian scout in ner-a-car, ki je po konstrukciji podoben avtomobilu. Iz tridesetih vzbujata posebno pozornost štiriventilni ariel ter eden najredkejših in najdražjih motorjev štirivaljni indian. Iz časa 2. svetovne vojne sta na ogled najmanjši excelsior welbike, ki so jih s pomočjo padal metali iz letal, ter največji motocikel - 750 ccm zundapp KS750 v popolni vojni opremi. Iz petdesetih let izvira svetovna redkost - ameriški salsbury-super scooter nenavadnih oblik in dimenzij, z avtomatskim menjalnikom. Iz tega obdobja so na ogled tudi motocikli naših očetov, ki so jih izdelali znani proizvajalci: BMW, DKW, NSU in mnogi drugi. Matchless G50 je predstavnik dirkalnih motociklov iz 60-ih let. V zbirko je vključen tudi najstarejši poznan motocikel, narejen v Sloveniji. Še posebne pozornosti so vredni izdelki našega rojaka Janeza Pucha.

Muzej je v zasebni lasti. Njegov nastanek je plod dolgoletnega zbirateljstva, narodne zavesti, ljubezni do motociklov in zgodovine, vedoželjnosti in ogromnih naporov vseh vrst, namenjen pa je ohranjevanju tehnične dediščine Slovenije. Zbirko vozil dopolnjuje zbirka tehničnih in drugih zanimivosti s področja motociklizma: registrske tablice (med njimi je najstarejša znana pri nas), usnjene in platnene obleke, čelade, medalje in tematske znamke, pločevinasti modeli motociklov iz predvojnega obdobja,

fotografivo, razni dokumenti in drugo. V muzeju je obiskovalcem dostopna najboljšejša literatura na to tematiko v Sloveniji, ki omogoča razpoznavanje in restavriranje raznih motociklov. Na velikem platnu v spremljevalnem gostinskem objektu si je mogoče ogledati videoposnetke na temo motociklizma. Obiskovalcem muzeja je na voljo še zanimiva izkušnja: vožnja s pravim oldtimerjem prikoličarjem po okolici Vranskega.

Muzej motociklov, nova kulturna pridobitev na Vranskem.

Jožica Ocvirk

LJUBITELJSKA KULTURA - NEUSAHLJIV IZVIR

Ljudje se spreminjamo s časom, ki je najpravilnejši razsodnik med dobrim in slabim, med polovičarstvom in popolnostjo. Z njimi se spreminjajo, dopolnjujejo in izpopolnjujejo njihova dela. V obdobju družbenih sprememb in demokratizacije naše družbe se je zagotovo spremenil tudi organizacijski smisel dela v ljubiteljski kulturi, četudi vsebina ni narekovala te nuje. Ljubiteljska kulturna dejavnost je v občini Žalec tekla po izjemno ustaljeni vsebini, kakovosti in množičnosti. Slednja je bila celo prednostna do tiste meje, ko je nehote obremenjevala kakovost.

Društva so ob koncu leta 1995 dočakala svojo zakonodajo, ki je narekovala novo registracijo. Mnoga so spremenila tudi svoje ime, krovna občinska organizacija se je registrirala z imenom Zveza kulturnih društev Žalec. Pod njenim strokovnim in organizacijskim vodenjem so društva aktivna v vseh krajevnih skupnostih, v nekaterih jih je celo po več.

Aktivna društva:

KULTURNO DRUŠTVO ANDRAŽ
 KULTURNO DRUŠTVO BRASLOVČE
 KULTURNO DRUŠTVO GALICIJA
 KULTURNO DRUŠTVO GOMILSKO
 KULTURNO DRUŠTVO GOTOVLJE
 DPD SVOBODA GRIŽE
 KD GODBA NA PIHALA ZABUKOVICA
 KULTURNO DRUŠTVO LETUŠ
 DPD SVOBODA LIBOJE
 KD GODBA LIBOJE
 KULTURNO DRUŠTVO PETROVČE

predsednik Vili Pižorn
 predsednik Franci Kumer
 predsednik Ivo Lindič
 predsednik Dušan Tiselj
 predsednica Andreja Čuk
 predsednik Miran Krajšek
 predsednik Tomislav Kalčič
 predsednica Jelka Kuder
 predsednik Anton Mlinarič
 predsednik Jože Jančič
 predsednik Ivan Arzenšek

KULTURNO DRUŠTVO POLZELA	predsednik Marko Slokar
KULTURNO DRUŠTVO PONIKVA	predsednica Majda Vasle
DPD SVOBODA PREBOLD	predsednica Anica Trivan
KD PO TEKSTILNE TOVARNE PREBOLD	predsednik Branko Verk
KUD GRIFON ŠEMPETER	predsednica Vera Kalčič
PEVSKO DRUŠTVO ŠEMPETER	predsednik Ivan Napotnik
KD SVOBODA ŠEŠČE	predsednik Ivan Žagar
KULTURNO DRUŠTVO TABOR	predsednica Bojana Centrih
PEVSKO DRUŠTVO TABOR	predsednik Ivan Topovšek
KULTURNO DRUŠTVO VRANSKO	predsednik Ivan Brišnik
KULTURNO DRUŠTVO VRBJE	predsednik Milan Vogrinec
KUD SVOBODA ŽALEC	predsednik Januš Rasiewicz

Predsednik Zveze kulturnih društev je Stanko Novak - Polzela.

Tajnica Zveze kulturnih društev je Jožica Ocvirk - Žalec.

Krajevna kulturna društva povezujejo v svojo dejavnost tudi šolska kulturna društva, kjer množica mladih spoznava, raziskuje in ustvarja pod vodstvom prizadevnih mentoric, in so hkrati neizčrpen izvir bodočih izvajalcev ljubiteljske kulturne dejavnosti.

Poleg strokovne in organizacijske pomoči, ki so je društva deležna prek odborov in strokovne službe zveze, je zadnje obdobje uspešnega dela društev izpisalo tudi dobro sodelovanje z občinskimi službami in v tem času ustanovljenim Zavodom za kulturo Žalec. Ob njegovi ustanovitvi je bilo med ljubiteljskimi kulturnimi izvajalci veliko dvomov o tej instituciji, ki da se zajeda v doslej namenjena sredstva za kulturo. Vendar pa je v kratkem času delovanja zavoda tudi ljubiteljska kultura pridobila predvsem v seznanjanju s širšim in izjemno kakovostnim delom vseslovenske kulturniške ponudbe.

Zato je bilo potrebno v prid lastne ustvarjalnosti spoznati, da je množičnost na eni strani le dokaz pripravljenosti za delovanje in porabo individualnega prostega časa - za vstop v konkurenčni prostor pa je potrebno načrtovano delo in izobraževanje. Številna trenja in ugibanja so sledila koraku novega časa in bolečih sprememb kljub vsemu ne moremo zapisati. V vsakoletnih društvenih programih ter poročilih so zapisani mnogi izjemno kakovostni napredki in tradicionalne prireditve so vstopile tudi v program Sklada RS za ljubiteljsko kulturo, ki je na osnovi danih pogojev

ustanovil leta 1998 svojo območno izpostavo za nadaljnjih pet let tudi v Žalcu, za vodjo sklada je njegova direkcija imenovala Jožico Ocvirk.

Pred uradno ustanovitvijo je "pripravljalno" obdobje teklo dve leti. Društvom - organizatorjem prireditev, ki zadovoljujejo ne le lokalni nivo, krije delež nastalih stroškov Sklad. Vsebina in višina sofinanciranja sta dogovorjeni v dokumentih in le na osnovi razpisov Ministrstva za kulturo oz. Sklada. Način sodelovanja med OI sklada in društvi, projektnimi skupinami in posamezniki, ki so včlanjeni v društva in zveze, se bo moral v prihodnje še utrditi.

Od ustanovitve prvih zvez pred desetletji do danes so bili doseženi uspehi plod dobro vodene vsebinske in kadrovske zasnove. Četudi je čas že pred spremembo družbenega reda, po spremembi pa še toliko bolj, samoumevno vpletel različne politične pripadnosti posameznikov, je uspelo v društvih obdržati plemenito poslanstvo kulture. V pesmi, glasbi, plesu, besedi, ob knjigi... naj ne bi bilo prostora za nasprotja.

Med najuspešnejše prireditve uvrščamo:

tradicionalne

DRUŽINA POJE
 GALIŠKI DNEVI
 REVIJA ZLATE CITRE
 DRŽAVNO TEKMOVANJE SLOVENSКИH
 CITRARJEV
 VEČER S TAMBURICO
 PESEM V MAJU
 ISKRE USTVARJALNOSTI
 REVIJA PEVSKIH ZBOROV - osnovnih šol
 SREČANJE MLADIH LITERATOV
 MLADI GLEDALIŠČNIK
 REVIJA PEVSKIH ZBOROV - odraslih
 REVIJA GODB NA PIHALA
 MEDOBČINSKO SREČANJE GODB NA
 PIHALA

organizator

KS in KD Andraž
 KD Galicija
 DPD Svoboda Griže
 DPD Svoboda Griže
 DPD Svoboda Liboje
 KD Ponikva
 KD Grifon Šempeter
 ZKD v dogovoru s šolo
 ZKD v dogovoru s šolo
 ZKD v dogovoru s šolo
 ZKO v dogovoru z društvom
 ZKO v dogovoru z društvom
 Medobčinsko združenje
 v dogovoru z ZKD

V 71 društvenih sekcijah deluje 1.365 aktivnih članov (z mladimi v osnovnih šolah približno 5.000 članov), ki letno zadovoljujejo občinstvo na samostojnih in priložnostnih nastopih, tekmujejo in se izobražujejo - letno skupaj:

- v domačem kraju	307 nastopov
- izven domačega kraja	291 nastopov
- v tujini	14 nastopov
- na občinskih revijah	39 skupin
- na medobčinskih revijah	3 skupine
- na republiških revijah	14 skupin
- na državnih tekmovanjih	2 skupini
- na občinskih seminarjih	16 članov
- na medobčinskih seminarjih	4 člani
- republiških seminarjih	23 članov

Med pomembne prireditve štejejo tudi vsakoletna praznovanja visokih jubilejev rednega dela društev ali posameznih sekcij (stoletniki: Godba Zabukovica 120, KD Braslovče 110, Gotovlje-PZ 100, Tabor PZ 100), polovica ostalih deluje od 45 - 90 let, mlajše skupine pa od 3 let dalje.

Jolanda Železnik

ANSAMBL MIRA KLINCA IGRA ŽE 12 LET

Harmonikar, klarinetist, pevec, humorist, skladatelj, aranžer in še kaj - Miro Klinc - je že zelo zgodaj opozoril nase. Začetki njegovega glasbenega dela sodijo v leto 1975, ko je sestavil svoj lastni trio. Kasneje je pristopil k ansamblu Savinjskih 7, kjer je igral klarinet, leta 1986 pa je ponovno ustanovil svoj lastni trio, ki ga je kasneje razširil v kvintet. V letih od takrat do danes je ansambel doživljal tudi kadrovske spremembe, zdaj pa že štiri leta nastopa v isti zasedbi.

Vodja ansambla je harmonikar, skladatelj, pevec in humorist Miro Klinc, trobento igra Jože Balažič, ki je pred tem šest let igral v Ansamblu bratov Avsenik, klarinet ima v rokah Matjaž Lorenci, bariton Marko Mastnak, kitaro pa Sandi Knez. Miru stoji zvesto ob strani žena Milena, ki poje v ansamblu od vsega začetka. Ansambel nastopa doma in v tujini, vendar ima Miro raje domačo publiko. Uspeh, dosežen doma, mu pomeni mnogo več kot še tako bučen aplavz onstran naših meja. Od leta 1986 do danes je posnel nad 130 skladb, izdal je 11 kaset in 4 CD-plošče, več televizijskih oddaj doma in v tujini, posnel pa je tudi nad 80 glasbenih spotov za televizijske programe. Za tako mlad ansambel je vse to izreden uspeh. Njegovo popularnost potrjujejo tudi uspešnice, ki se že vrsto let uvrščajo na prva mesta glasbenih lestvic slovenskih radijskih postaj.

Ansambel ne izvaja le narodnozabavne glasbe, tudi popularna zabavna glasba mu gre dobro "od rok". V zadnjem času uspešno nastopa s prijetnim "šou programom", ob katerem se poslušalci pri radijskih spejemnikih ter gledalci pred televizorji in v dvoranah, nadvse zabavajo.

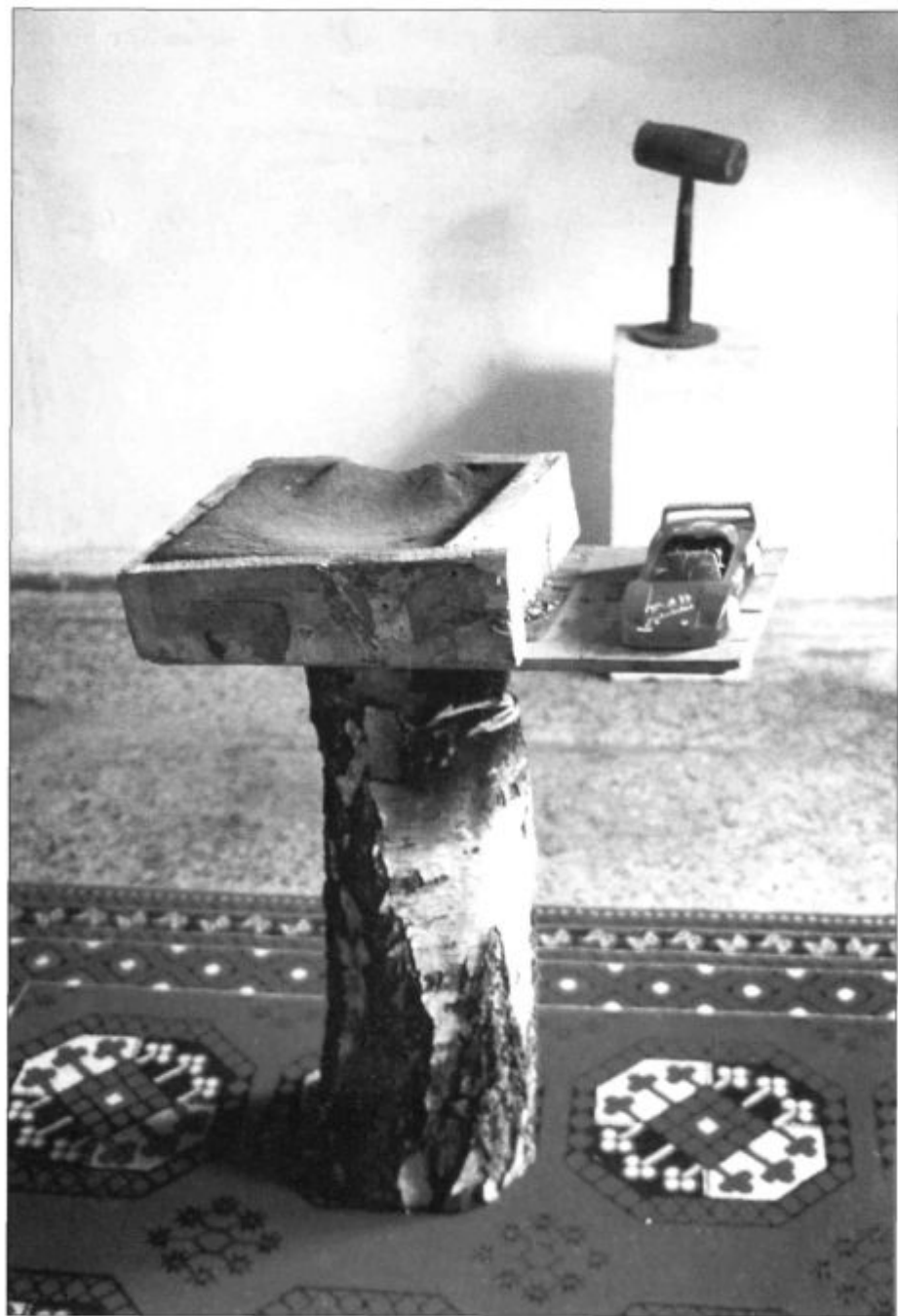
Ansamblu pomagajo razni tekstopisci. Prva besedila so prispevali Tatjana Rodošek, Ivan Sivec in Brigita Kobe. Kasneje pa so prispevali in še prispevajo svoj delež Vera Šolinc, Branko Zupanc in Tone Gaberšek. Sodelovanje

s Tonetom Gaberškom je prineslo ansamblu največ popularnosti, saj sta s skupnim delom dala narodnozabavni glasbi več kot 50 skladb, od katerih so mnoge postale prave uspešnice. Naj omenimo le skladbe: Poglejte pijančka, Valček za naju, V senci sem posedal, Dober nasvet, Nad prepadom in Na sodišču. Med uspešnice pa lahko uvrščamo tudi skladbe Za vse ljudi še bog ni, Velik špas, Dolgo čakal sem na srečo, Če ženska nosi hlače, Dimnikar, Mar mi ni za govornice neresnice, Pišem knjigo ...

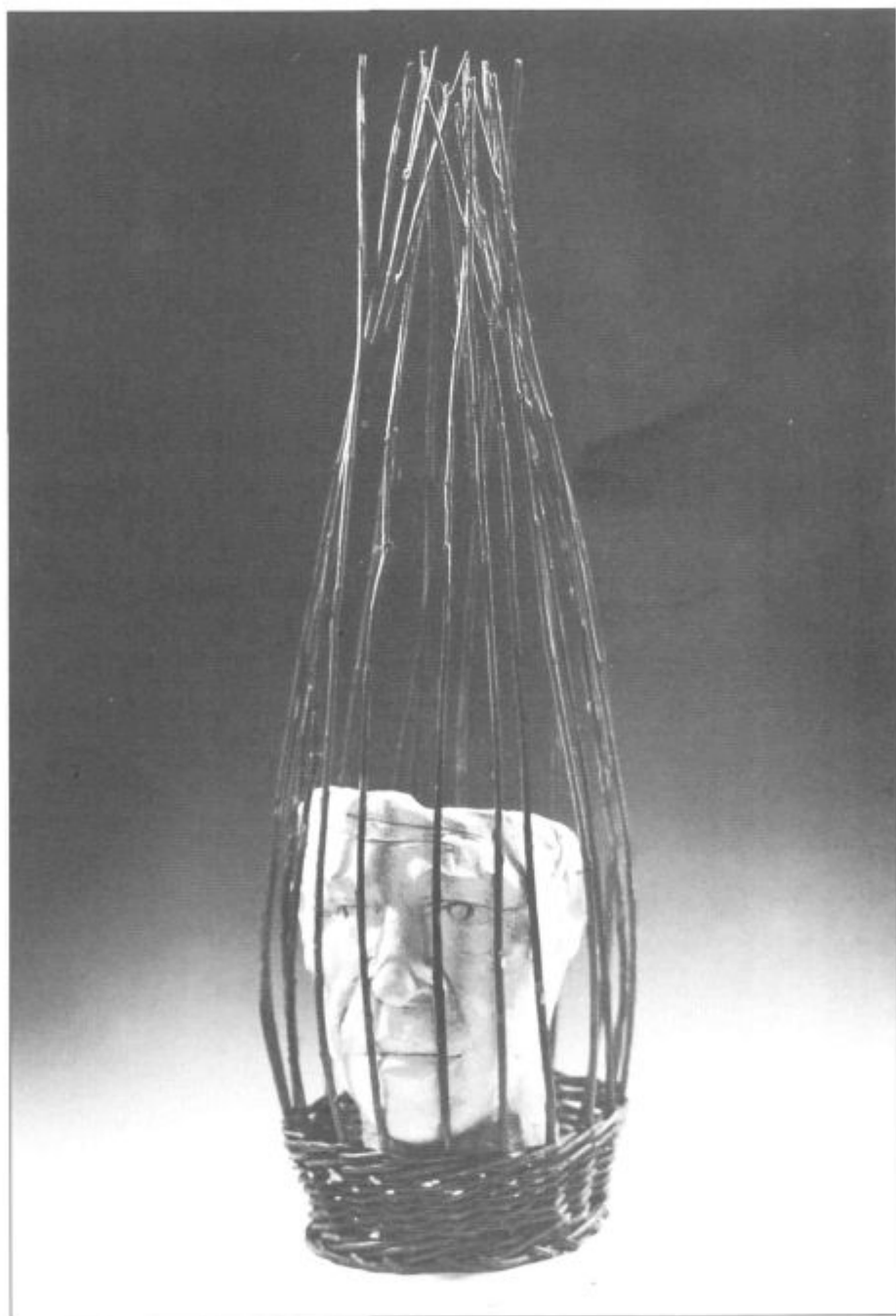
Gonilna sila ansambla je seveda Miro Klinc, dvakratni zmagovalec tekmovanja za zlato harmoniko Ljubečne in absolutni zmagovalec meddržavnega tekmovanja glasbenikov na diatonični harmoniki leta 1982 v Italiji.

Miro je zelo hvaležen vsem, ki so mu pomagali k uspehom na glasbenem področju. Sam pravi, da ne bi dosegel toliko kot je, če mu ne bi ves čas stala ob strani njegova dobra mama, ki ga je spodbujala s pozornostjo in z zaupanjem v njegove glasbene sposobnosti. Rad se tudi spominja dobrih zgledov, mentorstva in nasvetov svojega najpomembnejšega vzornika - Franca Korena, pa tudi vseh ostalih, ki so mu znali svetovati in usmerjati njegovo delo na pravo pot. Danes ima na svojem domu v Libojah tudi studio MIMIK, ki pa ne služi le njegovemu ansamblu, ampak tudi mnogim drugim, ki jim s svojimi bogatimi izkušnjami, s strokovnim znanjem in spodbudno besedo pomaga po glasbeni lestvici navzgor.

V zadnjem času, ob pomanjkanju domovinske vzgoje, ko mnogi izgubljajo zaupanje v srečno in zadovoljno Slovenijo in v našo narodno moč, je toliko bolj potrebno približati ljudem narodno in narodnozabavno glasbo. Ob nešteti tujih glasbenih vzorih naj mladi začutijo, da je resnično naša le slovenska pesem; tista pesem, ki ima pravo noto in pravo besedo za vse naše misli in vsa naša čustva, pa naj bodo to ljubezen ali žalost, veselje ali hrepenenje, domotožje ali sreča domačega ognjišča. S to mislijo snuje Miro svoje nove melodije.

Ervin Potočnik: Brez naslova (mešana tehnika)

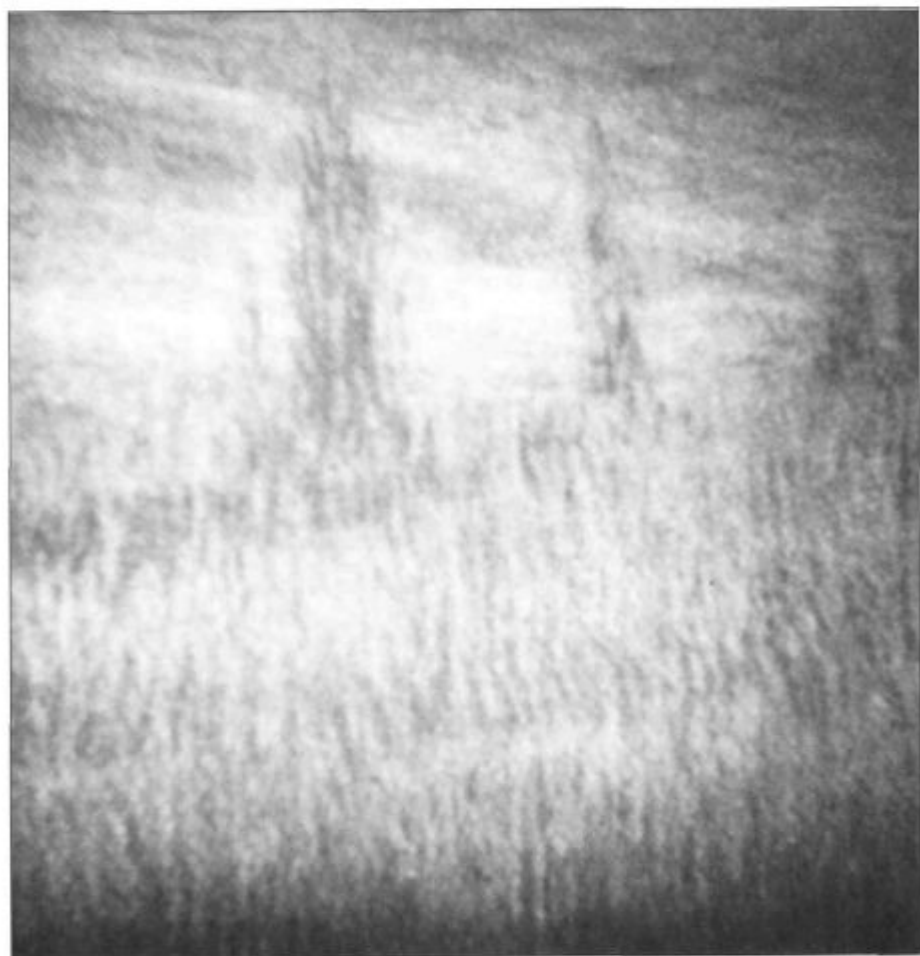
Anton Herman: Avtoportret (mešana tehnika, 1998)

Darinka Pavletič - Lorenčak: "Otrok in ptica" (olje, 1998)

Veljko Toman: "Slovenska pokrajina" (akril, platno, 1998)

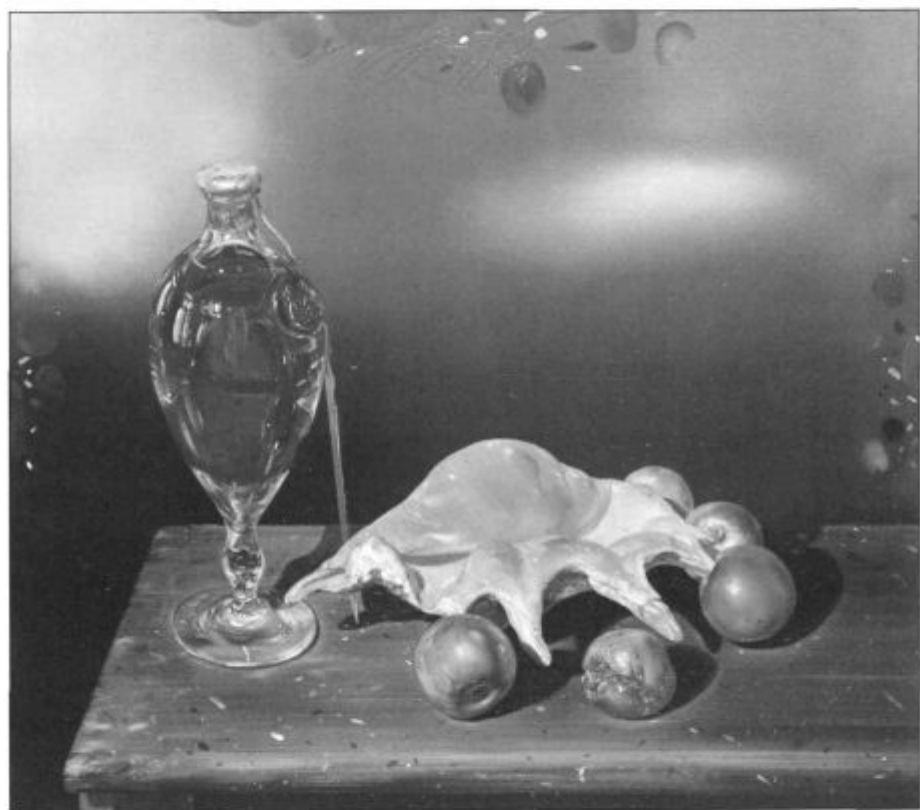
Irena Potočnik: Detalj originala (risba z ogljem, 1998)

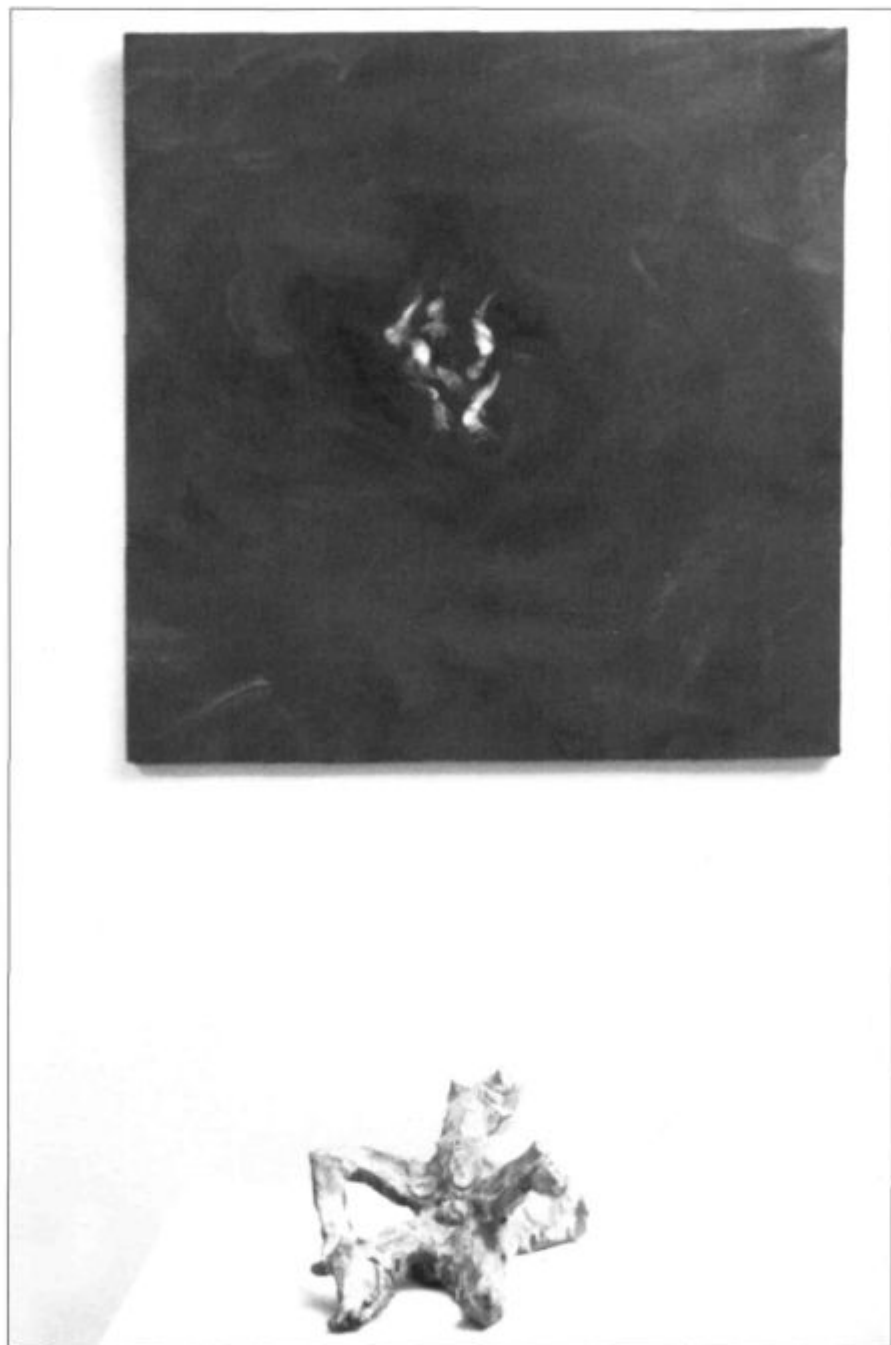
Alojz Zavolovšek: Brez naslova (akril, platno, 1998)

Rudi Španzl: Spenser (olje na platnu, 1997 - 1998)

Rudi Španzl: Tegethofova jabolka (olje na platnu, 1995 - 1998)

Željko Opačak: Ljubimca (kombinirana tehnika platno akril, barvna keramika)

Slavko Krajnc: Počitek (bron)

Jelica Žuža: Gospa Liza (olje, platno, 1988)

Fany Hausmann**Vojaka izhod**

Serčno odide
od doma Slovenc
up solze mu briše
na lep slave venc.

Bog vas obvarji
zdej mati moja,
za me ne jokajte,
de nisim doma.

Z Bogam zdej dekle,
ostani zvesto,
daj serce mi svoje,
de pojde z menó.

Slovec je brez straha,
se nič ne boji,
za cara veselo
življenje pusti.

O! dekle ne jokaj,
kakor hrast stojim,
mam persa železne,
se smert ne bojim.

Cesarju potreba
hrabrih moží,
Slovenci za njega
naš serce gori.

Za njim hodimo
kam kol nas pelja,
in serčno ljubimo
cesarja našga.

(Celske slovenske novine, 1848)

Potnik

Kaj mnoge dežele
potnik preleti
pa to, kar on išče
nikder najti ni.

On išče veselje
srečniga serca
zastojn! ga ne najde,
kam kol se poda.

Pri kralih on misli
le tam je doma;
pa krona in žezlo
veselje ne da.

U gradih on misli
k' so polni srebra
tam moram ga najti
le tam je doma;

Gospode nar večí
skerb tudi teži;
tam iščeš zastojno -
veselja tam ni.

U hiši lesene
se zadnič poda
pod slamnate strehe
ga želja pelja.

Tam najde ljubezni
zavezo srečno
ki združilo serca
je zvesto nebo.

Ljubezni ni treba
blo zlatih gradi
u zvestimu sercu
naj rajši živi.

(Celske slovenske novine, 1848)

Lovro Toman: Pervi slovenski pesnici Fany Hausmann

Na drevesu tam sedela
v gaju tičica je zala
se po vejčicah zibala
spomladansko milo pela.

Hvala Bogu! zima studna,
ki mi matico vmorila
zdaj je vendar pobegnila,
spomlad zori sada - budna.
Priletite vkup sestrice,
vrača se nevesta krasna, -
zlega naj se pesem glasna
kak nam draga prerodnica.

Vejca vejčici šumljaje,
vetrič tico oponaša,
gora, dolček jo oglašja,
jek zapoje na vse kraje.

In sestrice mile tice
hitro vkupaj priletijo,
in stoglasno žvergolijo
slavne pesmice, hvalnice.

Vse je živo, vse prepeva,
z glasom glas se hitro vjema,
poslušavcem serce vzema,
potopljeno v radost dneva.

V slavo dneva, ko jim Vila
glase perve zdaj zapoje
in rojake zbuda svoje,
oj Slovenka, pevka mila.

Pevaj, pevaj še pesnica,
struna naj ti ne zastane,
ki sestrice blage gane
ko prerokna kukavica.

Venča mati te velika,
Mati Slava, naša mati,
Čas, sestrica, je spevati,
kar jo žlahtno serce mika.

(Slovenija, 1848)

Dane Debič

"Meta, ki zaenkrat še živi..."

Spominski Dane!

Kakš potrdar me gane,
 ki sem ga delična!
 Tam puzaj botečna,
 stvarst je ludobna!
 Zame ni prisičobna,
 vendar je nadležna...

Nej bo, kakor bote,
 le bna stote, tože!

V namu lito, ki pibaja,
 najj talirka vas nardaja,
 če ste ledaj bolj slabe volje:
 me bo ljube, vse bo bolje!
 To vam od mra želi

Meta,

(ki zaenkrat še živi.)

Prijazno živela bo ta pomembna gospa tudi v mojem srcu vse dotlej, ko se bova spet srečala v prijaznem Eliziju, kjer se bova lahko vso "večnost" posvečala prijaznemu klepetu o umetnosti in umetniških ustvarjanjih. Lahko bova brala drug drugemu svoja literarna dela, nastala v času najinega bivanja na zemlji, in tudi ta, ki naju bodo osrečevala v času večnosti. Sprehajala se bova ob modrih jezercih, podobnih Bohinju, Bledu, pohorske-mu Črnemu jezercu; planinarila po razkošno pogrnjenih hribskih s cvetočimi travniki in zelenimi gozdovi. Morebiti se nama kdaj pridružita še Drago Kumer, naš savinjski pisatelj, in Janko Kač, katerega se najrajši spominjam pri branju pisanih povesti: zlasti tiste o zamenjavi kože s kozlom. Lahko se homo, brez škode za kogarkoli, udinjali obrekovanju naših nekdanjih sobivalcev v Savinjski dolini in naših potomcev oziroma njih potom-

cev, če se bodo še tako hudobno zavzeto ukvarjali s politiko, katere pa v Eliziju preprosto ni, kakor tudi ni hudobije, ne škodoželjnosti. Saj v pravem Eliziju tudi ni religij. Tudi tisti, ki jih na zemljici omamijo politična hudobi-ja, spletkarstvo, koristoljubje, nevoščljivost, nagajanje sočloveku in podobne negativne omamljivosti, do elizijskih poljan nikoli ne uspejo priti.

Morebiti me bo zlahtna Elizijanka Meta vprašala: "Kdaj sva se midva prvič srečala?"

In jaz ji bom verjetno rekel: "Veš, Ti brhka lepotica in šegava umetnica, da je najino prvo seznanjanje nastajalo v času, ko so meni petinpetdesetega leta že objavili prvi roman, morda malo pozneje, ko si Ti pričela učiti v Žalcu. Je pa gospa Vlasta zapisala v prispevku, objavljenem v Savinjskem zborniku številka pet, Žalska osnovna šola od začetkov do današnjih dni, takole dobesedno: "Pogosta in pristrčna so bila srečanja bralcev (mišljeni so šolarčki) z mladinsko pesnico Meto Rainer in pisateljem Dragom Kumrom ter Danetom Debičem."

Ljubeča Meta pa: "Hvala, Danči!"

Potlej bi se razgovorila ob res prijetnem sprehodu v Skavtovskem gozdu, ki sicer leži na desnem bregu Savinje med Grižami in Šeščami, v Eliziju pa je sanjski original tega prekrasnega mešanega gozda: smreke, jelke, bukve, hrasti, gabri, bori, breze in še druge vrste dreves in tudi grmičja lesk, jelš... V Eliziju je ta gozd še vedno poraščen z jasami zelenega gozdnega mahu, na katerem ne manjka čudovitih gobic, jurčkov in pozlačenih lisičk pa medvedjih tačk. In ob žuburečem potočku je praprot tako visoka kot v afriških tarzanskih džunglah.

Tako bi obujala moje spomine: "Nekoč si mi pripovedoval, takrat, ko sem ti pretipkovala prvi del romana Interior in ga hkrati lektorirala, da sta s prijateljem, študentom arhitekture imela srečo in bila na jesenskem sprehodu v tem gozdu z imenitno slikarko Jelico Žuža. In ona vama je odpirala oči za tisočero odtenkov barv prečudovitega gozda..."

Pa bi čustveno zavzeto vzkliknil, kajti otožen melodičen spomin bi vzniknil v mojem srcu: "Jelica, neverjetna poznavalka barvnih odtenkov. Izjemna čutnost za duhovnost rastlin..."

Metka bi pristrčno prikimala in rekla: "Bili sva veliki prijateljici. Eno od njenih tihožitij s prevladujočo vijoličasto in modro barvo sem imela nad mojim ležiščem v garsonjeri, ki sem jo imela še posebej rada zaradi "francoskega balkona".

Dobrosrčna in človekoljubna Meta bi me pomenljivo pogledala in nadaljevala: "Vselila sem se v to garsonjero, ko sem jih štela kakih petinpetdeset..."

Prijel jo bom pod roko in moj glas bo poetično vznesen, ko bom pobožal z drugo roko naravne lepote barvitnega gozda, kajti v Eliziju je ta gozd vselej majski, in rekel: "Nekoč se mi je zaradi tebe trgalo srce, kajti pripovedovala si mi o težavah s srcem..."

In nekako pesniško navdahnjeno bo rekla, pristrčno hvaležno seveda: "Takrat si me vzpodbujal s svojimi "filozofijami" o smislu življenja. In vsakokrat, ko sva klepetala, ko sem ti pričela pretipkavati rokopis romana *Interier*, sem čutila, kako me vsebina tvojega romana, njegova duhovnost hrabri skupaj s tvojimi pripovedmi, kako je treba plavati in plavati, odrivati tegobe, se potegovati iz silnic, uničevalnih silnic objema, in živeti za drobne stvarčice..."

Rekel bom: "Malenkost, tovarišica Meta. Malenkost. Samo tako, da ugotoviš in veš, kako premagati zaskrbljenost, lahko pričneš živeti, svetuje "stručko" Dale Carnegie v svoji knjigi. Jaz pa čestokrat, ko me lovijo tesnobne skrbi sedemdesetletnika, prebiram Tvoje vedre pesmi, od katerih si jih za otroke pa tudi za odrasle največ spisala, spoštovana, potlej, ko si premagala obdobje zaskrbljenosti in si ustvarjala do svoje častitljive devetdesetletnice."

Spoštovana pesnica Meta pa bi in verjetno tudi bo ob najinem srčnem srečanju na elizijskih poljanah dejala: "Očarljivo, kajne, devetdeset let ustvarjalnega življenja?"

Zdaj pa, dokler se trudim z Metino vedrino zanemarjati skrbi, preberem meni namenjeno novoletno voščilo, zadnje voščilo meni, napisano v Žalcu decembra 1993. l. : "Spoštovani Dane! Vsak pozdrav me gane, ki sem ga deležna. Sem precej betežna. Starost je hudobna! Zame ni puščobna, vendar je nadležna... Naj bo, kakor hoče, le brez strele, toče!

V novem letu, ki prihaja, naj tolažba Vas navdaja, če ste kdaj bolj slabe volje: vse bo lepše, vse bo bolje! To Vam od srca želi Meta, (ki zaenkrat še živi.)

Pa ji včasih telepatsko sporočam: "...ko prebiram Tvoje pesmi, vsaka me na novo gane in takoj zaceli skrbi rane... naj za vselej Te osrečujejo elizijske poljane, Tvoj prijatelj Dane, ki zaenkrat še živi."

Ervin Fritz

Sredi življenja

Sredi življenja te velika ljubezen zadene:
ta ženska ti lahko vrne smisel.
Namesto da bi životaril, plesniv in kisel,
se vržeš spet v življenja peneče se pene.

Potem spoznaš, da je bil tvoj up pomota,
še nekaj časa upaš in se bojiš,
nato napraviš čez upanje in bojazen križ
in greš spet stara kisle, plesniva pota.

Le včasih, kot nocoj, se te dotakne,
ko blisne, stotisočvoltna božja strela:
nobene noči nista skupaj preživela,

nikoli je nisi spravil iz njene zapete jakne.
O, štorasti princ, o, princesa ohromela,
kako se vama lahko sreča tako izmakne?

(Črna skrinjica, Založba Drava, Celovec, 1991)

Zarota

Najina zarota je, da sva prav midva.
Kot ni mogoče reči v nobenem drugem jeziku: sva!

Sva dve vroči zvezdi s skupnim središčem,
s skupnim vsemirsko hladnim peklščem.

Najina zarota je, da imava cilje, visoke.
Kar se vidi na zunaj, da se drživa za roke.

Visoke cilje si tešiva s pogledi in včasih s poljubi.
Sva! Kako sladko. Nisva na zgubi.

Najina zarota je, da nihče ne ve, kako sva ušlašena.
Sva! Skrita v slovensko dvojino. Ljubezen pa je ena.

Od te ljubezni sva bolna. Jo imava.
Je bolezen. A za naju kar prava.

To je ljubezen, ki se rima tako na živeti
kot na umreti.

Razkošna bolezen, podoba raja.
Naj traja.

(Pravzaprav pesmi, Založba Kres, Ljubljana, 1995)

Selitev rogov

Gospa, kako sva veselila se ljubezni nove!
Imel sem vas, a vaš soprog je imel rogove.

Vzljubil sem vas, prav čisto moji ste postali,
s soprogom pa ste le še zmeraj spali.

Rotil sem vas: Gospa, odstavite soproga.
A ne, nezvesta žena tudi ljubčka ne uboga!

Trikotnik isti, v njem pa zdaj drugačna slika:
vi moji ste, zdaj meni on roge natika.

Kaj hočemo, pa spet postanite lepo njegovi.
In z mene k njemu preselijo se rogovi.

(Favn, Knjižna zadruga, Ljubljana, 1998)

Sonja Porle

ČRNI ANGEL, VARUH MOJ...

Čez toplo posteljo sem razgrnila marogasto gansko rjuho in se umita in izmučena od dolge poti pogreznila v vbočeno žimnico. Nisem razmišljala o svoji zaobljubi, poslušala sem zven bližnjih cest in se čudila, kako nenavadno soroden je dihanju speče tropske goščave, ki mi je pet mesecev hropla uspavanke v odročni ganski vasi. Da rezki vriski in šušljajoči vzdihli vendar niso nočne vragolije pragozdnih zverinic, temveč prebujeno življenje velemestnega večera. Moje misli so bile vse lahkotnejše in slabotnejše, neslišno so se zapletle v sladke sanje. Ob zori sem se spominjala, da sem sanjala, kako se moje potovanje pravkar pričinja.

Tudi odtej nisem prav dosti pospravljala svojih popotniških vtisov. Naglo sem si obula čevlje z visoko peto ter iz hotelčka brez imena, ki je stal na neimenovani uličici, rožnate volje krenila na brezciljni sprehod po anonimni predmestni četrti. Saj nisem šla daleč, ves čas sem vedela, da se vrtim v nezačaranem krogu in kje približno me čaka moja izbica. Kar hodila sem in hodila, brez misli in brez spominov, sem ter tja, nazaj in naprej. Vsake toliko sem si kupila majhno poslastico, banano ali ocvrti proseni krofek, spila kokakolo ter stopila dalje ali nazaj po že prehojeni ulici. Rokovala sem ze z vsakomer, ki mi je prekrižal pot ali se z mano spogledal za več kot kratko sekundo in kot zanalašč sem se v daljše razgovore zapletala predvsem s popotniki: Gvinejci, Senegalci in Malijci. Vsako srečanje me je po svoje prepričalo, da ga ni lepšega od brezskrbnega pohajkovanja po širnem svetu. Mladi Gvinejci so me zmamili na limance s svojim spogledljivim smehom in počenimi kitarami. Nanje so z dvema prstoma brenkali rošno lepe melodije. Tudi prepevali so s počenimi, ranjenimi glasovi in vlažnimi očmi. Naslonjeni na hišna pročelja so peli: "Povsod sem bil. Na jugu, severu, vzhodu in zahodu. Povsod je bilo lepo. Toda Ouagadougou je najlepši. V njem si ti, moja

ljubezen, moj angel. Ouaga je tvoj dom, najlepša. Diarabi, mon chéri, diarabi, diarabi, mon chéri..." Mimoidoči so uravnavali svoj korak in pozibavali boke po ritmu njihovih kitar, mlada dekleta so postajala in povešala splašene poglede po ritmu njihovih voljnih moških želja, mene pa je preželo žgoče domotožje po krajih, ki jih sploh še nisem obiskala. Po mestih, ki morajo biti skoraj tako lepa kot Ouaga. Po Lagosu, Dakarju in Konakriju, po Kinšasi, Luandi in Lusaki. Senegalci so iz žepov brez dna vlekli denarnice iz krokodilje kože, zapestnice in pasove iz kovli školjk, verižice iz steklenih biserov, peulske uhane, tuareške meče in težke asantske vezenine in z njimi tako dolgo pozvanjali pred mojimi očmi, dokler si nisem kupila vsaj enega neznatnega spominčka, ki ga nisem niti potrebovala niti si ga nisem mogla privoščiti. Toda kaj, ko je bilo tako prijetno krasiti se z nomadskim nakitom in si domišljati, da bom v prihodnosti mogla živeti obenem nemirno in stanovitno. Malijci so bili najbolj zapeljivi od vseh. Nikdar poprej nisem videla ljudi skladnejših postav in obrazov. Starejši ko so bili, bolj popolna in vzvišena je bila njihova lepota. V bleščeče muslimanske toge odeti možje so bili visoki, sloki in gladkih plemiških obrazov. Tudi ženske sem morala gledati kvišku. Košati turbani in težki uhani so jim vlekli patricijske glave vznak, vratove so obračale v ostrih sokoljih gibih, med skopimi besedami so zatiskale svilnato črne veke v kavna zrna ter ošabno privzdigovale polne ustnice. Njihovo vedenje je izžarevalo le bežno razumljivo dostojanstvo. Očitno je bilo, da Malijci niso bogati. Postajali so po predmestnih ulicah najsiromašnejše prestolnice na svetu. Toda okolica ni imela nobene prave povezave z njihovim neprikritim onostranskim počutjem. Kakor da v sebi varujejo spomin na čase, ko so Malijci gospodarili znani zemlji in z njenim zlatom rušili finančne trge nepoznanega svetopoltega sveta. Prihajali so iz Gaoja, Timbuktuja, Bamaka, Djenneja, Segouja in Kayesa... Že iz samih imen njihovih domačih krajev je zadišalo po legendarni lepoti in pravljčni moči. Tistim Malijcem, ki so me povabili, naj jih obiščem, ko me bo pot zanesla v njihovo puščavsko kraljestvo, sem brez zadržkov in ne da bi lagala, zagotovila, da se bom tja najbrž odpravila že jutri. Pa nisem imela časa, kaj šele denarja za novo potovanje. Toda denar ni bil mojih sanj vladar, ko sem hodila in hodila ter hodila, preskakovala blatne mlakuže in se smejala, mislila na svetlo prihodnost in uživala živ trenutek, hitro sklepala nova prijateljstva in se dolgo poslavljala, ko so se tla pod mojimi nogami zlatila in je sončeva svetloba odtekala, popoldan pa se je neslišno razcvetel v večer.

Dokler ni na laneno polje Ouaginega neba zašla ogromna nemirna polna luna. Šele takrat sem se zavedla, da nisem nič bolje kot sinoči pripravljena na skorajšnji povratek.

Zatekla sem se v svojo kamrico. Denar sem stresla iz torbice na posteljo. Sploh si nisem prižgala petrolejke, pomagala sem si kar z žepno svetilko. Toda dlje ko sem ga preštevala, manj ga je bilo. Tudi če mi bo uspelo preložiti prevoz z letalom na kasnejši datum, se v Ouagi ne bi mogla zadržati več kot teden dni. Obleko sem zmetala po tleh in neumita legla na posteljo in se pokrila s svežino turkizne mesečine. Nehote sem pričela misliti na predmete, ki sem jih nosila v kovčku. Zongovim sem želela nekaj pokloniti, saj sem vedela, da bodo veseli prav vsake malenkosti, celo pošvedranih čevljev in strganih nogavic. Premetavala sem se po škripajoči postelji in v neskončnost delila svojo revščino med ljudi, ki so me imeli radi siromašno ali bogato. Higienške potrebščine sem v mislih poklanjala materam, Lizeti sem namenila neafriški nakit in zapestno uro, Lari ponošene obleke in čevlje, Davidu prebrane angleške knjige, Ousmanuju rjuho, otrokom pa nepopisane liste iz svojih zvezkov. Odločila sem se, da jim malovredne poklone izročim zadnji trenutek pred odhodom na letališče, da ne bodo imeli časa za zahvaljevanje. Edinole za Abdulaja mi ni nič ostalo. Lahko bi mu dala svoj fotoaparatus ali švicarski žepni nožič. Fotoaparatus sem po silno kratkem pomisleku obdržala zase in se potešila, da Abdulaje tako ali tako nima denarja za filme. Nožiča pa bi bil zagotovo zelo vesel in tudi koristil bi mu. Z njim bi lahko rezljal frače in odpiral steklenice piva v svojem baru. Toda žepni nož sem podedovala po pokojnem očetu in kar ni mi bilo, da bi se ločila od njega. Še preden sem se odločila, ali ga bom vendarle zapustila Abdulaju, je v sobo poškilil curek sončeve svetlobe in omahnila sem v poten dnevni spanec.

Ko sem s težko glavo pokukala iz zatohle čumnate, je bilo sonce že visoko na sredini neba. Svojo šaro sem zmetala v kovček in z njim v roki, hodeč po lastni senci, pohitela do asfaltne ceste. Ustavil mi je prvi prazen taksi in pristala sem na prvo taksistovo znižano ceno za prevoz do Dapoje. Ni mi bilo do barantanja. Vrnitve k Zongovim in takoj zatem domov v Slovenijo sem se pričela veseliti. Zdaj ne bi znala niti sama sebi pojasniti, zakaj sem se bala povratka. Komaj sem čakala, da Zongovim podam roko in izvem, ali so, tako kot vselej, zdravi in srečni.

(Odlomek iz knjige Črni angel, varuh moj, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997.)

Meta Rainer**Oči**

Ko v grobu hladnem
bom ležala,
nazaj, na toplo Zemljo hrepenela,
ko ptička mi nobena ne bo pela,
za vedno vse moči bom pokopala -
kako brez vseh, ki sem jih kdaj
poznala,
jim dati vse, kar zmorem, sem želela -
o, daj mi, Oče, da ne bom zaspala!
Odrpte naj ostanejo oči,
nepotešljivi žar iz njih naj sije,
naj skozi črno grudo se prelije
in kar naprej lepoto barv naj pije!
Na beli dan, da še naprej strmi,
v življenje rož in žita in v drevesa,
v čar zemeljski in gor,
v neba čudesa.

Pepel

Stojim samotna
kakor stara smreka.
Dišim po smoli
daleč naokoli.
Nikoli smola
se ne izdiši,

debla se drži,
rane sproti mu prekriva,
dež, vihar jih ne izmije.

V krošnji duša trdoživa,
nobena suša je ne izsuši.
Iglasti vršički name stradajo,
a ne zbadajo...

Ali ni ga, ni človeka,
ki bi mi verjel,
da sem čista kot pepel,
če upepeli se
smreka.

Fontane

Ne napajaj se
iz plitkih fontan.
Tiste, nekdanje, stare
še niso in ne bodo
presahnile.
V njih globini
so vode težke,
nevidno valujoče,
hladilne in vroče.
Žeja me,
le kapljice teh globin
me napajajo,
nikoli ne odžejajo.

Če si poet

Če si poet
ti ves svet
je poezija.
Ne samo cvet,
tudi črv,
ki po zemlji
se zvija;
ne samo sonce,
tudi vihar,
ki po gozdu
zavija.
Če si poet,
solza kot smeh
te očara
in jabolk
košara
in v loncu
telečja obara,
v hlevu voliček
in psiček
pred hišo
in smrkav otrok.

Če si poet,
gledaš svet
pogumno,
ljubeče
skoz pisane
leče.
Vidiš vse jasno.
Takrat je
prekrasno.
Bilo pa je -
krasno!...

Neža Maurer

Samo zase?

Razcvetela se je prisojna leha
na samoti.
Zase.
Nihče je ne bo nikoli občudoval.
Vsenaokrog je kamnit svet
v nedogled.
Rože cvetijo in odcvitajo.

Eden od cvetov
se je z vetrom pognal iskat oči,
da ga vidijo,
preden se osuje.
Vse leta je planila za njim.

(Metulj na snegu, Karantanija, Ljubljana, 1997)

Zlata soba

Tesno sem zaprla okna in vrata -
nočem ljudi.
Potem sem prižgala luči,
da je svetlo v moji sobi,
ko da le zame sije nebeško sonce.
Hočem imeti nekaj le zase!

Moj dragi pravi, da sem njegova -
jaz pa imam svojo sobo in svoje misli,
pravljice, želje, hotenja...
Rumena zavesa se čez luči,
čez zastrta okna razpenja.
Vsa soba je zlata.
Tesno so zaklenjena vrata.
V široko postelj legam lagodno, počasi
kot bog na oblake.

(Metulj na snegu, Karantanija, Ljubljana, 1997)

Dovolj je

Včasih se mi zdi,
da je med nama že dovolj,
že preveč
teh nežnih bridkosti.
Rastejo na gosto
kot divje vrtnice ob meji.
Ti si onstran.
Za vsak poskus koraka
se zlomi nežen zeleni vrat
dehteče glave;
in kri kaplja.

Včasih me zaskeli
do joka: Naj bo že konec
teh bridkih nežnosti
med nama.

(Metulj na snegu, Karantanija, Ljubljana, 1997)

Ločitev

Ločitev od postelje in mize.
Zakaj tudi od mize?
Odrešujoče je
lahkotno si sedeti nasproti,
se naslanjati z lahtmi na poribano mizo,
pestovati v dlaneh kruh, jabolko, oreh,
čutiti v žilah plivkanje strasti,
žvečiti z zobmi staro življenje,
poslušati besede zavoljo zvena,
čutiti, kako nalašč slabo merjeni očitki
švistijo ob vratu, ušesih -
in s prefinjeno tehtnico ljubezni
izmeriti v lastnem telesu delež večnosti.

(Metulj na snegu, Karantanija, Ljubljana, 1997)

Metulj na snegu

Ko je odmezel iz telesa
tvoj poživljajoči strup;
ko je v očeh zašel prvi krajec
tvojih fino rezanih ustnic;
ko so ušesa spet slišala tišino
in ne samo plimo tvojih besed -
je iz bele hube moje duše
prilezel zlat metulj;
prezgodaj - prepozno rojen
v prvo jesensko zmrzal.

S kovinskim sijajem čistega zlata
žari na belih, injastih čipkah.
Ko sonce prigréje, bo razpadel.

(Metulj na snegu, Karantanija, Ljubljana, 1997)

Franc Čretnik, Tatjana Kač

GASILSKA ZVEZA ŽALEC

Zibelka slovenskega gasilstva je stekla, ko so na Spodnjem Štajerskem leta 1881 ustanovili slovensko Prostovoljno požarno brambo Žalec. V kroniki je zapisano, da so že 8. 9. 1880 sodelovali pri gašenju požara v Petrovčah. Dovoljenje za ustanovitev društva pa so dobili šele, ko so vlogi, napisani v slovenskem jeziku, dodali še nemški prevod. Tako velja uradni datum ustanovitve 13. 2. 1881, ko je bil ustanovni občni zbor. Vse zapisnike in izvirne dokumente hrani Gasilski muzej v Žalcu. Vsi zapisniki so pisani dvojezično. Prvi načelnik društva je bil Janez Hausenbichler, znan žalski narodnjak. Načelnik je bil do leta 1888, ko je postal žalski župan. Že 4. 3. 1881 jim je cesarsko kraljevo namestništvo z dopisom naznanilo, da jim je cesar Franc Jožef I. daroval 100 goldinarjev za nakup gasilske opreme. Na pobudo narodnjakov so leta 1897 ustanovili Zvezo slovenskih požarnih bramb za Spodnjo Štajersko, ki je imela sedež v Žalcu. Prvi predsednik zveze je bil Josip Širca, ki je kmalu dobil nalogo, naj po predpisih Deželne gasilske zveze v Gradcu napiše slovenski vežbovnik. "Vežbenik zaveze slovenskih požarnih bramb na Spodnjem Štajerskem" je prvič izšel leta 1899. Leta 1908 je izšel ponatis. V Gasilskem muzeju v Žalcu hranijo njegov rokopis. Knjižica je sedaj prava redkost in bi jo rada hranila marsikatera knjižnica. Vežbenik je uporabljala večina društev na podeželju in le v nekaterih mestih so še poveljevali nemško, čeprav je bil uradni jezik seveda nemški. V Žalcu je poveljevanje v slovenskem jeziku pri požarni brambi uveljavil že prvi predsednik Janez Hausenbichler, ki je leta 1888 uvedel slovenski jezik tudi v uradovanje. Tako ima slovensko gasilstvo pomembno vlogo pri ohranjanju slovenskega jezika in narodnega obstoja. Čeprav je naloga gasilskih društev predvsem humana pomoč ljudem v nesreči, so imela v tem prvem obdobju predvsem narodnoprebudni značaj.

V Vežbeniku so bila poleg vaj še slovenska povelja za vaje z različnimi gasilskimi orodji. Zveza je vzpodbudila ustanavljanje novih gasilskih društev in je kmalu štela 63 požarnih bramb iz vse Spodnje Štajerske. Uradno je prenehala delovati leta 1904 z ustanovitvijo Zveze slovenskih gasilskih društev v Ljubljani. Toda dejansko ni prenehala delovati do prve svetovne vojne, le vključila se je v Zvezo slovenskih gasilskih društev. Tako vidimo, da Gasilska zveza občine Žalec, kot naslednica Zveze slovenskih požarnih bramb za Spodnje Štajersko, praznuje v letih od 1997 do 1999 pomembne obletnice.

Občinska gasilska zveza Žalec je bila ustanovljena leta 1955, ko so ukinili okraje in so se oblikovale občine. Gasilska zveza Žalec sedaj združuje 39 prostovoljnih in 4 industrijska gasilska društva. Najmlajše društvo je leta 1989 ustanovljeno Gasilsko društvo Zavrh pri Galiciji. Zveza je razdeljena v sedem sektorjev: Žalec, Petrovče, Šempeter, Polzela Gomilsko, Prebold in Vranksko. Gasilska zveza Žalec ima po sektorjih štiri prioriteta PGD IV. kategorije: PGD Žalec, Polzela Prebold in Vranksko. Sektorje vodijo operativni sektorski poveljniki, ki so za svoje delo odgovorni poveljniku Gasilske zveze Žalec. Zveza ima predsedstvo s 17 člani in poveljstvo s 15 člani. Predsedstvo ima še komisijo za delo z mladino, komisijo za delo z ženami, komisijo za veterane, komisijo za odlikovanja in komisijo za zgodovino požarnega varstva. Z vsemi gasilskimi društvi ima, po podatkih iz leta 1998, 4213 članov, od tega 1744 članov in 437 članic, 1844 mladine in 188 veteranov. Ker je področje Spodnje Savinjske doline precej gosto naseljeno in tretjina prebivalcev živi v naseljih, je požarna ogroženost velika. Prvo poslanstvo gasilcev je varovanje in reševanje življenj in premoženja. S svojim strokovnim delom se vključujejo v sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Z reformo lokalne samouprave mora občina skrbeti tudi za požarno varnost, s pogodbo pa je izvajanje te dejavnosti zaupala Gasilski zvezi Žalec.

Člani poveljstva Gasilske zveze Žalec

Franc Naraks, poveljnik

Drago Pintar, podpoveljnik

Ladi Košec, podpoveljnik

Ivan Derča, poveljnik sektorja Gomilsko

Janko Šošarič, poveljnik sektorja Polzela

Martin Drev, poveljnik sektorja Petrovče

Jože Veber, poveljnik sektorja Prebold

Janko Grobelnik, poveljnik sektorja Šempeter
 Ludvik Pikel, poveljnik sektorja Vransko
 Ivan Antloga, poveljnik sektorja Žalec
 Aleš Cilenšek, poveljnik PGD Žalec
 Jože Jager, poveljnik PGD Prebold
 Zvone Kotnik, poveljnik PGD Šempeter
 Janez Koler, poveljnik PGD Polzela
 Peter Podbregar, poveljnik PGD Vransko
 Anton Farčnik, častni poveljnik GZ

Člani predsedstva Gasilske zveze Žalec

Franc Oset, predsednik
 Vinko Debelak, podpredsednik
 Anton Gros, tajnik
 Miha Bogataj, blagajnik
 Franc Naraks, poveljnik
 Jani Šalej, predsednik komisije za mladino
 Silva Stefančič, predsednica komisije za žene
 Franc Čretnik, predsednik komisije za požarno varnost - muzejstvo
 Rafael Hrustel, predsednik komisije za veterane
 Anton Laznik, predsednik komisije za odlikovanja
 Drago Pintar, predsednik komisije za strokovno vzgojo
 Jože Veber, predsednik komisije za tekmovanja
 Franc Rančigaj, član
 Drago Božič, član
 Ivan Kotnik, član
 Anton Urankar, član
 Marjan Žibret, član

Pregled delovanja Gasilske zveze Žalec 1985 - 1997

V obdobju 1985 - 1997 so imeli gasilci prostovoljnih gasilskih društev in industrijskih gasilskih društev Gasilske zveze Žalec 685 posredovanj. Pomagali so reševati ljudi in njihovo premoženje med požari, poplavami, neurji ter pri prometnih nesrečah. Med sušnimi obdobji so dovažali tudi

pitno vodo marsikateremu gospodinjstvu. Pri tem je sodelovalo 15.635 gasilcev.

Zgrajenih in posodobljenih gasilskih domov v Spodnji Savinjski dolini je bilo v tem obdobju kar nekaj. So rezultat opravljenih prostovoljnih delovnih ur in finančne pomoči krajanov in celotne skupnosti. Otvoritve so bile ob praznovanjih krajevnih praznikov in jubilejih posameznih društev. Novozgrajeni gasilski domovi so bili v Šeščah, Andražu, Ponikvi, Polzeli, Zavrhu in Ložnici. Posodobili so jih v Veliki Pirešici, Levcu, Drešinji vasi, Zabukovici, Petrovčah (PGD Petrovče - Dobriša vas), Tešovi, Kapli (PGD Kapla - Pondor) in Trnavi.

Tehnična in tehnološka posodobitev gasilskih društev je bila v tem obdobju kar intenzivna, saj so mnoga gasilska društva dobila nova vozila in orodja, kot so avtocisterne, motorne brizgalne, orodna vozila in drugo opremo. Finančno so gasilskim društvom pomagali krajanje, Gasilska zveza Žalec in strokovne službe za požarno varnost v občini Žalec. Vendar tudi to ni dovolj. Za izpopolnitev gasilske tehnike bo potrebno tudi v prihodnje zagotoviti znatna finančna sredstva. Le tako bo lahko intervencija gasilcev hitra in učinkovita.

Gasilska zveza Žalec je organizirala tudi občinska tekmovanja članov, članic, veteranov in mladine iz gasilskih športnih disciplin. Tekmovanja je organizirala komisija za tekmovanje, ki ima štiri člane in predsednika. Sedanji predsednik komisije je Veber Jože, člani pa so: Antloga Ivan, Šalej Jani, Rančigaj Franc in Kotnik Zvone.

Vsako leto so pripravili tri občinska tekmovanja, v omenjenem obdobju skupaj 36 tekmovanj v različnih krajih Spodnje Savinjske doline. V tem času so pripravili še tri regijska tekmovanja. Skupno je tekmovalo 14.671 gasilcev, od tega 7450 mladine, 6850 članov in članic in 371 veteranov in veteranke. Ob zaključkih občinskih tekmovanj je Gasilska zveza Žalec podelila pokale najboljšim trem tekmovalnim skupinam v določeni tekmovalni disciplini. Vse ostale sodelujoče skupine so dobile priznanja. Prav takšna tekmovanja so organizirana tudi po sektorjih. Tekmovanja veteranov Gasilske zveze Žalec pripravlja že šesto leto Prostovoljno gasilsko društvo Matke. Vsako leto tekmuje od 17 do 21 desetih. V letu 1998 so prvič nastopile tudi veteranke. Veterani Matk so najboljši med skupinami v Gasilski zvezi Žalec. Tudi na meddruštvenih tekmovanjih dosegajo zelo dobre rezultate. Na državnem tekmovanju so dosegli odlično četrto mesto. Tudi na mednarod-

nih tekmovanjih dosegajo gasilci žalske občine lepe uspehe. Na mednarodnem tekmovanju leta 1997 v Avstriji je dosegla prvo mesto enota starejših gasilcev Prostovoljnega gasilskega društva Grajska vas. Na regijskem tekmovanju v Žalcu so si pionirke Prostovoljnega gasilskega društva Gomilsko priborile pravico do tekmovanja na memorialu Matevža Haceta, ki je bilo 9. maja 1998 v Žižkih, kjer so dosegle drugo mesto. Na državnem tekmovanju v Črenšovcih so mladinci istega društva osvojili prav tako drugo mesto, članice so bile druge na republiškem tekmovanju v Novem mestu, člani pa so postali prvaki.

Tekmovanje članov in članic prostovoljnih gasilskih društev 16. 6. 1996 v Braslovčah.

Veliko pozornost Gasilska zveza Žalec posveča tudi stalnemu tehničnemu, tehnološkemu, strokovnemu in organizacijskemu izobraževanju in usposabljanju gasilcev v občini. Izobraževanju in usposabljanju namenjajo vsa razpoložljiva sredstva, saj se zavedajo, da potrebujejo strokovno usposobljene ljudi. Tečaje pripravijo v treh nivojih, za izprašanega gasilca, nižjega gasilskega častnika in gasilskega častnika.

Tečaji za izprašanega gasilca se odvijajo vsako drugo leto po sektorjih. Udeleži se jih vsakokrat okrog 50 gasilcev, ki na koncu tečaja opravijo tudi izpit. V tem obdobju je opravilo izpit okrog 300 tečajnikov.

Vsaka tri leta predsedstvo in poveljstvo Gasilske zveze Žalec pripravi tudi tečaj za nižjega gasilskega častnika, ki ga slušatelji prav tako zaključijo z izpitom. V obdobju 1985 - 1997 je pridobilo naziv nižji gasilski častnik 120 tečajnikov.

Vsaka štiri leta pripravijo tudi tečaj za čin gasilski častnik. V tem obdobju je bil tečaj pripravljen trikrat in Gasilska zveza Žalec je pridobila 75 gasilskih častnikov, ki bodo lahko novopridobljeno znanje uspešno uporabili pri delu v svojih društvih.

Vsako leto se tako povečuje gasilski višji strokovni kader. V Gasilski zvezi Žalec je tako en višji gasilski častnik II. stopnje, devet višjih gasilskih častnikov I. stopnje in štirje višji gasilski častniki.

Posebna oblika usposabljanja in izobraževanja gasilske mladine je Tabor gasilske šole za gasilsko mladino, ki temelji na skupinskem delu celotnega tabora. Tabor je bil organiziran v centru ZARE v Bodislavcih od 2. 8. do 17. 8. 1997 v treh skupinah. Vsaka skupina je ostala pet dni. Preizkusili so znanja, pridobljena doma, se pripravljali za preživetje in reševanje v naravi, preprečevanje požarov v naravi in se pripravljali na tekmovanja. Poslušali so tudi predavanja iz gasilskih tem. Ob zaključku vsake izmene so bila prijateljska tekmovanja iz gasilskih veščin in plavanja za bronasto, srebrno in zlato značko. Tabor, ki je bil v letu 1997 izveden prvič, se je izkazal kot pravilna metoda pri vzgoji gasilske mladine.

Podeljivanje pisnih priznanj in osvojenih značk na taboru gasilske šole za gasilsko mladino v Bodislavcih 1. 1997.

Oktober je mesec požarne varnosti, zato vsako leto Gasilska zveza Žalec pripravi program posebnih aktivnosti. Pripravijo operativno taktične vaje gašenja in reševanja v vseh sektorjih gasilske zveze Žalec. V letu 1995 so v Žalcu pripravili demonstracijsko vajo gašenja s sodobno IFEX 3000 - impulzno gasilsko tehnologijo. Pripravijo preventivne preglede gasilnih aparatov, ali izvedejo akcijo "gasilni aparati v vozilih". Opravijo pregled gasilske tehnologije v gasilskih domovih in predstavitev gasilskega orodja in opreme za vse krajanje po krajevnih skupnostih.

Vaja v gašenju leta 1995.

Vsako leto v mesecu požarne varnosti organizira Gasilska zveza Žalec že tradicionalna družabna srečanja mladine, žena in veteranov z bogatim kulturnim programom in družabnim delom s skromno pogostitvijo. Gasilska zveza Velenje že vrsto let organizira srečanje gasilk Gasilske zveze Žalec, Mozirje in Velenje v Škalah. Tu tekmujejo v šaljivih igrah iz raznih gasilskih veščin. Vsako leto se udeležijo tega srečanja tudi gasilke žalske občine. Najbolj zanimiva so takšna družabna srečanja za mlade gasilce, kjer se spoznajo s svojimi vrstniki in zabavajo ob zvokih znanih ansamblov. Srečanje veteranov organizirajo že tretje desetletje.

Proslava 70-letnici PGD Zabukovica.

V Zabukovici je bilo na dan državnosti 25. 6. 1994 26. redno srečanje in tekmovanje gasilcev rudnikov in energetikov Slovenije. Udeležilo se ga je 365 gasilcev in gasilk, ki so se pomerili v raznih športnih gasilskih disciplinah. Prehodni pokal so osvojili člani Prostovoljnega gasilskega društva Mežica.

Zaslužnim članom gasilskih društev, ki s svojim humanim, nesebičnim delom rešujejo človeška življenja in premoženje, podelijo tudi občinska in državna odlikovanja in plakete. Podeljujejo jih na srečanjih in priložnostno ob jubilejih društev.

Državna in občinska odlikovanja so prejeli tudi številni člani Prostovoljnega gasilskega društva Zabukovica ob praznovanju 70-letnice društva, ki je bilo 30. julija 1994. Pripravili so tradicionalno hitrostno tekmovanje za pokal Zabukovice. Glavni dogodek je bil prevzem orodnega vozila.

Občinska in republiška priznanja so podelili tudi na jubilejnem štiridesetem občnem zboru Občinske gasilske zveze Žalec, kjer so pregledali dosedanje delo in načrtali bodoče naloge. Kot eno glavnih nalog, poleg vzgo-

je in izobraževanja madih in opravljanja vseh rednih dejavnosti, so navedli potrebo po izpopolnitvi in posodobitvi sistema alarmiranja.

V obdobju 1985 - 1998 je veliko društev praznovalo svoje jubileje, vendar bomo na tem mestu predstavili samo prvo industrijsko društvo v Sloveniji, ki je letos praznovalo 125 let delovanja.

125 let Industrijskega gasilskega društva Tekstilne tovarne Prebold

(Povzeto po: Črna mačka, glasilo TT Prebold, I.V (1983), št. 5, str. 2, 4-10; Savinjan 1993/7-8, str. 16.)

V tragičnem požaru, ki je 5. februarja 1866 skoraj upepelil predilnico v Preboldu, so izgubili življenje štirje delavci, domačini Drolc Jakob, Govedič Jurij, Vurkelje Martin in Završnik Jurij. V Kmetijskih in rokodelskih novicah iz leta 1866 je zapisano, "da je okoli 400 ljudi svoj ljubi kruhek zgubilo. Ali strašno je tudi to, da je nekoliko oseb zgorelo v ognju ...". Do leta 1870 je bila predilnica obnovljena. Vodstvo tovarne pa se je po tem dogodku začelo zavedati nevarnosti požarov, zato je nabavilo nekaj orodja in uvedlo nekatere protipožarne ukrepe. Toda kljub temu je že v novozgrajeni predilnici ponovno zagorelo. O tem požaru so Novice poročale 13. julija 1870. Vse te izkušnje so verjetno botrovale ustanovitvi Prostovoljne požarne brambe Predilnice Prebold. Pravila so bila potrjena 1. 10. 1873. Čeprav so bile od leta 1870 ustanovljene požarne brambe v večjih mestih, je bilo to prvo industrijsko društvo v Sloveniji. Pravila hrani v svojem arhivu tovarna. Nazorno kažejo povezavo z direkcijo tovarne in pravice in dolžnosti članstva. Društvo je bilo včlanjeno v Zvezo gasilskih društev s sedežem v Gradcu vse do konca prve svetovne vojne. Ohranjena prva blagajniška knjiga nam govori o prispevkih za društvo. Društvo so podprle s prispevki tudi zavarovalnice, ki so nagradile vsako uspešno gašenje požara. Iz teh podatkov lahko posredno tudi sklepamo o požarih med leti 1873 - 1900. Zanimivi pa so tudi podatki o orodju, s katerim so razpolagali gasilci. Prva brizgalna je bila zelo primitivna. Kotliček za vodo so morali polniti z vedri. Šele kasneje so imeli vodno brizgalno s sesalno napravo. Leta 1902 so dobili povsem novo masivno brizgalno, ki je bila uporabna predvsem za gašenje požara v tovarni, izbrizgala je 600 litrov vode na minuto, če jo je streglo zelo uglašeno moštvo. Izkazala se je še na praznovanju 50-letnice društva 26. avgusta 1923, kjer je bil njen curek najvišji. Leta 1911 je bila izdelana posebna

Sprinklerjeva naprava. Iz posebnega rezervoarja za vodo so bile speljane cevi v posamezne prostore, ki imajo odprtine za posebne mehanizme. Ko pride v prostoru do požara, se ti mehanizmi sprožijo in iz odprtin samodejno brizga voda in pogasi požar. Vodo je dovajala v rezervoar parna črpalka.

Prva svetovna vojna je prekinila delovanje društva, ki pa se je takoj po vojni ponovno organiziralo. Na prvem občnem zboru so spremenili pravila in 19. februarja 1919 in z novim imenom Prostovoljno gasilsko društvo tkalnice Prebold pristopili h gasilski župi v Žalcu. Prvo motorno brizgalno so dobili leta 1931, za katero so sredstva zbrali sami, kar pa ni bilo lahko, saj je stala 44.000 din. Zelo slovesno so proslavili 60-letnico društva (20. avgusta 1933), ko so pridobili novo gasilsko vozilo. Istočasno so imeli tudi svojo godbo, ki jo je vodil Šetor Henrik. Uprizorili so igro *Vrtinec*. Leta 1941 je društvo prenehalo delovati. Že leta 1946 je bila v tovarni ponovno organizirana gasilska četa. Že leta 1952 pa začne delovati tudi ženska četa, ki je zelo uspešno tekmovala. Število članov je naraščalo in društvo je ob praznovanju 80-letnice štelo skupaj 80 članov. Skrb za nabavo orodja in opreme je prevzela tovarna, ki je že konec leta 1947 kupila moderno motorno brizgalno. Velik požar, ki je v tovarni izbruhnil leta 1969, je povzročil veliko škode. Pri gašenju je sodelovalo dvajset gasilskih enot, ki so v dveh urah požar popolnoma pogasile. V novi tkalnici so vgradili najsodobnejše javljalce požarov in hidrante ter gasilne aparate. Ob 100-letnici društva leta 1973 je imelo društvo 67 članov. Izdali so tudi svojo brošuro. 10 let kasneje so v društvo sprejeli 110 žensk in jih pripravili na tekmovanja. Organizirali so tudi posvetovanje o požarni varnosti v tekstilni industriji. V avgustu leta 1993 so proslavili 120-letnico obstoja društva. To je še danes zelo aktivno, saj je v tekstilni industriji nevarnost požara zaradi hitro vnetljivih snovi velika. Ob tem jubileju so dobili tudi novo motorno brizgalno. Prizadevajo si, da bi v svoje vrste sprejeli čim več žena in da bi bili člani čim bolj seznanjeni z vsemi novostmi in usposobljeni za aktivno delovanje pri požaru. Ob praznovanju 125-letnice društva 19. 9. 1998 so svečano razvili novi prapor.

Društva, včlanjena v gasilsko zvezo, so relativno dobro opremljena, manjka le še dobra povezanost med njimi, da se določena gasilska orodja in oprema ne bi podvajala, kajti sredstva za nenehno posodabljanje vozil postajajo vse večji problem. Na 42. občnem zboru Gasilske zveze Žalec so opozorili, da jim primanjkuje denarja za vzdrževanje gasilskih domov in opreme.

Vsako leto bi potrebovali 35 milijonov tolarjev, če bi hoteli vsakih 15 let zamenjati orodna vozila in vsakih 25 let gasilske cisterne. Ena glavnih nalog je tudi posodobiti in izpopolniti sistem alarmiranja in obveščanja. Skrbijo za preventivno vzgojo prebivalcev in pomladitev gasilskih vrst. Posebno skrb pa posvečajo strokovnemu izobraževanju in pridobivanju novih znanj za uporabo sodobnejšega gasilskega orodja. Svoje znanje nenehno preverjajo na raznih tekmovanjih. Tako tekmujejo od pionirjev, mladincev, članic, članov do veteranov in veterank. V oktobru ob mesecu požarne varnosti pripravijo še dodatne aktivnosti. Pripravijo dneve odprtih vrat gasilskih domov, kjer predstavijo krajanom gasilsko tehniko in orodja, pripravijo predavanja za občane, preventivne preglede. Izvedejo tudi operativno taktične vaje v vseh sektorjih in se udeležijo tudi kakšne republiške vaje. Posebno skrb pa posvečajo mladim.

Marsikje si krajevnih prireditev brez gasilcev sploh ne predstavljamo, saj so zelo povezani s svojim krajem. Pripravljeni so s svojim delom pomagati povsod, kjer je potrebna njihova pomoč.

Janko Cvikl

PREGLED DELA ZDRUŽENJA IN UDELEŽENCEV NOB OBČINE ŽALEC V ČASU 1988-1998

V socialistični Jugoslaviji in Sloveniji je bila Zveza borcev in udeležencev NOB družbenopolitična organizacija, zastopana v vseh državnih, republiških in občinskih institucijah javnega življenja. S tem je državna družbenopolitična skupnost dala priznanje borcem in udeležencem NOB za nesebično borbo proti okupatorju do dokončne osvoboditve naše dežele in za angažiranost borcev in udeležencev NOB v izgradnji in obnovi porušene domovine. Prav tako so bili borci in udeleženci NOB aktivni pri organiziranju ljudske oblasti in delavskega samoupravljanja. V večini primerov so bili udeleženci NOB tudi pobudniki za postavitve spomenikov in spominskih obeležij padlim partizanom, žrtvam fašističnega nasilja in za obeležitev važnih spominskih obeležij iz časa NOB 1941-45, predlagali so tudi poimenovanje javnih ustanov in ulic po zaslužnih borcih NOB.

Zveza združenj borcev in udeležencev NOB je kot družbenopolitična organizacija obstajala 42 let, tj. do odcepitve Slovenije od SFRJ. S tem dejanjem so nastale razne politične stranke leve in desne usmeritve, združenje borcev in udeležencev NOB pa je postalo društvo.

Združenje borcev in udeležencev NOB občine Žalec se je kot društvo organiziralo v letu 1993, svojo organiziranost pa je dokončno uredilo v skladu z Zakonom o društvih leta 1997 in se dotedanje združenje borcev in udeležencev NOB občine Žalec imenuje "Območno združene borcev in udeležencev NOB Spodnje Savinjske doline".

Območno združenje borcev in udeležencev NOB je pred 10 leti, tj. 1988 štelo 1.647 članov, v letu 1988 pa šteje le še 1.100 članov, to se pravi, da je umrlo okoli 500 članov, nekaj posameznikov pa je ob osamosvojitvi in pa zaradi raznih ukinjenih pravic izstopilo iz članstva. Pozitivno dejstvo pa je,

da je v zadnjih dveh letih pristopilo v članstvo združenje NOB nekaj več kot 100 članov, zagovornikov vrednot narodnoosvobodilnega boja 1941-45.

Po osamosvojitvi Slovenije, pri kateri so aktivno sodelovali tudi borci in udeleženci NOB žalske občine, se je položaj borcev in udeležencev NOB bistveno spremenil in to na slabše. Sredstva za vzdrževanje spomenikov in spominskih obeležij so se občutno zmanjševala in le zasluga krajevnih organizacij ZB, krajevnih skupnosti in nekaterih šol je, da s svojim delom pripomorejo, da so primerno vzdrževani. Občina Žalec odobri letno okoli 1.300.000 SIT za to dejavnost, kar je občutno premalo za urejanje in vzdrževanje 120 grobišč, grobov, spomenikov in spominskih obeležij.

Nezadovoljstvo med člani je nastalo tudi zaradi zmanjševanja in ukinjanja raznih socialnih in zdravstvenih pravic.

Občinsko združenje ZB NOV se je skupno z upravnimi organi za področje varstva vojnih veteranov in žrtev fašističnega nasilja posebno angažiralo pri izvajanju veteranske zakonodaje in nudilo pomoč svojim članom pri urejanju teh pravic.

V obdobju po osamosvojitvi Slovenije in z nastankom raznih strank se je začelo novo obdobje za borce in udeležence NOB tudi v žalski občini. Predvsem desno usmerjene stranke imajo negativen odnos do mrtvih in živih udeležencev NOB. To se opaža predvsem takrat, ko se na občinskem svetu obravnava problem, ki zadeva urejanje kajkršnihkoli zadev s področja NOB.

Za primer navajamo, da so v žalski občini svetniki takoimenovanih pomladnih strank med prvimi v Sloveniji ukinili imena šol, ki so bile poimenovane po padlih narodnih herojih ali padlih prvoborcih, ki so dali za svobodo Slovenije vse, kar so imeli, tj. življenje.

Vsa prizadevanja borcev NOB in levo usmerjenih strank, da bi to preprečili, so bili zaman.

Izredno uspešna dejavnost združenja borcev in udeležencev NOB v vseh 14 krajevnih organizacijah, kolikor jih je na našem območju, je udeležba na vseh važnejših proslavah in prireditvah na temo iz NOB. Udeležujemo se državnih in območnih proslav in prireditev, sami pa organiziramo proslavo ob dnevu "OF 27. april", srečanje borcev in udeležencev NOB, ter vsakoletno spominsko slovesnost na Čreti, v spomin prve uspešne bitke s sovražnikom v oktobru 1941.

Borci in udeleženci NOB smo dolžni žrtvam in trpečim ljudem v času

druge svetovne vojne varovati priborjeno svobodo pred nevarnostjo ponovnega oživljanja nacifašizma.

Za osvežitev spomina navajamo pregled žrtev narodnoosvobodilne vojne občine Žalec v času 1941-45:

ustreljeni talci	244 oseb
v internaciji je umrlo	210 oseb
v partizanih je padlo	534 oseb

Poleg teh 988 žrtev z območja sedanje žalske občine je pokopanih partizanov še: na Vranskem 213, na Presedlih 7 in v Braslovčah 9. To so bili v glavnem ujeti partizani v zimski ofenzivi 1944-45. Skupno je na območju sedanje občine v letih 1941-45 dalo življenje za svobodo 1.217 oseb, borcev, sodelavcev in simpatizerjev narodnoosvobodilnega boja. Dolžnost spoštovati te žrtve pa ni le odgovornost borcev in udeležencev NOB, pač pa bi naj bila to obveza vseh občanov žalske občine.

Vojko Vučer

FILATELISTIČNO DRUŠTVO ŽALEC

Žalčani so bili zbiralci znamk že dolgo pred drugo vojno. Eden prvih resnejših filatelistov je bil Ivan Marovt, frizerski mojster. Drugi znani žalski zbiratelji so bili Dolfi Štajner, Jože Senica, Žarko Kveder, Tone Poklšek, Zoran Pikl, Milan Krašovec in Franc Vengust. Med mlajšimi zbiratelji so bili zelo zavzeti Janko Herman, Bono Karčič, Branko Birska in Uroš Šušteršič. Najmlajši filatelist tistega časa pa je bil Vojko Vučer, sedanji predsednik društva, saj mu je bilo takrat šele šest let.

Druga svetovna vojna je skoraj vsem preprečila nadaljnje zbiranje znamk, saj so bili zbiratelji v glavnem izseljeni, ustreljeni ali pa so padli na bojiščih. Po osvoboditvi je bila najpomembnejša obnova domovine. Čas za filatelistične strasti je prišel šele po letu 1950.

Filatelistično društvo Žalec je bilo registrirano leta 1968. Prvi predsednik društva je bil dr. Matjaž Meznarič, tajnik pa Štefan Žafran. Društvo je sprva štelu 16 članov, kasneje 25. Po smrti prvoizvoljenih sta društvu predsedovala še dr. Jože Rasiewicz in Ivan Rak, oba s tajnikom Dominikom Vrbičem, že nekaj let pa je predsednik društva Vojko Vučer, s tajnikom Dominikom Vrbičem.

Ob ustanovitvi je bil gospodar društva Vinko Virt, ki je to delo vestno opravljal 25 let. Zaradi njegove bolezni sta delo prevzela Uroš Zupanc za nabavo znamk pri pošti in predsednik društva za člane Vojko Vučer.

V letih 1976 do 1997 je društvo organiziralo več samostojnih razstav v občinskem merilu. Dominik Vrbič, ki je zadolžen tudi za mladinsko sekcijo društva, je na mladinski republiški filatelistični razstavi v Slovenskih Konjicah uredil pano, ki je bil nagrajen z bronasto plaketo. S svojo zbirko znamk se je eden od članov društva udeležil razstave v Trbovljah.

Trenutno šteje društvo 40 članov, od teh je aktivnih približno polovica.

Člani se sestajajo dvakrat mesečno v prostorih Mestne skupnosti Žalec. Tam imajo shranjen arhiv in dokumentacijo društva.

V letu 1997 je društvo izdalo drugo društveno kuverto, izdali so tudi poseben žig v počastitev odprtja nove pošte v Žalcu. V letošnjem letu je društvo izdalo društveno kuverto v počastitev 130-letnice II. slovenskega tabora v Žalcu in tudi žig, poseben žig pa bo izdalo tudi v počastitev 50-letnice smrti skladatelja Friderika Širce-Rista Savina.

V prihodnje bodo vse sile usmerili v pridobivanje novih članov, še posebno mladine. V ta namen bo društvo v sodelovanju s šolami organiziralo filatelistične krožke.

Osnutek poštnega žiga, ki so ga uporabljali na dan proslave 130-letnice II. slovenskega tabora.

Tatjana Kač

ZVEZA UPOKOJENCEV OBČINE ŽALEC

Po podatkih iz leta 1997 je v občini skupno 8.400 upokojencev, od katerih je približno 70% včlanjenih v 12 društev upokojencev. Društva so včlanjena v Zvezo društev upokojencev občine Žalec, ki tako šteje 5.785 članov. Zveza pa je povezana z Zvezo društev upokojencev Slovenije zlasti na področju socialnega varstva, stanovanjske problematike in pokojninskih zadev. Število članov društev upokojencev: Andraž 143, Braslovče, 308, Griže - Zabukovica 601, Letuš 105, Liboje 351, Polzela 707, Petrovče 449, Prebold 976, Šempeter 515, Tabor 217, Vransko 262, Žalec 1151 (Savinjčan 1997/6, str. 3). Od tega jih je največ starostno upokojenih, sledijo jim invalidski in družinski upokojenci, nekaj je kmečkih upokojencev in ostalih. Število članov je med leti 1988 in 1998 zelo naraslo v skladu z naraščanjem števila upokojencev v občini. Številna podjetja so z upokojevanjem presežnih delavcev tako reševala svoj gospodarski položaj. S tem pa se slabša socialni položaj vseh upokojencev, na katerega so upokojenci na zborih in srečanjih večkrat opozarjali. Najbolj ogroženim društva po svojih močeh tudi pomagajo. Obiskujejo in obdarijo pa tudi bolne in težko gibljive, ki so predvsem obiskov zelo veseli. V društvih delujejo po krajevnem principu razne interesne sekcije. Najbolj aktivne so športne, planinske, šahovske, gobarske ... Tako so se v juniju 1993 srečali gobarji na Vranskem (Savinjčan 1993/5, str. 3). Zelo razgibana je izletniška in rekreativna dejavnost. Kostanjev piknik pri jami Pekel, ki ga pripravlja Društvo upokojencev Prebold, je postal že tradicionalen. Številna društva pripravljajo tudi kolesarske izlete po dolini, katerih priljubljen cilj je prav tako jama Pekel. Zelo priljubljeni so tudi avtobusni izleti po Sloveniji. Zveza društev upokojencev občine Žalec vsako leto pripravlja družabno srečanje vseh upokojencev. V zadnjih letih je bilo to srečanje v letnem gledališču Limberk v Grižah. V letu

1997 so tako proslavili 50 let delovanja Društva upokojencev v Grižah. (Savinjčan 1997/7, str. 3). Pripravljajo tudi razstave ročnih del svojih članov (na Polzeli, v Žalcu, Preboldu). V Društvu upokojencev Griže in Polzela se pohvalijo tudi s svojim pevskim zborom, ki je nepogrešljiv v kraju in okolici. V letu 1988 so na Polzeli pripravili regijsko srečanje pevskih zborov upokojencev, kjer je nastopilo kar 400 pevcev. (Savinjčan 1988/6, str. 6) Društva pripravljajo tudi številna predavanja. Vse te aktivnosti in vseh niti nisem zajela, imajo cilj ohraniti čim boljše telesno in duhovno kondicijo, z druženjem pa narediti jesen življenja lepšo.

V občini deluje tudi nekaj skupin starejših za samopomoč. Že od leta 1991 deluje v mestni skupnosti Žalec skupina starejših občanov in upokojencev z imenom Zimzelen. Njihov namen je krepiti prijateljstvo in medsebojno pomoč, zlasti med starimi ljudmi, ki so največkrat sami in osamljeni. Ob tem si krepijo telesno in duševno zdravje in lahko ostajajo zadovoljni v domačem okolju. Najpomembnejše pa je vsekakor druženje, kjer si izmenjajo izkušnje, modrosti in preženejo osamljenost. Dobivajo se enkrat tedensko na klepetu, tudi zapojejo, praznujejo rojstne dneve, pomagajo bolnim članom... Enkrat na teden telovadijo in si krepijo telesno kondicijo, si izmerijo krvni tlak, enkrat mesečno organizirajo planinski pohod. Nekaj med njimi je navdušenih planincev, ki so se odločili prehoditi Savinjsko planinsko pot. Mnogi med njimi, ki doslej niso planinarili, se sedaj veselijo vsakega novega podviga, kjer velikokrat prekosijo samega sebe. (Savinjčan 1996/3, str. 14) Da bi si ohranili in okrepili intelektualne sposobnosti obiskujejo kulturne prireditve, povabijo medse zanimive goste in berejo knjige. Vse to pa jih povezuje v veliko družino. Tudi v starosti je človek zmožen sproščene vedrine, kljub tegobam, ki ga ta prinaša. (Savinjčan 1994/5, str. 9)

Tudi v domu ostarelih na Polzeli deluje skupina za samopomoč, ki se imenuje Čebelica. Srečujejo se enkrat tedensko, odpravijo pa se tudi na kakšen izlet. (Savinjčan 1994/9, str. 8)

V Grižah delujeta od leta 1996 dve skupini ostarelih za samopomoč, Lipa in Dobra misel. (Savinjčan 1997/4, str. 24).

Vida Štingl

OBČINSKA ZVEZA DRUŠTEV PRIJATELJEV MLADINE ŽALEC

Občinska zveza društev prijateljev mladine Žalec (v nadaljevanju OZ DPM Žalec) je prostovoljno, samostojno in humanitarno združenje, ki deluje v dobro otrok, mladostnikov, staršev in družin. Trenutno še deluje na območju celotne dosedanje občine Žalec.

V slovenskem prostoru je ena od 160 občinskih zvez in društev, povezanih v *Zvezo prijateljev mladine Slovenije* (v nadaljevanju ZPMS). Število le-teh se stalno povečuje.

Program OZ DPM Žalec se financira s sredstvi občinskega proračuna, sredstvi, pridobljenimi preko javnih natečajev (Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Ministrstva za zdravstvo) ter prispevki staršev za letovanje. Do leta 1997 se je v OZ DPM Žalec povezovalo 22 krajevnih Društev prijateljev mladine (v nadaljevanju DPM). Po uskladitvi z novim zakonom o društvih pa je v register društev pri Upravni enoti Žalec s spremembo in dopolnitvijo statuta vpisanih 11 društev ter občinska zveza in sicer:

- Društvo prijateljev mladine *Andraž*
- Društvo prijateljev mladine *Braslovče*
- Društvo prijateljev mladine *Gotovlje*
- Društvo prijateljev mladine *Grize*
- Društvo prijateljev mladine *Letuš*
- Društvo prijateljev mladine *Petrovče*
- Društvo prijateljev mladine *Polzela*
- Društvo prijateljev mladine *Polzela*
- Društvo prijateljev mladine *Prebold*
- Društvo prijateljev mladine *Orla vas*
- Društvo prijateljev mladine *Šempeter*

Društvo prijateljev mladine **Žalec**

Občinska zveza društev prijateljev mladine **Žalec**

Društva imajo sedeže na območju krajevne skupnosti, kjer delujejo; povezujejo se v OZ DPM Žalec. Imajo lastne programe dela; nekatera DPM so zelo uspešna in pomembni dejavniki ustvarjanja pogojev za kvalitetnejše preživljanje prostega časa otrok v njihovem kraju.

Kratek pregled delovanja OZ DPM Žalec (1989 do 1998)

Do leta 1991 je imela OZ DPM Žalec profesionalnega strokovnega sodelavca-sekretarko. Zaradi krčenja proračuna so delegati občinske skupščine izglasovali deprofesionalizacijo ter sredstva namenili za osnovno dejavnost. S 1. 9. 1991 so se prenesla dela strokovnega sodelavca na upravne organe občine. Zveza se je ohranila, vendar pa se je okrnil obseg dejavnosti. V tem času je v skoraj polovici občin prenehalo delovanje zvez oziroma društev.

V naslednjih letih so se krčili programi; od leta 1996 dalje se izvajajo le najbolj temeljne vsebine dela; nekatere aktivnosti so v določenem obsegu prevzele osnovne šole, nekatere niso dobile izvajalca in so zamrle.

V letu 1996/97 so potekale pospešene aktivnosti za uskladitev z novim zakonom o društvih. V jeseni 1997 so se društva na novo formirala, v precej primerih dobila novo vodstvo, nekatera pa se niso ponovno registrirala. DPM so ustanovila OZ DPM Žalec, v katero se nekatera tvorno vključujejo.

Kaj je bilo storjenega v preteklosti in kaj načrtujemo v prihodnje (pomembnejše aktivnosti)

S knjigo v svet - gibanje bralne značke

Tekmovanje za bralno značko je najbolj množična oblika širjenja dobre knjige in je gibanje, ki spodbuja mladino k branju. Knjiga postane otrokom življenjska potreba in prijateljica za vse življenje.

Leta 1967 smo v naši občini pričeli s tekmovanjem za Kajuhovo bralno značko. Večje spremembe smo uvedli v letu 1990/91 v prvem razredu, ko smo se priključili gibanju pri ZPMS-Zvezi bralnih značk Slovenije pod enotnim naslovom S knjigo v svet. Zaščitni znak značke je postala podoba korakajočega Ostržka s knjigo pod pazduho.

V letu 1998 smo se odločili opustiti ime Kajuhova, ker njegove pesmi med mladimi niso bile več žive.

Ob začetku bralnega leta dobi prvošolec Ostržkovo mapo, v katero vsako leto nalepimo priznanje za branje. Nalepke Cicibanov svet, Miškolinov svet, Murijev svet in Kekčev svet so barvne.

Tudi v petem razredu dobijo bralci mapo. Vanjo vlagajo priznanja za branje, ki so jih pridobili do osmega razreda in zloženko, v katero si lahko zapišejo svoje najljubše knjige tistega leta.

Celotno gibanje za bralno značko vodijo na šoli knjižničarji v sodelovanju s slavisti in razrednimi učitelji. Povprečno opravi tekmovanje za bralno značko več kot 80 % osnovnošolcev naše občine. Skrbnemu delu mentorjev bralne značke pomaga OZ DPM Žalec, ki skrbi za pokritje materialne osnove - nakup in dostava map, nalepk, priznanj, zloženk in, če je le mogoče, še kaj posebnega za zlate značkarje, za tiste, ki so bili knjigi zvesti vseh osem let.

Zaključki bralne značke so vedno prijeten in slovesen dogodek.

Otrokom tekmovanje veliko pomeni. Pomeni jim lep spomin, plačilo za trud, uspeh, dokaz, da nekaj zmorejo, vsi snovalci tega gibanja pa lahko s ponosom pokažemo dobre rezultate.

Letovanje otrok

Pod okriljem OZ DPM Žalec potekajo dobro organizirana poletna počitniška letovanja predšolskih in šolskih otrok že vrsto let. Vsa letovanja razen enega (Ankaran) so bila v Mladinskem zdravilišču in okrevališču

Debeli rtič, saj le-ta zagotavlja ustrezno zdravstveno, klimatsko in prostorsko urejeno okolje za otroke in mladino. S temeljito adaptacijo v zadnjih letih so se pogoji bivanja še izboljšali (veliki zunanji in mali notranji bazen).

Prednost pri leto-

vanju imajo otroci z zdravstvenimi (pomoč zdravnikov) in socialnimi (šolska svetovalna služba) indikacijami. Letovanja se lahko z vsake šole udeležijo določeno število otrok. Tako so zagotovljena mesta za otroke iz vseh šolskih okolišev.

Osnovni cilj letovanja je v številnih aktivnostih ob in v morju (predšolski otroci, neplavalci - privajanje na vodo, ustrezne gibalne igre), kopanje, druženje, zabava in ob tem krepitev zdravstvenega in splošnega stanja otrok.

Zadnja leta je posebna pozornost namenjena učenju plavanja. Vsakoletni preizkusi znanja plavanja otrok v petem in sedmem razredu na območju občine Žalec niso spodbudni, zato namenjamu plavalnemu opismenjevanju tolikšno pozornost. V letu 1997 in 1998 je bilo med 130 otroci več kot 50 neplavalcev.

Plavalni tečaj med letovanjem pripomore, da se to stanje izboljšuje. Pred leti so plavanje učili vzgojitelji, ki so vodili skupino otrok, kasneje je to izvajal en plavalni učitelj, zadnji dve leti pa že dva plavalna učitelja.

Pred desetimi leti se je letovanja udeležilo okoli 60 otrok, starih 10 in 15 let. Z leti je število otrok naraščalo.

V tem letu je letovalo okoli 140 šolskih (od 8 do 13 let) in 68 predšolskih otrok (v organizaciji Vrta Žalec). Za dobro organizacijo in izpeljavo letovanja je to zgornja meja števila otrok. Otroci letujejo osem dni. Izkušnje kažejo, da je to, glede na navezanost otrok na dom, čas, ki otrokom še ne povzroča čustvenih težav.

Otroci bivajo v sobah z več ležišči. Hišni red, navajanje na medsebojno življenje, strpnost in razumevanje, prilagajanje novim pogojem zahtevajo skrbno, odgovorno delo pedagoškega kadra. Glede na interes, želje po letovanju in navdušenju otrok pedagoški team aktivnosti kvalitetno opravlja.

Da je letovanje tudi po finančni plati bolj dostopno, skrbi OZ DPM Žalec s pridobivanjem sredstev preko javnega razpisa Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Občuten delež zagotavlja tudi občinski proračun, preostalo razliko, ki je odvisna od višine dohodkov družine, pa krijejo starši.

Mednarodni knjižni kviz

Slovenija se že vrsto let zapored vključuje v mednarodni knjižni kviz. Tema je vsakokrat drugačna. Cilj je v spoznavanju, da leposlovne in poučne knjige otrokom in odraslim pomagajo v prizadevanju za boljši svet.

V naši občini pripravlja tekmovanje Občinska matična knjižnica Žalec v

sodelovanju z osnovnimi šolami. Kviz rešujejo otroci sami, v družinskem krogu, s prijatelji, v razredu ali knjižnici in omogoča sodelovanje otrokom na razredni in predmetni stopnji. Pomoč ni samo zaželjena, ampak tudi priporočljiva. Tekmovanje poteka od marca do septembra in se po vsej Sloveniji konča z žrebanjem 17. septembra, na dan zlatih knjig.

Število sodelujočih osnovnošolcev je vsako leto večje in se je lansko leto približalo številu šeststo. Glavna nagrada je udeležba enega tekmovalca na zaključni prireditvi v Ljubljani. OZ DPM Zalec skrbi za pokritje vseh nagrad mladim bralcem.

V letu 1997 se je mednarodni knjižni kviz zaključil. Zaradi izrednega zanimanja in števila sodelujočih osnovnošolcev se bo ohranil kot knjižni kviz.

Veseli december

V "veselem decembru" potekajo prireditve in druge aktivnosti z namenom pričarati otrokom praznično in pravljичno razpoloženje. V te aktivnosti so vključena vsa DPM, sodelujejo vrtci, šole, knjižnice, pa tudi krajevne in mestna skupnost.

Otroci imajo možnost vključitve v pestre dejavnosti: pravljične urice, filmske predstave, glasbene dejavnosti, likovne in zabavne delavnice. Vedno znova jih navdušijo igre, ki jih zanje zaigrajo igralske skupine vzgojiteljic. V tem času obiščejo otroke seveda tudi pravljična bitja.

Decembrski čas je tudi čas obdarovanj. V osemdesetih letih so bili obdarjeni predšolski otroci od 2. leta dalje in otroci na razredni stopnji. Ta meja se je z leti nižala, tako da so od leta 1996 dalje obdarjeni le še otroci od 3. do 7. leta starosti. Od 2.600 obdarjenih otrok se je to število v preteklem letu znižalo na 1.500, pa še te stroške je OZ DPM le s težavo zmogla.

Te aktivnosti so dobro izvedene le zaradi pripravljenosti in osebne zavzetosti izvajalcev, ki želijo pričarati otrokom "veseli december", saj ni dodatnih sredstev za pomoč pri financiranju programov.

Otroški parlament

Otroški parlamenti so programi vzgoje za demokracijo in potekajo na razrednih, šolskih, občinskih in na nacionalni ravni. To so pogovori o aktualnih temah, ki jih opredelijo mladi sami ter v prisotnosti medijev in vseh, ki lahko pomagajo uresničiti njihove predloge. Organizacija otroškega parlamenta na občinski ravni je v domeni OZ DPM. Priprave nanj potekajo na vseh osnovnih šolah. Nacionalnega otroškega parlamenta se udeleži izbrani mladi parlamentarec s spremljevalcem. Vsa leta doslej je bil pokrovitelj občinskega otroškega parlamenta župan Občine Žalec.

Kratek pregled tem otroških parlamentov:

1991 - Živeti v miru

1992 - Otroku prijazna šola

1993 - Brez nasilja - za prijateljstvo

1994 - Moč prijazne besede

1995 - Da bi zmogel reči "Ne, hvala, alkoholu, cigaretom in drogam."

1996 - Imam pravico, imaš pravico

1997 - Odnosi med vrstniki

1998 - Danes sem ti in ti jaz

In še nekatere druge aktivnosti

- vključevanje v programe za razvijanje raziskovalnega in interesnega delovanja mladih
- tekmovanje zgodovinarjev
- Vesela šola
- varovanje okolja
- vključevanje in izvajanje programov za zaščito otrokovih pravic, ki se nanašajo na prizadevanja za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah in drugih dokumentov, ki zadevajo otroka in mladostnika ter družino.
- stalno povezovanje in sodelovanje z ZPMS ter strokovno sodelovanje sodelavcev OZ DPM.

Kljub krnjenju področij in vsebin delovanja OZ DPM Žalec se trudimo načrtovane aktivnosti dobro in odgovorno izvajati.

Mihaela Jakop

ČLOVEK ŽIVI POLNO ŽIVLJENJE ŠELE TAKRAT, KO ZNA IN HOČE POMAGATI SOČLOVEKU V STISKI, KO ZNA DELITI VESELJE IN ŽALOST

Območno združenje Rdečega križa Žalec (v nadalj. OZ RK Žalec) je bilo in bo tudi vnaprej zavezano vsem temeljnim načelom gibanja: humanosti, nevtralnosti, neodvisnosti, prostovoljnosti, enotnosti in univerzalnosti. Zato OZ RK Žalec deluje skupaj s Krajevnimi organizacijami RK, le-teh je v občini Žalec 16, in aktivno vključujejo v svoje vrste okrog 250 aktivistov in 8.000 članov, uresničuje programske naloge, ki jih je naši organizaciji dodelila država, v skladu s potrebami, seveda pa tudi s kadrovsкими (vseskozi je v organizaciji zaposlen en profesionalni delavec, občasno pa si pomagamo tudi z javnimi deli) in materialnimi zmožnostmi.

Preteklo desetletno obdobje, bi lahko glede na dogodke na Balkanu in glede na neposredne odzive naše organizacije na takratne dogodke razdelili na obdobje 1988-1990, ko je organizacija, lahko bi dejali, "poslovala" normalno, ter na obdobje po 1. novembru 1990. Tedaj se je začelo obdobje izrednih razmer, ko je bila naša organizacija na težki preizkušnji. Poplave, ki so novembra 1990 prizadele skoraj 3/4 celotnega območja naše doline, so narekovale vključitev naše organizacije, predvsem pa aktivistov na prizadetih območjih, da so se takoj neposredno vključili v odpravljanje posledic te katastrofe. Ko ta še ni bila v celoti odpravljena, je desetdnevna vojna v Sloveniji zahtevala, da smo se v organizaciji pospešeno pripravili na izredne razmere, obnovili opremo ter postorili ostale nujne aktivnosti. Avgusta 1991 so v naše kraje začeli prihajati prvi begunci iz Hrvaške. Le-teh je bilo ob koncu leta 1991 v Žalcu registriranih 314 in približno še enkrat toliko neregistriranih. Nekaj mesecev kasneje so se jim pridružili še begunci iz Bosne in Hercegovine.

Njihovo število je izredno hitro naraščalo. Za vse begunce je sprva skrbela OZ RK. V začetku je bilo delo z begunci izredno naporno, ker v državi ni bilo dogovorjenih meril glede njihovega statusa. Ko pa so začeli delovati zbirni centri, se je delo nekoliko umirilo. Kljub zbirnemu centru, ki je za žalsko občino deloval v Letušu, je bilo pri savinjskih družinah v letu 1992 nastanjenih še 327 oseb, in za vse je morala poskrbeti naša organizacija. Na začetku je pomoč za begunce prihajala počasi in neredno, kasneje se je to uredilo in pomoč je prihajala redno. V zadnjem letu, ko so bili begunci še vedno pri nas, pa pomoči sploh ni bilo.

Del človekoljubne pomoči so prispevali tudi nekateri tuji donatorji, predvsem iz Salzburga in Italije. Od julija 1997 za preostale begunce, ki so še ostali pri nas, OZ RK ne skrbi več.

Zgoraj navedene naloge, ki jih je naša organizacija izvajala v preteklih letih, so bile naloge v "izrednih razmerah", sicer pa bi lahko preostala dejavnost, ki jo je zaupala država naši humanitarni organizaciji, razdelili v štiri vsebinske sklope.

Socialna dejavnost

Posebno pozornost naša organizacija vsa leta namenja našim socialno ogroženim družinam, invalidom in starostnikom. Trend iskanja materialnih oblik pomoči namreč izredno hitro narašča. Vedno večje je število brezposelnih in s tem nepreskrbljenih družin, ki so na robu preživetja. Medtem ko smo na primer v letih 1988 in 1989 nudili pomoč 19 posameznikom, 8 družinam in 11 samohranilkam, smo že v letu 1993 izdali 1.366 paketov 700 družinam. Za pomoč v oblačilih je to leto zaprosilo 350 občanov. Zadnji dve leti na predlog Krajevnih organizacij RK redno mesečno prejema prehrabene pakete od 45 do 50 družin, približno 30 družin pa prejema paket vsak drugi mesec. Humanitarne pomoči od mednarodne skupnosti ni več, zato smo v organizaciji pred hudo preizkušnjo, kako naprej. Brez pomoči občine te dejavnosti ne bomo mogli več izvajati v takšnem obsegu. Delno rešujemo socialno problematiko iz sredstev republiške akcije "Nikoli sam", ki poteka od leta 1996 dalje.

Krvodajalstvo

Država Slovenija je Rdečemu križu zaupala odgovorno nalogo organizacijo krvodajalstva ter motiviranje prebivalcev za darovanje človeških

organov po smrti. V Žalecu letno izvedemo 11 oz. 12 krvodajalskih akcij. Teh se letno udeleži približno 1.700 krvodajalcev. Tudi pri nas je zaradi znanih razmer (brezposelnost in težav v delovnih organizacijah) čutiti rahel upad krvodajalstva, zato bodo morali več pomoči in razumevanja pokazati tako država kot delodajalci.

Prva pomoč

Predstavlja eno od osnovnih dejavnosti RK. Pri razvijanju te dejavnosti vsa leta sodelujemo s Centrom za prvo pomoč pri Rdečem križu Slovenije ter sledimo programom osnovnega in dodatnega strokovnega izobraževanja. Pomemben je naš delež pri usposabljanju kandidatov za voznike motornih vozil. Letno povprečno organiziramo 12 do 14 tečajev za voznike motornih vozil, ki jih obiskuje povprečno 380 kandidatov.

Mladi člani Rdečega križa in mladina

Delovanje organizacije je lahko uspešno le na podlagi dobro organiziranega podmladka v naših vrstah. Zato vsa leta v mesecu maju, ob tednu Rdečega križa, poteka sprejem prvošolcev med mlade člane. Izvajamo različne akcije in predavanja o nevarnostih raznih zasvojenosti in ostalih nevarnosti, ki jih prinaša sodobna civilizacija (mamila, alkohol, kajenje, AIDS...).

Ostale redne medletne dejavnosti OZ RK Žalec

- organiziranje predavanj zdravstvene vzgoje po krajevnih organizacijah v občini;
- organiziranje postaj RK kot metoda dela na področju socialne dejavnosti, merjenja krvnega pritiska, sladkorja in holesterola v krvi ter nabava pripomočkov za izvajanje te dejavnosti po vseh KO RK v občini Žalec;
- izvajanje projekta Skupine mladih za zdravo življenje in dobre medčloveške odnose, ki od leta 1994 uspešno deluje;
- sodelovanje v regijski koordinaciji, kjer usklajujemo temeljna vprašanja delovanja OZ, ki so značilna za naše območje;
- izvedba praznovanj ob 4. juniju, dnevu krvodajalcev s pogostitvami krvodajalcev;
- pomoč občanom ob elementarnih nesrečah (na RKS so predvidena

namenska sredstva) s skupno republiško solidarnostno pomočjo;

- zbiranje in izdajanje rabljenih oblačil, obutve in posteljnine. Oblačila izdajamo dvakrat tedensko. Akcije zbiranja oblačil pa izvedemo jeseni in spomladi;

- obisk starostnikov oz. pomoči potrebnih občanov skozi vso leto, pomagamo pri organiziranju starostnikov v Krajevnih skupnostih, predvsem v mesecu decembru, ko aktivisti KO RK obiščejo od 300 do 400 občanov in jih tudi obdarijo;

- praznovanje 130-letnice ustanovitve RK Slovenije, 40. in 45. obletnice krvodajalstva;

- sodelovanje na strokovnih seminarjih ter sodelovanje z Rdečim križem Slovenije in drugimi institucijami s področja socialne problematike v občini.

Dosedanji rezultati nas obvezujejo, da bomo tudi v bodoče delali dobro in v korist ljudi, ki so v stiski. In v tem je tudi naše osnovno poslanstvo.

Dobrodošla je tudi pomoč iz tujine.

Tatjana Kač

DRUŠTVO INVALIDOV OBČINE ŽALEC

Začetek delovanja društva je bil že v letu 1968, ko se je ustanovilo Medobčinsko društvo telesnih invalidov občine Celje. V tem društvu je delovalo tudi Društvo invalidov - podružnica Žalec. Da bi pospešili reševanje posameznih problemov, ki sodijo v pristojnost posameznih občin in krajevnih skupnosti, so prevzeli pobudo za ustanovitev samostojnega Društva invalidov občine Žalec, ki je bilo po vseh formalnostih ustanovljeno 29. 1. 1971. Predsednik Društva invalidov občine Žalec, Vladimir Jager st., je v Zborniku, ki je izšel leta 1995 ob praznovanju srebrnega jubileja društva, zapisal takole: "Naše društvo ni nastalo samo zato, da bi člani hitreje razreševali le svoja življenjska vprašanja in potrebe, pač pa tudi zato, da bi se vključevali v družbeni sistem in s svojimi dejanji prispevali k razreševanju problemov in postali ustvarjalni člen naše družbe. Torej temelji naša organiziranost in aktivnost na načelih, ki so izražena v takratni ustavi, v kateri stopa v ospredje človek in skrb zanj, za njegovo boljše počutje in boljše bodočnost."

Društvo združuje invalidne osebe vseh kategorij, ki prebivajo v krajevnih skupnostih naše občine. Po podatkih iz leta 1995 jih je skupaj 1.676. Razdeljeni so na več kategorij: I. 838, II. 168, III. 503, na vozičku 51 in ne-gibnih 116. Vedno več se pojavlja delovnih invalidov, mladih ljudi, ki morajo biti deležni več skrbi in podpore. Tesno sodelujejo z organizacijo Rdečega križa, predvsem pri zagotavljanju socialne pomoči svojim članom in z Društvom upokojencev, s katerimi skupaj organizirajo marsikak izlet. Včlanjeni so tudi v Zvezo društev invalidov Slovenije. Pri društvu deluje komisija za socialna vprašanja in komisija za rekreacijo in šport.

Komisija za rekreacijo in šport povezuje razne sekcije, v katere se vključujejo člani društva. Skrbi za razvoj športno rekreativnih dejavnosti

članstva, ki prispevajo h krepitvi fizičnih in psihičnih moči. Organizirane so naslednje sekcije: planinska, kegljaška, strelska, šahovska, ribiška, namiznoteniška in ekipa balinarjev.

Sekcije so v začetku delovanja gojile tekmovalni šport in se s svojimi člani udeleževale raznih meddruštvenih tekmovanj. O tem je v Zborniku društva invalidov občine Žalec predsednik Vladimir Jager zapisal: "V devetdesetih letih se je delo sekcij usmerilo bolj na rekreacijo in tisto zvrst aktivnosti, ki pripomore k obnavljanju psihičnih in fizičnih moči našega članstva. Čedalje večji poudarek se daje udeležbi na raznih srečanjih, kjer se organizirajo družabne igre, povezane s tekmovanjem, namenjene rekreaciji in zblizanju članov." Za tekmovalni šport jim primanjkuje predvsem sredstev. Za organizacijo rekreacije in invalidskega športa je društvo prejelo že več priznanj.

Planinsko-izletniška sekcija je delovala po krajevnih skupnostih. Organizirano je bilo veliko izletov in pohodov, katerih so se velikokrat udeležili vsi člani. Predvsem izleti "Spoznavajmo svet in domovino" so bili zelo priljubljeni. Sedaj ta sekcija ne deluje več, invalidi pa se udeležujejo izletov in planinskih pohodov skupaj z upokojenci. Izreden podvig pa je dosegel član društva Mirko Lebar, ki mu je 12. 7. 1994 uspelo brez obeh spodnjih okončin osvojiti najvišji vrh Evrope, Mont Blanc. Za ta podvig je bil proglašen tudi za športnika leta 1994. To pa ni bil zadnji njegov podvig. Leta 1996 je bil med nosilci olimpijskega ognja v Atlanti (Savinjčan 1996/7, str. 12), z vozičkom je prevozil Slovenijo (Savinjčan 1996/11, str. 16) in še bi lahko naštevali. Vsekakor je človek, ki se ni sprijaznil s priklenjenostjo na invalidski voziček, ampak dokazuje, da se z voljo doseže še tako neverjeten podvig. Kot takšnega ga predstavlja tudi film *Brez*, ki je dobil že vrsto mednarodnih priznanj.

Kegljaška sekcija je prešla po letu 1990 na rekreativno kegljanje, ker je po letu 1985 v tekmovalni ekipi nastal velik osip. Po letu 1990 je sekcija prenehala delovati. Uspešno deluje strelska sekcija, ki se z velikim uspehom udeležuje meddruštvenih strelskih tekmovanj. Šahisti društva invalidov občine Žalec so stalni udeleženci na turnirjih v Sloveniji pa tudi v tujini, kjer dosegajo zavirljive uspehe. Društvo tudi samo organizira številne turnirje. Tradicionalni so predvsem spominski turnirji v počastitev članov društva, ki so bili aktivni športniki. Ribiška sekcija se je udeleževala tekmovanj v Libojah in Preserju ter ribiških srečanj v Brestanici. Od ustanovitve društva je delovala tudi namiznoteniška sekcija. Društvo invalidov občine Žalec je

sodelovalo pri izgradnji balinišča v Žalcu in kupilo tudi kompletno opremo. Potem se je ustanovila tudi balinarska sekcija pri Društvu upokojencev v Žalcu, kjer je sodelovala tudi ekipa invalidov. Sedaj deluje v Žalcu Društvo balinarjev Žalec, kjer se rekreirajo tudi člani društva invalidov.

Žal ne deluje več pevski zbor društva invalidov in tudi poskus obnove leta 1987 je bil neuspešen. Ob vseh priložnostih društvo razstavlja ročna dela svojih članov, ki so v večini dela težkih invalidov na vozičkih in posteljah, zato še bolj cenimo njihov pogum in ustvarjalnost.

Društvo si prizadeva izboljšati kvaliteto življenja invalidom, predvsem težkim, ki so na vozičkih in priklenjeni na posteljo. Potrebovali bi vozilo, s katerim bi jih lahko vozili k zdravniku ali v zdravilišče. Prizadevajo si odpraviti cestne ovire za invalide na vozičkih, ki marsikje ne morejo prečkati ceste ali vstopiti v zgradbo. Po dolgih letih prizadevanj lahko sedaj z vozičkom pridejo v zdravstveni dom, še vedno pa ne morejo po opravih v občinsko zgradbo. Po rekonstrukciji Šlandrovega trga v Žalcu bodo namestili poševnine na vseh cestnih prehodih. Obiskujejo tudi svoje člane, ki ne morejo več od doma in jim tako krajšajo čas.

Vse te aktivnosti so povezane s ciljem, ki so si ga zastavili: "osvobajamo se odvisnosti od drugih".

Rihard Kopusar

SOŽITJE - DRUŠTVO ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM OBČINE ŽALEC

Društvo sodi v eno izmed pomembnejših in aktivnejših humanitarno invalidskih organizacij v občini Žalec. Ustanovljeno je bilo 24. 4. 1972, v tedanji posebni osnovni šoli v Žalcu. Sedež ima še vedno na tej šoli, ki se zdaj imenuje II. osnovna šola Žalec. Prvotno se je imenovalo Društvo za pomoč nezadostno razvitim osebam Žalec. Društvo združuje 130 staršev oz. 80 družin duševno prizadetih oseb z območja sedanje občine Žalec. Iz podatkov Centra za socialno delo Žalec je razvidno, da je bilo leta 1996 v občini 162 duševno prizadetih oseb, ki so bodisi bivali v različnih zavodih v Sloveniji, Varstveno delovnih centrih, vključeni v šole s prilagojenim programom, ali vzgojnovarstvenih zavodih. Največ prizadetih oseb ni vključenih nikamor in so še vedno doma. Društvo že od leta 1988 vodi predsednik Rihard Kopusar, ki je za svoje aktivno delo v tem društvu prejel grb občine Žalec.

Glavna naloga društva je predvsem vsestranska pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju in njihovim staršem. V zadnjem desetletnem obdobju je društvo Sožitje Žalec doseglo največji napredek. Na pobudo društva in staršev se je v Žalcu leta 1991 ustanovila dislocirana enota Varstveno delovnega centra Golovec Celje. To so delavnice pod posebnimi pogoji skupaj z varstvom prizadetih oseb. V začetku je imel ta oddelek 10 varovancev, danes pa že 22 in še se kaže potreba po večjem številu mest. Za prevoz prizadetih oseb v varstveno delovni center so leta 1993 dobili kombi. Glede na vse večje potrebe po organiziranem varstvu in delu prizadetih oseb je društvo v letu 1995 zahtevalo, da občina Žalec in Center za socialno delo Žalec izdelata projekt celovite pomoči prizadetim osebam s poudarkom na izgradnji novega Varstveno delovnega centra. Študija je pokazala, da je

občina po številu duševno prizadetih oseb na število prebivalcev pri vrhu lestvice v državi, prav tako pa tudi po majhnem številu oseb, vključenih v Varstveno delovne centre in druge oblike varstva. Tudi sedanji kletni prostori varstveno delovnega centra v Žalcu so skrajno neprimerni in ne ustrezajo tej dejavnosti. Z izgradnjo novega varstveno delovnega centra bi se izboljšali delovni in bivalni pogoji duševno prizadetih oseb. Ta naj bi v prihodnje tudi nadomeščal vlogo družine in razbremenil ponekod že ostarele starše, tako da bi v tem centru bili tudi prostori za celodnevno varstvo otrok. Svoje bosta morala prispevati tako država in občina s tem, da vključita oba projekta v svoj proračun za naslednje obdobje.

Otvoritev enote Varstveno delovnega centra leta 1991 v stari žalski osnovni šoli.

Poleg teh prizadevanj pa je delo društva Sožitje zelo pestro in raznoliko. Najpomembnejša so vsekakor družabna srečanja staršev in otrok. Društvo vsako leto organizira družabna srečanja s pikniki v naravi, ki jih popestrijo z različnimi družabnimi igrami. Pogosti so tudi izleti, ki jih združijo z ogledi drugih zavodov v Sloveniji, kjer spoznavajo njihov način dela in pogoje bivanja duševno prizadetih oseb. Takšnih izletov je bilo v zadnjih desetih letih kar 7.

Pomembna skrb društva je tudi izobraževanje članov, predvsem mlajših družin, ki se šele srečujejo s to bolečo izkušnjo. Obiskujejo razna predavanja in seminarje. Seminarji so namenjeni predvsem starešem zmerno, teže in težko prizadetih otrok. Udeležujejo se jih skupaj s svojim otrokom in drugimi družinskimi člani, ki se največ neposredno ukvarjajo z otrokom. V razgovorih s strokovnjaki različnih področij, z zdravstvenimi in socialnimi delavci ter specialnimi pedagogi dobijo napotke za vzgojo svojega otroka.

Izmenjajo pa tudi izkušnje z drugimi starši. Od leta 1988 do danes je društvo organiziralo štiri vikend seminarje za starše. Dvakrat so bili v termah Banovci, enkrat v Lendavi in Portorožu.

V okviru Zveze Sožitje - društev za pomoč duševno prizadetih Slovenije pa se starši udeležujejo tudi raznih oblik tedenskih seminarjev in letovanj z otrokom. Tedenski seminarji so običajno v juniju in začetku julija in nudijo možnost poglobljenega strokovnega dela. Prisotni so razni strokovnjaki posameznih področij. Poleg psihologa sodelujejo še specialni pedagogi, razni zdravniki in fizioterapevt. Ne manjka pa tudi rekreacije za vse člane. Enotedenska letovanja so namenjena predvsem družinam z odraslo prizadeto osebo in tistim, ki niso vključeni v nobeno obliko družbeno organiziranega varstva in dela. Udeležujejo se ga tudi mlajše družine, ki so že zaključile seminarsko usposabljanje. Program je prilagojen posamezni skupini, vodijo pa ga strokovnjaki ali starši sami.

Vsako leto organizirajo novoletna praznovanja z obdaritvijo prizadetih oseb, ki se tega zelo razveselijo. Mnogokrat pa takšna srečanja združijo z letnim občnim zborom. Člani IO društva obiskujejo predvsem tiste, ki se zaradi boleznih srečanj ne morejo udeležiti.

Da bi si pridobili sredstva za svojo dejavnost, so v tem obdobju v dvorani II. slovenskega tabora v Žalcu organizirali dva humanitarna koncerta z naslovom Podarimo jim Srečo, ki sta bila dobro obiskana.

Leta 1997 je bil v okviru društva ustanovljen Klub Žarek, ki ga vodi pobudnica in članica IO društva Darja Cencelj. V njem se združujejo starši mongoloidnih oseb in oseb z Dawnovim sindromom.

Društvo se s svojimi člani in varovanci udeležuje tudi regijskih specialnih olimpiad. V letu 1998 je bilo Društvo Sožitje občine Žalec organizator specialne olimpiade za celjsko in koroško regijo. V športnem tekmovanju je sodelovalo 10 ekip varstveno delovnih centrov z 250 udeleženci.

V letih 1995 in 1996 je društvo izdalo dve številki svojega glasila, kjer je opisana vsa njihova dotedanja dejavnost. V naslednjem obdobju so cilji društva ohranjanje dosedanje ravni že doseženih pravic in izboljšanje bivanja in dela oseb z motnjami v duševnem razvoju. Pri tem ima vsekakor največji pomen nov Varstveno delovni center. Kar pa društvo navdaja s ponosom, je vse tisto, kar so storili za prizadete pri reševanju njihovih problemov. Pri tem je pomembno že dosedanje uspešno sodelovanje z občino Žalec, Centrom za socialno delo Žalec in šolo s prilagojenim programom.

Andreja Žolnir

NAŠE KORENINE - PREDSTAVITEV DRUŠTVA PODEŽELJSKE MLADINE SPODNJE SAVINJSKE DOLINE

Že leta 1955 so se začeli v okviru Kmetijske zadruge Spodnje Savinjske doline na našem območju ustanavljati prvi Aktivni mladih zadrušnikov. Na nivoju Slovenije so se aktivni povezali šele leta 1957. Pogovarjali in reševali so izključno le kmečka vprašanja. Takrat so Aktivni mladih zadrušnikov delovali pod okriljem ZSMS.

Februarja 1988 so prav v Žalcu, na konferenci mladinskih organizacij, izvolili iniciativni odbor Zveze Slovenske kmečke mladine (ZSKM) in Slovenske kmečke zveze (SKZ). Ti dve organizaciji sta bili potem ustanovljeni na javni tribuni 12.5.1988 v Ljubljani.

Takrat sta imeli dobra programska izhodišča. Zahtevali sta popolno gospodarsko, socialno in politično enakopravnost kmečkega stanu, prenovo kmetijske zakonodaje in politike ter s tem oživljanje podeželja na vseh področjih.

Naslednja leta se je delo in program ZSKM oblikoval času in politični situaciji primerno. Veliko mladih se je včlanilo v organizacijo, drugi, starejši pa so zabredli v resnejše politične vode. Potekal je proces zamenjave generacij.

Na pobudo mladih s podeželja in Kmetijske svetovalne službe smo 28. 11. 1992 ustanovili Društvo podeželske mladine Spodnje Savinjske doline (DPM). Društvo povezuje mlade s podeželja, ohranja tradicionalne vrednote in kulturno dediščino podeželja, oživlja stare kmečke običaje in druženje na vasi. Povezuje se z ostalimi sorodnimi organizacijami na nivoju regije, države in zamejstva. Naša organizacija je neprofitna, volonterska ter ideo-

loško in politično neobremenjena. V vseh teh letih delovanja DPM je bilo delo našega društva izredno pestro. Tradicionalno pripravljamo kviz Mladi in kmetijstvo, kmečke igre, tekmovanje v oranju, kresovanja, nočni orientacijski tek, regijski turnir v odbojki in malem nogometu, redne letne skupščine, planinske izlete za člane društva... Prav tako se radi udeležujemo vseh podobnih prireditev v regiji in širše. Kljub mnogim spremembam v članstvu, ko starejši odhajajo in prihajajo mlajši, nam elana in idej za druženje in organizacijo prireditev ne bo zmanjkalo.

Marko Tevž

SLOVENSKA KMETIJSKA SVETOVALNA SLUŽBA, ENOTA ZA KMETIJSKO SVETOVANJE ŽALEC

Kmetijsko svetovanje ima v Sloveniji in s tem tudi v Savinjski dolini svojo tradicijo. Že pred stoletjem so z ustanavljanjem kmetijskih družb in zadrug poskrbeli tudi za svetovanje kmetom in za izpopolnjevanje znanja v kmetijski pridelavi in prireji. Po drugi svetovni vojni so v tedanjih okrajih ustanovili okrajne zadrugne zveze, ki so usmerjale razvoj zasebnega kmetijstva. Na zvezah so se zaposlili kmetijski pospeševalci, ki so od leta 1952 dalje na območjih okrajev pospeševali zasebno kmetijstvo. Leta 1960 je z ukinitvijo okrajnih in glavne zadrugne zveze razvoj zasebnega kmetijstva zamrl in strokovnjaki, ki so delali v kmetijskem pospeševanju, so se zaposlili drugje.

Po letu 1972 je zasebno kmetijstvo z ustanavljanjem zadrug ponovno pridobilo na pomenu. Ponovno so ustanovili pospeševalno službo. Delovala je na dveh ravneh: v območnih kmetijskih in živinorejsko veterinarskih zavodih so bili kmetijski pospeševalci specialisti, v kmetijskih zadrugah pa kmetijski pospeševalci in organizatorji proizvodnje. Skupaj je bilo v kmetijski pospeševalni službi od 250 v začetku, pa do 450 pospeševalcev ob koncu.

Leta 1988 je bila izdelana študija: "Nova organiziranost kmetijske pospeševalne službe" na temeljih študije kmetijskih svetovalnih služb v deželah s tržnim gospodarstvom, pri kateri so sodelovali domači pospeševalci, raziskovalci, profesorji, kmetje in kmetice in nekateri tuji strokovnjaki. Nova organiziranost in vsebina dela kmetijske svetovalne službe je temeljila na izsledkih te študije.

Leta 1990 je bila s sklepom Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ustanovljena kmetijska svetovalna služba, ki deluje v oddelkih pri območnih kmetijskih in živinorejsko veterinarskih zavodih. Služba deluje v okviru Uprave Republike Slovenije za pospeševanje kmetijstva v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Kmetijska svetovalna služba svetuje vsem, ki se ukvarjajo s kmetovanjem in drugimi aktivnostmi v podeželskem prostoru ne glede na politično opredelitev in članstvo v zadrugah.

Glavni cilji delovanja slovenske kmetijske svetovalne službe so:

- večanje dohodka na kmetijah z zmanjševanjem stroškov pridelave in prireje
- povečanje usposobljenosti kmetov in članov njihovih družin za gospodarjenje na kmetijah
- uvajanje take pridelave in prireje na kmetijah, ki ohranja ekološko ravnovesje in rodovitnost tal
- usklajevanje pridelave in prireje z naravnimi danostmi in trgom
- zagotavljanje ustreznega strokovnega izobraževanja in usposabljanja kmetijskih svetovalcev

Enota za kmetijsko svetovanje Žalec deluje v okviru Zavoda za živinorejo in veterinarstvo Celje in zaposluje štiri splošne terenske svetovalce ter svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Naša enota dobro sodeluje s specialisti za posamezne kmetijske panoge zaposlenih pri oddelku za kmetijsko svetovanje omenjenega zavoda, prav tako pa tudi s strokovnjaki oddelka za selekcijo.

Območje svetovanja naše enote je celotno območje upravne enote Žalec. Oblike svetovanja so po telefonu, obisk kmeta v pisarni, obisk svetovalca pri kmetu, predavanja, tečaji ter preko obstoječih medijev.

V sedanjem času priprav na predvideni vstop Slovenije v EU ima kmetijska svetovalna služba še posebej pomembno in odgovorno nalogo, saj je očitno, da bo imela združitev z EU najbolj občutne in dolgotrajne posledice ravno v zvezi s kmetijstvom in podeželjem nasploh.

Tatjana Kač

DRUŠTVO SAVINJSKIH VINOGRADNIKOV

Čeprav Savinjska dolina ni poznana kot vinorodni okoliš, je zanimanje za vinogradništvo veliko. Predavanja za vinogradnike, ki jih je organizirala Kmetijska pospeševalna služba, so bila vedno dobro obiskana in tako se je porodila zamisel za ustanovitev posebnega društva za savinjske vinogradnike. V septembru 1994 je bilo tako v prostorih Kmetijske zadruge Petrovče ustanovljeno Društvo savinjskih vinogradnikov, v katerega se je takoj včlanilo 33 članov. Namen društva je izobraževanje vseh vinogradnikov (Savinjčan, leto 1994, št. 9, str. 8), priprava strokovnih in družabnih srečanj ter svetovanje pri nakupu sadik in orodja za vzgojo trte in dobrega vina. Že na prvem občnem zboru v začetku marca 1996 so ugotovili, da imajo 53 članov. Poslušali so tudi predavanje Rudija Švajgerja o zaščiti vinske trte pred boleznimi in škodljivci. Prvo ocenjevanje vzorcev savinjskih vin je pokazalo še nizko kakovost vin, saj noben vinogradnik ni pridelal vrhunskega vina. Samo trije vzorci, ki so bili tudi nagrajeni, so se uvrstili med kakovostna vina. (Savinjčan, leto 1995, št. 3, str. 6). Na začetku marca naslednjega leta so člani na občnem zboru ugotovili, da se je število članov povečalo že na 90. Po ocenjevanju vin so ugotovili, da se kakovost vin izboljšuje. Večina vin je že dosegla oceno med 14 in 16 točk. Vrhunskega vina tudi tokrat ni bilo. (Savinjčan, leto 1996, št. 3, str. 3)

V tretjem letu je društvo štelo že 120 članov. Organizirali so več predavanj in izletov, sodelujejo s strokovnjaki kmetijske svetovalne službe. Radi bi si uredili laboratorij, v katerem bi ugotavljali stopnjo alkohola v vinu, vsebnost žvepla in kislin, kar je prvi pogoj za vzgojo dobrega vina. Kljub temu so člani društva zadovoljni z dosedanjjo rastjo kakovosti ocenjevanih vzorcev vin.

Mira Vrisk

DRUŠTVO SADJARJEV CELJSKE REGIJE

Savinjsko kmečko sadjarstvo se je začelo razvijati pred prvo svetovno vojno in med obema vojnoma. Veliko zaslug za širitev sadjarstva so imele v tem obdobju podružnice in drevesnice Štajerske Kmetijske družbe v Gradcu in nekateri posamezniki. Med obema vojnoma je za razvoj savinjskega sadjarstva naredilo največ Sadjarsko in vrtnarsko društvo. Društvo je imelo sedež v Šentjurju pri Celju ter 15 društvenih podružnic v savinjskem okolišu. (Andraž, Braslovče, Celje, Dobrna, Galicija, Gotovlje, Grajska vas, Frankolovo...). Delovale so številne šolske in društvene drevesnice. Že takrat so prirejali razstave, tečaje in predavanja. Pri tem so imeli veliko zaslug za razvoj sadjarstva Franc Praprotnik (1848-1933), Valentin Dolinšek (1869-1934), Mihael Levstik (1871-1939) in drugi.

V letih po drugi svetovni vojni so podružnice prenehale z delovanjem. Z nastankom intenzivnih nasadov so v sedemdesetih letih začeli po obrobju Savinjske doline nastajati prvi intenzivni sadovnjaki v kmečki lasti.

Sadjarji so bili tržno povezani v takratno Hmezad KZ Savinjska dolina Žalec. Z razpadom Hmezad KZ Savinjska dolina so sadjarji ostali prepuščeni sami sebi.

Porodila se je potreba po organiziranem delovanju sadjarjev in s pomočjo Kmetijske svetovalne službe Žalec smo 7. 8. 1997 ustanovili Društvo sadjarjev celjske regije.

Ob ustanovitvi je bilo včlanjenih 23 sadjarjev iz celjske regije. Število članov se je do danes povečalo na 54. Člani društva imajo večje in manjše intenzivne nasade jablan, njihove skupne površine pa znašajo preko 80 ha intenzivnih nasadov, ki so po celotni celjski regiji. Večina nasadov je vključenih v Slovensko integrirano pridelavo sadja - SIPS. Cilj integrirane pridelave sadja je zadovoljiti sodobnega potrošnika, ki želi uživati čimbolj zdravo sadje in hkrati živeti v čistem in zdravem okolju.

Že pred uradnim nastankom društva smo organizirali osrednjo razstavo na 9. Jožefovem sejmu v Petrovčah, kar nam je dalo zalet za ustanovitev društva.

Sodelovali smo tudi na 3. sadjarskem sejmu v Slovenskih Konjicah. Organizirali smo več demonstracij, zimsko rez jablan, poletno rez, kemično redčenje plodov in določanje zrelosti sadja.

V sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo smo organizirali dve ekskurziji, eno po Sloveniji in eno v tujino ter več predavanj.

Ker smo zelo mlado društvo, a z zdravimi koreninami preteklosti, imamo v načrtih še zelo veliko aktivnosti. Predvsem nas čaka še veliko dela z izobraževanjem mladih in širjenjem sadjarskih površin, saj je na našem področju najsodobnejša hladilnica sadja Sadjarstvo Mirošan.

Demonstracija zimske rezi na kmetiji Gradišnik, februar 1998.

Ivan Krašovec

GOVEDOREJSKO DRUŠTVO SAVINJSKA DOLINA ŽALEC

Govedorejsko društvo Savinjska dolina Žalec je bilo pod okriljem Enote za kmetijsko svetovanje Žalec ustanovljeno januarja 1992 z namenom povezovati govedorejce v Spodnji Savinjski dolini. Ob ustanovitvi je društvo štelu 46 članov, sedaj pa šteje 85 članov. V obdobju šestih let smo sodelovali pri govedorejski razstavi v Trnavi leta 1993, poleg tega smo organizirali razna predavanja s področja govedoreje, vseskozi pa smo članstvo obveščali o pogojih zavarovanja in delu kmetijske svetovalne in veterinarske službe. Za boljše pogoje čiščenja parkljev smo nabavili pet boksov, ki so porazdeljeni po celem območju Spodnje Savinjske doline. Veseli nas, da se kmetje teh boksov poslužujejo. V letu 1994 smo nabavili sejalnico za dosejevanje ali t.i. čisto setev trav in detelj ter drugih krmnih rastlin. Z uporabo te sejalnice smo na večini travnatih površin bistveno izboljšali kvaliteto ruše. Vsako leto organiziramo tudi strokovni izlet, doma ali v tujino, tako da lahko člani primerjajo pogoje dela tudi drugod.

Društvo vodi upravni odbor, ki se sestaja po potrebi, vendar najmanj 4 krat letno, članstvo pa se sestaja na vsakoletni redni skupščini ali po potrebi tudi drugače (kot se je to zgodilo na primer ob problematiki oblikovanja odkupnih cen mleka).

Vesna Macelj

DROBNICA

Društvo rejcev drobnice celjske in koroške regije je bilo ustanovljeno v letu 1997. Ob ustanovitvi je društvo štelo 33 članov, ki pa se je v letošnjem letu povzpelo na 142. Od tega je 99 ovčerejcev, 35 kozjerejcev in 8 rejcev koz ter ovc s skupno evidentiranimi 3200 živalmi. V kontrolo porekla in proizvodnje živali je vključenih 6 rejcev mesnih ovac, 2 rejca mlečnih ovac ter 7 kozjerejcev. Še vedno pa se število rejcev drobnice in s tem tudi članov društva ter obstoječi tropi povečuje, zato je tudi vedno večje zanimanje za vstop v kontrolo porekla proizvodnje živali.

Trenutno je v društvo iz občine Žalec včlanjenih 23 rejcev s skupaj evidentiranimi 460 glavami drobnice. Število rejcev kot tudi živali se še vedno povečuje, saj je dosti rejcev drobnice na področju Savinjske doline, do katerih informacije o delovanju Društva rejcev drobnice celjske in koroške regije še niso prišle.

Že v prvem letu delovanja je bilo društvo zelo aktivno. Napoved ukinitve prelevmanov za uvoz jagnjetine in kozličevine je povzročila, da smo na sejah upravnega odbora začeli razmišljati o izdelavi propagandnega materiala. Tako smo izdelali letake, nalepke in obešanke, ki kupcu predstavljajo slovensko jagnjetino in kozličevino, ter zloženko Ovčje in kozje mleko in Jagnjetina in kozličevina. Velika aktivnost društva ravno na področju promocije izdelkov nam je pripomogla, da smo s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano dobili pozitivno ocenjen projekt "Pospeševanje prodaje kmetijskih izdelkov in živalskih proizvodov".

V programu dela društva za leto 1997 je bilo tudi izobraževanje rejcev drobnice. Organizirali smo prvo srečanje rejcev drobnice, Dan rejcev drobnice, ki smo ga izkoristili tudi za predavanja iz osnov prehrane drobnice, osnovnih zahtev pri urejanju hlevov in zdravstvenega varstva drobnice.

Degustirali smo ovčje in kozje mlečne ter mesne izdelke, kozličev golaž, ter pečeno jagnje. Za izobraževanje rejcev drobnice pa so poleg predavanj pomembne tudi strokovne ekskurzije. Tako smo v mesecu septembru organizirali enodnevno strokovno ekskurzijo v Trento, in sicer na kmetijo Jelinčič, ki se ukvarja s predelavo ovčjega mleka. Sodelovali smo tudi na Kmetijsko živilskem sejmu v Gornji Radgoni. Za ta namen je bila izdelana stojnica, s katero smo predstavljali društvo. Na sejmu je društvo razstavljalo 16 ovac jezersko-solčavske in oplemenjene jezersko-solčavske pasme ter 4 sanske koze. Člani društva, ki se ukvarjajo s predelavo ovčjega in kozjega mleka, so poskrbeli za degustacijo in prodajo izdelkov. Nekateri izmed njih so tudi sodelovali na ocenjevanju mlečnih izdelkov in dosegli zelo dobre rezultate. Zelo pomembno pa je tudi naše sodelovanje z Zvezo društev rejcev drobnice Slovenije in Kozjerejsko zvezo Slovenije.

Tudi za leto 1998 si je društvo zastavilo precej aktivnosti in sicer:

- pomoč rejcem pri izmenjavi ter prodaji plemenskih živali,
- pomoč pri prodaji jagnjet in kozličev, ki je že sedaj uspešno organizirana preko Zadruge Šoštanj in Zadruge Mozirje,
- organizacija razstave na Jožefovem sejmu v Petrovčah v mesecu marcu,
- organizacija drugega srečanja rejcev drobnice s predavanji na temo ureditev pašnika in tehnologija paše, lastnosti in predelava ovčjega ter kozjega mesa, psevdotuberkuloza, selekcija in kontrola porekla ter proizvodnje živali,
- dvodnevna strokovna ekskurzija,
- organizacija razstave v povezavi z državnim tekmovanjem v striženju ovac,
- promocija jagnjetine in kozličevine, ter izdelkov iz ovčjega in kozjega mesa, mleka, ter volne,
- sodelovanje na sorodnih prireditvah,
- sodelovanje v Zvezi društev rejcev drobnice Slovenije.

Že izpeljane aktivnosti društva v letu 1997 in aktivnosti, ki si jih je društvo zadalo za letošnje leto, zagotovo kažejo, da ima Društvo rejcev drobnice celjske in koroške regije zelo pomembno vlogo pri širjenju te vrste panoge v živinoreji, ki je s stališča preprečevanja zaraščanja kulturne krajine in ohranjanja poseljenosti podeželja še kako pomembna.

15. januarja 1997 je bilo ustanovljeno tudi Društvo nojerejcev Slovenije s sedežem v Žalcu, saj so ugotovili, da bodo združeni uspešnejši. Že v letu

1997 je društvo štelo preko sto članov, njegov predsednik pa je Štefan Simončič. Namen društva je predvsem izobraževanje in usposabljanje svojih članov. Tako so pripravili že nekaj predavanj iz osnov prehranjevanja nojev, valjenja in vzreje mladičev. Povezujejo se z vladnimi inštitucijami za kmetijstvo in s podobnimi društvi v tujini. Preko društva pomagajo svojim članom pri odkupu mesa, kože in perja nojev.

Stojnica Društva rejcev drobnice celjske in koroške regije.

Anton Rozman

ČEBELARSTVO SAVINJSKE DOLINE

Čebelarstvo Savinjske doline ima zelo bogato tradicijo, saj so se z njim v naših krajih ukvarjali že Rimljani. Gojenje čebel v tej dolini opeva že rimski pesnik Vergil v Georgici. Nikakor ne moremo trditi, da je čebelarstvo sad našega društvenega dela zadnjih desetih let; mi smo le nadaljevalci dela naših prednikov. Zato sem svoj prispevek naslovil "Čebelarstvo Savinjske doline".

S preseljevanjem ljudstev preko naših krajev je prehajalo na nova ljudstva tudi vedenje o čebelarstvu. Čebelarstvo so cenili predvsem zaradi medu, ki so ga uporabljali za sladkanje jedi in pripravo okusne pijače medice. Naši predhodniki Slovani so prav tako cenili medico, in so jo poznali že v svoji pradomovini, zato so s čebelarstvom nadaljevali tudi v novi domovini. V srednjem veku se je medicini pridružila še izdelava voska, ki so ga uporabljali pretežno za izdelavo sveč. Čebelarstvo je bilo v tem času pomembna gospodarska panoga, zato je bilo podvrženo tudi relativno visokim dajatvam v obliki desetine.

Dajatve - desetine je odpravila šele politika Marije Terezije in s tem povzročila, da se je čebelarstvo med podložniki še dodatno razmahnilo. Iz tega obdobja je poznan tudi prvi čebelarski učitelj na dvorni čebelarski šoli na Dunaju, Slovenec Anton Janša. Izstopata pa še dva pomembna slovenska čebelarja iz teh časov, na Kranjskem župnik v Komendi Peter Pavel Glavar in na Štajerskem župnik v Grižah Janez Goličnik, ki sta z govorno in pisano besedo širila znanje o čebelarstvu med neukimi Slovenci. Janezu Goličniku je uspelo izdati prvo knjigo o čebelarjenju v slovenščini: Popolno podučenje za vse čebelarje, izšla v Celju leta 1792, ki je pravzaprav prevod knjige Antona Janše, napisane v nemščini. Prevoda druge Janševe knjige o čebelarjenju pa se je lotil Peter Pavel Glavar, vendar je zaradi nenadne smrti prevajalca ostala ohranjena "le" v rokopisu.

V začetku tega stoletja se je začela prebujati zavest pripadnosti slovenskemu narodu tudi med čebelarji, ki se je najprej pokazala ob potrebi po organiziranem društvenem življenju. Tako so 21. marca 1909 v osnovni šoli v Grižah ustanovili Čebelarsko podružnico Savinjske doline, ustanovnega občnega zbora pa se je udeležilo preko 50 čebelarjev iz Savinjske doline. Za prvega predsednika so izvolili griškega nadučitelja Ludvika Černeja, za tajnika šentpavelskega (preboldskega) nadučitelja Srečka Pečarja in za blagajnika kmeta in čebelarskega mojstra iz Spodnje Ložnice pri Žalcu Vinka Pikla. Odbor sta sestavljala še Grižana Alojz Jurhar in Pongrac Poteko. Čebelarska podružnica je bila vseskozi zelo aktivna, in je do začetka druge svetovne vojne pripravila vrsto čebelarskih shodov širom po Savinjski dolini.

Po drugi svetovni vojni so se pri kmetijskih zadrugah začeli ustanavljati čebelarski odseki, po letu 1949 pa Čebelarske družine, ki so se povezovale v Zvezo čebelarskih društev Slovenije. Tako se je v Spodnji Savinjski dolini iz prvotne Čebelarske podružnice osamosvojilo kar deset Čebelarskih družin, in sicer na Vranskem, v Preboldu, Grižah, Braslovčah, Polzeli, Šempetru, Gotovljah, Vinski Gori in na Ponikvi. Slednja danes ne obstaja več. Po novem zakonu o društvih so se vse čebelarske družine preimenovala v čebelarska društva in temu primerno prilagodila svoja pravila.

Z nastankom nove občine Žalec je razdrobljenost čebelarskih družin privedla do ustanovitve Zveze čebelarskih družin občine Žalec (11. novembra 1969). Za prvega predsednika čebelarske zveze je bil izvoljen dipl. ing. Polde Škafar iz Žalca, tajniške posle je prevzel Anton Rozman iz Gotovelj, za blagajno pa je skrbel dipl. ing. Ivan Turnšek iz Brega pri Polzeli. Že leto kasneje je mesto predsednika prevzel Anton Rozman, ki zvezo vodi še danes, medtem ko je tajniške posle opravljalo več članov - čebelarjev.

Društveno delo je bilo v vsem obdobju izjemno živahno, saj smo poleg predavanj prirejali še najrazličnejša srečanja savinjskih čebelarjev, izlete... Leta 1970 smo na Rinki nad Gotovljami izvedli prvo čebelarsko tekmovanje mladih čebelarjev, pod geslom "Pokaži kaj znaš", in to tekmovanje je nato pod svoje okrilje prevzela Zveza čebelarskih društev Slovenije, ki vsako leto pripravlja tekmovanja čebelarskih krožkarjev.

Bogata so bila tudi predavanja. Poleg domačih čebelarjev smo imeli v gosteh tudi tuje čebelarje: g. Stewena iz ZDA, dipl. ing. Otmarja Reinprechta, ravnatelja čebelarske šole iz Gradca, dr. Josefa Bretschka in

ing. Josefa Ulza... Čebelarstvo znanje smo si izpopolnjevali tudi z obiski številnih tujih znanstvenih institucij v Avstriji, Italiji in na Madžarskem.

Prav tako smo doma uspešno pripravili tri čebelarstvo razstave. Leta 1974 smo bili pobudniki za ustanovitev Čebelarstva zadruga Mirošan, in sicer z namenom, da bi si zagotovili odkup tržnih viškov čebeljih pridelkov in da bi ob pomoči Čebelarstva zadruga svoje člane lažje oskrbeli z repromaterialom.

2. julija 1972 smo v letnem gledališču Limberk pri Grižah s čebelarstvo razstavo in tekmovanjem mladih čebelarjev proslavili 180-letnico prve čebelarstvo knjige v slovenščini. Šest let kasneje, 12. decembra 1978, pa je občinska čebelarstvo zveza Žalec v združnem domu v Grižah v čast Janezu Goličniku odkrila spominsko ploščo, ob tej priliki pa smo razvili tudi prapor Občinske čebelarstvo zveze Žalec.

Pri organizaciji srečanj savinjskih čebelarjev smo navezali vrsto stikov z ostalimi čebelarstvi po Sloveniji, pot pa nas je pripeljala tudi na drugo stran Karavank, na avstrijsko Koroško, kjer smo navezali vrsto prijateljskih stikov s slovenskimi čebelarji. Skupaj s Čebelarstvi društvi Zagorje ob Savi, Maribor in Ravne na Koroškem smo navezali tesnejše stike s čebelarstvom Šmihel nad Pliberkom, ob vsakokratnem letnem srečanju pa med sabo izmenjamo izkušnje ter programe dela za tekoče leto. Leta 1997 smo v hotelu Junea pri Globasnici skupno proslavili 70-letnico obstoja šmihelskega društva in ob tej priložnosti obnovili izjave pobratenja. Ob tem so se slavnosti udeležili tudi župani Globasnice, Šmihela in Pliberka, zastopnik Čebelarstvo zveze za Koroško in hkrati podpredsednik okrajne čebelarstvo zveze iz Velikovca, Čebelarstvo zvezo Slovenije pa je zastopal predsednik zveze Lojze Peterle.

V teh letih smo veliko truda vložili tudi v izobraževanje, kamor so se vključevali posamezniki, ki so si želeli pridobiti ustrezno čebelarstvo znanje. Mnogi med njimi so se izobraževali v čebelarstvo šoli v Gradcu, nekateri posamezniki pa so obiskovali tečaje na hrvaških čebelarstvo šolah.

V zadnjih desetih letih se čebelarji srečujemo z vrsto problemov, predvsem pa je dejavnost močno prizadela varoza, to je bolezen, kjer zajedalec krpelj sesa čebeljo kri in jo tako masovno uničuje. Zajedalec je v teh letih savinjsko čebelarstvo skoraj prepolovil. Žal pa zanesljivih uničujočih zdravil zoper varozo ni.

Naše delo pa je dobilo nov zagon z mojim imenovanjem v izvršni odbor Zveze čebelarstvo društev Slovenije, kjer sem prevzel vlogo predsednika

komisije za tehnologijo čebelarstva pri zvezi. V tej vlogi sem navezal stike s predsednikom komisije za tehnologijo pri Apimondii, prof. dr. G. F. Towsendom, profesorjem na univerzi Geulph v kanadskem Torontu, ki nam je znal primerno svetovati glede razvoja kranjice (*Apis Carnice*) v naših t.i. evropskih pašnih razmerah.

Dinamična in živahna prizadevanja občinske čebelarске zveze so bila v preteklosti (leta 1973) tudi povod za sklic delovne skupine za čebelarstvo pri nekdanji RK SZDL v Ljubljani, za uvedbo poklica delavec na domu iz naslova čebelarstva. Po tem letu se je veliko število čebelarjev zaposlilo doma in so si v teh letih s pomočjo čebelarjenja prislužili dostojne pokojnine. Vendar je omenjen status leta 1990 prenehal veljati.

Ob ponovni izvolitvi v izvršni odbor Čebelarске zveze Slovenije leta 1990 sem bil imenovan za predsednika komisije za izobraževanje čebelarjev. Pripravili smo program izobraževanja čebelarjev ter pri vladi dosegli priznanje poklica čebelar-čebelarka. Tako sem kot vodja tričlanske ekspertne komisije skupaj s strokovnjaki SIC v Ljubljani v letošnjem letu pomagal pri izdelavi standarda znanja za kvalifikacijo statusa poklica čebelar in v nadaljnji nadgradnji poklic čebelarski mojster, ki bo vsestransko usposobljen za poučevanje čebelarjev amaterjev in ljubiteljev čebel ter za poklic čebelarja. Standard je trenutno v proceduri pri Gospodarski zbornici Slovenije, kjer čaka na potrditev, pri Ministrstvu za delo in družino pa čakamo na imenovanje uradne izpitne komisije in izdajo uradnih spričeval znanja iz čebelarstva. Standard znanja smo pripravili po predpisih Evropske zveze za čebelarstvo.

Ob koncu lahko zaključim, da nam je vsestranska živahnost savinjskih čebelarjev iz začetka dvajsetega stoletja pokazala pravilno pot in smer izobraževanja čebelarjev. Čeprav je bilo uradno državno priznanje v prejšnji Jugoslaviji zaradi različnih izobraževalnih pogledov, predvsem s strani hrvaških in srbskih čebelarjev ovirano, pa so te težave z oblikovanjem samostojne slovenske države presežene. Ustreznemu izobraževanju je vlada namenila vso podporo. Tako lahko rečemo, da čebelarji ob koncu dvajsetega stoletja dosegamo cilje, ki so nam jih markirali že naši očetje, t.j. izobraževanje v materinem slovenskem jeziku.

Bojan Čretnik

STROJNI KROŽEK SAVINJSKA DOLINA ŽALEC

Strojni krožek Savinjska dolina - Združenje za medsebojno pomoč je bil ustanovljen avgusta 1994 z 31 člani.

S kakšnim namenom je bil ustanovljen, povedo že prve štiri besede, to je Združenje za medsebojno pomoč. V tej organizaciji prednjačijo storitve s kmetijsko mehanizacijo, katerim sledijo razne fizične oblike.

Prednost združevanja v strojne krožke je v tem, da se znižujejo stroški v kmetijski proizvodnji, za katero je potrebno imeti kakovostne stroje, ki so praviloma zelo dragi in na naših majhnih kmetijah premalo izkoriščeni. S to obliko sodelovanja pa lahko vsi kmetje, ne glede na velikost, strokovno in kvalitetno gospodarijo na kmetiji. Za člana strojnega krožka, ki samostojno nabavi drago in kvalitetno mehanizacijo, je nabava smiselna le, če bo izkoriščena preko dela v strojnem krožku.

V današnjem času mora kmet ravnati kot podjetnik, zato imajo pomembno vlogo pri tem osebne lastnosti gospodarja, kot so: izobrazba, smisel in pogum za odločitve, podjetniška žilica, družinske razmere. Pri vsem tem pa ga zaradi njegove majhnosti omejujejo številni drugi dejavniki, na katere nima neposrednega vpliva. To podjetniško vlogo pa lahko "odigra" le z organizirano proizvodnjo s pomočjo strojnega krožka.

V našem strojnem krožku se je od leta 1994 do danes povečalo število članov od 31 do 202. Že to število nam pove, da je krožek imel pravičen pristop in tudi določen uspeh. S pravilnim vodenjem in usmerjanjem članov, nujenjem strokovne pomoči, medsebojnem izmenjavnju mnenj in izkušenj, z demonstracijami novih strojev in določenih drugih novitet in stalnem spremljanju trga, ki zahteva kvalitetnejše in cenejše proizvode, se pokaže uspešnost strojnega krožka.

Katerim proizvodnim programom smo v tem času namenili več pozornos-

ti, je razvidno iz navedenih demonstracij, ki so potekale po naslednjem vrstnem redu:

- na začetku smo organizirali demonstracijo drobljenja kamenja, kar je zaradi peščenih tal naše doline zelo aktualno
- nadalje smo organizirali prikaz balirk za okrogle bale
- zanimiv je bil tudi prikaz strojev za spravilo krme in preizkus primernih plugov za naše področje
- prikazali smo tudi prikolico za preizkus traktorskih sedežev, s katerimi smo opozorili člane na preventivno skrb za njihovo hrbtenico in udobnejše delo s traktorjem
- v sodelovanju z Zvezo strojnih krožkov smo organizirali večjo demonstracijo strojev za obdelavo tal

Še naprej bomo poskušali slediti trendom nove tehnologije v kmetijstvu in seznanjati člane z vsemi novitetami.

Prikazi novih tehnologij so vedno dobro obiskani.

Peter Zimmermann

DVOREC PLEVNA

Milanu Dobniku, zgodovinarju in pospeševalcu kulture v Savinjski dolini.

1. Uvod

Približno štiri kilometre severno od Žalca leži na vzpetini 364 m nadmorske višine podružnična cerkev gotoveljske fare, Sv. Jedert. Spred pročelja cerkve sega pogled daleč po Savinjski dolini, obdani z grički in gorami. Na vzhodni strani za cerkvijo se nahaja pokopališče, veliko približno 30 m². Sestavljeno je iz 2,70 m visokega obeliska, z močno načetim vklesanim napisom "SEPVLCRVM FAMILIAE EORUM DE BECK (grobnica družine pl. Beck)" in 5m proti vzhodu ležeče nagrobne plošče 3,20 x 1,30 m. Pokopališče obdaja 80 cm visoka ograja iz kovanega železa, zarjavela in delno nasilno deformirana. Izven ograje, na vzdolžnih straneh nagrobne plošče, stojita prečno po 1,5 m dolgi kamniti klopi.

Krajevna skupnost Gotovlje, ki se zavzema za ohranitev svoje kulturne dediščine, želi pokopališče urediti, zato me je zaprosila, da ugotovim dediče zaradi njihove privolitve. Razjasnitev tega vprašanja me je vodila od nagrobnega napisa k bližnjemu dvorcu Plevna s hišno številko Gotovlje 206. V nadaljevanju bom opisal zgodovino in lastništvo dvorca v preteklih sto letih. Uporabljal bom zgodovinsko in biografsko literaturo pa tudi doslej neobjavljeno dopisovanje (glej seznam literature), ki nam med drugim dovoli vpogled v družabno življenje na dvorcu Plevna v tridesetih letih.

2. Plevna v 19. stoletju

Po Stoparju (1) je po vsej verjetnosti dvorec Plevna v prvi polovici 19. stoletja v klasicističnem stilu dal zgraditi lastnik dvorca Novo Celje, Ludwig Hausmann. Po letu 1876 je takratni lastnik grof Brobovsky dvonadstropno poslopje dal povišati v trinadstropnega. Dvorec je bil obdan s parkom, polnim eksotičnega rastlinja, do leta 1945 dobro vzdrževanim; nekaj drevja pa je ohranjenega do današnjih dni.

Po Stoparju (1) je posest Plevna prešla iz Hausmannovega lastništva v roke Italijana Prosgolia, od njega v roke avstrijskih oficirjev Strohuberja in Stieglitz, ki sta jo 1876. leta prodala grofu Brobovskemu, ta pa slednjič 1890. leta Antonu vitezu pl. Becku (1812-1895). Nadaljnje lastništvo navedenja Stopar napačno. Sledeči prikaz lastništva se v glavnem opira na dve pisemski sporočili (8) pravega dvornega svetnika dr. fil. Johanna Christopha, barona Allmayerja Becka (roj. 19. 8. 1918 v Badnu). Le-ta je pravnuk Antona, viteza pl. Becka; kot zgodovinar in kapetan v generalštabu je od 1965-1983 vodil vojaško-zgodovinski muzej (Heeresgeschichtliches Museum) na Dunaju. Večina življenjskih podatkov je povzeta iz genealoškega priročnika plemstva (Genealogisches Handbuch des Adels) (4).

Že leto dni po nakupu Plevne, 1891, je Anton od 12.9.1877 vitez pl. Beck na kupljenem zemljišču pri cerkvi Sv. Jedert dal namestiti družinsko grobnico (8.1). Lastnik grobnice je torej istočasno lastnik posesti Plevna.

Na tem mestu si oglejmo politično geografijo časa pred letom 1900, v katero je vpeta Plevna. V ta namen si predočimo izid štetja prebivalstva 31. 12. 1900 v primerjavi (v oklepaju) s štetjem 31. 12. 1880. Obdelala ga je Cesarsko-kraljeva statistična centralna komisija in izdala kot Občinski leksikon (2) in Seznam naselij (3).

Dežela Štajerska z 1.356.494 prebivalci 31. 12. 1900 (1880: 1.213.597) je bila razdeljena na 20 (1880: 19) okrajnih glavarstev. Okrajno glavarstvo Celje s 134.080 (1880: 124.133) prebivalci je obsegalo 6 sodnih okrajev. Sodni okraj Celje brez mesta je štel 39.767 (1880: 35.365) prebivalcev, mesto Celje z lastnim statutom 6.713 (1880: 5.393), skupaj torej 46.480 (1880: 40.758). Sodni okraj Celje je sestavljalo 21 občin.

Občina Gotovlje je štela 793 prebivalcev (1880: 631) in ti so živeli na površini 909 ha v 159 hišah. Od skupnega števila prebivalstva je navajalo kot pogovorni jezik slovenščino 783 oseb, nemščino šest, in druge jezike

trije. Za primerjavo: prebivalstvo občine Žalec je v istem obdobju štel 1.303 prebivalcev (1880: 1.082) in je živelo na površini 742 ha v 209 hišah.

Pod občino Gotovlje je spadala med drugimi tudi vas Sv. Jedert s 129 prebivalci, ki so živeli v 29 hišah, in dvorec Plevna, naveden z dvema stavbama in 0 (stalnih?) prebivalcev, kot tudi z očitno napačno nadmorsko višino "približno 260 m"; saj po cesarsko-kraljevem generalštabnem zemljevidu (Generalstabskarte) iz leta 1880 znaša višina Plevne 340 m.

Anton, vitez pl. Beck se je veselil svoje posesti le borih pet let. Umrl je 1895 in je kot prvi pokopan v grobnici, ki jo je dal sam namestiti.(8.1) V družinski grobnici počiva skupno pet ljudi:

1) Anton, vitez pl. Beck (roj. 6. 1. 1812 v Buču/Moravska, umrl 19. 8. 1895 v Plevni);

2) Njegova žena Hersilie, od 28. 8. 1898 baronica pl. Beck, rojena Hagenauer (roj. 13. 8. 1828 v Trstu, umrla 11. 12. 1911 na Dunaju);

3) njuni hčeri:

a) Emilie, pl. Beck, (rojena 10. 2. 1853 na Dunaju, umrla 21. 6. 1889 na Dunaju, neporočena);

b) Theresa Allmayer, od 4. 11. 1898 baronica pl. Beck (roj. 23. 7. 1856 na Dunaju, umrla 25. 4. 1907 na Dunaju);

4) Anton, baron De Traux de Vartin (umrl 24. 2. 1917 na Reki), soprog Camille, barončice pl. Beck, hčere Antona in Hersilie pl. Beck.

Camilla, baronica De Traux de Vartin (roj. 11. 1. 1862 na Dunaju, umrla 2. 9. 1926 na Dunaju) in njena 10. 9. 1860 rojena sestra Antonie (od 4. 11. 1898 barončica pl. Beck) nista pokopani v družinski grobnici, marveč na Dunaju (8.1).

S smrtjo Antona, viteza pl. Becka preide posest Plevna 1895 v last njegove vdove Hersilie baronice, pl. Beck. Ta pa posesti ni zapustila svojemu edincu dr.iur. Maxu Wladimirju (od 28. 8. 1898 baron pl.) Becku (1854-1943), katerega življenjepis bomo orisali kasneje, marveč svojemu vnuku dr.iur. Maximilianu, baronu pl. Allmayer-Becku (roj. 8. 3. 1876 na Dunaju, umrl 6. 5. 1947 na Dunaju), sinu svoje hčere Therese Allmayer. Maximiliana Allmayerja in njegovo sestro Marianne posvoji 1906. pravkar omenjeni stric Max Wladimir, baron pl. Beck; tako sta deležna plemiškega naslova in baronskega stanu (glej spodaj). Po smrti Hersilie, baronice pl. Beck in po njeni zadnji želji pride Plevna v roke Maximiliana, barona Allmayer-Becka. Od leta 1905 je bil poročen s Heleno Wagemann (roj. 14. 5. 1885 na

Dunaju, umrla 28. 10. 1973 na Dunaju). Iz tega zakona izhajajo sinovi Maximilian Vladimir (1906-1983), Franz Joseph (1908-1981), Johann Christoph (roj. 1918) in hči Maria Theresia (roj. 1924).

3. Predsednik vlade baron Beck

Nedvomno najvidnejša osebnost Plevne je dr. Max Wladimir, baron pl. Beck, od 29. maja 1906 do 7. novembra 1908 kot je znano predsednik vlade Avstrijskega cesarstva. Dvorec Plevna, takrat last njegove mame, mu je služil kot "poletna rezidenca". Ker je vselej moral biti dosegljiv, so Plevno opremili s telefonsko zvezo. Takrat je bila to posebnost v Savinjski dolini, če pomislimo, da je Celje le malce pred tem, namreč 1902, dobilo prvi telefon. Že nekajkrat omenjeni dr. Johann Christoph, baron pl. Allmayer-Beck je 1956 objavil obsežno biografijo o svojem starem stricu predsedniku vlade baronu Becku (5); le-ta je obširna verzija njegove disertacije.

Avstrijski biografski leksikon 1815-1950 od leta 1957 navaja kratko informacijo: "Beck, Max Wladimir, baron pl., državnik, roj. Dunaj, 6. 9. 1854; umrl Dunaj, 20. 1. 1943. Sin direktorja Dvorske in državne tiskarne Antona, pl. Becka, 1878 dr.iur., vstopi s finančno prokuraturo v državno službo, od 1880-1906 dela v ministrstvu za poljedelstvo, nazadnje kot vodja oddelka in predstojnik zakonodajnega oddelka, pripravil važne zakone za agrarno reformo. Nadvojvodo Franca Ferdinanda d'Este je vpeljal v pravne in državne znanosti, bil njegov svetovalec v juridičnih, političnih in osebnih zadevah; do njegove smrti mu je bil prijateljsko naklonjen... 1906-1908 je bil Beck predsednik vlade; 1907 je uveljavil reformo volilne zakonodaje, s katero je v Avstriji vpeljana splošna in enakopravna volilna pravica; 1907 član zgornjega doma. 1919-38 predsednik avstrijske družbe Rdečega križa in 1915-34 predsednik najvišjega finančnega kontrolnega organa..." (6)

Max Wladimir, baron pl. Beck se je 12. 10. 1896 oženil s Helene Mayer pl. Gunthof (2. 9. 1863 - 6. 6. 1930). Iz tega zakona ni bilo otrok. Z njegovo smrtjo (20. 1. 1943) je linija Beck ugasnila.(4) Kot je že bilo omenjeno, je Max Wladimir, baron pl. Beck 8. 9. 1906 posvojil oba otroka svoje sestre Therese iz njene zveze s cesarsko-kraljevim vladnim svetnikom in dvornim zdravnikom Friedrichom Vinzenzom Allmayerjem (1. 3. 1841 - 25. 4. 1905). 18. 4. 1907 sta bila povzdignjena v plemiški in baronski stan in se odtlej

pojavnata kot Maximilian, baron pl. Allmayer-Beck in Marianne, barončica pl. Allmayer-Beck (11. 5. 1877 - 21. 9. 1968), ta pa je že poprej, 14. 11. 1903, na Plevni vstopila v zakon z Maximusom, baronom Hauserjem. (4)

4. Med svetovnima vojnama

Pravkar omenjeni Maximilian, baron pl. Allmayer-Beck, ki je Plevno 1911. podedoval po svoji stari mami Hersilii, baronici pl. Beck, je posest, ker je le-ta od leta 1919 kot posledica mirovne pogodbe, sklenjene v St. Germainu, ležala v tuji državi, leta 1923 prodal gospodu Oskarju pl. Rainerju (roj. 8. 10. 1881 v Detkovcu, umrl 14. 4. 1945 v Alagincih pri Slavonski Požegi, Hrvatska).

29. 4. 1939 se je Franz Joseph, baron pl. Allmayer-Beck (roj. 28. 3. 1908 na Dunaju, umrl 5. 3. 1981 v Syracuse, N.Y., ZDA), sin Maximiliana, barona pl. Allmayer-Becka, poročil z Marie (Mia) Alexandro pl. Reiner (roj. 20. 11. 1913 v Alagincih pri Slavonski Požegi), hčerko Oskarja pl. Rainerja. V tem zakonu so se na Plevni rodili trije otroci: Maria Anuntia Rose (roj. 25. 3. 1940, živi v Syracuse, N.Y., ZDA), Alexander (roj. 17. 2. 1942, živi v Syracuse, N.Y., ZDA) in Elisabeth (roj. 27. 2. 1945, poročena s Thomasom, baronom pl. Wildburg, živi na Dunaju).

5. Druga svetovna vojna in njene posledice

V maju leta 1945, ko je komunistična vlada prevzela oblast, je Franz Joseph, baron pl. Allmayer-Beck iz razlogov, ki bodo navedeni kasneje, po sest Plevno nekaj let še nadalje upravljal, čeprav pod zelo težkimi pogoji. 1949. se je z družino odselil v ZDA. Kot strokovnjak za hmeljarstvo si je tam obetal novo eksistenco (8.1).

Po smrti Oskarja pl. Reinerja je prešla posest Plevna 1945 na njegovo ženo Katharino (Käthe) pl. Reiner. Še pred emigracijo družine Allmayer-Beck "dajo 1948 Plevno najprej v zakup, potem pa jo pod pritiskom za smešno nizko ceno prodajo" (9.2). Katharina pl. Reiner in njen sin Michael pa sta se preselila v Zagreb.

Katharina pl. Reiner se je rodila v Zagrebu 27. 7. 1886 kot Katharina pl. Jurković in umrla 13. 1. 1972 prav tako v Zagrebu, kjer je pokopana v družinski grobnici Jurkovičev. Njen sin Michael, ki je bil rojen 4. 7. 1912 v

Alagincih, je umrl 26. 11. 1980 tudi v Zagrebu. "Michael (Miki) je bil sodnik v Zagrebu. Po razpadu Jugoslavije leta 1941 je dal odpoved in se preselil v Alagince." Pozimi 1944/45 so ga partizani odgnali na Papuk. Preživel je povsem po naključju. V takratni zimi je dobil hude ozeblinane nog, tako da je imel od takrat dalje okvaro spodnjih okončin (9.4). Michaelov brat Ernst, roj. 19. 10. 1915 v Alagincih, pa je od leta 1945 kot nadporočnik v Bosni pogrešan (9.1 in 9.4).

Na tem mestu je potrebno dodati, zakaj so Franz-Joseph, baron pl. Allmayer-Beck in njegova družina posest Plevno sicer izgubili, pa navkljub vsemu, za razliko od ostalih graščakov v Savinjski dolini, ob prevzemu oblasti komunistične vlade ostali živi. Maria Alexandra, baronica Allmayer-Beck, njegova vdova, piše v pismu o tem takole:

"Kar zadeva partizane, smo jim občasno nudili večerje. Bili so kmečki fantje iz naše okolice, ki so se prihajali gret. Mojega moža, ki je bil krajevni vodja kmetov, so prosili, naj obvešča njihove starše, da so še živi. Po letu 1943 so prišli v Tomšičevo brigado politkomisarji. Odtlej moj mož ni bil več varen in se je prikazal samo, kadar so bili fantje sami.

Medtem so mnoge Slovence poslali v taborišče pri Slavonski Požegi. Ker leži tam naša posest Alaginci, je moj oče (Oskar pl. Reiner) ljudi iz Žalca rešil (iz taborišča) in jih namestil na posestvu. Tudi mleko je brezplačno pošiljal otrokom v taborišče. Naše posestvo so imenovali 'slovenski konzulat'. /.../ ... iz tega razloga nas po letu 1945 niso niti pobili niti (iz)selili kot skoraj vse naše sosede po bližnjih gradovih. Spominjam se, da sta brata Antloga nekega dne ob četrti uri zjutraj nenadoma stala v naši spalnici. Bila sta kar zadovoljna, ko sta videla, da smo še tam. Dejala sta, da ju je poslala mama, da v primeru, če moža in mene (iz)selijo, odpeljeta najine otroke. Velika razlika je bila med kmeti in sodrgo, ki je po letu 1945 prevzela oblast. Ti 'mogočniki' imajo na vesti vse te grozote." (9.2)

6. Propadanje

O zgodovini poslopja na Plevni po letu 1945 naj še enkrat spregovori Stopar (1). Ustrezno poroča: "... po drugi vojni pa je postal last splošnega družbenega premoženja. Zdaj so v njem stanovanja." Vendar Stopar ne omenja, da so komunistični oblastniki in njihovi proletarski pomagači v razlašene gradove naselili stanovalce takega kova in načina življenja, ki so

bili poroki za razpad stavb, da so jih končno morali nekaj celo podreti. Primer iz bližnje okolice je razdejanje Zaloške gorice, Tabor v Višnji vasi pa je bil na srečo rešen v zadnjem trenutku. Proces zlonamernega in ideološko pogojenega razdejanja slovenske kulturne dediščine na Plevni pa žal še ni dokončan. Temeljita prenova dvorca in morebitna uporaba v reprezentančne namene občine Žalec bi še bila možna.

7. Paul Parin pleše na Plevni

Družbeni sloj prebivalstva številnih dvorcev v Savinjski dolini v času med svetovnima vojnama je bil leta 1945 tako močno iztrebljen ali izgnan, da si je mogoče ustvariti sliko njihovega življenja le še iz literature ali po pripovedi medtem že dokaj priletnih prič tega časa. Naključje nam omogoča primerjavo plesne zabave na dvorcu Plevna v sezoni 1932/33, najverjetneje januarja 1933.

Paul Parin (roj. 20. 9. 1916) je leta 1980 objavil osem povesti z naslovom Zanesljiva znamenja spreminjanja. Leta v Sloveniji (Untrügliche Zeichen von Veränderung. Jahre in Slowenien). V njih je obdelal svojo z izključitvijo zaznamovano mladost, delno avtobiografsko, delno izmišljeno. Parin (psevdonim za Pollack), sin premožnega judovskega veletrgovca s kavo s švicarskim državljanstvom je odrasčal na podeželskem posestvu svojih staršev, dvorcu Novi Klošter, ki se nahaja pet kilometrov zahodno od Plevne. Prav živahne izmenjave obiskov med dvorcema ni bilo, obiski so bili bolj vljudnostnega značaja. Isto velja (očitno) tudi za odnose Pollackovih do drugih okoliških graščakov. Odraščajočega, senzibilnega Paula je to zavračanje gotovo žalostilo. Družabna izolacija ga je verjetno končno porinila v vlogo salonskega boljševika; kasneje se je kot zdravnik pridružil jugoslovanskim partizanom (1944/45).

Povest Reko na meji je po vsej verjetnosti moč vrednotiti kot zapoznel obračun uglednega psihoanalitika z aristokracijo Savinjske doline, ki ga je briskirala, on pa jo je občudoval, če ji ni morda tudi zavidal. Na straneh 66 do 69 opisuje omenjeni ples aristokratske mladine pozimi 1932/33 na Plevni. Po vsej verjetnosti se Paul sam zabave niti ni udeležil, udeležila se jo je njegova sestra Emma. Pripoved, ki jo velja ponovno prebrati, nadvse zlohotno razvrednoti zabavo, in je morda odličen primer nihanja čustev med sovraštvom in ljubeznijo. Naj nekoliko citatov zadostuje za vzorec:

“Ko sem So (konj) na cilju ravno hotel privezati, je iz poslopja stopila debela Mia, domača hči, ...”

“Na zunanjem stopnišču brezoblične kamnite gmote, ki so ji pravili grad Plevna, sta goreli svetilki s šibkima petrolejskima gorilnikoma. Tudi prvo nadstropje ... je bilo medlo osvetljeno.”

“... ob kateri je služkinja ponujala obložene kruhke in kristalne kelihe s sladkim hrvaškim sektom, ki ga je bil Mijin oče posebej za tisti večer pripeljal s svojega posestva pri Požegi.”

“... - ravno tedaj pa je prišlo do spotike z rubinom, ki je ostala v spominu vsem navzočim na zabavi. Mladi knez Auersperg /.../ je izgubil gumb s svoje srajce pri smokingu./.../ Ko mu je nekdo rekel: ‘Hej, manjka ti gumb,’ je glasno zavreščal ... “

8. Maria baronica Allmayer-Beck ima zadnjo besedo

Ta, ki jo Parin tako omalovaževalno poimenuje “debela Mia, domača hči”, je že večkrat omenjena takrat 19-letna Maria Alexandra von Reiner (roj. 20. 11. 1913 v Alagincih), ki se je 1939. poročila s Franzem Josephom, baronom pl. Beckom in živi sedaj kot vdova v Syracuse, N.Y., ZDA. Moji prošnji, da opiše zabavo, kot se je sama spominja, je ugodila z obširnimi pismom (9.3). Za boljše razumevanje obravnava sprva splošne življenjske pogoje na Plevni: “Kot Vam je znano, je moj oče kupil Plevno. Na Hrvaškem smo imeli še posest Alaginci in ker nismo mogli vse leto prebivati na Plevni, je moja mama prosila svojo sestro Olgo pl. Jurković, od 24. 5. 1911 poročeno s (kontra)admiralom Hansom (Johannom), grofom Firmianom (roj. 9. 6. 1864 v Primieru, Tirolska, umrl 30. 8. 1952 v Mezzocoronu), naj s svojo družino pride na Plevno .../.../ Moja družina je bivala na Plevni od decembra do junija, ostali del leta pa v Alagincih. Moje sestrične in bratranci Janka (Johanna, roj. 1912), Hilpold (roj. 1913), Hans (roj. 1914) in Georg (roj. 1921) Firmiani so poleti često prihajali k nam v Alagince./.../ Kot otroci smo z zanimanjem opazovali odrasle, kadar so prišli na obisk. Naši sosede na Plevni so bili: baroni Turkovići, grofje Herbersteini, baroni Adamovići, baroni Haerdtl, grof Coronini in Czery. Prihajali so popoldan, igrali bridž in ostali čez noč, da bi plesali. Joseph Herberstein je često igral popevke ali pa smo uporabljali gramofon (zelo moderen) in plošče s plesno glasbo.

Od časa do časa smo imeli otroške malice. Tedaj so prišli Turkovičevi otroci, Puppi Czery in Hu Herberstein. S Parinovimi so starši izmenjavali vljudnostne obiske. Otroke smo videvali le poredko. Ko smo odraščali, sem Emmo Parin videvala občasno poleti, ko sem bila na Plevni. Bila je zelo čedna.

Leta 1931 sva se s sestrično Janko Firmian vrnili domov iz naših institutov. Povabili sva naše prijatelje iz Zagreba na smučanje. Ostali so vse božične počitnice kot naši hišni gostje. Pred vrnitvijo domov sva prirejali male zabave s plesom, katerih so se često udeleževali tudi naši sosodje.”

Po tem uvodnem opisu se Maria Alexandra, baronica Allmayer-Beck posveti zabavi, ki jo opisuje Parin (9.3): “Kar zadeva Parinov zelo zlohoten opis takega večera, lahko rečem samo: ‘Veliko pesnitve in nobene resnice.’ On sam takrat sploh ni bil prisoten in iz tega razloga ni mogel prenesti odklonitve, njegova sestra Emma, ki je bila povabljena, pa je rada prišla in se, kot se spominjam, odlično zabavala.

Pošiljam Vam /.../ kopije nekaj slik Plevne. Kot vidite, je Plevna zelo udoben mali dvorec, obdan z velikim parkom in nikakršna ‘kamnita gmota’, kot to opisuje P. Parin. Vsa ta neumna scena o njegovi ježi na Plevno, da bi bil ‘odklonjen’, se sploh ni zgodila. Za njegovo prijateljico (Vando Ožegović) nikoli nisem slišala, torej ni bila povabljena; in ker smo smučali, ni mogel zardeti ob pogledu ‘v svoje od ilovice popacane škornje’.

Noben dvorec, razen Novi Klošter, /.../ takrat ni imel električne razsvetljave. Mi smo imeli lestence z beneškimi prizdami, stoječe in viseče svetilke, torej nikakršne ‘medlo goreče laterne’. Vsi prostori so imeli parket in preproge. O ‘zdelanih’ deskah ni govora. Moji bratje, bratranci in vsi prijatelji so zvečer nosili temne obleke, nikakršne ‘predelane smokinge svojih očetov’.

Naša prijateljica iz Zagreba, Valdemar in René pl. Balley, sta igrala klavir in saksofon. Imeli smo tudi najnovejše gramofonske plošče.

Na ta določen večer, ki ga Parin opisuje s tako bujno fantazijo, so bili razen Balleyjevih navzoči še brata Warsberg, Andi Auersperg (grof, ne knez), moje prijateljice Beci Benčič-Sieber in Neda Mažuranič. Ker Emma Parin ni bila v Budimpešti, sem jo povabila. Bila sta navzoča moja brata Michael (roj. 1912) in Ernst (roj. 1915), prav tako Firmiani.

Tudi bufet seveda ni bil v mračni veži in tudi ne na papirnatih krožnikih serviran. Moj oče kot poznavalec vin ne bi trpel ‘sladkega sekta’.

Andi Auersberg ni 'vreščal', ker je izgubil svoj dragulj; tudi to je zlo-namerna Parinova izmišljotina. Drugo jutro je pri pospravljanju sobarica našla rubinov gumb.

Zakaj Parin prijeten večer, na katerem ni bil prisoten, tako napak inter-pretira, ne vem."

S pičlo pripombo o minljivosti sveta, v katerem je živela, Maria, baronica Allmayer-Beck zaključi svoje pismo (9.3):

"Po letu 1945 smo bili na svojih posestvih le še stara baronica Puthon in mi. Vsi ostali so bili ali izseljeni ali so se odselili ali so mrtvi."

9. Seznam literature

a) Monografije

1. Ivan Stopar: Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. 3. knjiga: Spodnja Savinjska dolina. Založba Park: Ljubljana 1992. str. 98-99.

2. Gemeindeflexikon von Steiermark. Bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, K.K. Statische Zentralkommission, Alfred Hölder, Wien 1904.

3. Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. December 1880 K.K. Statische Zentralkommission, Alfred Hölder, Wien 1882.

4. Genealogisches Handbuch des Adels (GHdA), Deutsches Adelsarchiv e.V., C.A. Starke, Glücksburg und Limburg 1958 (zv. 18), 1963 (zv. 31), 1970 (zv. 48) in 1989 (zv. 96).

5. Johann Christoph Freiherr von Allmayer-Beck, Ministerpräsident Baron Beck, Oldenbourg, München 1956.

6. Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950, (A-Glä), Österreichische Akademie der Wissenschaften, Böhlau, Graz/Köln 1957. str. 61.

7. Paul Parin: Untrügliche Zeichen von Veränderung, Jahre in Slowenien, Kindler, München 1980. Slovenski prevod: Štefan Vevar, Zanesljiva znamenja spreminjanja, leta v Sloveniji, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989.

b) Pisemska sporočila

8. Johann Christoph Freiherr von Allmayer-Beck

8.1 - 3. 11. 1997 in

8.2 - 14. 12. 1997.

9. Maria Alexandra Freifrau von Allmayer-Beck

9.1 - 1. 2. 1998,

9.2 - 10. 5. 1998,

9.3 - 5. 6. 1998 in

9.4 - 13. 6. 1998.

(Iz nemščine prevedla Ana Marija Zimmermann-Pečovnik)

Milena Moškon

BOŽJI GROB NA VRANSKEM - SPRAVLJENA ZNAMENITOST ŽUPNIJE

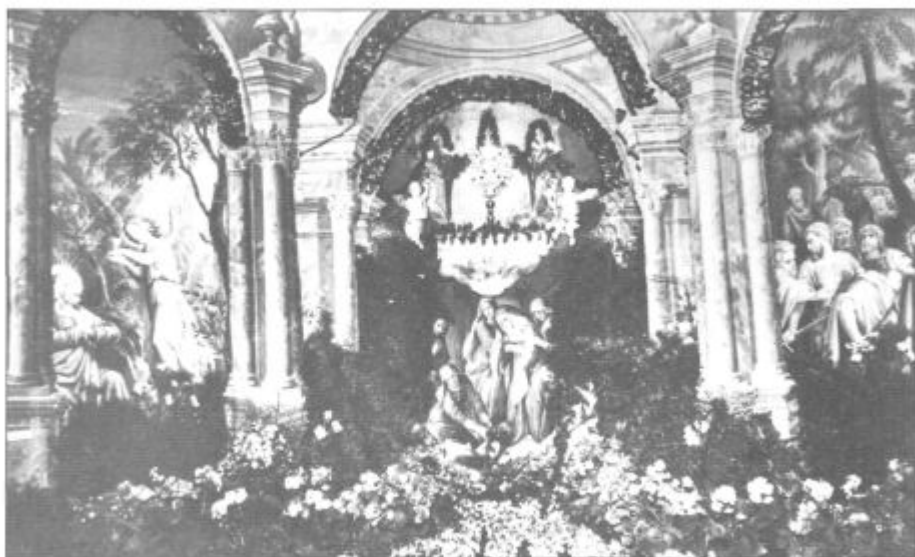
V župnišču na Vranskem so ohranjene slike, na katerih so upodobljeni prizori iz Kristusovega življenja in poslikani arhitekturni detajli, ki so sestavljali kulisno zasnovan prostor - kapelico, ki je ponazarjala Kristusov grob.

Božji grob, ki so ga na Vranskem ob veliki noči postavljali skoraj sto let, tja do leta 1970 v farni cerkvi sv. Mihaela, v kapeli sv. Antona, je bil znan kot najlepši in največji v lavantinski škofiji. Slovel je kot pomembno delo cerkvene umetnosti na Slovenskem.

Prvotna bleščeča podoba znamenitega božjega groba na Vranskem pa je s časom zbledela, na njem so vidne poškodbe, ki so nastale ob dokaj težavnem prenašanju posameznih kulisnih elementov in slikanih podob.

Znano je, da so na Slovenskem in drugod, predvsem v alpskem svetu, začeli uveljavljati božje grobove v dobi protireformacije. Sprva so gradili Kristusove grobne kapelice po vzoru arhitekture božjega groba v Jeruzalemu, potem pa so jezuiti uvedli urejevanje božjih grobov kar v cerkvenem prostoru, največkrat v stranski kapeli. Inscenirali so prostor skoraj v načinu tedanjega gledališča, s kulisami, obogatili pa so ga s slikami, skulpturami, draperijami, razsvetljavo, bleščečim okrasjem in cvetjem. V "božji grob" so vsak veliki petek prenesli monštranco z najsvetejšim, ogrnjenim s tančico. Na Slovenskem je takrat nastalo več značilnih božjih grobov, delali pa so jih tudi znani mojstri baročne umetnosti. Jožef II. je postavljanje kulisnih božjih grobov prepovedal, češ da neprimerno okrasje moti vernike v zbranosti in pobožnosti.

Prav zaradi te prepovedi je bilo v tistem času poskritih, poškodovanih ali celo uničenih več baročnih božjih grobov.

Božji grob - postavljen na veliki petek 1968; črna bela fotografija. (Fotograf neznan)

V začetku 19. stoletja so začeli božje grobove izdelovati in postavljati znova, seveda v manj dekorativnem načinu. V času historicizma so se ustvarjalci opirali na tradicijo, največ grobov so naredili likovniki, ki so pripadali nazarenski umetniški usmeritvi. Žal je ostalo od takrat nastalih grobov le malo ohranjenih v celoti.

Božji grob na Vranskem je ohranjen skoraj čisto v celoti. Avtor je znani slikar oljnih podob, freskant in risar Matija Koželj iz Kamnika (7. 2. 1842, Vodice - 26. 2. 1917, Kamnik). V kroniki župnije sv. Mihaela na Vranskem je navedeno, da je Matija Koželj, slikar iz Kamnika, obnovil leta 1875 božji grob za farno cerkev sv. Mihaela, kar bi nakazovalo, da je na Vranskem že prej obstajal božji grob. Vsekakor pa bo šele z nadaljnimi raziskavami možno ugotoviti točnejši historiat postavljanja božjega groba na Vranskem.

Matija Koželj je bil na Vranskem ob naročilu za pripravo božjega groba že poznan slikar, saj je že leta 1867 naredil dve sliki za podružnično cerkev sv. Katarine na Čreti, leta 1874 pa sliko sv. Alojzija za župnijsko cerkev sv. Mihaela.

V svojem življenju je Matija Koželj naredil okrog 10 božjih grobov, zasnovanih kot dramatično prizorišče v odprti kulisni kapelici. S pomočjo lesenega ogrodja, preko katerega so bile pritrjene oljne poslikave na platnu,

*Tri Marije pri odprtem
grobu
(foto: Božo Ščurek)*

so bili narejeni okviri, v katere so bile vključene figuralne slikane podobe. Vsak izmed grobov je bil unikatna uresničitev. Bili so različnih dimenzij, največji med njimi so bili visoki celo več kot 4 metre.

Podobno usodo, kot so jo doživljali božji grobovi pri nas sploh, je doletela tudi Koželjeve scensko slikovite grobove. V župnijah, kjer so še ohranjeni celostno, jih radi postavljajo ob velikih petkih. Z nenavadno dekorativnostjo in prepričljivo likovno pripovedjo še vedno privabljajo vernike k molitvi in doživljanju velikonočnih pobožnosti.

*Cvetlice v vazi - detajl poslikave na arh. členu
(foto: Mirko Kunšič)*

Božji grob na Vranskem sestavlja kar 17 elementov več kot 4 metre visoke kulisno zasnovane kapelice z arhitekturnimi členi in štirimi slikanimi podobami. Na slikah so predstavljeni značilni motivi: Oljska gora, Kristusa primejo, Polaganje v grob in Tri Marije pri odprtem grobu. Podobe velike zložljivega formata (325 x 130 cm) so slikane z oljnimi barvami na platnu, so signirane Matija Koželj in datirane 1875. Arhitekturni členi z naslikanimi marmoriranimi stebri, obogateni z okrasjem (s cvetličnimi šopki v vazah, z draperijo, z drevjem in drugim), so zasnovani tudi kot razkošni okviri

Polaganje v grob (foto: Mirko Kunšič)

Tri Marije pri odprtem grobu (foto: Mirko Kunšič)

slikanim figuralnim podobam. Zaključujejo se preko lunet v kupolasto oblikovano celoto prostora. Tudi ti elementi so slikani z oljnimi barvami na platnu, so pa brez letnic in avtorjevega podpisa.

Poleg omenjenih slik in kulisnih elementov so očuvane še 3 upodobitve angelov, slikanih na les, ki so bile kot dodatki namenjene zaključkom kulisne arhitekture.

Na Vranskem so na veliki petek opremili osrednji, oltarni prostor v božjem grobu s sliko Polaganje v grob, na konzolo sredi te slike pa so postavili monštranco z najsvetejšim. To sliko so nato, v času, ko se je odvijala vstajenjska procesija, zamenjali s sliko Tri Marije pri odprtem grobu. Slika Oljska gora je bila na levi, berilni, slika Kristusa primejo pa na desni, evangelijski strani.

Vsekakor predstavlja božji grob na Vranskem, ki je varno deponiran, zanimivost župnije. Vredno bi ga bilo restavrirati in razstaviti kot posebnost, kot pomembni spomenik cerkvene likovne umetnosti na Vranskem. Z obnovo bo namreč ta božji grob znova zaslovel kot največji in najlepši v marihorski škofiji in kot eksponat, kakršen je znani, že restavrirani božji grob v katedrali sv. Mohorja in Fortunata v Gornjem Gradu.

Viri:

1. *Andreja Žigon, Borut Rovšnik: Matija Koželj, Kamnik 1986 (katalog razstave)*
2. *Kronika župnije sv. Mihaela na Vranskem - začetek 1787 (začel pisati Johann Stuller 1865)*

Nina Sever

SLIKARSKI OPUS ADIJA ARZENŠKA

Štiri leta po smrti je čas, ko se da celovito strniti življenjsko pot in predvsem likovni opus žalskega meščana, grafika, slikarja, oblikovalca, keramika Adija Arzenška, ki se je v slovenski in lahko bi rekli tudi v evropski prostor zapisal s svojo specifično upodabljučo govorico, gesto, tako v tehnoloških kot vsebinskih pogledih.

Cilj moje raziskovalne naloge ni bil toliko vrednotenje njegovega dela, o njem so mnogo povedali že številni likovni kritiki, pač pa sem skušala na enem mestu zbrati vse dostopne podatke o njegovem življenju, tu mi je bila v veliko pomoč njegova gospa soproga, o njegovih likovnih ciklih, razstavah in odzivih, na katere so njegova dela naletela v ožji in širši javnosti.

Pričevanje soproge, ki je po Adijevi smrti uredila njegovo dragoceno zapuščino, so vsekakor izjemno zanimiva, saj kažejo umetnika v intimni luči, v prelomnih trenutkih, ki so odločilno vplivali na njegovo likovno pot, pot človeka, ki se je zapisal umetnosti in jo, četudi mnogo prekratko, zapolnil s številnimi uspehi.

Adi Arzenšek se je rodil leta 1932 v Ajdovcu pri Novem mestu. Osnovno šolo tam je prekinila vojna, leta 1950 pa se je vpisal v strojni oddelek tehniške šole v Ljubljani. Pa odsluženem vajaškem roku se je zaposlil v celjski Klimi, nato v tekstilni tovarni Metka, zatem pa je do leta 1973 ostal v tovarni Aero kot konstruktor v grafičnem oddelku.

V šestdesetih letih, na samem začetku, se je Adi spoprijemal z risbo, se bil s prazninami in na majhnih formatih ustvarjal mikrokozmos linij, rastrov, človeških in živalskih fantazijskih oblik. Kasneje, ko se je poizkusil še v akvarelih in oljih, je počasi uskladal barvne podobe in v harmonijo zlil svoje jadrnice in vinograde. Grafična tehnologija Aera ga je povezala z jedkanicami in gravurami, Adijevimi najbolj znamenitimi atributi. K prošnji za status

svobodnega umetnika leta 1966 je dodal dvajset svojih grafik, odtisov v vosku in foliji ter perorisbe. Tri leta kasneje je imel svojo prvo razstavo v tujini, v galeriji Burkartshof v Neukirchegnachu v Švici. Ocenili bi lahko, da je v dobrih tridesetih letih napravil več tisoč eksponatov, med katerimi je bila večina gravur, pripravil več sto razstav, dobil nič koliko katalogov in biografij, bibliografija o njem pa prav tako šteje stotine naslovov. Po študijskih potovanjih v Avstriji, Italiji in drugod je leta 1973, ko so mu končno odobrili status svobodnega umetnika, doživel enega svojih razstavnih vrhuncev, odprl je veliko samostojno razstavo v Lichtensteinu, istega leta pa je izdelal še tabernakelj za tamkajšnje cerkev.

Preden je v Švici leta 1975 izšla prva samostojna knjiga o njegovi umetnosti, se je Adi Arzenšek dve leti posvečal domači dolini in enemu svojih najbolj priljubljenih motivov - hmelju. Mojster je bil pravzaprav v vsem svojem življenju razpet med domačo dolino, zaznamavano s hmeljskimi nasadi, na to tematiko je napravil nekaj najbolj odmevnih del, in med tujino, zlasti Švico, kjer je pogosto prebival in tam navezoval stike s priznanimi evropskimi galeristi. Zunaj so bile najbolj cenjene podobe s sakralno motiviko, s svetopisemskimi prizori, narejenimi iz temeljitega poznavanja krščanske ikonografije.

Kadar govorimo o slikarstvu Adija Arzenška, je seveda treba nekaj reči tudi o njegovi tehniki oziroma tehnologiji, ki jo je razvil do mojstrstva v maniri pravega graverstva. Od akvarelov, perorisb, od heraldike in keramike se je Adi Arzenšek vedno znova vračal k jedkancam, svoji stari ljubezni še iz časa Aera, ko se je dokazal kot spreten tehnični risar. K jedkanci se je vnovič vrnil po infarktu: ko je skušal z njo ponovno, in žal zadnjič, zaznamovati svoj likovni opus.

Adijev likovni opus je pričevanje o brezmejnosti človeške domišljije, dokaz bogate notranjosti, ki je znala razpreti okove videnega in je drzno razpredala mreže realnih in hkrati nesnovnih motivov, prepletelih z nekimi notranjimi videnji, slutnjami in hrepenenji, ki nam jih je ohranil v svoji bogati likovni dediščini.

Suzana Ograjenšek

KORESPONDENCA RISTA SAVINA Z MAKSOM PIRNIKOM

Risto Savin (1859 - 1948) se je glede na svoja leta v vrste slovenskih skladateljev vključil pozno. V slovenski glasbeni svet je stopil šele leta 1899 z izdajo treh balad na tekste Antona Aškercu, ki so v tedanji slovenski glasbeni miselnosti pomenile novost. Skupnosti napredne struje slovenskih skladateljev se je Savin pridružil že v prvih številkah revije *Novi akordi*, kjer je sodeloval na povabilo urednika Gojmirja Kreka, čeprav iz neznanih vzrokov samo prva tri leta.

Po prvi svetovni vojni se je upokojil in naselil v rodnem Žalcu. Tu se je ustalil in od takrat je imel več časa za skladateljevanje. Ker je bil Žalec daleč od glasbenega središča Slovenije, je navezal živahno korespondenco s številnimi ljudmi iz glasbenega sveta, predvsem skladateljskimi kolegi. Zato seveda ni presenetljivo, da izvira večina njegove ohranjene korespondence s slovenskimi skladatelji iz tega obdobja. Z izjemo petih pisem Josipu Čerinu, ki so pisana v nemščini in v gotici (to je Savin uporabljal tudi pri dopisovanju z bratom in ženo), je vsa ostala korespondenca z našimi skladatelji pisana v slovenščini, ki ponekod izdaja savinjsko narečje.

V Savinovi korespondenci s slovenskimi skladatelji je najboljšeješa korespondenca s Slavkom Ostercem, ki je bil Savinu med njimi najbliže. Prvo ohranjeno Osterčevo pismo je bilo napisano leta 1928, vendar sta bila skladatelja v pisnih stikih že prej. Zelo intenzivno dopisovanje je trajalo vse do Osterčeve smrti leta 1941. Živahna je bila tudi Savinova korespondenca z Ludvikom Zepičem. Njun odnos je z leti prerasel v prijateljstvo in po Savinovi smrti je bil Zepič v stalnih stikih s Savinovo vdovo, s katero sta osnovala kuratorij Savinove zapuščine. Ostala skladateljska imena iz Savinove korespondence so še Gojmir Krek, Ciril Pregelj, Josip Čerin, Anton

Neffat, Karlo Sancin, Dragotin Cvetko (največ iz časa nastanka Cvetkove monografije o Savinu, torej tik pred Savinovo smrtjo).

Po obsegu je ohranjena Savinova korespondenca s Pirnikom med naštetimi imeni poleg Osterčeve in Zepičeve med najobsežnejšimi. Skoraj v celoti je posvečena mladinskemu zborovstvu, s katerim se je ukvarjal Pirnik. Časovno se deli na dve obdobji: prvo zavzema leta 1938 - 1940 (od časa, ko sta Pirnik in Savin prvič stopila v stik, do izbruha druge svetovne vojne), drugo pa leta 1946 - 1948, torej od konca vojne do Savinove smrti.

Vez med Savinom in Pirnikom, med katerima je bila precejšnja generacijska razlika (Savinova rojstna letnica je 1859, Pirnikova pa 1902), je vzpostavil Slavko Osterc, sedem let starejši od Pirnika in šestintrideset let mlajši od Savina. Osterc je bil Savinov tesni prijatelj še iz časov, ko je poučeval v Celju, ter Pirnikov profesor (Pirnik je po diplomi na pedagoškem oddelku ljubljanskega konservatorija pri Ostercu študiral kompozicijo). Povod za to je bila izjava, ki jo je zapisal Savin v pismu Ostercu z dne 8. 6. 1938: "Nameraval sem tudi, Ti pokazati dve nove pesmi (3 glasne) za deco. Poslušal sem enkrat Trbovljščane, pa so peli tako žalostne "lamende", da je bilo "zascagati". Moje so pa ena "Allegro" druga pa kar "Presto" obe veseliga značaja. Če Ti je mogoče, placirati moj "Maj" in "Tecimo" piši po nje. Seveda, moral bi biti prvovrstni zbor. Pesmi so težke zavoljo temp."

Omenjeni skladbi imata v Savinovem seznamu skladb oznako op. 36. To je bilo prvič, da je Savin napisal kakšno skladbo za otroški zbor. Kako to, da je devetinsedemdesetletni skladatelj, ki se je pred tem posvečal predvsem operi, samospěvu in mešanim zborom, našel pot do otroškega zbora? Verjetno je njegovo zanimanje spodbudil izboljššan odnos do otroškega in mladinskega petja pri nas v tistem času. S tem so imeli ogromno opraviti Pirnik in številni drugi mladi pevovodje, ki so si zadali cilj preko zborovskega petja vzgajati mladino. S "Trbovljščani" je Savin mislil na trboveljske Slavčke pod vodstvom Avgusta Šiligoja, ki so leta 1938 obeležili osmo leto obstoja. Obstoj takšnega pevskega telesa je spodbujal glasbeno ustvarjalnost za mladinske zборе.

Osterčev odgovor na Savinove vrstice je bil (kot običajno) takojšen. V pismu dva dni kasneje (10. 6. 1938) je v nekaj stavkih dal vse bistvene informacije: "Glede pisma: svoja oba zbora pošlji čimprej meni in po 1 izvod na naslov: Maks Pirnik, strok. učitelj Rakek, meščanska šola. On ima odličen zbor (bil je moj študent!) in odločilno besedo pri v poštevh prihajajočih mladinskih pevovodjih. Na jesen bodo začeli študirati nove programe - v počitnicah si bodo pripisovali - eden od drugega (Tako delamo)."

Pirnik je bil v tistem času že znan pevovodja; že kot študent učiteljskega v Mariboru je vodil učiteljski zbor in orkester in pel v zboru Glasbene matice, kot učitelj je sprva vodil šolski zbor v Oplotnici (1927/1928), nato v Litiji (1928/29), vmes pa se je vpisal na pedagoški oddelek konservatorija v Ljubljani in pel tudi pri Maroltovem študentskem zboru. Od leta 1937 je vodil 110 članski mladinski pevski zbor Miroslav Vilhar na Rakeku, ki ga je kmalu dvignil na zavidljivo višino in, kot je pisal Osterc, je imel res "odločilno besedo" pri mladinskih pevovodjih. Med drugim je bilo na njegovo pobudo ustanovljeno Društvo pevovodij mladinskih zborov (DPMZ)¹, ki je združevalo po večini mlade in zagnane pevovodje iz severovzhodne Slovenije. Ostercovo pismo kaže - kot številna ostala korespondenca - na kakšen način so zborovodje skrbeli za programe svojih zborov takrat, ko še ni bilo fotokopirnih strojev.

Savin je Ostercu poslal svoji skladbici že naslednji dan. Osterc je v naslednjem pismu potrdil prejem skladbic in se obvezal, da ju prepíše in izroči Pirniku takoj, ko bo mogoče.

Prvo ohranjeno Pirnikovo pismo Savinu, ki predstavlja začetek njune korespondence, je datirano z dnem 23. 9. 1938. Ravno takrat je nameravalo DPMZ izdati svojo drugo zbirko mladinskih zborov (prva je izšla leta 1937; v njej so bile objavljene skladbe Dragotina Cvetka, Slavka Osterca in Maksa Pirnika) in Pirnik je Savina povabil k sodelovanju. Ker je bila edicija samozaložba društva, bi moral Savin plačati svoj delež pri izdaji, denar pa bi dobil povrnjen v obliki pripadajočih izvodov edicije. Pirnik je prosil, naj bo odločitev hitra, saj bi morale skladbe v tisk že naslednji teden. Savinov odgovor ni ohranjen, vendar pa je očitno odgovoril na Pirnikovo ponudbo ugodno, saj sta njegovi skladbi izšli v omenjeni ediciji. Rojstni datum zbirke je bil 17. 12. 1938. V njej so poleg Savina sodelovali Matija Bravničar, Dragotin Cvetko, Slavko Osterc, Makso Pirnik in Matija Tomc. Savinu je za denar, ki ga je vložil v zbirko, pripadlo v povračilo dvajset izvodov edicije. Tako prva kot druga zbirka sta bili zelo hitro razprodani. V tistem času sta pomenili za vse številnejše pevovodje mladinskih zborov pri nas prepotrebno gradivo.

Korespondenca in znanstvo med Pirnikom in Savinom sta se torej pričela ob izdaji edicije mladinskih zborov. Tri ohranjena pričevanja (Pirnikovo pismo Savinu, Savinov osnutek za pismo Pirniku in Pirnikova razglednica) kažejo, da je bil njun odnos sprva na poslovnih ravni. Z leti pa se je med njima razvilo pristržno prijateljstvo. Žal je njuna korespondenca tako slabo ohran-

jena, da bi si samo s temi viri težko ustvarili predstavo o tem, kako se je razvijal njun odnos, vendar si lahko do naslednjega ohranjenega Pirnikovega pisma Savinu pomagamo s korespondenco Savin - Osterc. Savin se je v pismih Ostercu ves čas živahno zanimal za Pirnika, njegov zbor in izvedbe svojih otroških skladb.

Iz leta 1940 je ohranjenih nekaj Pirnikovih priložnostnih razglednic Savinu, dve pa sta, ki sta bolj zanimivi. V prvi, z dne 3. 5. 1940, je Pirnik sporočil Savinu o akademiji mladinskega zbora meščanske šole na Ptujju 5. 5. 1940, kjer naj bi med drugim izvajali tudi Savinov Maj. Pirnik je komentiral, da je zbor zelo dober in da je skladbo izvajal že leto prej na Konjiškem festivalu. Drugo razglednico je pisal iz Ljubljane, ko je sedel v prijateljski družbi z Ostercem, dr. Cvetkom in Francetom Maroltom, verjetno v Kavarni Zvezda, kjer so se odvijali takšni "sestanki", junija 1940. Ta razglednica je med vsemi v Savinovi zapuščini še posebej dragocena, ker so se na njej zvrstili pripisi vseh ostalih treh mož. Očitno je nameravalo DPMZ izdati še tretjo edicijo mladinskih zborov, h kateri je bil ponovno povabljen tudi Savin, vendar ta edicija ni izšla v takšni obliki. Tretji zvezek so namreč tvorili le Pirnikovi mladinski zbori. Ideja o še eni skupni ediciji je propadla, ker je Pirnik, gonilna sila edicije, zbolel za živčno boleznijo. O nadaljnjih dogodkih se lahko poučimo iz drugih virov. Do začetka druge svetovne vojne lahko stiku med Savinom in Pirnikom sledimo le preko korespondence z Ostercem. 20. 11. 1940 je Savin med drugim pisal Ostercu naslednje vrstice: "Pirniku povej da imam šest (6) mladinskih pesmi ter jih hočem spraviti v en opus. Prosim ga naj mi pošlje "Materino srce" ker hočem vse dati v enem zvezku prepisati."

Omenjeni opus v Savinovem seznamu nosi številko 40, sestavljajo pa ga: št. 1 Pomladi, št. 2 Luna dremlje, št. 3 Materino srce, št. 4 Tja v ogrado, št. 5 Tički po zraku letajo. Savin, ki so mu pešale oči, je bil, zaradi že omenjenih težav s prepisovanjem not, poslal Pirniku edini izvod pesmi Materino srce in ga je zdaj potreboval, da bi iz pesmi sestavil zbirko. Osterc je Savinu 23. 11. 1940 pisal: "Pirniku sem Tvojo željo sporočil in Ti bo skladbo vrnil, prepisal jo je in mi je dejal, da nihče še ni zahteval od njega skladb nazaj in da bi jih moral on sam prepisovati."

Omenjene vrstice so Savina zelo razburile. Dragotin Cvetko v svoji monografiji pogosto omenja, da je bil Savin po naravi zelo občutljiv. S tem povezuje tudi skladateljev izstop iz vrst sodelavcev Novih akordov po tretjem letniku njihovega izhajanja. Kakorkoli že, Savina so Osterčeve (oziroma

Pirnikove) besede tako razburile, da je še istega dne, ko je prejel omenjeno pismo, 24. 11. 1940, pisal Ostercu dve pismi eno za drugim. V prvem je napisal: "Pirnik naj ne bode utroči. Jaz sem napravil pogrešek, da sem dal iz roke edini eksemplar ene kompozicije, katera je mišljena kot 4 pis enega opusa. Ko bodo vse 6 pesmi prepisane dobi Pirnik en izvod, morda ga bodem še naprosil, da mi izda zvezek. Nič naj ne bode jezen na me. Če pridem v Ljubljano, bodeva se že "zglihala"."

Očitno je bil nato zadevo še enkrat premislil in napisal še drugo pismo: "Zakrivil sem jaz zmešnjavo zavoljo moje pesmi: "Materino srce", zato nečem, da bi še imel Pirnik izdatke za povrh. Prosim Te, daj priložene znamke Pirniku, naj mi rekomandira pošiljko."

Vendar Pirnikova izjava ni bila edino, zaradi česar se je Savin vznemiril. Prizadelo ga je tudi, da je Žebre, tudi eden Osterčevih učencev, takrat dirigent ljubljanske Opere, odklonil, da bi dirigiral Savinov Puppentanz iz baleta Čajna punčka kot koncertno delo. Savin se je zaradi tega počutil odrinjenega in nezaželenega, čutil je, kakor da mu ljubljanska družba obrača hrbet in zaradi tega je bil še bolj občutljiv. Osterc mu je poslal pomirljiv odgovor 25. 11. 1940, torej takoj po prejemu obeh pisem: "Pirniku bom znamko izročil - prav verjetno bo to njegovo pošiljko pospešilo, ker mi je včeraj izjavil, da ima za do konca meseca le še 30 din in ko sem mu ponudil, da mu kaj posodim, je odklonil z izjavo, da bi težko vrnil. Smo pač danes vsi uradniki - reveži, če bi jaz ne imel privatnih ur, prevodov, tantjem itd., bi se tudi lahko obesil. Tak(pa vendarle gre. Tudi Ti si mi nekolikokrat izdatno pomagal, za kar Ti ostanem vedno hvaležen. Pirnika bo opazka, da je otročji - spravila v solze."

Te Osterčeve vrstice so zanimive zlasti zato, ker odsevajo Pirnikov in do določene mere Osterčev gmotni položaj (v enem svojih pisem je Osterc pisal Savinu, da je pobegnil pred ljubljanskimi upniki preko poletja domov v Veržej)².

Savin je 27. 11. 1940 napisal še eno zagrenjeno pismo Ostercu v zvezi z zapletom s Pirnikom, vendar ga je zaključil optimistično, s pričakovanjem, da se bo zamera ohladila. Res je bila veza med skladateljema premočna, da bi zamera trajala dlje časa, kar kaže Osterčeva dopisnica Savinu z dne 5. 12. 1940, na kateri je Pirnikov podpis. Zveza med Savinom in Pirnikom je poslej tekla nemoteno - če odmislimo zunanje motnje, to je drugo svetovno vojno. V zvezi s tem je zanimivo pričevanje poslednja ohranjena Savinova razglednica Ostercu, pisana 9. 4. 1941, tri dni po nemškem bombnem

napadu na Beograd, s katerim se je pričela vojna na jugoslovanskih tleh: "V soboto se je zgledal Pirnik. Izvrstno se je popravil. Govorila sva, kaj vse namerava v Mariboru - in drugi dan bila je vojna."

Osterčev odgovor na to dopisnico je kljub vojni zvenel ravno tako delovno kot vsa njegova korespondenca dotlej, toda mesec zatem, 23. 5. 1941 je skladatelj umrl. Spomin nanj, na človeka, ki ju je seznanil in ki sta ga oba cenila, je bil poslej poleg dela na področju mladinskega zborovstva najmočnejša vez med Savinom in Pirnikom.

Druga svetovna vojna je popolnoma pretrgala stike med skladateljema. Savin je prebil vojne čase v Žalcu, kjer je večinoma poskril svoje rokopise na varno in pregledoval svoje skladbe starejšega datuma, Pirnik pa je sodeloval v OF, vojna vihra ga je zanesla v Belo krajino, kjer je ustanavljal zборе in izdajal pesmarice. Po vojni je nekaj časa deloval na Cerkljanskem in nekaj časa v Trstu, leta 1946 pa se je vrnil v Ljubljano, kjer je deloval na učiteljski in tudi tam ustanovil pevski zbor, zdaj že po številnih predhodnih pevovodskih izkušnjah.

Prvo ohranjeno pismo povojne korespondence obeh skladateljev je Pirnikovo pismo Savinu z dne 15. 3. 1946. Z njim je Pirnik ponovno vzpostavil vez s Savinom in si je od njega obetal novih skladbic za svoj novoustanovljeni otroški zborček. Na hrbtni strani pisma je poslal Savinu tipkopis dveh Župančičevih pesmic Kroparji in Pastirčki. Savin se je dela lotil takoj. Navadno si je sam izbiral pesmi, ki jih je želel uglasbiti in v ta namen je prebiral tudi precej mladinske literature. Župančič je bil med njegovimi priljubljenimi pesniki in v izbiri teh dveh tekstov je imel Pirnik srečno roko. Slab teden po prejemu Pirnikovega pisma, 23. 3. 1946, je Savin že poročal, da je zbor Kroparji skoraj gotov in povabil Pirnika v Žalec za velikonočne praznike, češ da bi rad z njim govoril. Pirnik je sprva nameraval povabilo sprejeti, kot kaže njegovo pismo z dne 1. 4. 1946. Najbrž je nameraval iti čez praznike domov v Slovenske Konjice in se spotoma ustaviti v Žalcu, vendar tega ni uresničil.

Otroški zbor je bil za Savina novo področje in v korespondenci je izražal precejšnjo skrb, ali bo uspel skladbe oblikovati tako, da bodo primerne za mlade pevce. Zvok otroškega zbora pa mu je bil nekoliko preozek, kot poroča v pismu 5. 4. 1946. V naslednjem pismu, 3. 5. 1946, je Savin Pirniku, s katerim se ni bil uspel srečati ne v Žalcu ne v Ljubljani, sporočil, zakaj si je želel sestati z njim: "Veste, to je tako: moja starost me opominja, da je čas, napraviti red nad zemljo, to je tudi, moje kompozicije urediti. In tako pri-

dem na odločilno točko. Če bi Vi, v počitnicah čas imeli, na 14 dni, ali mesec dni priti k meni v Žalec, da spravima v red moje skladbe in sicer notni inventar?"

Ko je Savin pisal te vrstice, je bil star 87 let in je imel že več let težave z vidom. Pirnik se je počutil počaščenega, v odgovoru z dne 7. 5. 1946 je zapisal, da bo rade volje pomagal, ker "gre za važno kulturno zgodovinsko stvar". Hkrati je potožil o izgubi človeka, ki je manjkal tako njemu kot Savinu, Slavka Osterca, kar je brez dvoma najbolj osebni odstavek v njuni celotni korespondenci. Lahko si mislimo, da je Pirnik svojega vedno živahnega mentorja izredno pogrešal. Nič manj pa ni Osterca manjkal tudi Savinu, ki si je s to prošnjo v Pirniku na nek način izvolil Osterčevega naslednika.

V tem času je Pirnik na učiteljsku sestavljal mladinski pevski zbor Cankar, katerega delo je načrtoval zelo skrbno. V zgoraj omenjenem pismu je tudi prosil Savina, naj na tekst Pastirčkov komponira mladinski zbor. Hkrati je napovedal skorajšnjo radijsko izvedbo Kroparjev s svojim otroškim zborčkom. Naslednje ohranjeno Savinovo pismo je datirano z dnem 14. 5. 1946. Pirniku je poslal klavirsko Codo in ga prosil, naj jo prilepi na partituro Kroparjev "da bi konec ne bil preodsekan" ter prosil za natančen datum koncerta, na katerem naj bi bila skladba izvajana, da bi lahko prišel zbor poslušat v živo. Takratno oddajanje radia Ljubljana je bilo namreč slabo. Očitno pa je, da je med Pirnikovim pismom 7. 5. in Savinovim 14. 5. nekakšna vrzel; izgubljeno je vsaj eno Pirnikovo pismo, na katerega se nanaša Savinov komentar v pismu 14. 5. 1946, kjer govori o svojih mladinskih skladbah. Savin je gotovo mislil na svoj op. 40, zavoljo katerega sta se bila s Pirnikom sporekla pred vojno. Pirnik je za te skladbe takoj pokazal živo zanimanje v odgovoru dva dni kasneje (16. 5. 1946), ko je sporočil Savinu, da bo koncert otroškega zbora 1. 6. zvečer v mali filharmonični dvorani in ga prosil, naj takrat omenjene skladbice prinese seboj. Savin je v pismu 21. 5. 1946 sporočil, da bo prišel na koncert, če bo le mogoče in dodal, da so Pastirčki že skoraj gotovi: "Zvenijo nekaj "rustikalno", pa pri otrokih je to pravilno. Modrovanje jih še čaka."

Tu ponovno najdemo vrzel v korespondenci med skladateljema. V manjkajočem pismu, na katerega je odgovoril Savin 29. 5. 1946, je Pirnik poslal Savinu nekaj svojih mladinskih zborov (ko se Savin zahvaljuje zanje, ne navaja katere) in program koncerta otroškega zbora 1. 6. 1946 (tudi ta med korespondenco ni ohranjen). Kar se tiče zborov, jih je Savin takoj preučil in pisal Pirniku naslednje: "Pošlem Vam moje "Pastirčke". Menda ne bojo

prekomplicirane za Vaše malčke. Tudi videl sem v Vaših pesmih nekaj globokih tonov in takoj sem tudi jaz porabil ta pridelek."

Kot že rečeno, se Savin na področju komponiranja za otroški zbor še ni dobro znašel in se je zato z zanimanjem poglobil v Pirnikove kompozicije. Pirnik je imel z otroškim zborom izkušnje iz "prve roke" in je zato povsem natančno vedel, kaj zmorejo mali pevci. Savin je pisal tudi, da si zelo želi priti na koncert, vendar je bila avtobusna veza Žalec - Ljubljana preveč neugodna (avtobus je vozil le ob 6h zjutraj, koncert pa je bil napovedan ob 18h). Zato je upal na kakšen drug prevoz. Ker je med tem in naslednjim ohranjenim Savinovim pismom Pirniku preteklo kar pol leta, ni mogoče ugotoviti, ali je Savin uspel priti na Pirnikov koncert ali ne.

Naslednje ohranjeno pismo je pisal Savin Pirniku 6. 11. 1946. Vsebina kaže, da je bila v mesecih, iz katerih ni ohranjenega nobenega pisma, njuna korespondenca prav tako živahna. Savin se je zahvalil Pirniku za pismo in v prilogi poslal Pirniku dodatke k Pastirčkom (torej je bil Pirnik vmes že prejel Pastirčke od njega). Hkrati je poročal o nekaterih korekturah pri Kroparjih, predvsem v klavirskem partu, vendar je imel Pirnik Kroparje takrat že naštudirane s svojim zborom, zato je menil Savin, da bi bilo najbolje, če zbor in pianist izvajata svoje parte tako, kot je bilo naučeno. Kljub vsemu je 9. 11. 1946 poslal Pirniku prepis Kroparjev tako, kot jih je predložil za tisk (Kroparji so skupaj s Pastirčki izšli pod naslovom Dva otroška zbora s klavirjem, op. 42 leta 1947 pri Mladinski knjigi) ter se hkrati pozanimal, ali je prejel dodatke k Pastirčkom.

Pirnik je odgovoril takoj po prejemu tega pisma že naslednji dan, 10. 11. 1946: "Pastirčke imam že izbrane in jih tudi vadim in sicer: 3 deklice in 4 dečke, vsi v velikosti vsakdanjih pastirčkov. Vadim jih solistično, doslej sem, ž njimi zelo zadovoljen. Priznati moram, da je lega prav imenitna, el zveni čisto kovinasto. Sem pa na splošno v sredi dela za koncert, ki bo predvidoma v drugi polovici maja 1947. Upam, da bomo dotlej že toliko znali, da bo imelo umetniško uho vsaj nekaj pozitivnega užitka. Delam in garam. V oktobru sem z zborom delal 56 ur - v skupinah, posameznikom. Tako nisem delal natančno niti na Rakeku. Pastirčki, upam, bodo imenitni. Doslej tečejo odlično. Prosil bi Vas pa, če bi utegnili, da bi mi poslali še eno celotno partituro, ker bi jo oddal pianistu. Sam pa sem strahotno zaposlen in ne morem pisati nobenih not."

Podatek, da je Pirnik v enem samem mesecu delal z zborom 56 ur, pomeni, da je z otroki delal vsaj dve uri na dan. Tako si lahko predstavljamo,

zakaj mu je zmanjkovalo časa za druge stvari, kot je na primer prepisovanje partitur, lahko pa nam je tudi jasno, kako je uspel s svojim zborom doseči tako kvaliteto, da se je lahko pohvalil, da vodi "najboljši jugoslovanski mladinski zbor".³

Savin se je veselil, da se je Pirnik tako zavzeto lotil dela s Pastirčki in je v pismu z dne 14. 11. 1946 poslal Pirniku še eno navodilo za izvedbo: "7 pastirčkov glas naj bi bil krepek; oster, kakor je glas dečka pred mutacijo. Glas dekleta je bolj liričen. To pa ne rečem, da bi bili samo 7 dečkov, ampak, na vsaki način več fantov, kakor deklet."

Ponovno ni ohranjenega nobenega Pirnikovega odgovora in v ohranjeni korespondenci je za leto 1946 ohranjena samo še Savinova dopisnica z dne 18. 11. 1946 z obvestilom, da bo v sredo, 18. 11. 1946 v Ljubljani v hotelu Union. Kakšni opravki so ga nesli tja, ni znano, pa tudi ne, če sta se s Pirnikom uspela tega dne srečati v Ljubljani.

Prvo ohranjeno pismo v letu 1947 je šele junijskega datuma: 17. 6. 1947 je Pirnik poslal Savinu čestitko ob izdaji njegovih mladinskih in otroških skladb. Šlo je za že omenjeni izdaji op. 40 Pet mladinskih zborov in op. 42, torej Kroparjev in Pastirčkov. Iz tega pisma izvemo tudi, da so se Pirniku načrti, da bi konec šolskega leta 1946/47 izvajal Pastirčke izjalovili, vendar je nameraval v naslednjem šolskem letu s študijem obeh nadaljevati. Za naslednjo sezono so bili Pirnikovi načrti samostojni koncerti zbora po Sloveniji, tudi v Mariboru in Celju. Savin se je Pirniku za čestitke zahvalil v pismu 23. 6. 1947. Hkrati je ponovno izrazil željo, da bi se sešel s Pirnikom, ali v Žalcu ali v Ljubljani, da bi se kaj pogovorila "o naši glasbi in njeni bodočnosti in smeri".

Nekoliko bogatejše je ohranjena korespondenca iz leta 1948, čeprav kljub temu pomanjkljivo. Po datumu bi bilo prvo ohranjeno Savinovo pismo Pirniku v letu 1948 datirano z dnem 1. 4., kot je moč soditi po žigu na ovojnici, vendar je v Pirnikovi mapi v Savinovi korespondenci v Občinski matični knjižnici Žalec ohranjena samo ovojnica, pismo pa ne. Ohranjen pa je Pirnikov odgovor na to pismo z dne 10. 4. 1948, ki deloma pojasnjuje vrzeli v njegovem dopisovanju s Savinom - Pirnik je bil dalj časa v bolnišnici. Pismu je priložil koncertni spored svojega stočlanskega zbora Cankar, na katerem je bila Savinova skladba Maj kot krona na sporedu zadnja, ter seznam koncertov. Iz Savinovega odgovora 13. 4. 1948 je razvidno, da je bil skladatelj obveščen o koncertu, ki naj bi ga imel Pirnikov zbor 19. 4. 1948 in se je že veselil radijskega prenosa. Ker program, ki ga je Pirnik

priložil svojemu pismu, ni imel datuma, je Savin sklepal, da je to program cikla koncertov; izrazil je svoje upanje, da bo imel priliko slišati te pesmi tudi v Celju. Želja se mu je sodeč po pismu, datiranem z dnem 28. 5. 1948 uresničila,⁴ kajti Pirniku je pisal: "Zahvalujem se Vam še enkrat za srčen sprejem in pesmice na kolodvoru v Celju v priliki Vašega koncerta. Tudi za krasne cvetlice, katere ste mi podarili in s tem samega sebe oropali, se ginja zahvalujem. Žal mi je, da sem zamudil koncert to pa zavoljo moje pomote. Kaj hočete! Končno sem se z mojo ženo vred usilil brez plače v dvorano, da sem vendar še slišal eno pesmico. Ta pogrešek pa hočem urediti, ter Vas prosim, priloženi denarček v tem zmislu prijeti.

Reči Vam še morem, da imate zbor krasno v roki in občudujem disciplino teh malčkov. Izborno lepo so peli. Kako mora vse to lepo biti v akustični dvorani!"

Mesec dni po tem koncertu, 20. 6. 1948, je pisal Savin Pirniku naslednje ohranjeno pismo, iz katerega je moč sklepati, da je bil Pirnik v vmesnem času pri Savinu na obisku in da sta se takrat pogovarjala o Savinovih tantiemah, zavoljo katerih bi moral Savin dostaviti seznam svojih kompozicij Društvu skladateljev. V tem času je že začel z delom za monografijo o Savinu dr. Dragotin Cvetko, zato Savin pristavlja: "Zelo bi me veselilo, če pridete kaj k nam v Žalec in če se Vam pridruži Dr Cvetko, katerega prav lepo pozdravim in vabim na obisk. To pa prosim, da nam pravoča naznanite prihod."

Naslednje Savinovo pismo z dne 10. 7. 1948 priča, da je Pirnik uredil, kar je bilo treba urediti pri Društvu skladateljev; Savin ga je prosil, da uredi še morebitne težave na zavodu za avtorske pravice in se hkrati zahvalil Pirniku, ker mu je transponiral Vihro "na tri križe" (v originalu je bila Savinova skladba Vihra za mladinski zbor sicer pisana v H - duru.

Ko je tistega leta Pirnik poslal Savinu čestitko za god (17. 7. 1948), je zraven dopisal: "Z dr. Cvetkom sva se pogovorila in kakor kaže, prideva v prvi polovici avgusta k Vam na "kramljanje".

Glavna tema kramljanja bi bilo gotovo Cvetkovo delo v zvezi z monografijo o Savinu.

Iz Savinovega odgovora 19. 7. 1948 lahko razberemo, da zapletov, kar zadeva tantieme, še ni bilo konec. Savin je namreč pomotoma poslal dva izvoda seznama svojih skladb na Društvo skladateljev in je prosil Pirnika, naj poskusi zaplet rešiti in dostavi izvoda za zavod za avtorske pravice. Istega dne je pisal Savin Pirniku še eno pismo, to pot v zasebni zadevi. Ker je

Pirnik preživel poletje doma, na Prihovi pri Slovenskih Konjicah, sta ga Savin in žena Olga poprosila, naj povpraša med okoliškimi ženskami po kakšni dekli. Bližala pa se je tudi sezona obiranja hmelja, ki je Savina kot vse Savinčane (od tod tudi njegovo umetniško ime!) zaposlovala od sredine avgusta do sredine septembra. Iz tega pisma je mogoče najbolje začuti, kakšen je bil življenjski utrip pri Savinovih.

“Kakor sem Vam že pisal, naju bo zelo veselil Vaš in Dr Cvetkov obisk. Tudi čas je ugoden, kajti z 15. avgustom se začne hmeljska kampanja in takrat je tu veliki dirnidaj, imamo v hiši do 30 uburnikov in k tem nobenega stalnega personala. Vse je položeno na potrpežljive rame moje uboge žene. To traja do prilično 20. sept., potem se šele malo oddahnemo.”

To so edine vrstice, v katerih je Savin Pirniku spregovoril o drugih temah kot o skladateljevanju. Temu je sledila Pirnikova razglednica, datirana z dnem 11. 8. 1948, ki je napovedovala Pirnikov obisk v družbi dr. Cvetka za 18. 8. 1948 in hkrati sporočala, da Pirnik ni našel dekle. Savin pa je naslednji dan odgovoril, da se sicer obiska zelo veseli, da pa prosi, če bi se ga dalo prestaviti za nekaj dni zaradi dela s hmeljem. Prosil je Pirnika, naj mu pošlje telegram s sporočilom, kako se je odločil. Omenjeni telegram ni ohranjen in o tem obisku v nadaljni korespondenci s Pirnikom ni bilo več govora. Iz Savinove korespondence z dr. Cvetkom je moč sklepati, da do obiska ni prišlo. Cvetko pa je Savina vendarle obiskal. O tem je pisal Savin v svojem zadnjem ohranjenem pismu Pirniku 28. 9. 1948. Poleg Cvetka sta bila pri njem tudi Samo Hubad in Bogomil Gerlanc, ki je bil uslužbenec založbe Mladinska knjiga, sicer pa Savinov prijatelj (Savin si je z njim tudi dopisoval). Iz pisma je razvidno, da je beseda tekla o natisu Savinovih skladb *V boj!* op. 41 za moški zbor in *Petih mladinskih zborov* na tekste Otona Župančiča op. 46 ter Osterčeve skladbe *Vstajenje za glas s spremljavo viole* pri Mladinski knjigi. Savin ni želel dati iz rok originalov, prepisati pa jih ni mogel sam, zato je prosil Pirnika, naj se oglasi v *Žalcu* in jih prepíše. Kako je Pirnik odgovoril na to prošnjo, ni znano, ker je to zadnje ohranjeno pismo iz njune korespondence. Od naštetih skladb so v natisu izšli le Savinovi mladinski zbori na Župančičeve pesmi in to leta 1949 pri Državni založbi Slovenije.

Savin je umrl dva meseca in pol za tem, vendar to gotovo ni bila zadnja pošta, ki sta si jo izmenjala s Pirnikom. Pirnik je na to pismo in prošnjo gotovo odgovoril. Njuno dopisovanje je najbrž teklo vse do tedaj, ko je moral Savin decembra 1948 v zagrebško bolnišnico, lahko da še po tem, vendar je

vsa korespondenca iz teh zadnjih Savinovih mesecev slabo ohranjena.

V treh povojnih letih 1946-1948 sta torej Savin in Pirnik obnovila in poglobila predvojno prijateljstvo, rezultat te korespondence pa je nadaljnja Savinova zapuščina otroških in mladinskih zborov, s katero je obogatil slovensko glasbeno literaturo in mnoge male pevce, ki so se s temi skladbicami srečali.

Sklep

V korespondenci med Savinom in Pirnikom se nam odkrivajo segmenti iz njunega življenja in tedanjega glasbenega življenja pri nas. V prvi vrsti se pred nami razgrinjajo dvakrat po tri leta dopisovanja, ki je rodilo izjemno uspele Savinove kompozicije za otroški in mladinski zbor. Značilno je, da sta se Savin in Pirnik v pisnih redko dotikala zasebnega življenja (z izjemo bolezni). O politiki in vremenu nista debatirala nikoli. S Pirnikove strani se kaže popolna predanost mladinskemu zborovstvu, ki je pomenilo njegovo življenje. Savin se je z njim in njegovim krogom povezal že v visoki starosti.

Morda si danes težko predstavljamo navdušenje in zagnanost ob prvem mladinskem pevskem festivalu v Slovenskih Konjicah, ki ga je ob pomoči kolegov organiziral Emil Ulaga 14. 3. 1937. Kot je poročal nepodpisani avtor v Učiteljskem tovarišu⁵, se je množica mladih pevcev kljub slabemu vremenu privalila v Konjice, nekateri bosí, večina peš, le redki na vozovih. Zatočišče so našli v šoli, pojedli so vsak svoj kos kruha za kosilo in čakali popoldneva, ko je njihovo pesem prenesel v eter ljubljanski radio. Najprej je nastopil vsak od zborov zase (Pirnika, ki je takrat nastopal z zborom iz Oplotnice, je avtor članka imenoval Maks Sekirnik), potem pa je zazvenela pesem okrog 450 članskega združenega zbora, ki ga je vodil Emil Ulaga. Prisotni so bili navdušeni in porodila se je zamisel za ustanovitev DPMZ. Glavno vlogo je pri uresničitvi tega načrta igral Pirnik. Kot lahko vidimo iz njegove korespondence, je Savin z Osterčevim posredovanjem postal del tega utripa.

Iz Pirnikovih pisem je nekoliko razvidna njegova metoda dela z mladimi pevci. Sicer ne opevalne vaje, sicer ne odnos, ki ga je kot pevovodja vzpostavil z mladimi pevci med vajo, razberemo pa lahko, kako izredno sistematično je delal z zborom (vaje s posamezniki, vaje s skupinami, skupne vaje) in kako predano je posvetil delu z otroki dolge ure.

Poleg tega je iz njegovih pisem razvidna tudi predanost profesorju in

mentorju Slavku Ostercu. Iz nekaterih skupnih razglednic, ki sta jih poslala Savinu, si lahko predstavljamo ure, ki jih je Osterc z notnim papirjem pred sabo prebil v kavarni Zvezda (ali pa kavarni Emona) v Ljubljani, v prijateljskem krožku, v katerem se je debatiralo in kjer so se kresale ideje.

Savin je bil, ko se je povezal s Pirnikom, star že 79 let. Že v tem se kaže določena komponenta njegovega značaja - ni se umaknil v nestorske višave, ampak je sodeloval z mladimi in se od njih tudi učil. Po vojni, ko ni bilo več Osterca in je Savin že močno prekoračil osemdeseto leto ter mu je vid že močno opešal, je bil zanesljivi in "udani" (tako se je vedno podpisoval) Pirnik tisti, ki ga je Savin prosil, naj mu pomaga urediti zapuščino. Savin je čutil, da se počasi bliža njegov čas in hotel je urediti svoje zadeve. Tudi po njegovi smrti je Pirnik ostal v stikih z njegovo vdovo in ji nudil oporo.

Pirnik je v Savinu iskal in našel sodelavca pri svojem življenjskem delu. Njegove mlajše moči pa so lahko koristile Savinu: v zadnjem obdobju se je Savin poleg Zepiča pričel tudi na Pirnika obračati v stvarih, ki jih ni več zmožel; v teh primerih je Pirnik nadomestil Savinove oči in roke, ko mu je npr. prepisoval skladbe ali urejal papirje, kadar ga je obiskal v Žalcu. Tako lahko kljub temu, da je bila njuna korespondenca pretežno delovna in da v nji ni mrgolelo čustev (kvečjemu izrazi spoštovanja; večinoma sta ostajala na razdalji in do konca Savinovega življenja sta se vikala), zaključimo, da je bilo njuno prijateljstvo globoko in iskreno.

Opombe

1 Pripravljalni sestanek so imeli ustanovni člani društva (Makso Pirnik, Emil Ulaga, Jurce Vreze, Dragotin Cvetko in Joze Zorn) 1. 4. 1937. Prim. Cvetko Budkovič, *Razvoj mladinskega zborovskega petja na Slovenskem od začetkov do druge svetovne vojne*, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1983, str. 59.

2 Prim. Osterčevo pismo Savinu z dne 4. 6. 1936, hrani glasbena zbirka NUK.

3 Prim. Pirnikovo pismo Savinu z dne 17. 6. 1947, hrani OMK Žalec.

4 Zaenkrat mi tega koncerta še ni uspelo natančno datirati.

5 Prim. članek *Praznik mladinskega petja v Slovenskih Konjicah*. V: *Učiteljski tovariš* 77, (1936 - 37), 32, 2.

Suzana Ograjenšek

ODDOLŽITEV SAVINU PO 50 LETIH

Letos obeležujemo petdeseto obletnico smrti skladatelja Friderika Širca-Rista Savina, naslednje leto pa bomo praznovali stoštiridesetletnico njegovega rojstva. Še posebej petdeset let je okrogla obletnica, ob kateri se za umetnikov rojstni dan spodobi, da na primeren način obudimo spomin na delo svojega rojaka. V Žalcu smo Savinove obletnice doslej praznovali na tradicionalne načine - prirejali smo jubilejne koncerte s Savinovimi skladbami ter pisali o njem v Savinjskem zborniku. Jubilejni koncert s Savinovimi skladbami je bil letos organiziran ob dnevu slovenske državnosti, Savinov zbornik pa ravnokar držite v roki. Vendarle pa so jubilejni koncerti žal redki in enkratni dogodki, dotaknejo se srca, a so brez ponovitve, zbornik pa lahko sicer velikokrat vzamemo v roke, vendar nam z vsemi svojimi besedami ne more pričarati zvočne podobe skladateljevih del. Ravno zvočna podoba, dejansko zvenenje skladb, pa je tisto, kar je bistveno - in o čemer do danes v Žalcu nismo veliko vedeli. Kot mala učenka Savinove glasbene šole v Žalcu sem ničkolikokrat prebiral besede na spominski plošči na hodniku glasbene šole: balet Čajna punčka, mimična igra Plesna legendica, opere Gosposvetki sen, Lepa Vida in Matija Gubec - kako mamljivo so zvenele te besede! Pa vendar so ostajale prazne vse do zdaj.

Tisto, kar nam je manjkalo, je bila Savinova glasba sama - še posebej v Savinovi rojstni hiši, v njegovi spominski sobi. Zato gre vsa zahvala vodstvu žalskega Zavoda za kulturo, ki je to začutilo ter v uresničitev projekta vložilo ogromno energije. In hvala tudi odgovornim na Radiu Slovenija, ki so projekt podprli.

Tako smo zdaj v Žalcu dobili deset študijskih plošč, na katerih je več kot enajst ur glasbe - vsi posnetki Savinovih skladb so iz arhiva Radia Slovenija. Eno ploščo z izborom najboljših posnetkov in najrazličnejših Savinovih

skladb pa smo tudi natisnili. Ravno v tem, da plošča prinaša na plan arhivske posnetke, je njen čar. Ob tem gre tako za predstavitev skladatelja, ki v slovenski javnosti do danes še ni bil deležen pozornosti, ki bi si jo zaslužil, kot tudi za oživljanje dragocenih posnetkov naše glasbene preteklosti. Ker plošča zajema štirideset let glasbene produkcije na Radiu Slovenija, predstavlja tudi svojevrstno antologijo dela radijskih snemalcev in producentov, njihove spretnosti in iznajdljivosti.

Največ pa bi ta plošča, to vem, pomenila samemu Savinu, ki se je, kot vsak skladatelj, zavedal, da je glasba, ki ostane brez zvočne udejanitve, mrtva. Iz njegove korespondence vemo, da je živahno sledil izvedbam svojih skladb in da se je veselil vsake od njih posebej. Tudi ljubljanski radio je v tridesetih letih tega stoletja že snemal in prenašal koncerte. Savin je, kolikor mu je to dopuščala tehnologija (radijski sprejem v Žalcu je bil namreč zelo slab), tudi tako lahko slišal izvedbe svojih del in del svojih skladateljskih kolegov.

Zato še enkrat: tisoče besed je odveč, kadar govorim o glasbi, saj nam ne morejo dati zvočne podobe. Vse bralce Savinjskega zbornika zato vabim, da poslušate ploščo Friderika Širca - Risto Savin ter si ustvarite sliko o njegovem delu. Tako boste dali smisel našemu delu, vsem našim prelitim in spregovorjenim besedam ob izdaji plošče ter seveda glasbi Rista Savina.

Janez Kroflič

S SAVINJČANOM V TRETJE DESETLETJE

“Z namenom, da bomo obveščali delovne ljudi in občane o dogajanjih in aktualnih družbenih problemih ter dosežkih v občini Žalec, je izvršni odbor Občinske konference SZDL, na predlog sveta za vprašanja informiranja, 23. 8. 1978 sklenil, da v občini pričnemo izdajati občinsko glasilo Savinjski občan,” je v uvodniku z naslovom Zakaj Savinjski občan zapisal Ivan Robič.

Že naslednji mesec je izšla prva številka Savinjskega občana v nakladi 6000 izvodov. Prvi glavni urednik je bil Jože Jan, odgovorni urednik pa Lojze Trstenjak. Člani prvega uredniškega odbora so bili: Janez Fedran, Elza Golob, Jože Jan, Franc Ježovnik, Ivanka Kragl, Anka Krčmar, Edi Masnec, Darko Naraglav, Slavko Resnik, Darko Šuler, Lojze Trstenjak, Tone Tavčar in Vili Vybihal.

“Pred vami je prva številka časopisa Savinjski občan. Napisali smo jo z dobro voljo in ob skupnih prizadevanjih. Žal nas je vse prehudo preganjal čas, kajti zabili smo si v glavo, da mora prva številka iziti ob praznovanju 110-letnice drugega slovenskega tabora v Žalcu. Izdajatelj se je odločil, da bo časnik družinam dostavljal brezplačno,” je med drugim tedaj zapisal odgovorni urednik Lojze Trstenjak.

In kaj se je tistega septembra še zgodilo zanimivega? Žalčani so dobili nov in moderen osnovnošolski center. Na poti v Kumrovec je Savinjsko dolino obiskal predsednik Jugoslavije Tito. Na Vranskem so odprli nov kulturni dom s sredstvi občinskega samoprispevka in krajanov. V Sipu so izdelali 22 tisoč kmetijskih strojev. Preboldski jamarji so se odpravljali v Argentino. To so nekateri naslovi člankov v prvi številki Savinjskega občana, v kateri so zapisani tedanji dogodki.

In v teh dvajsetih letih se je zgodilo marsikaj zanimivega, Savinjska dolina je spremenila svojo podobo, Savinjčani pa so si ustvarjali svojo prihodnost. Tudi časopis Savinjski občan je z razvojem doline in družbe doživljal spremembe pa kljub temu srečno priveslal v dvajseto leto. Še vedno spremlja ustvarjalnost Savinjčanov, obvešča o dogajanjih v dolini in je pomemben kronist časa. Zanimiv in pester je mozaik Savinjskega občana in od leta 1996 Savinjčana, ki si je ob jubileju nadel sveže in lepše oblačilo. V nakladi 15 tisoč izvodov, na 32 straneh v barvi in ob 130-letnici drugega slovenskega tabora v Žalcu stopa v tretje desetletje. Bodite z njim tudi vi, drage bralke in bralci.

Ljudmila Conradi

BIBLIOGRAFIJA PESNICE METE RAINER

KRONOLOŠKI PREGLED OD 1941 DO 1996

"Z nami ostajajo njene slišane in zapisane misli, njene pesmi - nekatere tudi zapete - njena ljubezen do življenja in do ljudi. Dragoceno darilo.

Hvala ti, Meta!"

Neža Maurer

UVOD

V bibliografiji, ki je pred vami, je popisana večina natisnjenih ali drugače publiciranih (plošče, radio, TV) del pesnice Mete Rainer od 1941. do 1996. leta in večina zapisov o njej in njenem delu.

BIBLIOGRAFIJA OBSEGA NASLEDNJE SKUPINE GESEL:

- I. Pesmi za otroke
- II. Pesmi, aforizmi, epigrami ...
- III. Uganke
- IV. Publicistična dela
- V. Uglasbene pesmi
- VI. Prevodi
- VII. Zapisi o Meti Rainer in njenem delu

Znotraj posameznih skupin so gesla razporejena kronološko, v posameznem letu pa po abecednem zaporedju.

Vsako geslo je takole bibliografsko popisano: letnica natisa je za vse naslove posamezne skupine, ki so izšli istega leta, zapisana enkrat; glavni naslov; podnaslov (če je); naslov publikacije, v kateri je pesem (ali drugo gradivo) izšla; letnik; številka (ponekod tudi datum v oklepaju) in stran. V manjšem tisku so zabeleženi morebitni ilustratorji, nepopolni avtoričini podpisi in nepodpisana dela, pri uglasbenih delih pa še skladatelj in pevci.

Vse avtoričine samostojne publikacije so vpisane v bibliografijo po kronološkem zaporedju, njihovi naslovi pa so v njej zapisani z velikimi tiskankami.

Vsaka bibliografska enota je posebej oštevilčena.

Za posamezne skupine gesel so izdelana abecedna kazala naslovov. Dodana so tudi abecedna kazala ilustratorjev, skladateljev, pevcev pesmi Mete Rainer in piscev o njej.

Ko je Meta Rainer še živela, sem ji obljubila, da bom, ko bom utegnila, napravila bibliografijo njenega dela. Skromno se je branila z besedami, da njeno pisanje pač ni tako pomembno in da ne zasluži takšne pozornosti.

Ob pogledu na zbrane naslove in ostale bibliografske podatke temu gotovo ne moremo pritrditi.

Obdelava je pokazala, da je pesnica napisala največ pesmi za otroke, kar je bilo možno tudi predvidevati. Sledijo ostale pesmi. Uganke zavzemajo tretje mesto. Publicistična dela in prevodi pa so samo obrobna značaja.

Uglasbene pesmi so nedorečene, kajti zelo malo jih je bilo skupaj z notnimi zapisi natisnjenih v publikacijah ali posnetih na ploščah.

Pesnica je po naročilu napisala precej besedil za razne ansamble narodnozabavne glasbe in popevke. Tudi na Festivalu slovenske popevke na Bledu 1962. leta je sodelovala z besedilom za popevko. Njene pesmi so uglasbili različni glasbeniki: Radovan Gobec, Boris Terglav, Oto Rom, Vili Ograjenšek, Marjan Kozmus, Andrej Šifrer, Štefan Frece, Jakob Jež, Lojze Krajncan, Mirko Slosar, Jože Zakrajšek in drugi. Opravičujem se skladateljem (in pevcem), ki so uglasbili (peli) več pesmi, kot jih je v bibliografiji zabeleženih, ali pa njihova imena in dela v njej niso omenjena. Njihove ustne informacije pa so potrdile predvidevanja, da uglasbene pesmi Mete Rainer (ali besedila z notnimi zapisi) večinoma niso izšle v publikacijah, ampak so jih samo peli na raznih prireditvah za različne priložnosti in predvajali po radiu. Tudi na plošče ali kasete niso bile vse posnete.

Avtoričine uglasbene pesmi so peli: Cilka, Rafko Čede, Ivanka Kraševce,

Zlata Kozmus, Stane Mancini, Andrej Šifrer, Rafko Irgilič, Franc Koren, Ivanka Kadenšek, Anka Hribovšek ...Vili Ograjenšek je uglasbil nekaj njenih pesmi, vendar niso izšle v tisku niti niso bile posnete na ploščo (n.pr. pesem Veseli hmeljarji).

Za zapise o pesnici in njenem delu nisem napravila selekcije. V popis sem uvrstila članke, ki so jih napisali poznani novinarji, in tudi tiste, ki so jih sestavili člani novinarskih krožkov v osnovnih šolah.

Niti dotaknila pa se nisem travestij, satir, šal, aforizmov in epigramov, ki so bili objavljeni v Pavlihi (za katero je Meta Rainer pisala petindvajset let), podpisani z raznimi psevdonimi: Uršula, Urh Trdoživ, Trdoživ, Mentha Piperota, Skaramuš, Poldrugi, Ventil, Narobe Rosseau, Meta, Črpalka, Simplicij, Mera ... ali nepodpisani! Te bo možno identificirati samo s pomočjo avtoričinih izrezkov iz časopisa. Nekateri, vendar zelo redki, pa so podpisani s polnim imenom in priimkom.

Popis teh avtoričinih del pa bo gotovo zahteval novo raziskavo.

(Omeniti moram tudi to, da je v zapisih letnika na časopisu Savinjecan nastala tiskarska napaka, prav tako pri reviji Ciciban. Pri popisu bibliografskih enot sem upoštevala resnične letnike, a ne tistih, ki so na periodičnih publikacijah zapisani pomotomna.)

Naj se zahvalim vsem, ki so mi pri mojem delu kakorkoli pomagali!

Zahvaljujem se gospe diplomirani organizatorki dela Anki Krčmar, direktorici Zavoda za kulturo Žalec, ker me je pooblastila za pisanje bibliografije pesnice Mete Rainer, in za vsa pojasnila.

Za strokovne nasvete velja zahvala gospodu Srečku Mačku, bibliotekarju Osrednje knjižnice Celje. Gospe profesorici Boženi Orožen se zahvaljujem za nekaj informacij.

Knjižničarkam in knjižničarju Občinske matične knjižnice Žalec najlepša hvala za gostoljubje v njihovih prostorih in za razpoložljivo gradivo.

Zahvaljujem se knjižničarjema in knjižničarkam oddelka za študij in otroškega oddelka Osrednje knjižnice Celje za mnoge vire informacij ter knjižničarjema Univerzitetne knjižnice v Mariboru Andreju Pandi in Borutu Gombaču za številne knjižničarske usluge.

I. PESMI ZA OTROKE**1947**

1. Medvedek. - Ciciban, l. 3, št. 1, str. 8
Ilustriral Henrik Beranek
2. Naša muca. - Ciciban, l. 3, št. 1, str. 7
Ilustriral H. Beranek

1948

3. "Cicibana ni..." - Ciciban, l. 3, št. 5, str. 111
Podpis: Naročniki iz Braslovč

1965

4. Bele plesalke. - Najdihojca (Mladinska priloga Dela), št. 43 (8.12.), str. 5
5. Godbeniki. - Galeb l. 12, št. 3, str. 62
Ilustriral Leon Koporec
6. Mlaka. - Galeb, l. 12, št. 2, str. 44
Ilustriral Klavdij Palčič
7. Sin materi. - Galeb, l. 12, št. 4, str. 73
Ilustriral R. Hlavaty

1966

8. Basen. - Najdihojca (Mladinska priloga Dela), št. 18 (18.5.), str. 3
9. Brez koledarja. - Najdihojca (Mladinska priloga Dela), št. 1 (12.1.), str. 5
Ilustriral I. Pirnat
10. Cvetje, ki ne zvone. - Galeb, l. 13, št. 2, str. 31

Ilustrirala Ksenija Prunk

11. Dva Indijanca. - Galeb, l. 12, št. 6, str. 137
Ilustriral Leon Koporec
12. Mamina škrata. - Galeb, l. 12, št. 7, str. 161
13. Naročilo Najdihojci. - Najdihojca (Mladinska priloga Dela), št. 23 (22.6.), str. 4
14. Osmi februar. - Galeb, l. 13, št. 4, str. 73
Ilustrirala Ksenija Prunk
15. Pastirček in ovce. - Mladi rod, l. 16, št. 1-2, str. 1
16. Pastirček in ovce. - Galeb, l. 12, št. 8, str. 172
Ilustriral Leon Koporec
17. Ptičji festival popevk. - Najdihojca, št. 1-7 (12. 1. - 23. 2.), str. 6
Ilustriral Matjaž Vipotnik
18. Pust. - Galeb, l. 13, št. 4, str. 91
Ilustriral Božo Kos
19. Vrba in potoček. - Najdihojca (Mladinska priloga Dela), št. 2 (19. 1.), str. 4
Ilustriral Jaka Judnič

1967

20. Mamica. - Galeb, l. 13, št. 6, str. 127
Ilustriral Robert Hlavaty
21. Naša muca. - Galeb, l. 13, št. 6, str. 130
Ilustriral Robert Hlavaty
22. Tinka Potepinka. - Galeb, l. 14, št. 2, str. 25
Ilustriral Božo Kos

1968

23. April. - Galeb, l. 14, št. 7, str. 145

Ilustriral Robert Hlavaty

24. Budnica. - Galeb, l. 14, št. 8,

str. 187

Ilustriral Robert Hlavaty

25. Mojca in zamorček. - Galeb, l. 15,

št. 1, str. 13

Ilustriral Jaka Judnič

1969

26. April. - Mladi rod, l. 18, št. 5-6,

str. 85

27. Na ledu. - Galeb, l. 16, št. 4,

str. 94

Ilustriral Robert Hlavaty

28. Repek. - Galeb, l. 15, št. 8,

str. 185

Ilustriral Albin Rogelj

29. Tonček - novator. - Galeb, l. 15,

št. 5, str. 120

Ilustriral Klavdij Palčič

30. Vrba in potoček. - Galeb, l. 15,

št. 8, str. 201

Ilustriral Božo Kos

31. Zmikavti kozmonavti. - Galeb,

l. 16, št. 2, str. 40

Ilustriral Božo Kos

1970

32. April. - Galeb, l. 16, št. 6, str. 134

Ilustriral Leon Koporc

33. Kozletov Jure. - Galeb, l. 17, št. 3,

str. 65

Ilustriral Božo Kos

34. Mačka in miš. - Galeb, l. 17,

št. 2, str. 43 Ilustriral Božo Kos

35. Naše tete. - Galeb, l. 16, št. 5,

str. 112

Ilustriral Božo Kos

36. Vrba in potoček. - Mladi rod,

l. 19, št. 7-8, str. 99

1971

37. Bele plesalke. - Galeb, l. 18, št. 4,

str. 94

Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič

38. Kislo mleko. - Galeb, l. 17, št. 8,

str. 200

Ilustriral Božo Kos

39. Mačka in miš. - Mladi rod, l. 20,

št. 9-10, str. 121

40. Metka sladkosnedka. - Galeb,

l. 17, št. 5, str. 117

Ilustriral Milko Bambič

41. Oglas. - Galeb, l. 17, št. 8, str. 187

Ilustriral Jaka Judnič

42. Trgatev. - Galeb, l. 18, št. 1,

str. 20

Ilustriral Bine Rogelj

43. Zvitorepka. - Galeb, l. 18, št. 3,

str. 72

Ilustriral Leon Koporc

1972

44. Basen o medu. - Galeb, l. 18,

št. 8, str. 188

Ilustriral Božo Kos

45. Brez koledarja. - Galeb, l. 19, št. 3,

str. 58

Ilustrirala Magda Tavčar

46. Naše hčere. - Galeb, l. 19, št. 4,

str. 90

- Ilustriral Leon Kopore
47. Teden. - Galeb, l. 19, št. 2, str. 44
Ilustriral Robert Hlavaty
48. Zima. - Galeb, l. 18, št. 5, str. 115
Ilustriral Božo Kos
- 1973**
49. Butale in Trapale. - Galeb, l. 19, št. 5, str. 120
Ilustriral Božo Kos
50. Gorska pripovedka. - Galeb, l. 19, št. 7, str. 172
Ilustriral Leon Kopore
51. Kljukec, Trapalci in 1.april. - Galeb, l. 19, št. 6, str. 133
Ilustriral Klavdij Palčič
52. Maja. - Galeb, l. 19, št. 8, str. 203
Ilustriral Klavdij Palčič
53. Naši sinčki. - Galeb, l. 20, št. 3, str. 52
Ilustriral Robert Hlavaty
54. Rojenice ob Prešernovi zibelki. - Galeb, l. 20, št. 4, str. 69
Ilustriral Leon Kopore
55. Stara pravljica. - Galeb, l. 20, št. 2, str. 36
Ilustriral Bine Rogelj
56. Tik tak. - Galeb, l. 20, št. 1, str. 7
Ilustriral Božo Kos
- 1974**
57. Anka. - Galeb, l. 21, št. 3, str. 64
Ilustrirala Jelka Reichman
58. Psst! - Galeb, l. 20, št. 8, str. 169
- Ilustriral Leon Kopore
59. Vrnitev. - Galeb, l. 21, št. 1, str. 28
Ilustrirala Magda Tavčar
- 1975**
60. Dvoje dreves. - Galeb, l. 22, št. 1, str. 7
Ilustriral Leon Kopore
61. Daša. - Galeb, l. 21, št. 8, str. 224
Ilustrirala Jelka Reichman
62. Minčo Mali. - Galeb, l. 22, št. 2, str. 45
Ilustrirala Magda Tavčar
63. Moja barčica. - Galeb, l. 21, št. 7, str. 180
Ilustriral Bine Rogelj
64. Rojenice ob Prešernovi zibelki. - Mladi rod, l. 24, št. 5-6, str. 85
- 1976**
65. Godbeniki. - Mladi rod, l. 25, št. 7-8, str. 103
66. Lenuh in hruška. - Galeb, l. 23, št. 3, str. 84
Ilustriral Božo Kos
67. Maja. - Mladi rod, l. 25, št. 9-10, str. 129
68. Otroci v bloku. - Galeb, l. 23, št. 1, str. 17
Ilustriral Božo Kos
69. Punčke. - Galeb, l. 23, št. 4, str. 102
Ilustriral Leon Kopore
70. Žabji lovec. - Galeb, l. 22, št. 8, str. 211
Ilustriral Bine Rogelj

1977

71. Budilka. - Galeb, l. 24, št. 3, str. 84
Ilustriral Bine Rogelj
72. 29. (devetindvajseti) november -
Ciciban, l. 32, št. 4, str. 2
Narisala Irena Majcen
73. Lenuh. - Galeb, l. 24, št. 1, str. 30
Ilustriral Božo Kos
74. Mladi prometniki.- Galeb, l. 23,
št. 5, str. 137
Ilustriral Bine Rogelj
75. Pesem brez naslova (Teden).-
Ciciban, l. 32, št. 3, str. 17
Ilustriral Božo Kos
76. Pomlad.- Galeb, l. 23, št. 7,
str. 175
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
77. Pust in maskare.- Galeb, l. 24,
št. 4, str. 96
Ilustrirala Marjanca Jemec-
Božič
78. Tuji jeziki.- Mladi rod, l. 27,
št. 1-2, str. 14
79. Tuji jeziki.- Galeb, l. 23, št. 6,
str. 165
Ilustrirala Jelka Reichman
80. Vetre in sapica.- Galeb, l. 23, št. 5,
str. 124
Ilustriral Leon Koporc
83. Cicibani - pionirji.- Ciciban, l. 33,
št. 4, str. 2
Narisala Jasna Kozar
84. Dogodek v naši osemletki.-
Ciciban, l. 32, št. 14-15, str. 64
Narisal Bine Rogelj
85. FIČFIRIČ. - Ljubljana :
Partizanska knjiga. - 45 str. ;
20 cm. - (Matjaževa knjižnica)
Ilustriral Marjan Manček. -
Spremno besedo napisala Neža
Maurer
86. Krt.- Mladi rod, l. 27, št. 9-10,
str. 136
87. Lisica in Volk.- Galeb, l. 25, št. 1,
str. 17
Ilustrirala Marjeta Cvetko
88. Naša babica.- Ciciban (Vesela
šola), l. 32, št. 13, str. 17
89. Pesem s pikami...- Ciciban, l. 32,
št. 12, str. 17
90. Raketa.- Galeb, l. 24, št. 5, str. 117
Ilustrirala Jasna Merku
91. Rojstni dan Jugoslavije.- Ciciban,
l. 33, št. 4, str. 3
Narisala Jelka Reichman
92. Semenj evekov.- Ciciban, l. 32,
št. 14-15, str. 3
Narisala Kamila Volčanšek
93. Veverica.- Galeb, l. 25, št. 1,
str. 21
Ilustrirala Marjanca Jemec - Božič

1978

81. April.- Ciciban, l. 32, št. 12, str. 6
Narisala Jasna Kozar
82. Brez koledarja.- Ciciban, l. 32,
št. 9, str. 10
Narisal Janko Testen

1979

94. April.- Galeb, l. 25, št. 7, str. 202
Ilustrirala Marjeta Cvetko

95. Brez koledarja.- Galeb, l. 25, št. 5, str. 142
Ilustrirala Jelka Reichman
96. Budilka.- Mladi rod, l. 28, št. 5-6, str. 66
97. Dolgčas.- Ciciban, l. 33, št. 12, str. 6
Narisal Marjan Manček
98. Enajsta šola.- Ciciban, l. 33, št. 12, str. 10
Narisala Marjeta Cvetko
99. Enajsta šola.- Galeb, l. 25, št.8, str. 230
Ilustriral Leon Koporc
100. Fičfirič.- Galeb, l. 26, št. 2, str. 57
Ilustriral Bine Rogelj
101. Ježek.- Galeb, l. 26, št. 1, str. 25
Ilustrirala Eva Fornazarič
102. Kolo.- Ciciban, l. 33, št. 13, str. 9
Narisal Marjan Manček
103. Komarček Pik.- Ciciban, l. 33, št. 14-15, str. 16
Narisala Marjanca Jemec-Božič
104. Maja in maj.- Ciciban, l. 33, št. 13, str. 2
Narisala Marjanca Jemec-Božič
105. Naša maškarada.- Galeb, l. 25, št. 5, str. 136
Ilustrirala Magda Tavčar
106. Nohti.- Galeb, l. 26, št. 3, str. 82
Ilustrirala Jelka Reichman
107. Pust in maškare.- Ciciban, l. 33, št. 8, str. 6
Narisal Marjan Manček
108. Semenj cvekov.- Galeb, l. 25, št. 8, str. 231
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
109. Stanovanjski blok.- Ciciban, l. 33, št. 9, str. 7
Narisala Marička Koren
110. Vesela pesem.- Galeb, l. 26, št. 4, str. 112
Ilustrirala Jelka Reichman
111. Vseznalci in abeceda.- Ciciban, l. 33, št. 6, str. 16
Narisal Janko Testen
- 1980**
112. 29.(devetindvajseti) november.- Kurirček, l. 21, št. 3, str. 124
113. Dolgčas.- Mladi rod, l. 30, št. 3-4, str. 37
114. Firbec.- Kurirček, l. 21, št. 2, str. 83
Narisala Alenka Vogeltnik
115. Gobji bal.- Galeb, l. 26, št. 7, str. 218
Ilustriral Bine Rogelj
116. Gobji bal.- Ciciban, l. 35, št. 2, str. 6-7
Narisala Marija Lucija Stupica
117. Jablana.- Galeb, l. 27, št. 1, str. 27
Ilustriral Leon Koporc
118. Kolo.- Naš delavec, l. 2, št. 6, str. 37
Narisal Marjan Manček
119. Lenuh.- Kurirček, l. 21, št. 1, str. 31
Narisala Eji Štih
120. Mamica.- Ciciban, l. 34, št. 7, str. 5
Narisala Jelka Reichman

121. Mamica je nekam šla.- Ciciban, l. 34, št. 10, str. 12
Narisal Božo Kos
122. Mavrica.- Galeb, l. 26, št. 6, str. 177
Ilustriral Bine Rogelj
123. Na sončni cesti.- Ciciban, l. 34, št. 9, str. 6
Narisal Jože Slak
124. Napredek.- Ciciban, l. 34, št. 8, str. 3
Narisala Kamila Volčanšek
125. Naša maškarada.- Ciciban, l. 34, št. 7, str. 4
Narisala Kamila Volčanšek
126. Pikapolonica.- Galeb, l. 26, št. 8, str. 228
Ilustrirala Jelka Reichman
127. Polž šofer.- Galeb, l. 26, št. 5, str. 155
Ilustriral Božo Kos
128. Tristo vreč.- Ciciban, l. 35, št. 1, str. 31
Narisal Janko Testen
129. Vesela pesem.- Mladi rod, l. 29, št. 9-10, str. 132
130. Zajček.- Ciciban.- l. 34, št. 14-15, str. 5
Narisala Kamila Volčanšek
131. Zaklad.- Galeb, l. 27, št. 2, str. 45
Ilustriral Božo Kos
132. Zlata hiša.- Mladi rod, l. 29, št. 9-10, str. 132
133. Žoga stonoga.- Ciciban, l. 34, št. 5, str. 15
Narisal Božo Kos
- 1981
134. Dobro jutro.- Kurirček, l. 21, št. 6, str. 287
Narisal Matjaž Schmidt
135. Ježek.- Ciciban, l. 36, št. 2, str. 8
Narisala Marjeta Cvetko
136. Lisica zdravnica.- Kurirček, l. 21, št. 6, str. 287
Narisal Matjaž Schmidt
137. Metuljčki.- Galeb, l. 27, št. 8, str. 237
Ilustrirala Jasna Merku
138. Naša maškarada.- Mladi rod, l. 30, št. 5-6, str. 79
139. Nekaj je narobe.- Mladi rod, l. 31, št. 1, str. 7
140. Nevihta.- Galeb, l. 27, št. 7, str. 205
Ilustriral Bine Rogelj
141. Ozimnica.- Ciciban, l. 36, št. 3, str. 6
Narisala Marjeta Cvetko
142. Pomladna romanca.- Galeb, l. 27, št. 7, str. 193
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
143. Protekcija.- Galeb, l. 27, št. 6, str. 179
Ilustriral Božo Kos
144. Punčka z basom.- Kurirček, l. 22, št. 3, str. 9
145. Pust.- Ciciban, l. 35, št. 6, str. 4
Ilustriral Janko Testen
146. Slado-led.- Ciciban, l. 36, št. 4, str. 4
Ilustrirala Marjeta Cvetko
147. Sodelovanje.- Ciciban, l. 35, št. 10, str. 10
Ilustrirala Marjeta Cvetko

148. Štorklje.- Galeb, l. 28, št. 1-2, str. 37
Ilustrirala Jelka Reichman
149. Tetrapak.- Galeb, l. 27, št. 7, str. 211
Ilustrirala Marjeta Cvetko
150. Tito.- Ciciban, l. 35, št. 9, str. 6
Ilustrirala Irena Majcen
151. Vaja dela mojstra.- Galeb, l. 28, št. 3, str. 74
Ilustrirala Eva Fornazarič
152. Vseznałci in abeceda.- Galeb, l. 28, št. 1-2, str. 1
Ilustrirala Marjeta Cvetko
153. Zapuščina.- Galeb, l. 28, št. 3, str. 57
Ilustrirala Jelka Reichman
154. Zastava.- Ciciban, l. 36, št. 3, str. 37
Narisal Matjaž Schmidt
155. Žoga stonoga.- Galeb, l. 27, št. 7, str. 218
Ilustriral Božo Kos
156. Balada.- Galeb, l. 29, št. 1-2, str. 19
Ilustriral Leon Koporc
157. Berački sivohlački.- Galeb, l. 29, št. 1-2, str. 14
Ilustrirala Jelka Reichman
158. Dobrota.- Galeb, l. 29, št. 1-2, str. 14
Ilustrirala Magda Tavčar
159. Grahek in fižolček.- Galeb, l. 29, št. 1-2, str. 9
Ilustriral Božo Kos
160. Jezdec Miha.- Galeb, l. 28, št. 9 - 10, str. 266
Ilustriral Leon Koporc
161. Kolo.- Naš delavec, l. 4, št. 5, str. 34
162. Koroška izštevanka.- Mladi rod, l. 32, št. 1-2, str. 14
163. Krt.- Galeb, l. 28, št. 7, str. 188
Ilustrirala Jelka Reichman
164. Lisica zdravnica.- Mladi rod, l. 31, št. 5-6, str. 77
165. Maj-junij.- Ciciban, l. 36, št. 9, str. 16
Narisala Marjanca Jemec-Božič
166. Maja in maj. - Naš delavec, l. 4, št. 5, str. 34
167. Mamica. - Zora Čuden in Darja Kramberger, Naš jezik 3, delovni zvezek za slovenski jezik v 3. razredu osnovne šole. (Ljubljana, Zavod RSSŠ, 1982...1997), str. 60
168. Nohti.- Kurirček, l. 22, št. 9, str. 19
Ilustriral Matjaž Schmidt
169. Ozimnica.- Galeb, l. 29, št. 3, str. 49
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
170. Pesem mladine.- Galeb, l. 28, št. 8, str. 209
Ilustriral Božo Kos
171. Podjetni muc.- Galeb, l. 28, št. 5, str. 130
Ilustrirala Magda Tavčar
172. Pomladna romanca.- Mladi rod, l. 31, št. 7-8, str. 101
173. Pust in maškare.- Galeb, l. 28, št. 6, str. 149
Ilustriral Božo Kos

174. Stanovanjski blok.- Galeb, l. 28,
št. 5, str. 132
Ilustrirala Marjeta Cvetko
175. Tito.- Rodna gruda, l. 29, št. 11,
str. 36
176. Tristo vreč.- Mladi rod, l. 31,
št. 7 - 8, str. 105
177. Ura. - Ciciban, l. 36, št. 6, str. 5
Narisala Irena Majcen
178. Vaja dela mojstra. - Ciciban, l. 36,
št. 5, str. 4
Narisal Božo Kos
179. Veter. -Galeb, l. 29, št. 1-2, str. 44
Ilustrirala Marjeta Cvetko
180. Žoga in stonoga. - Mladi rod, l. 31,
št. 9-10, str. 142
- 1983**
181. Borovnice. - Mladi rod, l. 32,
št. 9-10, str. 149
182. Gobji bal. - Galeb, l. 30, št. 1-2,
str. 25
Ilustriral Bine Rogelj
183. Grahek in fizičček. - Ciciban, l. 37,
št. 9, str. 4
Narisala Marjanca Jemec-Božič
184. Maj-junij. - Galeb, l. 29, št. 9-10,
str. 252
Ilustriral Božo Kos
185. Mamica. - Mladi rod, l. 32,
št. 9-10, str. 132
186. Mavrica. - Mladi rod, l. 32,
št. 9-10, str. 141
187. Metuljčki. - Mladi rod, l. 32,
št. 9-10, str. 136
188. M I H A H A. - Ljubljana :
Partizanska knjiga.- 62 str.,
20cm.- (Matjaževa knjižnica)
Ilustriral Marjan Manček. -
Spremno besedo napisala Neža
Maurer
189. Muca - predica. - Mladi rod, l. 33,
št. 3-4, str. 42
190. Na meji. - Galeb, l. 30, št. 3,
str. 62-63
Ilustriral Borut Pečar
191. Narobe muzikanti. - Ciciban, l.37,
št. 6, str. 57
Narisal Kostja Gatnik
192. Nekaj je narobe. - Galeb, l. 29,
št. 9-10, str. 278
Ilustriral Leon Koporc
193. Oblački berački. - Galeb, l. 29,
št. 6, str. 157
Ilustrirala Jelka Reichman
194. Polž gre na ples. - Galeb, l. 29,
št. 7, str. 204
195. Slado-led. - l. 29, št. 5, str. 129
Ilustrirala Jelka Reichman
196. Tik - tak. - Mladi rod, l. 32,
št. 5-6, str. 67
197. Vaja dela mojstra. - Mladi rod,
l. 32, št. 5-6, str. 71
198. Vaja dela mojstra. -Galeb,
l. 29, št. 5, str. 117
Ilustriral Janko Testen
199. Zaklad. - Ciciban, l. 37, št. 9,
str. 49
Narisala Ejti Štih

1984

200. Če hoče... - Galeb, l. 30, št. 9-10, str. 257
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
201. Dogovor. - Galeb, l. 30, št. 5, str. 120
Ilustrirala Marjeta Cvetko
202. Dva prijatelja. - Galeb, l. 30, št. 9-10, str. 277
Ilustriral Bine Rogelj
203. Ko punčka spi. - Galeb, l. 31, št. 3, str. 74
Ilustriral Leon Koporec
204. Kolo. - Narodni koledar, str. 162
205. Komarček Pik. - Mladi rod, l. 33, št. 9-10, str. 137
206. Kukavica. - Galeb, l. 30, št. 8, str. 209
Ilustriral Janko Testen
207. Mala serenada. - Galeb, l. 30, št. 8, str. 221
Ilustriral Bine Rogelj
208. Ozimnica. - Mladi rod, l. 34, št. 1-2, str. 16
209. Prvošolec. - Galeb, l. 31, št. 1-2, str. 1
Ilustrirala Jelka Reichman
210. Pust in pustek. - Galeb, l. 30, št. 6, str. 160
Ilustrirala Marjeta Cvetko

1985

211. Bi smučal se Jure. - Galeb, l. 31, št. 7, str. 189
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič

212. Danes. - Galeb, l. 31, št. 6, str. 155
Ilustrirala Marjeta Cvetko
213. Ježev tovor. - Galeb, l. 32, št. 3, str. 55
Ilustriral Borut Pečar
214. Materina ljubezen. - Galeb, l. 31, št. 6, str. 145
Ilustrirala Jelka Reichman
215. Maškarada. - Galeb, l. 31, št. 5, str. 117
Ilustriral Božo Kos
216. Nesporazum. - Galeb, l. 31, št. 5, str. 121
Ilustrirala Jelka Reichman
217. Nesporazum. - Mladi rod, l. 34, št. 5-6, str. 81
218. Oglas. - Mladi rod, l. 35, št. 1-2, str. 19
219. Peter in sladoled. - Galeb, l. 31, št. 5, str. 129
Ilustriral Diego Kolarič
220. Ploha. - Ciciban, l. 40, št. 2, str. 10
Ilustrirala Irena Majcen
221. Prijatelja. - Galeb, l. 32, št. 4, str. 96
Ilustriral Milko Bambič
222. Revolucija. - Galeb, l. 32, št. 1-2, str. 14
Ilustriral Božo Kos

1986

223. Dogovor. - Mladi rod, l. 36, št. 3-4, str. 49
224. Gospod krompir. - Mladi rod, l. 36, št. 1-2, str. 17

225. Kljukec kozmonavt. - Galeb, l. 32, št. 6, str. 152
Ilustriral Borut Pečar
226. Mama. - Mladi rod, l. 35, št. 9-10, str. 132
227. Materina ljubezen. - Mladi rod, l. 35, št. 9-10, str. 132
228. Mrjavček. - Galeb, l. 32, št. 6, str. 154
Ilustrirala Barbara Boneta
229. Na dvorišču. - Mladi rod, l. 35, št. 7-8, str. 101
230. Narobe muzikanti. - Mladi rod, l. 35, št. 5-6, str. 82
231. Predpasnik. - Mladi rod, l. 36, št. 3-4, str. 42
232. Prvošolček. - Galeb, l. 33, št. 1-2, str. 7
Ilustrirala Marjeta Cvetko
233. Zlata žlička. - Galeb, l. 32, št. 8, str. 215
Ilustriral Borut Pečar
- 1987**
234. Danes. - Mladi rod, l. 36, št. 9-10, str. 172
235. Dva pajka. - Galeb, l. 34, št. 1-2, str. 44
Ilustrirala Erika Košuta
236. Izobražena Dimka. - Galeb, l. 33, št. 5, str. 135
Ilustriral Diego Kolarič
237. Kruh. - Mladi rod, l. 37, št. 1-2, str. 23
238. Kukavica. - Mladi rod, l. 36, št. 7 - 8, str. 132
239. Kura. - Mladi rod, l. 36, št. 5-6, str. 92
240. Miha in veter. - Galeb, l. 33, št. 5, str. 118
Ilustrirala Liana Drašček
241. Miha in veter. - Glas mladih (Glasilo OŠ Polzela), l. 11, št. 4, str. 16
242. Miška. - Galeb, l. 33, št. 9-10, str. 258
Ilustrirala Barbara Boneta
243. Na dvorišču. - Galeb, l. 33, št. 9-10, str. 256
Ilustriral Borut Pečar
244. Na meji. - Glas mladih (Glasilo OŠ Polzela), l. 11, št. 4, str. 16
245. Nabrita muha. - Mladi rod, l. 37, št. 1-2, str. 24
Nepodpisano
246. Napredek. - Mladi rod, l. 37, št. 1-2, str. 7
247. Pesnik. - Glas mladih (Glasilo OŠ Polzela), l. 11, št. 4, str. 16
248. Pomlad. - Mladi rod, l. 36, št. 7-8, str. 121
249. Predpasnik. - Glas mladih (Glasilo OŠ Polzela), l. 11, št. 4, str. 16
250. Pust sem v sredo. - Galeb, l. 33, št. 6, str. 145
Ilustriral Borut Pečar
251. Smog. - Mladi rod, l. 37, št. 3-4, str. 67
252. Sovja družina. - Galeb, l. 34, št. 3, str. 51
Ilustriral Alessio Petricig
253. Vrt. - Galeb, l. 33, št. 7, str. 177

- Ilustrirala Liana Drašček
254. Vseznalci in šola. - Galeb, l. 34, št. 4, str. 100
Ilustriral Andrej Vodopivec
255. ZAJČEK SKAKALČEK - Ljubljana, Mladinska knjiga. - 16 str., 22 cm (Mala slikanica)
Ilustrirala Mojca Cerjak
- 1988**
256. Balada. - Galeb, l. 35, št. 1-2, str. 19
Ilustriral Leon Kopore
257. Dolgčas. - Ciciban, l. 42, št. 8, str. 7
Narisal Božo Kos
258. Kolo. - Galeb, l. 34, št. 6, str. 153
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
259. Mačja štrana. - Galeb, l. 34, št. 9-10, str. 266
Ilustriral Andrej Vodopivec
260. Napredek. - Galeb, l. 34, št. 7, str. 188
Ilustriral Borut Pečar
261. Naša maškarada. - Galeb, l. 34, št. 5, str. 124
Ilustrirala Liana Drašček
262. Nesporazum. Naš delavec, l. 10, št. 2, str. 37
263. Nesrečna številka. - Galeb, l. 34, št. 8, str. 220
Ilustrirala Paola Bertolini Grudina
264. Ob 35-letnici Galeba. - Galeb, l. 35, št. 1-2, str. 1
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
265. Ploha. - Mladi rod, l. 37, št. 9-10, str. 179
266. Poljub. - Naš delavec, l. 10, št. 2, str. 37
267. Štorklje. - Naš delavec, l. 10, št. 2, str. 37
268. Teden. - Mladi rod, l. 37, št. 5-6, str. 82
- 1989**
269. Golob miru. - Galeb, l. 35, št. 5, str. 124
Ilustriral Borut Pečar
270. Moj osliček. - Galeb, l. 36, št. 1-2, str. 1
Ilustrirala Vesna Benedetič
271. Neumna mamica. - Mladi rod, l. 38, št. 9-10, str. 169
Podpis M.R.
272. Pesmice naprodaj. - Galeb, l. 35, št. 9-10, str. 246
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
273. Predpasnik. - Irene Žele, Michael Vrbinc : Otroci radi beremo. Čitanka za 1. in 2. razred ljudske šole, str. 89
274. Pust sem v sredo. - Mladi rod, l. 38, št. 5-6, str. 97
275. Spomladi. - Galeb, l. 35, št. 7, str. 177
Ilustriral Božo Kos
276. Vesela pesem. - Mladi rod, l. 38, št. 9-10, str. 161
277. Zajček. - Galeb, l. 35, št. 8, str. 212
Ilustriral Borut Pečar

278. Žabe turistke. - Galeb, l. 36, št. 1-2, str. 9
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
- 1990
279. Čokoladne pesmice. - Galeb, l. 36, št. 5, str. 113
Ilustriral Borut Pečar
280. HOKUS POKUS. - Ljubljana: Partizanska knjiga. - 39 str.; 20 cm
Ilustriral Marjan Manček.- Uredila Neža Maurer
281. Maj - junij. - Mladi rod, l. 39, št. 9-10, str. 173
282. Mamica. - Mladi rod, l. 39, št. 9-10, str. 170
283. Mamina škrata. - Ciciban, l. 44, št. 6, str. 13
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
284. Mavrica. - Meta Rainer, Neža Maurer (brošura ob podelitvi bralne značke na OŠ Frana Roša Celje), str. 6. - Strojepis
285. Mrjavček. - Meta Rainer, Neža Maurer (brošura ob podelitvi bralne značke na OŠ Frana Roša Celje), str. 6. - Strojepis
286. Muca Luca. - Galeb, l. 36, št. 8, str. 218
Ilustrirala Barbara Boneta
287. Na Ples. - Galeb, l. 36, št. 8, str. 215
Ilustriral Borut Pečar
288. Po telefonu. - Galeb, l. 36, št. 7, str. 191
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
289. Predpasnik. - Stopinje mladosti (glasilo OŠ Frana Roša Celje), l. 11, št. 1, str. 24. - Strojepis
290. Prijatelja. - Meta Rainer, Neža Maurer (brošura ob podelitvi bralne značke na OŠ Frana Roša Celje), str. 5. - Strojepis
291. Pust sem v sredo. - Mladi rod, l. 39, št. 5-6, str. 96
292. Pust za sabo vrečo vlačii... - Ciciban, l. 44, št. 6, str. (10)
Narisal Božo Kos
293. Spomladi. - Ciciban, l. 44, št. 7, str. (21)
Narisal Božo Kos
294. Tri plus tri plus pet. - Mladi rod, l. 39, št. 7-8, str. 128
Podpis: M.R.
- 1991
295. Dojenček. - Mladi rod, l. 40, št. 5-6, str. 91
296. Kura. - Galeb, l. 37, št. 9-10, str. 249
Ilustriral Borut Pečar
297. Mačja zgodba. - Galeb, l. 37, št. 9-10, str. 251
Ilustrirala Marjeta Cvetko
298. Miška. - Mladi rod, l. 41, št. 3-4, str. 16
299. Na divjem zahodu. - Galeb, l. 38, št. 3, str. 50
Ilustriral Bine Rogelj
300. Na dvorišču. - Ciciban, l. 45, št. 8, str. 19

- Ilustriral Bine Rogelj
301. Pesmica kar tako. - Galeb, l. 37, št. 7, str. 177
Ilustrirala Marjeta Cvetko
302. Pesnik. - Galeb, l. 38, št. 1-2, str. 39
Ilustrirala Vesna Benedetič
303. Predpasnik. - Mladi rod, l. 40, št. 7-8, str. 128
304. Pust. - Galeb, l. 37, št. 5, str. 113
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
305. Repa. - Galeb, l. 37, št. 6, str. 167
Ilustrirala Vesna Benedetič
306. Sovja družina. - Galeb, l. 37, št. 8, str. 231
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
307. Tom v Sloveniji. - Galeb, l. 38, št. 1-2, str. 2
Ilustriral Bine Rogelj
308. Ura. - Mladi rod, l. 40, št. 5-6, str. 82
309. Žabeceda. - Hiša, hiška, hiškica. Slovensko berilo za drugi razred osnovne šole (1991 - 1997), str. 84
- 1992
310. Dežnik - pijanec. - Galeb, l. 39, št. 3, str. 1
Ilustrirala Vesna Benedetič
311. Dobro jutro. - Galeb, l. 38, št. 8, str. 230
Ilustrirala Jasna Merku
312. Dragim bratom Karantancem. - Galeb, l. 38, št. 8, str. 209
Ilustriral Borut Pečar
313. Firbec. - Galeb, l. 38, št. 6, str. 151
Ilustrirala Karmen Goričar
314. Gobji ples. - Berta Golob, Igor Saksida: Vsakdan je pisan pajčolan. Dodatna besedila k četrtemu berilu (Ljubljana, ZRSŠŠ, 1992 - 1997), str. 8-9
315. Ježek. - Mladi rod, l. 41, št. 9-10, str. 1
Ilustrirala (Reichman Jelka)
316. Hokus pokus. - Mladi rod, l. 42, št. 3-4, str. 23
317. Korenine. - Mladi rod, l. 41, št. 7-8, str. 14
Ilustrirala (Reichman Jelka)
318. Krojač za velikane. - Galeb, l. 38, št. 7, str. 187
Ilustrirala Vesna Benedetič
319. Kura. - Mladi rod, l. 41, št. 5-6, str. 1
Ilustrirala (Reichman Jelka)
320. Lisica zdravnica. - Galeb, l. 38, št. 5, str. 134
Ilustrirala Barbara Boneta
321. Mamina škrate. - Galeb, l. 39, št. 1-2, str. 41
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič
322. Mladi pajek Matiček. - l. 38, št. 8, str. 235
Ilustrirala Karmen Goričar
323. Nečimrni žarki. - Galeb, l. 38, št. 9-10, str. 269
Ilustriral Božo Kos
324. Spomladi. - Galeb, l. 38, št. 7, str. 192
Ilustriral Božo Kos

325. V Prešernovem muzeju. - Galeb, l. 38, št. 5, str. 114
326. Žabe turistke. - Mladi rod, l. 41, št. 9-10, str. 24
Ilustrirala (Reichman Jelka)
- 1993**
327. Butale in Trapale. - Berta Golob, Igor Saksida: Na krilih besed. Slovensko berilo za četrti razred osnovne šole (Ljubljana : Mladinska knjiga, 1993 - 1997), str. 50
328. Gobji ples. - Berta Golob, Igor Saksida: Na krilih besed. Slovensko berilo za četrti razred osnovne šole (Ljubljana : Mladinska knjiga, 1993 - 1997), str. 125
329. Kolo. - Mladi rod, l. 42, št. 7-8, str. 10
330. Lukec riše. - Galeb, l. 40, št. 1, str. 3
Ilustrirala Magda Tavčar
331. Mamica. - l. 39, št. 7, str. 14
Ilustrirala Jelka Reichman
332. Mamica je nekam šla. - l. 39, št. 6, str. 10
Ilustrirala Jasna Merku
333. Mamine muhe. - Galeb, l. 39, št. 8, str. 7
Ilustrirala Vesna Benedetič
334. Ploha. - Galeb, l. 39, št. 9, str. 10
335. Pomislite... - Mladi rod, l. 42, št. 9-10, str. 3
Ilustrirala Barbara Boneta
336. Sračje gnezdo. - Galeb, l. 39, št. 10, str. 20
Ilustriral Fabio Nemi
337. Učna ura. - Galeb, l. 40, št. 3, str. 21
Ilustrirala Magda Tavčar
- 1994**
338. Butale in Trapale. - Petka, l. 1, št.2, str. 4-5
349. Mamine muhe. - Mladi rod, l. 43, št. 9-10, str. 25
340. Maškarada. - Ciciban, l. 49, št. 6, str. 16-17
Ilustrirala Kamila Volčanšek
341. Predpasnik. - Ciciban, l. 49, št. 7, str. 12-13
Ilustriral Marjan Manček
342. Spomin na počitnice. - Galeb, l.41, št. 1, str. 20
Ilustrirala Magda Tavčar
343. Ta je bosa. - Galeb, l. 41, št.4, str. 14
Ilustrirala Vesna Benedetič
- 1995**
344. Cin, cin. - Galeb. - l. 41, št. 7, str. 11
Ilustrirala Barbara Boneta
345. Čudna stvar. - Delo, l. 37, št. 56, str.12
346. Dežnik pijanec. - Mladi rod, l. 44, št. 7-8, str.18
347. JEŽKOVA FRIZURA. - Ljubljana, Karantanija. - 81 str.; 22 cm (Metuljčki)

- Ilustriral Uroš Hrovat. - Spremno besedo napisal Ervin Fritz
348. Lisica zdravnica. - Mladi rod, l. 44, št. 5-6, str. 28
349. Mamica je nekam šla. - Mladi rod, l. 44, št. 9-10, str. 3
350. Pustne šeme. - Galeb, l. 41, št. 6, str. 12-13
Ilustrirala Magda Tavčar
351. Spomin na počitnice. - Mladi rod, l. 45, št. 1-2, str. 8
352. Zeliščarica. - Galeb, l. 41, št. 9, str. 10
Ilustrirala Andreja Peklar

1996

353. Lukec riše. - Mladi rod, l. 46, št. 1-2, str. 5
354. Maškarada. - Galeb, l. 42, št. 6, str. 1
Ilustrirala Magda Tavčar
355. PTIČJI FESTIVAL. - Ljubljana, Karantanija, - 16 str. ; 29 cm (Škratki)
Ilustrirala Katra Štrukelj
356. Zeliščarica. - Mladi rod, l. 45, št. 9-10, str. 9

1997

357. Gobji ples. - Anica Črne Ivkovič (OŠ Rodica - Domžale),
Literarna interpretacija pesmi Gobji ples. O umetnostni rabi jezika na razredni stopnji.
Obravnava pesmi v 4. razredu. - Slovenščina v osnovni

šoli, l. 2, št. 3, str. 7-8

358. Maškarada. - Mladi rod, l. 46, št. 5-6, str. 31

II. PESMI, AFORIZMI, EPIGRAMI**1941**

359. Stari pisker. - Toti Stari pisker (Kapucinski Toti in Toti Stari pisker, 1981), l. 1, št. 2 (pomlad), str. (65)
Podpis: M.R. -
Kapucinski Toti in Toti Stari pisker je faksimilirana izdaja ob štiridesetletnici vstaje in izida ilegalnih listov celjskih političnih zapornikov

1959

360. Krivda. - Savinjski zbornik, l. str. 51
361. Perspektiva. - Savinjski zbornik, l. str. 50
362. Siva skala. Po Turgenijevi pesmi v prozi. - Savinjski zbornik, str. 51

1963

363. Deklica ljubljena. - Kmečki glas (Oddaja Za našo vas in Kmečki glas vam poklanjata), l. 21, št. 46 (7. 11.), str. 9
364. Ob potoku. - Kmečki glas (Oddaja Za našo vas in Kmečki glas vam poklanjata), l. 21, št. 31 (25. 7.), str. 7
365. Pojdi z mano, deklica. - Kmečki glas (Oddaja Za našo vas in

- Kmečki glas vam poklanjata), l. 21, št. 43 (17. 10.), str. 9
366. Povprečnica. - Borec, l. 14, št. 10., str. 395
367. Rane. - Borec, l. 14, št. 10, str. 389
- 1964**
368. Aforizem. - Celjski tednik, l. 18, št. 19 (15. 5.), str. 9
Nepodpisano
369. Majnik 1941. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
370. Malodušje. - Radio Celje, 12. 1. (ob 17.45)
Recitirala Ivica Burnik
371. Misel in srce. - Radio Celje, 12. 1. (ob 17.45)
Recitirala Ivica Burnik
372. Na jug. - Radio Celje, 12. 1. (ob 17.45)
Recitirala Ivica Burnik
373. Napis na spomeniku. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
374. Pesmi. - Radio Celje, 17. 5. (ob 12.45 - 13)
375. Pomladna elegija. - Radio Celje, 12. 1. (ob 17.45)
Recitirala Ivica Burnik
376. Rane. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
377. Razgled iz celice številka 7. - Radio Celje, 12. 1. (17.45)
Recitirala Ivica Burnik
378. (Sedemindvajseti) april 1941. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
379. Umiranje. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
380. V Stari pisker. - Radio Celje, 12. 1. (ob 17.45)
Recitirala Ivica Burnik
381. Vrane. - Radio Celje, 29. 3. (ob 12.45)
Recitirala Bogdana Grobelnik
- 1965**
382. Balada o detetu. - Savinjski zbornik, II, str. 76 - 77
383. Kje naj se iščem. - Savinjski zbornik, II, str. 75
384. Maja. - Savinjski zbornik, II, str. 74
385. Malodušje, 1943. - Savinjski zbornik, II, str. 73
386. Misel in srce. - Savinjski zbornik, II, str. 72
387. Orel. - Savinjski zbornik, II, str. 74
388. Pavrovi Nežki. - Savinjski zbornik, II, str. 74
389. Savinjski dolini. - Savinjski zbornik, II, str. 5-6
390. Sivi golobi. - Savinjski zbornik, II, str. 76
391. Umiranje. - Savinjski zbornik, II, str. 75
392. Vožnja v neznano. - Savinjski zbornik II, str. 72

393. Vrane : dan mrtvih 1941. -

Savinjski zbornik II, str. 73

394. Zimska slika. - Savinjski zbornik II, str. 75

1967

395. Dobrodošlica v pregnanstvu. - TV 15, l. 5, št. 51-52 (26. 12.), str. 7

1969

396. Maj v Starem piskru (Celje 1941). - TV 15, l. 7, št. 3 (22. 1.), str. 7

Podpis: M.R.

397. Malodušje 1944. - TV 15, l. 7, št. 25 (25. 6.), str. 7

Podpis: M.R.

398. Srbski materi - slovenski izgnanci. - TV 15, l. 7, št. 32 (13. 8.), str. 7

Podpis: M. R.

1970

399. Ob spomeniku padlim borcem. - TV 15, l. 8, št. 39, str. 7

Podpis: M.R. -

Ilustriral Ive Šubic

1972

400. Maj 1941. - TV 15, l. 10, št. 18-19 (27. 4.), str. 7

401. Savinjčani v Ptujju. - Četrtni ptujski festival narodnozabavne glasbe, 25., 26. In 27. avgust, str. 14

402. V pregnanstvo (27. april 1941). - TV 15, l. 10, št. 16 (13. 4.), str. 7

1974

403. Napis na spomeniku žrtvam NOB v Žalcu. - Savinjski zbornik III, str. 394

404. Otvoritev nove šole na Vranskem. - Vransko in nova šola (Vransko : režijski odbor za izgradnjo nove šole), str. 2

405. Posvetilo. - Savinjski zbornik III, str. 393

Akrostih BOŽIDARJU JAKCU, v Žalcu, 28. 1. 1973, ob razstavi grafičnih listov mojstra Božidarja Jakca v likovnem razstavišču v Žalcu.

406. Rane. - Savinjski zbornik III, str. 394

407. Sanje. - Savinjski zbornik III, str. 395

408. Tako kot valovi prelestne Savinje. Ob Savinji vse živo. - Celjski tednik, l. 28, št. 25 (27. 7.), str. 5

409. Umetnikova žena. - Savinjski zbornik III, str. 393 - 394

410. Zvitorepka. - Savinjski zbornik III, str. 394

1977

411. Kje naj se iščem. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9

412. Krivda. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9

413. Pesem ljubezni. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9

414. Rane. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 10

415. Smreka in bor. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9
416. Spomladi. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9
417. Viharji. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 9
418. Zavesa. - Obrazi, l. 7, št. 1-2, str. 10
419. 27.(sedemindvajseti) april 1941. - Trnava, str. 85
- 1978**
420. Idealist. (Po Prešernu). - Savinjski zbornik IV, str. 372
421. Intervju z bogovi. - Savinjski zbornik IV, str. 370
422. Mestna idila. (O, to ni Župancič). - Savinjski zbornik IV, str. 370
423. Na svetu ni pravice, odšla je med pravice. - Savinjski zbornik IV, str. 369
424. Naši vzdihljaji na napačen naslov. - Savinjski zbornik IV, str. 370
425. Oh, ja! - Savinjski zbornik IV, str. 269
426. Slovenščini. (Po Gregorčičevi Soči). - Savinjski zbornik IV, str. 371
427. Zedinjena Slovenija. - Savinjski zbornik IV, str. 9
428. Posvetilo kmetu. Ob 30-letnici KZ Šempeter. Po predlogu Filipa Udriha. - Hmeljar, l. 33, št. 4 (april), str. 1
- 1980**
429. Antiteza. - Obrazi, l. 11, št. 3-4, str. 15
430. Hrast in šiška. - Obrazi, l. 11, št. 3-4, str. 15
431. Pojav današnjih dni. - Obrazi, l. 11, št. 3-4, str. 15
432. Strahovi. - Obrazi, l. 11, št. 3-4, str. 15
433. Tito. - Gotovlje (Žalec : Odbor za pripravo praznika občine Žalec v Gotovljah), str. 5
- 1981**
434. Dragi bratje Karantanci. - Savinjski občan, l. 4, št. 6(junij), str. 6
- 1982**
435. Albertu Sirku. V spomin na skupno kuhinjo v izgnanstvu v Zaječarju - 1942. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 24
436. Maj 1941 v Starem piskru. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 23
437. Malodušje - 1944. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 25
438. Moj optimizem. - Savinjski občan, l. 5, št. 3 (marec), str. 7
439. Moja vaza - 1942. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 24
440. Napis na spomeniku žrtvam NOB v Žalcu. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 25
441. Naše mesto. - Bagdala (Cetinje). - l. 24, št. 282, str. 2
442. Naše mesto. - Savinjski občan, l. 5, št. 9 (september), str. 5
443. Novorojenčku v izgnanstvu -

- dobrodošlica. - Obrazi, l. 12, št.1-2, str. 25
444. Perspektiva 1941. - Obrazi, l. 12, št.1-2, str.24
445. Pomladna elegija -1943. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 24 - 25
446. Promenada - maj 1941. - Obrazi, l. 12, št. 12-2, str. 23
447. Razgled iz celice številka 7 - 1941. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 23
448. Srbski materi slovenski izgnanci - 1941: Srpskoj majci slovenački izgnanici - 1941. - Bagdala (Cetinje), l. 24, št. 282, str. 15
449. Srbski materi slovenski izgnanci - 1941. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 24
450. Stari pisker - april 1941. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 23
451. Vožnja v neznanu - junij 1941, Put u nepoznato - jun 1941. - Bagdala, (Cetinje), l. 24, št. 282, str. 14
452. Vožnja v neznanu - junij 1941. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 24
453. Vrane - dan mrtvih 1943. - Obrazi, l. 12, št. 1-2, str. 25
454. Zedinjena Slovenija. - Bagdala (Cetinje). - l. 24, št. 282, str. 14
- 1983**
455. Muc Štefuc. - Savinjski občan, l. 6, št. 12 (december), str. 13
456. Naše mesto. - Savinjski zbornik V, str. 7-8
457. Osemsto let. - Savinjski zbornik V, str. 520
- 1984**
458. Naša Polzela. - Polzela, str. 5
- 1985**
459. Moj kamen. - Obrazi, l. 15, št. 1-2, str. 4
460. Na poti domov. - Obrazi l. 15, št. 1-2, str. 4
461. Pozdrav novemu domu kulture. - Savinjski občan, l. 8, št. 9 (september), str. 6
462. Žovnek. - Obrazi, l. 15, št. 1-2, str. 6
- 1986**
463. Cirkus Vitiosus. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 19
464. Kje ste? - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 19
465. Krvava rihta. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
466. Metamorfoza. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
467. Modri spominček. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 19
468. Nasvet. - Obrazi, l. 16, št.1-2, str. 16
469. Obhajilo. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
470. Oglas. - Slovenski vestnik (Celovec). - l. 41, št. 36 - 2292 (5. 9.), str. 6
471. Ogledalo. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 19

472. Pesmi iz province. Motto. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 16
473. Rože. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
474. Samokritika. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
475. Sonce. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 16
476. Uroka. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 19
477. Vizija. Ob 110-letnici Cankarjevega rojstva. - Obrazi, l. 16, št. 1-2, str. 17
- 1987**
478. Na tuj račun. - Pavlihova pratika, str. 181
- 1988**
479. Modri spominček. - Savinjski zbornik VI, str. 34
480. Moj kamen. - Savinjski zbornik VI, str. 70
481. Motto. - Savinjski zbornik VI, str. 34
482. Nasvet. - Savinjski zbornik VI, str. 70
483. Obhajilo. - Savinjski zbornik VI, str. 70
484. Omnibus. - Savinjski zbornik VI, str. 70
485. Pomlad. - Savinjski zbornik VI, str. 34
486. Rože. - Savinjski zbornik VI, str. 34
487. Rožmarinov čaj. - Savinjski zbornik, VI, str. 69
488. Sonce. - Savinjski zbornik VI, str. 69
489. Žovnek. - Savinjski zbornik VI, str. 34
- 1992**
490. Basen. - Savinjecan, l. 14, št. 5, str. 10
491. SKOZI PRSTE. - Žalec : Občinska matična knjižnica. - 39 str.; 20 cm
Ilustriral Borut Pečar. - Uredila in spremno besedo napisala Neža Maurer
492. Veleumna sociala (Aškercando). - Zimzelen : Glej, sonce še ni zašlo! (Žalec Glasilo skupine za samopomoč upokojencev in starejših), str. 4
Podpis: M.R.

III. UGANKE

1980

493. Ima štiri noge. - Ciciban, l. 35, št. 9, str. 2
494. Kriva je... - Ciciban, l. 35, št. 9, str. 2
495. Miška hodi v šolo... - Ciciban, l. 35, št. 9, str. 2
496. Pisati zna... - Ciciban, l. 35, št. 9, str. 2
497. Ta zgodba nima (E). - Ciciban, l. 35, št. 1, str. 65

1981

498. Kakšno zanimivost opaziš v tej zgodbi? (Vesela šola).- Ciciban, l. 36, št. 4, str. 46
Nepodpisano
499. Mama ima... - Ciciban, l. 36, št. 3, str. 55
Ilustriral Božo Kos
500. Mož je... - Ciciban, l. 36, št. 2, str. 59
Ilustriral Božo Kos
501. Okroglih lic. - Ciciban, l. 36, št. 3, str. 55
Ilustriral Božo Kos
502. Pomlad. Kaj je v tem spisu posebnega? - Ciciban, l. 35, št. 7, str. 49
Ilustriral Božo Kos
503. Štiri noge. - Ciciban, l. 35, št. 10, str. 38
504. Štruklji. Katere črke ni v tej zgodbi? -Ciciban, l. 35, št. 8, str. 48
505. Vsak dan. - Ciciban, l. 36, št. 3, str. 55
Ilustriral Božo Kos

1982

506. Hlače. Ugani, katera črka je v vsaki besedi zgornje zgodbe! (Vesela šola). - Ciciban, l. 36, št. 8, str. 7
507. Novakova Nina. Katero zanimivost opaziš v tej zgodbi? (Vesela šola). - Ciciban, l. 36, št. 5, str. 46

1984

508. Mama ima ... - Galeb, l. 31, št. 1-2, str. 10
Ilustrirala Eva Fornazarič
509. Možiček ima... - Galeb, l. 31, št. 1, str. 10
Ilustrirala Eva Fornazarič
510. Pomlad. Zgodba na "P". - Mladi rod, l. 33, št. 9 - 10, str. 130
511. Vsak živ človek... - Galeb, l. 30, št. 9-10, str. 278
512. Zdaj lačna... - Galeb, l. 31, št. 1-2, str. 10
Ilustrirala Eva Fornazarič

1985

513. Avto ima...- Galeb, l.31, št. 9-10, str. 279
Ilustrirala Eva Fornazarič

1986

514. Zelo težka uganka. - Mladi rod, l. 35, št. 9-10, str. 147

1988

515. PPP. - Galeb, l. 34, št. 9-10, str. 260
Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič

1989

516. EEE. - Mladi rod, l. 39, št. 3-4, str. 45
517. Okroglih lic. - Ciciban, l. 43, št. 9, str. 6
518. Ta zgodba nima _ ? - Ciciban, l. 44, št. 2, str. (46)

1990

519. Avto ima... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
Ilustriral Božo Kos
520. Dvojčka... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
Ilustriral Božo Kos
521. Mož je... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
Ilustriral Božo Kos
522. Mama ima... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
Ilustriral Božo Kos
523. Po belem polju... - Ciciban, l. 44,
št. 8, str. 59
524. Te dni... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
525. Več tisoč... - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 59
526. Vsak dan. - Ciciban, l. 44, št. 8,
str. 45
527. Zgodba brez "u". - Mladi rod,
l. 39, št. 7-8, str. 145

1991

528. Če imaš... - Ciciban, l. 45, št. 9,
str. 39
Ilustriral Božo Kos
529. Dva belca... - Ciciban, l. 45, št. 9,
str. 39
Ilustriral Božo Kos
530. Gladek, vitek... - Ciciban, l. 45,
št. 9, str. 39
Ilustriral Božo Kos
531. Na stolu sedi... - Ciciban, l. 45,
št. 9, str. 39

Ilustriral Božo Kos

532. Njega na hrbtu... - Ciciban, l. 45,
št. 9, str. 39.
Ilustriral Božo Kos
533. Pisan most... - Ciciban, l. 45, št. 8,
str. 18
534. Pomlad. - Ciciban, l. 45, št. 7,
str. 54
535. Pridno teče... - Ciciban, l. 45, št. 8,
str. 18
536. Skuštran kralj je... - Ciciban, l. 45,
št. 8, str. 18
537. Vse dni kadi... - Ciciban, l. 45,
št. 8, str. 18
538. Zobat je... - Ciciban, l. 45, št. 8,
str. 18

1992

539. Dež... - Ciciban, l. 46, št. 8, str. 22
Ilustriral Božo Kos
540. PPP. - Ciciban, l. 46, št. 5, str. 57
Ilustriral Božo Kos
541. Reka... - Ciciban, l. 46, št. 8,
str. 22
Ilustriral Božo Kos

1993

542. Kateri dimnik... - Ciciban, l. 47,
št. 8 str. (11)
Ilustrirala Andreja Peklar
543. Kateri kit... - Ciciban, l. 47, št. 9,
str. 37
Ilustrirala Jelka Godec Schmidt
544. Kateri las... - Ciciban, l. 47, št. 9,
str. 12
Ilustrirala Andreja Peklar

545. PPP. - Mladi rod, l. 43, št. 1-2,
str. 17
546. Zdaj dolgi... - Ciciban, l. 47, št. 10,
str. 55
Ilustrirala Andreja Peklar
- 1994**
547. Če nimaš... - Petka, l.1, št. 4, str. 5
Nepodpisano
548. Če pa rajši... - Petka, l. 2, št. 2,
str. 5
Nepodpisano
549. Čez polovico...-Petka, l. 2, št. 2,
str. 8
Nepodpisano
550. Dva brata... - Petka, l. 1, št. 5,
str. 13
551. Dva brata... - Petka, l. 2, št. 1,
str. 13
552. Hrano v... - Petka, l. 1, št. 4, str. 7
Nepodpisano
553. Kaj je to? - Petka, l.1, št. 6, str. 14
Nepodpisano
554. Kakšen lonec... - Petka, l. 1, št. 5,
str. 4
555. Minuta je... - Petka, l. 1, št. 4,
str. 12
Nepodpisano
556. Nima barve... - Petka, l. 1, št.5,
str. 19
557. Od tebe daleč... - Petka, l. 2, št. 2,
str. 6
Nepodpisano
558. Pesniki, dopolnite! - Petka, l. 2,
št. 2, str. 6
Nepodpisano
559. Spredaj vime... - Petka, l. 1, št. 4,
str. 4
Nepodpisano
560. Tisti zgoraj... - Petka, l. 1, št. 4,
str. 11
561. Ugani! - Petka, l. 1, št. 6, str. 11
Nepodpisano
562. Uganka. - Petka, l.1, št. 6, str. 4
Nepodpisano
563. V glavi tema... - Petka, l. 2, št. 2,
str. 2
Nepodpisano
564. ZG okusna jed... Petka, l. 1, št. 5,
str. 19
565. Z modrega neba... - Petka, l. 1,
št. 4, str. 9
Nepodpisano
566. Z rebri diha... - Petka, l. 1, št. 4,
str. 13
Nepodpisano
567. Zvezan je... - Petka, l. 2, št. 2,
str. 10
Nepodpisano
- 1995**
568. Če so beli... - Petka, l. 2, št. 5,
str. 11
569. Gladek... - Petka, l. 2, št. 5, str. 11
570. Polni lepih... - Petka, l. 2 št. 5,
str. 11
571. Pozimi... - Petka, l. 2 št. 5, str. 11
572. Zdaj dolgi... Petka, l. 2, št. 5,
str. 11

IV. PUBLICISTIČNA DELA

Podpis: M.R.

1955

573. Spomin na malega šolarja. -
Prosvetni delavec, l. 6, št. 17 -18
(19.11.), str. 3
Podpis: M.R.

1956

574. Med mladino na Pečkah. - Celjski
tednik, l. 9, št. 30 (27.7.), str. 5
Podpis: M.R.

1957

575. Stari in mladi na praznik pomladi.
- Prosvetni delavec, l. 8, št. 10
(31.5.), str. 3
Fotografija: tovariš Klemenčič v
naši sredini
Podpis: M. R.

1958

576. Smrt najstarejšega učitelja. -
Prosvetni delavec, l. 9, št. 5
(10. 3.), str. 4
Podpis: M.R.

1959

577. Zborovanje v mislinjski metropoli.
Zaskrbljeni smo zaradi slovenskega
šolstva na Koroškem. - Prosvetni
delavec, l. 10, št. 10 (25. 5.), str. 1
Podpis: M.R.
578. O Vrba, srečna... - Prosvetni
delavec, l. 10, 1959, št. 16
(20. 10.), str. 3

1961

579. Revija sodobnih otroških oblačil v
Žalcu. - Glasilo DPM, l. 3,
november, str. 14
Podpis: M. Rainer

1964

580. "Komu (čemu) služi takšno pisa-
nje..." - Delo (Pisma bralcev),
l. 5, št. 311 (14.11.), str.2

1966

581. Še o šolskih haljah. - Delo (Pisma
bralcev), l. 7, št. 243(7. 9.), str. 2

1967

582. Boj za Zaječar. - Fran Roš,
Slovenski izgnanci v Srbiji 1941 -
1945, (Maribor, Založba Obzorja),
str. 433 - 435
583. Nekaj pričanj. - Fran Roš,
Slovenski izgnanci v Srbiji 1941 -
1945, (Maribor, Založba Obzorja),
str. 409 - 410
584. Pol leta v Bolgariji. - Fran Roš,
Slovenski izgnanci v Srbiji
1941 - 1945,
(Maribor, Založba Obzorja),
str. 498
585. Tretji transport. - Fran Roš,
Slovenski izgnanci v Srbiji
1941 - 1945
(Maribor, Založba Obzorja),
str. 105 - 106

1971

586. Sestanek učiteljev ruskega jezika. -
Prosvetni delavec, l. 12, št. 1
(8. 1.), str. 16
Podpis: M.R.

1974

587. Spomini na okupacijo. - Odprta
srca. Kronika ljudske solidarnosti
(Maribor - Beograd), str. 286 - 288
588. Zmotna radijska informacija o
Merimeeju. - Jezik in slovstvo,
l. 20, št. 4, str. 108

1976

589. Spomini na šolarčka. - Letuš skozi
čas, str.152 - 154

1983

590. Fany Hausmannova - prva
slovenska pesnica. - Savinjski
zbornik V, str. 373 - 375

1984

591. Neža Maurer. - Polzela,
str. 369 - 370

1993

592. Mir. - Novi Matajur, št. 9 (4. 3.),
str. 6

V. UGLASBENE PESMI IN SPEVOIGRA

1962

593. Večerni mrak je pal. - Pojte z nami

(RTV Ljubljana), št. 5, str. 2-3

Uglasbil Jože Zakrajšek. - Pesem
je bila izbrana za Festival
slovenske popevke na Bledu.

594. Večerni mrak je pal. - Ljubljanski
dnevnik, l. 12, št. 95 (8. 4.), str. 2
Uglasbil Jože Zakrajšek

1969

595. "Obirovci smo tu!". Spevoigra. -
Uprizorjena v Šempetru (14. 12.
ob 16. uri)

Uglasbil Radovan Gobec. -
Dirigiral Franjo Rizmal. -
Zasnovala Lizika Petrič

596. Kjer teče Savinja. - RTV Ljubljana
(5. 4.)

Uglasbil Oto Rom. - Osvojila 2.
mesto

597. Tik tak. - Slovenska filharmonija
(21. 1.)

Uglasbil Marjan Kozmus. - Osvojila
2. mesto

1972

598. Jesen. - Ob potoku (mala plošča).
- (Ljubljana : RTV in Zagreb,
Jugoton)

Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata
Kozmus.

599. Ob potoku. - Ob potoku (mala
plošča). - (Ljubljana, RTV in
Zagreb, Jugoton)

Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata
Kozmus.

1973

600. Ciklame. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.
601. Daleč proč od mesta. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.
602. Iznad megle. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela je Zlata Kozmus.
603. Kjer teče Savinja. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.
604. Ko mak začveti. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton - plošča)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.
605. Mladost življenja zlati čas. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela je Zlata Kozmus.

606. Očetov praznik(polka). - Kje si moj dom(velika plošča)? - (Ljubljana, RTV in Beograd, RTV)
Uglasbil Boris Terglav. - Pela vokalna skupina Vasovalci.
607. Sin materi (valček). - Kje si moj dom (velika plošča)? - (Ljubljana, RTV in Beograd, RTV)
Uglasbil Boris Terglav. - Pela vokalna skupina Vasovalci.
608. Sredi vasi. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.
609. V skrinji babice sem marsikaj odkrila. - Pod slapom Rinke (velika plošča). - (Ljubljana, RTV in Zagreb, Jugoton)
Uglasbil Oto Rom. - Pela Zlata Kozmus.

1974

610. Ohcet (polka). - Ohcet (mala plošča). - (Ljubljana, RTV)
Uglasbil Boris Terglav. - Pela Ivanka Kadenšek z vokalno skupino Vasovalci.
611. Štiriperesna deteljica (valček). - Ohcet (mala plošča). - (Ljubljana, RTV)
Uglasbil Boris Terglav. - Pela Ivanka Kadenšek z vokalno skupino Vasovalci.

1975

612. Moderni zakon (polka). - Srebrni jubilej (plošča). - (Ljubljana, RTV in Beograd, RTV)
Uglasbil Boris Teržlav. - Pela Anka Hribovšek z vokalno skupino Vasovalci.
613. Sonce v hiši (valček). - Srebrni jubilej (plošča). - (Ljubljana, RTV in Beograd, RTV)
Uglasbil Boris Teržlav. - Pela Anka Hribovšek z vokalno skupino Vasovalci.
614. Uspavanka (valček). - Srebrni jubilej (plošča). - (Ljubljana, RTV in Beograd, RTV)
Uglasbil Boris Teržlav. - Pela Anka Hribovšek z vokalno skupino Vasovalci.

1982

615. Fičfirič. - TV Ljubljana. Glasba za cicibane, 4. 2. ob 17. 10
Uglasbil in pel Andrej Šifrer.
616. Pesem tekstilcev. - Črna mačka (TT Prebold), l. 4, št. 3, str. 20
Uglasbil Drago Kumer
617. Tvoji cvetovi. - Odmev z gora (plošča). - (Ljubljana, RTV)
Uglasbil Štefan Frece. - Z ansamblom Savinjskih sedem sta pela Franc Koren in Anka Hribovšek.

1992

618. Teden. - Jakob Jež, Pojem, igram, št. 3, str. 22 - 25

Uglasbil Jakob Jež

1993

619. Predpasnik. - Mirko Slosar, Nackove pesmi (Novo mesto, Pedagoška obzorja), str. 32 - 35
Uglasbil Mirko Slosar. - Ilustriral Nada Dellore

1994

620. Ploha. - Ciciban, l. 49, št. 2, str. 74
Uglasbil Lojze Krajncan

1995

621. Na dvorišču. - Ciciban, l. 49, št. 7, str. 73
Uglasbil Lojze Krajncan

1996

622. Gobji bal. - Ciciban, l. 51, št. 2, str. 89
Uglasbil Lojze Krajncan
623. Ura. - Ciciban, l. 51, št. 4, str. 81
Uglasbil Lojze Krajncan

VI. PREVODI

A) Prevodi iz ruščine

1946

624. PUŠKIN Aleksander Sergejevič, Pravljica o ribiču in ribici. - Ciciban, l. 2, št. 4, str. 68 - 71
Ilustriral Tone Kralj

1976

625. PUŠKIN Aleksander Sergejevič:
Pravljica o ribiču in ribici. - Galeb,
l. 22, št. 7, str. 180 - 184
Ilustrirala Marjanca Jemec Božič

1979

626. ČEHOV Anton Pavlovič, Spala bi.
- Obrazi, l. 10, št. 1- 2, str. 68 - 70
627. LERMONTOV M(ihail) J., Gorski
velikan. - Obrazi, l. 15, št. 1-2,
str. 51
628. PUŠKIN A(leksander) S., (Brez
naslova). - Obrazi, l. 15, št. 1- 2,
str. 51

B) Prevod iz francoščine

629. BAUDELAIRE Charles: Kolač. -
Savinjski zbornik VI, str. 38 - 39

VII. ZAPISI O METI RAINER IN NJENEM DELU

1954

630. Pogumni Tonček na žalskem odru.
- Savinjski vestnik, l. 7, št. 1 (8. 1.),
str. 7
Nepodpisano

1962

631. Avtorji besedil: Meta Rainer... - 1.
festival slovenske popevke (Bled),
str. 11
Nepodpisano

632. Kolegici v zahvalo in priznanje. -
Prosvetni delavec, l. 8, št. 19
(21. 11.), str. 6
Podpis: -ek

1975

633. VEDENIK Janez, Obisk pri Meti
Rainerjevi. - Novi tednik, l. 40,
št. 35 (4. 9.), str. 7

1977

634. CVIKL Simona, Literarni večer. -
Krajevna skupnost Polzela (priloga
Lastovice), l. 3, št. 1, str. 4
635. MASNEC Edi, Žalec. Savinove
nagrade. - TV 15, l. 15, št. 7
(24. 2.), str. 10
636. (TAVČAR Tone), Žalec, 15. -
Ljubljanski dnevnik, l. 26, št. 190
(15. 7.), str. 7
Podpis: T.T.

1979

637. Čestitke Meti Rainerjevi. -
Savinjski občan, l. 2, št. 2, str. 12,
str. 1
Nepodpisano
638. GRABNER Danica, Otroci z Meto
Rainerjevo. - Savinjski občan, l. 2,
št. 13, str. 10
639. KRČMAR A(nka): "Fičfirič" je tu.
- Savinjski občan, l. 2, št. 11,
str. 12
Podpis: A. Krčmar
640. S tiskovne konference z Meto
Rainerjevo. - Savinjski občan, l. 2,

št. 12, str. 2

Nepodpisano

641. VEDENIK Janez, Metin Fičfirič.
Pesmi za najmlajše. Nova knjiga
otroških pesmic. - Novi tednik,
l. 33, št. 46 (22. 11.), str. 6
Fotografija Tone Tavčar

1980

642. Meta Rainer (o sebi). - Ciciban, l.
35, št. 7, str. 4

1981

643. NOVAK Vlado, Ne mislite... -
Kapucinski Toti in Toti Stari
pisker (faksimile iz leta 1941,
Celje), str. 11
644. Pišite jim! (Draga Tarman,
Marjanca Jemec-Božič, Evelina
Umek). - Ciciban, l. 36, št. 6,
str. 2
Nepodpisano
645. ŠUMRADA Janez: Stari pisker. -
Kapucinski Toti in Toti Stari
pisker (faksimile iz leta 1941,
Celje), str. 84

1982

646. O avtoru (v cirilici). - Bagdala
(Cetinje), l. 24, št. 282, str. 14
Nepodpisano
647. PALIR Marjan: 78 nageljnov za
našo pesnico. - Savinjski občan,
l. 5, št. 3, str. 7
648. Prijeten klepet z Meto Rainer.
Življenja glas. Ne le pesmi, tudi

risbe! - Novi tednik, l. 36, št. 15
(15.4.), str. 9Podpis: Člani novinarskega krožka
OŠ Vere Šlander Polzela

1983

649. BRGLEZ Anita, Saša Gorenc in
Zalika Rančigaj: Pesnica Meta
Rainer. - (Celje, Gimnazija).
- 58 str.; 30 cm
Raziskovalna naloga.- Strojepis.-
Mentorica prof. Božena Orožen
650. (KROFLIČ Janez), Meta Rainer,
Mirko Gorišek, Zoran Razboršek,
Slavko Pader. - Savinjski občan, l.
6, št. 2, str. 8
Podpis: jk
651. Mihaha. - Savinjski občan, l. 6,
št. 12, str. 13
Nepodpisano
652. NOVAK Magda (OŠ Polzela),
Obiskali sta nas pesnici. - Savinjski
občan, l. 6, št. 5, str. 9
653. VOČKO Egon in Andrej
Verhovšek, Obisk pri pesnici. -
Savinjski občan,
l. 6, št. 1, str. 9

1984

654. JELEN Irena: Šolska naloga v
verzih. - Savinjski občan, l. 7, št. 3,
str. 8
655. Meta Rainer: Mihaha. - Knjiga 84,
l. 32, št. 1, str. 24
Nepodpisano

656. **PODJED** Mateja, Pristrčno
srečanje s pesnico. - Novi tednik,
l. 38, št. 8 (23. 2.), str. 8
657. **PODJED** Mateja: Literarno
srečanje ob mesecu knjige. - Novi
tednik, l. 8, št. 42 (18. 10.), str. 5
- 1985**
658. V Savinovem salonu. - Savinjski
občan, l. 8, št. 4, str. 13
Nepodpisano
- 1986**
659. **KORBER** L(jubo), Taborski
kulturni dnevi. - Savinjski občan,
l. 9, št. 9, str. 8
Podpis: L. Korber
- 1987**
660. **JEZERNIK** Olga, Andreja Basle,
Aleš Romih: Meta Rainer v naših
srcih. - Glas mladih (Glasilo OŠ
Polzela), l. 11, št. 4, str. 17
661. **JEZERNIK**, Olga in Andreja Basle:
Ob 40-letnici krajevne knjižnice. -
Savinjski občan, l. 10, št. 1, str. 8
662. **KROFLIČ** Janez: Metin Zajček
Skakalček. - Savinjski občan, l. 10,
št. 6, str. 12
Foto: L. Korbler. - Podpis: jk
663. Ljubezen - najlepše gibalno vsega
življenja. Prijeten klepet z našima
umeticama. - Glas Mladih
(Glasilo OŠ Polzela). - l. 11, št. 4,
str. 18 - 19
Umetnici Darinka Lorenčak in
Meta Rainer
664. Meta Rainer in njeno ustvarjanje. -
Glas mladih (Glasilo OŠ Polzela),
l. 11, št. 4, str. 14 - 15
Nepodpisano. - Strojepis
- 1988**
665. Rad imam pesmi Mete Rainer.
Radijska šola za nižjo stopnjo. -
Radio Ljubljana, 18. 3. (ob 8.30
in 16.30)
Urednica Maja Levstik
666. (**TAVČAR** Tone): Izšel je šesti
Savinjski zbornik. - Delo, l. 30,
št. 300 (27. 12.), str. 9. - Besedilo
in slika: T.T.
667. (**TAVČAR** Tone): Posebej
slovesno na Polzeli. - Savinjski
občan, l. 11, št. 2, str. 8
Podpis: T.T.
- 1990**
668. **KRČMAR** Anka: Hura za nove
pesmice. - Savinjski občan, l. 13,
št. 7, str. 5
669. **MEDENJAK** Mirjana: Meta
Rainer. "Že od otroštva sem
usekana na verze...". - Meta
Rainer, Neža Maurer (Celje, OŠ
Frana Roša), str. 3-5
Strojepis. - Brošura ob podelitvi
bralne značke.
670. (**OCVIRK** Jožica): Mladi literati in
beseda mladih. Gost srečanja Meta
Rainer. - Savinjski občan, l. 13,
št. 4, str. 8

Podpis: Jo Ck

671. REHAR Metka: Otroške pesmi Mete Rainerjeve (Gimnazija Celje). - 22 str.; 30 cm
Raziskovalna naloga. - Strojev. - Mentorica prof. Darinka Časl. -
672. STENIČNIK Peter: "Nikoli nisem pisala za denar..." . - Stopinje mladosti (Glasilo OŠ Frana Roša Celje), l. 11, št. 1, str. 21 - 13
Strojev

1992

673. MEDVED Drago: Ko pogledamo življenju skozi prste. - Delo (Književni listi), l. 34, št. 185 (12. 8.), str. 8
674. Meta Rainer: Skozi prste. Sproti o novih tiskih. - Delo (Književni listi), l. 34, št. 127 (4. 6.), str. 15
Podpis: M.N.K.
675. SAMBOLIČ Dominika: Ob predstavitvi nove knjige Mete Rainer Skozi prste. - Savinjecan, l. 15, št. 5, str. 10
676. VRABL Tone: Satira in morilci. Ob novi knjigi pesnice Mete Rainer. - Novi tednik, l. 46, št. 18 (7. 5.), str. 8
Foto: Ljubo Korber
677. ZORAN Ivan: Skozi prste. - Dolenjski list (priloga 33), l. 43, št. 34 (20. 8.), str. 12
- 1993
678. (BAŠA Irena): Meti za praznik. - Novi tednik, l. 47, št. 8 (25. 2.), str. 8
Foto: Edi Masner. - Podpis: I. B.
679. Meta Rainer skozi čas. - (Posebna številka šolskega glasila Mlada misel OŠ Polzela), 2.), 42 str.; 30cm
Strojev
680. (OCVIRK Jožica): Celostni kulturni dan z Meto Rainer, Naš čas (Velenje), l. 40, št. 7 (18. 2.), str. 6
Podpis: JoCk
681. PAKIŽ Maja, Nina Jazbinšek, Tanja Rijavec, Nataša Krajnc, Monika Kovačič, Vesna Rojc: Meta Rainer in njena poezija. - (Žalec, Osnovna šola Peter Šprajc - Jur). - 47 str.; 30 cm
Raziskovalna naloga. - Strojev. - Mentorici Margit Juteršek in Meta Jakob
682. Pri Meti Rainer. Pesništvo je notranji poklic. - Novi tednik, l. 48, št. 14 (8. 4.), str. 26
Nepodpisano
683. Prišel je Fičfirič. - (Žalec, OŠ Peter Šprajc - Jur). - 34 str.; 30 cm
Glasilo razredne stopnje. - Strojev. - Mentorici Alenka Turnšek in Mirjam Remše
684. Rojstni dan Mete Rainer je bil povod za ustvarjanje... - Mlada

- misel (Žalec: OŠ Peter Šprajc - Jur), maj, str. 21 - 24
Nepodpisano. - Strojepis
685. ROZMAN Ksenija: Meta Rainer, Mojstrica smeha. - Naš čas (Velenje), l. 43, št. 7 (25. 2.), str. 7
Foto: -er
686. ROZMAN Ksenija: Metin Ficfirič. Drugačen kulturni dan, posvečen kulturnemu prazniku in Meti Rainer. - Savinjščan, l. 15, št. 2, str. 11
687. (ROZMAN Ksenija): Spoznajte Meto Rainer. - Naš čas (Velenje), l. 40, št. 4 (11. 2), str. 6
Podpis: rox
688. (TAVČAR Anton): Drugačen kulturni dan. - Večer, l. 49, št. 44 (24. 2.), str. 9
Podpis: (at)
689. (TAVČAR Tone): Poseben kulturni dan na žalski osnovni šoli. - Delo, l. 35, št. 45, str. 7
Podpis: T.T.
690. Vabijo žalski osnovnošolci. - Večer, l. 49, št. 39 (18. 2.), str. 9 (2. izdaja) Podpis: (tv)
- 1994
691. (RAINER Meta): Tu vidite mojo sliko. - Petka, l. 1, št. 4, str. 2
Podpis: Vaša teta Meta
692. ROZMAN K(senija): 90 let naše Mete. Soneti za kratek čas. - Savinjščan, l. 17, št. 3, str. 9
Podpis: K.Rozman
693. ŠTANCE R Milan: Ob jubileju pesnice Mete Rainer. - Novi tednik, l. 48, št. 9 (3.3.), str. 10
694. VRABL Tone: Pri pesnici Meti Rainer. Nabrušeno pero in zdrave misli. - Novi tednik (Petica), l. 49, št. 3, str. 27
Foto: Edi Masnec
- 1995
695. CONRADI Ljudmila: "Na britof boš prišla...". Zadnji obisk pri pesnici Meti Rainer. - Šolska knjižnica, l. 5, št. 2, str. 33 - 34
696. CONRADI Ljudmila: Ob smrti pesnice Mete Rainer. Učna priprava. - Šolska knjižnica, l. 5, št. 2, str. 35
697. CONRADI Ljudmila: Zadnji obisk pri pesnici Meti Rainer. - Novi tednik, l. 50, št. 12 (23. 3.), str. 11
698. GOLOB Berta: Meta Rainer. Vesela Rimarija je kakor čarovnija. - Berta Golob: Do zvezd in nazaj. Srečanja z mladinskimi pisatelji (Ljubljana, Mladinska knjiga), str. 205 - 207
699. GOLOB Berta: Meta Rainer. - Berta Golob: Do zvezd in nazaj. Srečanja z mladinskimi pisatelji (Ljubljana, Mladinska knjiga), str. 339
700. KLEMENČIČ Liljana: Polna

- radoživega pesnikovanja, Spomini na pesnico. - Delo (Književni listi), l. 37, št. 56 (9. 3.), str. 12
701. KOS Božo: Umrla je pesnica Meta Rainer. - Petka, l. 2, št. 5, str. 11
Nekrolog
702. KRČMAR Anka: V spomin. Meta Rainer. - Novi tednik, l. 50, št. 3 (19. 1.), str. 14
Nekrolog
703. MAURER Neža: V spomin Meti Rainer. - Savinjecan, l. 18, št. 1, str. 3
Nekrolog
704. NAHTIGAL Mojca: Meta Rainer. - Večer, l. 51, št. 16 (20. 1.), str. 14
Nekrolog
705. TAVČAR (Tone): Izšla knjiga Ježkova frizura. - Savinjecan. L. 18, št. 12, str. 8
Podpis: T. Tavčar
706. V spomin Meti Rainer. - Naš čas (Priloga Prezrto), l. 31, št. 4 (9. 2.), str. 1
Nekrolog. - B. Pečar: karikatura M. Rainer
707. V tem šolskem letu smo izgubili... Meto Rainer... - Savinjecan, l. 18, št. 1, str. 10
Nekrolog
- 1996**
708. Meta Rainer: Ježkova frizura. - Republika (Izšlo je), l. 5, št. 29 (31. 1.), str. 18
Podpis: A.Z.
709. Naša šola skozi čas z Meto Rainer. - (Učenci 3. razreda O Š Braslovče), 43 str.; 30 cm
Strojepis. - Raziskovalna naloga za srečanje mladih raziskovalcev v Žalcu. -
Mentorica Olga Vek
710. Rainer Meta: Ježkova frizura, Knjiga, l. 44, št. 5-6, str. 56
711. Rainer Meta. - Slovenska književnost (Leksikon Cankarjeve založbe), str. 381 - 382
712. ŠTUSEJ Irena: Kadar Meta naredi Ježku frizuro. - Novi tednik, l. 51, št. 3 (18. 1.), str. 11
713. ŠTUSEJ Irena: Metin Ptičji festival. - Savinjecan, l. 19, št. 10, str. 12

I. PESMI ZA OTROKE

1. Anka. - 57
2. April. - 23, 26, 32, 81, 94
3. Balada. - 156, 256
4. Basen. - 8
5. Basen o medu. - 44
6. Bele plesalke. - 4, 37
7. Berački sivohlački. - 157
8. Bi smučal se Jure. - 211
9. Borovnice. - 181
10. Brez koledarja. - 9, 45, 82, 95
11. Budilka. - 71, 96
12. Budnica. - 24
13. Butale in Trapale. - 49, 327, 338
14. "Cicibana ni..." - 3
15. Cin, cin. - 344

16. Cicibani - pionirji. - 83
17. Cvetje, ki ne zvene. - 10
18. Če hoče . - 200
19. Čokoladne pesmice .- 279
20. Čudna stvar. - 345
21. Daša. - 61
22. Danes. - 212, 234
23. 29. november . - 72, 112
24. Dežnik pijanec . - 310, 346
25. Dobro jutro . - 134, 311
26. Dobrota. - 158
27. Dogodek v naši osemletki. - 84
28. Dogovor. - 201, 223
29. Dojenček . - 295
30. Dolgčas. - 97, 113, 257
31. Dragim bratom Karantancem. -312
32. Dva Indijanca: 11
33. Dva pajka. - 235
34. Dva prijatelja. - 202
35. Dvoje dreves. - 60
36. Enajsta šola. - 98, 99
37. Firbec. - 114, 313
38. Fičfirič. - 85, 100
39. Gobji bal. - 115, 116, 182
40. Gogji ples. - 314, 328, 357
41. Godbeniki. - 5, 65
42. Golob miru. - 269
43. Gorska pripovedka. - 50
44. Gospod krompir. - 224
45. Grahek in fizičlec. - 159, 183
46. Hokus pokus. - 280, 316
47. Izobražena Dimka. - 236
48. Jablana. - 117
49. Jezdec Miha. - 160
50. Ježek. - 101, 135, 315
51. Ježev tovor. -213
52. Ježkova frizura. - 347
53. Kislo mleko. - 38
54. Kljukec kozmonavt. - 225
55. Kljukec, Trapalci in prvi april. - 51
56. Ko punčka spi. - 203
57. Kolo. - 102, 118, 161, 204, 258, 329
58. Komarček Pik. - 103, 205
59. Korenine. - 317
60. Koroška izštevanka. - 162
61. Kozletov Jure. - 33
62. Krojač za velikane. - 318
63. Krt. - 86, 163
64. Kruh. - 237
65. Kukavica. - 206, 238
66. Kura. - 239, 296, 319
67. Lenuh. - 73, 119
68. Lenuh in hruška. - 66
69. Lisica in volk. - 87
70. Lisica zdravnica. - 136, 164, 320, 348
71. Lukec riše. - 330, 353
72. Mačja štrana. -259
73. Mačja zgodba. - 297
74. Mačka in miš. - 34, 39
75. Maj - junij. - 165, 184, 281
76. Maja. - 52, 67
77. Maja in maj. - 104, 166
78. Mala serenada. - 207
79. Mama. - 226
80. Mamica. - 20, 120, 167, 185, 282, 331
81. Mamica je nekam šla. - 121, 332, 349
82. Mamina škrata. - 12, 283, 321
83. Mamine muhe. - 333, 339
84. Maškarada. - 215, 340, 354, 358

85. Materina ljubezen. - 214, 227
 86. Mavrica. - 122, 186, 284
 87. Medvedek. - 1
 88. Metka sladkosnedka. - 40
 89. Metuljčki. - 137, 187
 90. Miha in veter. - 240, 241
 91. Mihaha. - 188
 92. Minčo Mali. - 62
 93. Miška. - 242, 298
 94. Mladi pajek Matiček. - 322
 95. Mlaka. - 6
 96. Mladi prometniki. - 74
 97. Moj osliček. - 270
 98. Moja barčica. - 63
 99. Mojca in zamorček. - 25
100. Mrjavček. - 228, 285
 101. Muca Luca. - 286
 102. Muca - predica. - 189
 103. Na divjem zahodu. - 299
 104. Na dvorišču. - 229, 243, 300
 105. Na ledu. - 27
 106. Na meji. - 190, 244
 107. Na ples. - 287
 108. Na sončni cesti. - 123
 109. Nabrita muha. - 245
 110. Napredek. - 124, 246, 260
 111. Narobe muzikanti. - 191, 230
 112. Naročilo Najdihojci. - 13
 113. Naša babica. - 88
 114. Naša maškarada. - 105, 125, 138, 261
 115. Naša muca. - 2, 21
 116. Naše hčere. - 46
 117. Naše tete. - 35
 118. Naši sinčki. - 53
119. Nečimrni žarki. - 323
 120. Nekaj je narobe. - 139, 192
 121. Nesporazum. - 216, 217, 262
 122. Nesrečna številka. - 263
 123. Neumna mamica. - 271
 124. Nevihta. - 140
 125. Nohti. - 106, 168
 126. Ob 35-letnici Galeba. - 264
 127. Oblački berački. - 193
 128. Oglas. - 41, 218
 129. Osmi februar. - 14
 130. Otroci v bloku. - 68
 131. Ozimnica. - 141, 169, 208
 132. Pastirček in ovce. - 15, 16
 133. Pesem brez naslova. - 75
 134. Pesem mladine. - 170
 135. Pesem s pikami. - 89
 136. Pesmica kar tako. - 301
 137. Pesmice naprodaj. - 272
 139. Pesnik. - 247, 302
 140. Peter in sladoled. - 219
 141. Pikapolonica. - 126
 142. Ploha. - 220, 265, 334
 143. Po telefonu. - 288
 144. Podjetni muc. - 171
 145. Poljub. - 266
 146. Polž gre na ples. - 194
 147. Polž šofer. - 127
 148. Pomislite. - 335
 149. Pomlad. - 76, 248
 150. Pomladna romanca. - 142, 172
 151. Predpasnik. - 231, 249, 273, 289, 303, 341
 152. Prijatelj. - 221, 290
 153. Protekcija. - 143
 154. Prvošolček. - 232

155. Prvošolec. - 209
 156. Pst! - 58
 157. Ptičji festival. - 17, 355
 158. Punčka z basom. - 144
 159. Punčke. - 69
 160. Pust. - 18, 145, 304
 161. Pust in maškare. - 77, 107, 173
 162. Pust in pustek. - 210
 163. Pust sem v sredo. - 250, 274, 291
 164. Pust za sabo vrečo vleče. - 292
 165. Pustne šeme. - 350
 165. Raketa. - 90
 166. Repa. - 305
 167. Repek. - 28
 168. Revolucija. - 222
 169. Rojenice ob Prešernovi zibelki. - 54, 64
 170. Rojstni dan Jugoslavije. - 91
 171. Semenj cvetkov. - 92, 108
 172. Sin materi. - 7
 173. Slado-led. - 146, 195
 174. Smog. - 251
 175. Sodelovanje. - 147
 176. Sovja družina. - 252, 306
 177. Spomin na počitnice. - 342, 351
 178. Spomladi. - 275, 293, 324
 179. Sračje gnezdo. - 336
 180. Stanovanjski blok. - 109, 174
 181. Stara pravljica. - 55
 182. Štorklje. - 148, 267
 183. Ta je bosa. - 343
 184. Teden. - 47, 268
 185. Tetrapak. - 149
 186. Tik tak. - 56, 196
 187. Tinka Potepinka. - 22
 188. Tito. - 150, 175
 189. Tom v Sloveniji. - 307
 190. Tonček. - 29
 191. Trgatev. - 42
 192. Tri plus tri plus pet. - 294
 193. Tristo vreč. - 128, 176
 194. Tuji jeziki. - 78, 79
 195. Učna ura. - 337
 196. Ura. - 177, 308
 197. V Prešernovem muzeju. - 325
 198. Vaja dela mojstra. - 151, 178, 197, 198
 199. Vesela pesem. - 110, 129, 276
 200. Veter. - 179
 201. Veterc in sapica. - 80
 202. Veverica. - 93
 203. Vrba in potoček. - 19, 30, 36
 204. Vrnitev. - 59
 205. Vrt. - 253
 206. Vsezna!ci in abeceda. - 111, 152
 207. Vsezna!ci in šola. - 254
 208. Zajček. - 130, 277
 209. Zajček skakalček. - 255
 210. Zaklad. - 131, 199
 211. Zapuščina. - 153
 212. Zastava. - 154
 213. Zeliščarica. - 352, 356
 214. Zima. - 48
 215. Zlata hiša. - 132
 216. Zlata žlička. - 233
 217. Zmikavti kozmonavti. - 31
 218. Zvitiorepka. - 43
 219. Žabe turistke. - 278, 326
 220. Žabeceda. - 309
 221. Žabji lovec. - 70
 222. Žoga in stonoga. - 180
 223. Žoga stonoga. - 133, 155

II. PESMI, AFORIZMI IN EPIGRAMI

224. Aforizem. - 368
 225. Albertu Sirku. - 435
 226. Antiteza. - 429
 227. Balada o detetu. - 382
 228. Basen. - 490
 229. Čirkus Vitiosus. - 463
 230. Deklica ljubljena. - 363
 231. Dobrodošlica v pregnanstvu. - 395
 232. Dragi bratje Karantanci. - 434
 233. Hrast in šiška. - 430
 234. Idealist. - 420
 235. Intervju z bogovi. - 421
 236. Kje naj se iščem. - 383, 412
 237. Kje ste? - 464
 238. Krivda. - 360, 412
 239. Krvava rihta. - 465
 240. Maj 1941. - 400
 241. Maj 1941 v Starem piskru. - 436
 242. Maj v Starem piskru. - 396
 243. Maja. - 384
 244. Majnik 1941. - 369
 245. Malodušje. - 370, 385, 397, 437
 246. Mestna idila. - 422
 247. Metamorfoza. - 466
 248. Misel in srce. - 371, 386
 249. Modri spominček. - 467, 479
 250. Moj kamen. - 459, 480
 251. Moj optimizem. - 438
 252. Moja vaza. - 439
 253. Motto. - 481
 254. Muc Štefuc. - 455
 255. Na jug. - 372
 256. Na poti domov. - 460
 257. Na svetu ni pravice, odšla je med pravice. - 423
 258. Na tuj račun. - 478
 259. Napis na spomeniku. - 373
 260. Napis na spomeniku žrtvam NOB v Žalcu. - 440, 403
 261. Nasvet. - 468, 482
 262. Naša Polzela. - 458
 263. Naše mesto. - 441, 442, 456
 264. Naši vzdihljaji na napačen naslov. - 424
 265. oovorjenčku v izgnanstvu. - 443
 266. Ob potoku. - 364
 267. Ob spomeniku padlim borcem. - 399
 268. Obhajilo. - 469, 483
 269. Oglas. - 470
 270. Ogledalo. - 471
 271. Oh, ja... - 425
 272. Omnibus. - 484
 273. Orel. - 387
 274. Osemsto let. - 457
 275. Otvoritev nove šole na Vranskem. - 404
 276. Pavrovi Nežiki. - 388
 277. Perspektiva. - 361
 278. Perspektiva 1941. - 444
 279. Pesem ljubezni. - 413
 280. Pesmi. - 374
 281. Pesmi iz province. - 472
 282. Pojav današnjih dni. - 431
 283. Pojdi z mano, deklica. - 365
 284. Pomlad. - 485
 285. Pomladna elegija. - 375, 445
 286. Posvetilo. - 405

287. Posvetilo kmetu. - 428
 288. Povprečnica. - 366
 289. Pozdrav novemu domu kulture.
 - 461
 290. Promenada - maj 1941. - 446
 291. Rane. - 367, 376, 406, 414
 292. Razgled iz celice številka 7. - 377,
 - 447
 293. Rože. - 473, 486
 294. Rožmarinov čaj. - 487
 295. Samokritika. - 474
 296. Sanje. - 407
 297. Savinjšani v Ptuj. - 401
 298. Saninjski dolini. - 389
 299. (Sedemindvajseti)april 1941. -
 - 378, 419
 300. Siva skala. - 362
 301. Sivi golobi. - 390
 302. Skozi prste. - 491
 303. Slovensčini. - 426
 304. Smreka in bor. - 415
 305. Sonce. - 475, 488
 306. Spomladi. - 416
 307. Srbski materi - slovenski izgnanci.
 - 398
 308. Srbski materi - slovenski izgnanci
 1941. - 448, 449
 309. Stari pisker. - 359, 450
 310. Strahovi. - 432
 311. Tako kot valovi prelestne Savinje...
 - 408
 312. Tito. - 433
 313. Umetnikova žena. - 409
 314. Umiranje. - 379, 391
 315. Uroki. - 476
 316. V pregnanstvo. - 402
 317. V Stari pisker. - 380
 318. Veleumna sociala. -492
 319. Viharji. - 417
 320. Vizija. - 477
 321. Vožnja v neznanu - junij 1941. -
 392, 451, 452
 322. Vrane. - 281
 323. Vrane, dan mrtvih 1941. - 393,
 - 453
 324. Zavesa. - 418
 325. Zedinjena Slovenija. - 427, 454
 326. Zimska slika. - 394
 327. Zvitorepka. - 410
 328. Žovnek. - 489, 462
- ### III. UGANKE
329. Avto ima...- 513, 519
 330. Če imaš...- 528
 331. Če nimaš... - 547
 332. Če pa rajši... - 548
 333. Če so beli...- 568
 334. Čez polovico. - 549
 335. Dež. - 539
 336. Dva belca. - 529
 337. Dva brata. - 550, 551
 338. Dvojčka. - 520
 339. EEE. - 516
 340. Gladek. - 530, 569
 341. Hlače. - 506
 342. Hrano v... - 552
 343. Ima štiri noge. - 493
 344. Kaj je to? - 553
 345. Kakšen lonec...- 554
 346. Kakšno zanimivost...- 498
 347. Kateri dimnik...- 542

348. Kateri kit...- 543
 349. Kateri las...-544
 350. Kriva je...- 494
 351. Mama ima...- 499, 508, 522
 352. Minuta je...- 555
 353. Miška hodi v šolo. - 495
 354. Mož je...- 500, 521
 355. Možiček ima... 509
 356. Na stolu sedi...- 531
 357. Nima barve. - 556
 358. Njega na hrbtu ... 532
 359. Novakova Nina. - 507
 360. Od tebe daleč. - 557
 361. Okroglih lic. - 501, 517
 362. Pesniki, dopolnite...- 558
 363. Pisan most. - 533
 364. Pisati zna. - 496
 365. Po belem polju...- 523
 366. Polni lepih... - 570
 367. Pomlad. - 502, 510, 534
 368. Pozimi. - 571
 369. Pridno teče. - 535
 370. P P P. - 515, 540, 545
 371. Reka. - 541
 372. Skuštran kralj je... 536
 373. Spredaj vime. - 559
 374. Štiri noge. - 503
 375. Štruklji. - 504
 376. Te dni...- 524
 377. Ta zgodba nima. - 497, 518
 377. Tisti zgoraj. - 560
 378. Ugani. - 561
 379. Uganka. - 562
 380. V glavi tema...563
 381. Več tisoč... - 525
 382. Vsak dan. - 505, 526

383. Vsak živ človek. - 511
 384. Vse dni kadi... - 537
 385. Z G okusna jed...- 564
 386. Z modrega neba. - 565
 387. Z rebri diha. -566
 388. Zdaj dolgi...- 546, 572
 389. Zdaj lačna. - 512
 390. Zelo težka uganka. - 514
 391. Zgodba brez U. - 527
 392. Zobat je. - 538
 393. Zvezan je. - 567

IV. PUBLICISTIČNA DELA

394. Boj za Zaječar. - 582
 395. Fani Hausmannova - prva slovenska pesnica. - 590
 396. "Komu (Čemu) služi takšno pisanje...". - 580
 397. Med mladino na Pečkah. - 574
 398. Mir. - 592
 399. Nekaj pričanj. - 583
 400. Neža Maurer. - 591
 401. O vrba, srečna... 578
 402. Pol leta v Bolgariji. - 584
 403. Revija sodobnih otroških oblačil v Žalcu. - 579
 404. Sestanek učiteljev ruskega jezika. - 586
 405. Smrt najstarejšega učitelja. - 576
 406. Spomin na malega šolarja. - 573
 407. Spomin na okupacijo. - 5867
 408. Spomin na šolarčka. - 589
 409. Stari in mladi na praznik pomladi. - 575
 410. Še o šolskih haljah. - 581

411. Tretji transport. - 585
 412. Zborovanje v mislinjski metropoli.
 - 577
 413. Zmotna radijska informacija o
 Merimeecu. - 588

V. UGLASBENE PESMI IN SPEVOIGRA

414. Ciklame. - 600
 415. Daleč proč od mesta. - 601
 416. Fičfirič. - 615
 417. Gobji bal. - 622
 418. Iznad megle. - 602
 419. Jesen. - 598
 420. Kjer teče Savinja. - 596, 603
 421. Ko mak zacveti. - 604
 422. Mladost - življenja zlati čas. - 605
 423. Moderni zakon. - 612
 424. Na dvorišču. - 621
 425. Ob potoku. - 599
 426. Očetov praznik. - 606
 427. "Obirovci smo tu". - 595
 428. Ohcet. - 610
 429. Pesem tekstilcev. - 616
 430. Ploha. - 620
 431. Sonce v hiši. - 613
 432. Predpasnik. - 619
 433. Sin materi. - 607
 434. Sredi vasi. - 608
 435. Štiriperesna deteljica. - 611
 436. Teden. - 618
 437. Tik - tak. - 597
 438. Tvoji cvetovi. - 617
 439. Ura. - 623
 440. Uspavanka. - 614

441. V skrinji babice sem marsikaj
 odkrila. - 609
 442. Večerni mrak je pal. - 593, 594

VI. PREVODI

A) Prevodi iz ruščine

443. Čehov Anton Pavlovič: Spala bi.
 - 626
 444. Lermontov Mihail J.: Gorski
 velikan. - 627
 445. Puškin Aleksander S., (Brez
 naslova). - 628
 446. Puškin Aleksander S., Pravljica o
 ribiču in ribici. - 624, 625

B) Prevod iz francoščine

447. Baudelaire Charles: Kolač. - 629

VII. ZAPISI O METI RAINER IN NJENEM DELU

448. Avtorji besedil: Meta rainer...- 631
 449. BAŠA Irena: Meti za praznik.
 - 678
 450. BRGLEZ Anita...: Pesnica Meta
 Rainer. - 649
 451. CONRADI Ljudmila: "Na britof
 boš prišla...". - 695
 452. CONRADI Ljudmila: Ob smrti
 pesnice Mete Rainer. - 696
 453. CONRADI Ljudmila: Zadnji obisk
 pri pesnici Meti Rainer. - 697

454. CVIKL Simona: Literarni večer
- 634
455. Čestitke Meti Rainerjevi. - 637
456. GOLOB Berta: Meta Rainer. - 698
457. GOLOB Berta: Meta Rainer. - 699
458. GRABNER Danica: Otroci z Meto Rainerjevo. - 638
459. JELEN Irena: Šolska naloga v verzih. - 654
460. JEZERNIK Olga: Meta Rainer v naših srcih. - 660
461. JEZERNIK Olga: Ob 40-letnici krajevne knjižnice. - 661
462. KLEMENČIČ Liljana: Polna radoživega pesnikovanja. - 700
463. Kolegici v zahvalo in priznanje. - 632
464. KORBER Ljubo: Taborski kulturni dnevi. - 659
465. KOS Božo: Umrla je pesnica Meta Rainer. - 701
466. KRČMAR Anka: "Fičfirič" je tu. - 639
467. KRČMAR Anka: Hura za nove pesmice. - 668
468. KRČMAR Anka: V spomin. - 702
469. KROFLIČ Janez: Meta Rainer... - 650
470. KROFLIČ Janez. Metin Zajček Skakalček. - 662
471. Ljubezen - najlepše gibalo vsega življenja. - 663
472. MASNEC Edi: Žalec: Savinove nagrade. - 635
473. MAUER Neža: V spomin Meti Rainer. - 703
474. MEDENJAK Mirjana: Meta rainer. - 669
475. MEDVED Drago: Ko gledamo življenju skozi prste.- 673
476. Meta Rainer in njeno ustvarjanje. - 664
477. Meta Rainer: Ježkova frizura. - 708
478. Meta Rainer (o sebi). - 642
479. Meta Rainer skozi čas. - 679
480. Meta Rainer: Skozi prste. - 674
481. Mihaha. - 651
482. NAHTIGAL Mojca: Meta Rainer. - 704
483. Naša šola skozi čas z Meto Rainer. - 709
484. NOVAK Magda: Obiskali sta nas pesnici. - 652
485. NOVAK Vlado: Ne mislite... - 643
486. O avtoru (v cirilici). - 646
487. OCVIRK Jožica: Celostni kulturni dan z Meto Rainer. - 680
488. OCVIRK Jožica: Mladi literati...Gost srečanja Meta Rainer. - 670
489. PAKIŽ Maja: Meta Rainer in njena poezija. - 681
490. PALIR Marjan: 78 nageljnov za našo pesnico. - 647
491. Pišite jim! - 644
492. PODJED Mateja: Literarno srečanje ob mesecu knjige. - 657
493. PODJED Mateja: Pristrčno srečanje s pesnico. - 656
494. Pogumni Tonček na žalskemodru. - 630
495. Pri Meti Rainer. - 682

496. Prijeten klepet z Meto Rainer. - 648
497. Prišel je Fičfirič. - 683
498. Rad imam pesmi Mete Rainer. - 665
499. Rainer Meta. - 711
500. Rainer Meta: Ježkova frizura. - 710
501. RAINER Meta: Tu vidite mojo sliko. - 691
502. REHAR Metka: Otroške pesmi Mete Rainerjeve. - 671
503. Rojstni dan Mete Rainer je bil povod za ustvarjanje. - 684
504. ROZMAN Ksejina: 90 let naše Mete. - 692
505. ROZMAN Ksenija: Meta Rainer. - 685
506. ROZMAN Ksenija: Metin Fičfirič. - 686
507. ROZMAN Ksenija: Spoznajte Meto Rainer. - 687
508. S tiskovne konference z Meto Rainerjevo. - 640
509. SAMBOLIČ Dominika: Ob predstavitvi nove knjige Mete Rainer - Skozi prste. - 675
510. STENIČNIK Peter: "Nikoli nisem pisala za denar..." - 672
511. ŠTANCER Milan: Ob jubileju pesnice Mete Rainer. - 693
512. ŠTUSEJ Irena: Kadar Meta naredi Ježku frizuro. - 712
513. ŠTUSEJ Irena: Metin Ptičji festival. - 713
514. ŠUMRADA Janez: Stari pisker. - 645
515. TAVČAR Tone: Drugačen kulturni dan. - 688
516. TAVČAR Tone: Izšel je šesti Savinjski zbornik. - 666
517. TAVČAR Tone: Izšla knjiga Ježkova frizura. - 705
518. TAVČAR Tone: Posebej slovesno na Polzeli. - 667
519. TAVČAR Tone: Poseben kulturni dan na žalski osnovni šoli. - 689
520. TAVČAR Tone: Žalec... - 636
521. V Savinovem salonu. - 658
522. V spomin Mete Rainer. - 706
523. V tem šolskem letu smo izgubili... Meto Rainer. - 707
524. Vabijo žalski osnovnošolci. - 690
525. VEDENIK Janez: Metin Fičfirič. - 641
526. VEDENIK Janez: Obisk pri Meti Rainerjevi. - 633
527. VRANL Tone: Pri pesnici Meti Rainer. - 694
528. VRABL Tone: Satira in morilci. - 676
529. ZORAN Ivan: Skozi prste. - 677

ABECEDNO KAZALO ILUSTRATORJEV

1. BAMBIČ Milko. - 40, 221
2. BENEDETIČ Vesna. - 270, 302, 305, 310, 318, 333, 343
3. BERTULINI Grudina, Paola. - 263
4. BERABEK Henrik. - 1, 2
5. BONETA Barbara. - 228, 242, 286, 320, 335, 344

6. CERJAK Mojca. - 255
7. CVETKO Marjeta. - 87, 94, 98, 135, 141, 146, 147, 149, 152, 174, 179, 201, 210, 212, 232, 297, 301
8. DELLORE Nada. - 619
9. DRAŠČEK Liana. - 240, 253, 261
10. FORMAŽAIČ Eva. - 101, 151, 508, 509, 512, 513
11. GATNIK Kostja. - 191
12. GODEC Schmidt, Jelka. - 543
13. GORIČAR Karmen. - 313, 322
14. HLAVATY Robert. - 7, 20, 21, 23, 24, 27, 47, 53
15. HORVAT Uroš. - 347
16. JEMEC- Božič, Marjanca. - 37, 76, 77, 93, 103, 104, 108, 142, 165, 169, 183, 200, 211, 258, 264, 272, 278, 283, 288, 304, 306, 321, 515, 625
17. JUDNIČ Jaka. - 19, 25, 41
18. KOLARIČ Diego. - 219, 236
19. KOPORC Leon. - 5, 11, 16, 32, 43, 46, 50, 54, 58, 60, 69, 80, 99, 117, 156, 160, 192, 203, 256
20. KOREN Marička. - 109
21. KOS Bos. - 18, 22, 30, 31, 33, 34, 35, 38, 44, 48, 49, 56, 66, 68, 73, 75, 121, 127, 131, 133, 143, 155, 159, 170, 173, 178, 184, 215, 222, 257, 275, 292, 293, 323, 324, 499, 500, 501, 502, 505, 519, 520, 521, 522, 528, 529, 530, 531, 532, 539, 540, 541
22. KOŠUTA Erika. - 235
23. KOZAR Jasna. - 81, 83
24. Kralj, Tone. - 624
25. MAJCEN Irena. - 72, 150, 177, 220
26. MANČEK Marjan. - 85, 97, 102, 107, 118, 188, 280, 341
27. MERKU Jasna. - 90, 137, 311, 332
28. NEMI Fabio. - 336
29. PALČIČ Klavdij. - 6, 29, 51, 52
30. PEČAR Borut. - 190, 213, 225, 233, 243, 250, 260, 269, 277, 279, 287, 296, 312, 491, 706
31. PEKLAR Andreja. - 352, 542, 544, 545
32. PETRICIG Alessio. - 252
33. PIRNAT I. - 9
34. PRUNK Ksenija. - 10, 14
35. REICHMAN Jelka. - 57, 61, 79, 91, 95, 106, 110, 120, 126, 148, 153, 157, 163, 193, 195, 209, 214, 216, 315, 317, 319, 326, 331
36. ROGELJ Albin. - 28, 42, 55, 63, 70, 71, 74, 84, 100, 115, 122, 140, 182, 202, 207, 299, 300, 307
37. SCHIDT Matjaž. - 134, 136, 154, 168
38. SLAK Jože. - 123
39. STUPICA Marija Lucija. - 116
40. ŠTIH Eji. - 119, 199
41. ŠTRIKELJ Katra. - 355
42. ŠUBIČ Ive. - 399
43. TAVČAR Magda. - 45, 59, 62, 105, 158, 171, 330, 337, 342, 350, 354
44. TESTEN Janko. - 82, 111, 128, 145, 198, 206
45. VIPOTNIK Matjaž. - 17
46. VODOPIVEC Andrej. - 254, 259

47. VOGELNIK Alenka. - 114
 48. VOLČANŠEK Kamila. - 92, 124,
 125, 130, 340

ABECEDNO KAZALO SKLADATELJEV

1. FRECE Štefan. - 617
 2. GOBEC Radovan. - 595
 3. JEŽ Jakob. - 618
 4. KOZMUS Marjan. - 597
 5. KRAJNČAN Lojze. - 620, 621,
 622, 623
 6. KUMER Drago. - 616
 7. ROM Oto. - 596, 598, 599, 600,
 601, 602, 603, 604, 605, 608, 609
 8. SLOSAR Mirko. - 619
 9. ŠIFRER Andrej. - 615
 10. TERGLAV Boris. - 606, 607, 610,
 611, 612, 613, 614
 11. ZAKRAJŠEK Jože. - 593, 594

ABECEDNO KAZALO PEVCEV

1. HRIBOVŠEK Anka. - 612, 613,
 614, 617
 2. KADENŠEK Ivanka. - 610, 611
 3. KOREN Franc. - 617
 4. KOZMUS Zlata. - 598, 599, 600,
 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607
 5. ŠIFRER Andrej. - 615

ABECEDNO KAZALO AVTORJEV ZAPISOV O METI RAINER IN NJENEM DELU

1. BAŠA Irena. - 678
 2. BRGLEZ Anita. - 649
 3. CONRADI Ljudmila. - 695, 696,
 697
 4. CVILK Simona. - 634
 5. GOLOB Berta. - 698, 699
 6. GRABNER Danica. - 638
 7. JELEN Irena. - 654
 8. JEZERNIK Olga. - 660, 661
 9. KLEMENČIČ Liljana. - 700
 10. KORBER Ljubo. - 659
 11. KOS Božo. - 701
 12. KRČMAR Anka. - 639, 668, 702
 13. KROFLIČ Janez. - 650, 662
 14. MASNEC Edi. - 635
 15. MAURER Neža. - 703
 16. MEDENJAK Mirjana. - 669
 17. MEDVED Drago. - 673
 18. NAHTIGAL Mojca. - 704
 19. NOVAK Magda. - 652
 20. NOVAK Vlado. - 643
 21. OCVIRK Jožica. - 670, 680
 22. PAKIŽ Maja. - 681
 23. PALIR Marjan. - 647
 24. PODJED Mateja. - 656, 657
 25. RAINER Meta. - 691
 26. REHAR Metka. - 671
 27. ROZMAN Ksenija. - 685, 686, 687,
 692
 28. SAMBOLIČ Dominika. - 675
 29. STENIČNIK Peter. - 672
 30. ŠTANCER Milan. - 693

31. ŠTUSEJ Irena. - 712, 713	34. VEDENIK Janez. - 633, 641
32. ŠUMRADA Janez. - 645	35. VRABL Tone. - 676, 694
33. TAVČAR Tone.- 636, 666, 667, 688, 689, 705	36. ZORAN Ivan. - 677

Marija Kumer

DRAGO KUMER: BIBLIOGRAFIJA I. DEL (1950-1980)

Knjige

Karlekove prigode, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1952, 65 str., ilustr. Dore Klemenčič.

Članki

1950

- Nekaj misli mladega pedagoškega delavca, Prosvetni delavec, št. 17, (18. XII.).

1952

- Brezove metle, Ljudska pravica, št. 52 (31. XII), ilustr. Ive Šubic.
- Karlekove prigode, Mladina, št. 13 (I.VII.) - št. 21 (I. IX), ilustr. Dore Klemenčič.

1953

- Kako je Marko spoznaval ljudi, Ljudska pravica, leto XIV (1953), št. 6 (14. II.), str. 9-10.
- Matija reši očeta, Mali veseljak, št. 6, str. 44-45, ilustr.

- Šumigov Gašperček, Pionir, št. 1, str. 8-10, št. 2, str. 38-39, ilustr. Jože Ciuha.

1954

- Čuden otrok, Ljudska pravica, št. 246 (13. X.), str. 5, ilustr.
- Preboldska skrivnost, Dama v hermelinu, Tedenska tribuna, št. 2 (14. I.), ilustr.

1955

- Janko in puška, Pionirski list, št. 9 (19. X.), ilustr.
- Marjetica sanja, Ljudska pravica, št. 47 (24. II.), str. 7, ilustr.
- Skrivnostna skrinja, Ljudska pravica, št. 193 (18. VIII.), str. 7, ilustr.

1956

- Grahorjev Rudl, Ribič, št. 10, str. 228-231. (psevdonim Karlo Prebolčan)
- Otroške težave, Pionir, št. 7, str. 172-174, ilustr.

1957

- Anica z golave, Mali Veseljak, št. 8, str. 50, ilustr. Anica Gošnik Godec.
- Kaj ovira otroka pri rednem šolskem delu, Mladi svet, št. 7, str. 198-199.
- Skrivnost naše hiše, Mladinski svet, št. 4, str. 115-116, ilustr.
- Spomina na prijatelja, Pionir, št. 5, str. 145-148, ilustr.
- Strah in belo zlato, Pionirski list, št. 29 (8. V.), ilustr. Milan Bizovičar.
- Učiteljica, Pionir, št. 9, str. 279-280, ilustr. Franc Slana.
- Vse leto sem čakala (o zanimanju staršev za uspehe otrok v šoli), Mladinski svet, št. 8, str. 247-248.

1958

- Kaj bom postal, Pionir, št. 7, str. 204-206, ilustr. Marjan Tršar.

1959

- Kikirikijevo silvestrovanje, Celjski tednik, št. 51-52 (30. XII.)
- Menina planina - prelepa planinska postojanka, Turistični vestnik, št. 10-11, str. 282-283, ilustr.
- Neuspela aretacija, Celjski tednik, št. 15 (17. IV.), ilustr.
- Roditeljski sestanek, Otrok in družina, št. 2, str. 33-36.
- Smrt je kosila pod Mrzlico (po

podatkih tov. Kojnika, Poteka in Drobneti), Celjski tednik, št. 9 (6. III.).

- Spomin na prvo srečanje s komunistom, Celjski tednik, št. 16-17 (29. IV.).
- Tepežni dan, iz knjige Karlekove prigode, Savinjski zbornik I, str. 59-61.
- V naročju preboldske romantike, Turistični vestnik, št. 12, str. 355-356.

1960

- Javki na Mrzlici, Celjski tednik, št. 17 (29. IV.), str. 11.
- Jaz delam za partizane, gospod Koch, Celjski tednik, št. 47-48 (25. XI.).
- Nadi je padel, Pionirski list, št. 7 (27. X.), ilustr. Ive Seljak.
- Pastir Šepeč, Najdihojca, št. 7 (18. II.), ilustr. Leon Koporec.
- Pepetova partizanščina, Pionir, št. 5, str. 136-139, ilustr. Milan Bizovičar.
- Rdeča zastava, Pionirski list, št. 31 (5. V.), ilustr. Ančka Gošnik Godec.
- Srečno novo leto, Pionirski list, št. 15-16 (26. XII.), ilustr. Ive Seljak.
- Žgodba o volji, Pionirski list, št. 24 (9. III.), ilustr. Aco Mavec.

1961

- Binče in Runo, Kurirček, št. 8,

- str. 299, ilustr. Marjanca Jemec.
- Mama, kam gremo..., Celjski tednik, št. 17 (14. IV.), ilustr.
 - Janko in Luksi, Ciciban, št. 4, str. 97, ilustr.
 - Napad na Šoštanj, Kurirček, št. 2, str. 64-66, ilustr.
 - Neprijetno srečanje, Celjski tednik, št. 24 (30. VI.), str. 7, ilustr.
 - Obisk je plačal s smrtjo, Celjski tednik, št. 29, str. 7.
 - Petelin Kikirik, Ciciban, št. 9, str. 244, ilustr.
 - Rafali pod Goro Oljko (po pripovedovanju prvoborca Ludvika Županca - Iva), Pionir, št. 9, str. 280-281.
 - Spomini Zagoženove mame, Celjski tednik, št. 28 (28. VIII.), str. 7, ilustr.
 - Točno opoldne, ob 20-letnici vstaje, Celjski tednik, št. 16 (28. IV.), ilustr.
 - Žvirčna maškerada, Celjski tednik, št. 5 (10. II.), ilustr., (psevdonim RO).
 - Žvirčna maškerada, Pionirski list, št. 20 (15. II.), ilustr.
- 1962**
- Premagana skrivnost, Pionirski list, št. 28 (19. IV.), ilustr. Savo Sovre.
 - Tine in Edo sta padla, Celjski tednik, št. 3 (19. I.), ilustr.
 - Roditeljski sestanek, Prosvetni delavec, št. 2 (24. I.).
 - Učitelj naj bo učitelj, Prosvetni delavec, št. 10 (25. V.).
 - Zvesti pes Bobi, Kurirček, št. 3, str. 133-134, ilustr. Ančka Gošnik Godec.
 - Žvenk postane partizan, Kurirček, št. 10, str. 398-299, ilustr. France Anžel.
- 1963**
- Aretacija, Kmečki glas, št. 49 (28. XI.), str. 7.
 - Breda (inšpektor na obisku), Prosvetni delavec, št. 14 (11. IX.).
 - Kepica, Ciciban, št. 4, str. 94-95, ilustr. Milan Bizovičar.
 - Kmet, pastir in berač, Kmečki glas, št. 10 (28. II.), št. 12 (14. III.).
 - Ljudje izpod vrha, Pionirski list, št. 20 (28. II.), ilustr. Ivan Seljak.
 - Ljudje izpod vrha, Kurirček, št. 7, str. 224-226.
 - Moj razred, Otrok in družina, št. 2, str. 52-53.
 - Odločil se je, Kmečki glas, št. 22 (23. V.), str. 20.
 - Skodelica mlečne kaše, Najdihojca, št. 23 (16. II.).
 - Skodelica mlečne kaše, Slovenski vestnik, št. 19 (10. V.).
 - Strah in belo zlato, Kmečki glas, št. 15 (4. IV.), str. 8.

- Štiriperesna deteljica, Kurirček, št.4, str. 152-155, ilustr. Lidija Osterc.
- Žrtev slučaja, Večer, št. 39 (16. II.).

1964

- Petelinček in putke, Najdihojca, št. 31 (26. VIII.), ilustr. Marjan Bregar.
- Referentka na dopust, Celjski tednik, št. 36 (11. IX.), str. 9.
- S trebuhom za kruhom, Pionir, št. 4, str. 112-113, ilustr. Ančka Gošnik Godec.
- Srečno, dragi prosvetarji!, novoletna pravljica, Prosvetni delavec, št. 22 (30. XII.), ilustr. Igor Pleško.
- Ženitev, Kmečki glas, št. 30 (23. VII) - št. 39 (24. IX.)

1965

- Brzostrelka mi je postala svetinja, TV 15, št. 15 (29. VI.).
- Kadar kliče domovina ... naših dvajset let - in več ..., Prosvetni delavec, št. 11 (6. VI.).
- Ko bi v resnici srečal žandarja Schutza, TV 15, št. 13 (30. III.).
- Kurirček, Kurirček, št. 7, str. 315-317, ilustr. Marička Koren.
- Odločil se je, Pionir, št. 9, str. 274-275, ilustr. Aco Mavec.
- Silvester in Novoletček, novoletna pravljica, Prosvetni delavec, št. 22 (29. XII.).
- Stanovanjski blok, Savinjski

zbornik II, str. 136-147.

- Stavka, Pionir, št. 2-3, str. 47-47.
- Šopek rdečih vrtnic, Ciciban, št. 10, str. 255, ilustr. Marička Koren.
- Ubežnik, Savinjski zbornik II, str. 93-103.
- V znamenju reforme, Prosvetni delavec, št. 19 (17. XI.) - št. 21 (15. XII.).

1966

- Bil sem prostovoljec (pripoveduje Ethin Igrišnik - Hugo iz Matk pri Preboldu), TV 15, št. 24 (21. VI.) - 27 (12. VII.).
- Dekla Anica, Otrok in družina, št. 3, str. 90-91.
- Dekla Anica, Kmečki glas št. 36 (6. IX.), str. 20.
- Ilegalec (po pripovedi Terezije Novak iz Šešč pri Preboldu), TV 15, št. 11 (22. III.).
- In stresla se je zemlja..., ob krajevnem prazniku v Grižah, TV 15, št. 28 (19. VII.), ilustr.
- Kamniti deček, Ciciban, št. 6, str. 146-147, ilustr. Ivan Seljak - Čopič.
- Kravica, Najdihojca, št. 4 (1. II.), ilustr. Jelka Jundič.
- Kurirček, Kurirček, št. 7, str. 315-317, ilustr. Marička Koren.
- Nenavadno prijateljstvo, Pionir, št. 9-10, str. 34-35, ilustr. Aco Mavec.

- Petelinček in putke, Slovenski vestnik, št. 6 (11. II.).
- Poni, Ciciban, št. 5, str. 120-121, ilustr. Milan Bizovičar.
- Smrt okrožnega sekretarja, TV 15, št. 39 (4. X.) - št. 42 (25. X.), ilustr.
- Smrt savinjskega junaka, TV 15, št. 14 (12. IV.).
- Zaklad, Kurirček, št. 6, str. 266-270, ilustr. Milan Bizovičar.
- Spomini na Slavka Šlandra, TV 15, št. 51-52 (28. XII.), str. 16, ilustr.

1967

- Boren paver z Lepega hriba, TV 15, št. 22 (5. VI.).
- Miška pozimi, Ciciban, št. 5, str. 139.
- Obljuba, Kurirček, št. 7, str. 300-307, ilustr. Evgen Sajevec.
- Ponikvani še znajo orati ledino, TV 15, št. 7 (21. II.) - št. 13 (4. IV.).
- Ponoči v gozdu..., Slovenski vestnik, št. 43 (27. X.).
- Smrt Mrakovih, v gornjem Preboldu TV 15, št. 5 (7. II.), ilustr.
- Spravite mojega sina v zavod, Otrok in družina, št. 1, str. 26.
- Srečanje, TV 15, št. 34 (29. VIII.).
- Srečanje s Sršenovo mamó, TV 15, št. 49 (12. XII.).
- Štafeta, TV 15, št. 19 (16. V.).
- Umr! je Dobroveljski Miha, TV 15, št. 43, (31. X.).
- Zgodilo se je opoldne (akcija jeseni 1944 v Preboldu), TV 15, št. 7 (21. II.).

1968

- Hribar Franc, Prelič in žandarji, TV 15, št. 29 (23. VII.), ilustr.
- Kako lepo preživimo roditeljski sestanek, Otrok in družina, št. 1, str. 14.
- Nesrečna Polonca, Otrok in družina, št. 8, str. 251-252.
- Ob spominu na mrtve, TV 15, št. 44 (5. XI.), (podpis -dk-).
- Pripoved Gašperčevega očeta (spomini na okupacijo), TV 15, št. (12. III.).
- Prvič na straži, Kurirček, št. 3, str. 71-74, ilustr. Darinka Pavletič Lorenčak.
- Senca zelenega zata, Hmeljar, št. 8.
- Skodelica mlečne kaše, Pionirski list, št. 23 (7. III.), ilustr. Milan Bizovičar.
- Spomini ne smejo zbledeti (spomini Kranjčevih iz spodnjih Griž na okupacijo), Borec, št. 4, str. 360-368.
- Za košček kruha, Pionirski list, št. 11 (16. XI.), ilustr. Savo Sovre.

1969

- Dogodek v hmeljišču, TV 15,

13. VIII, str. 32.
- Ludvik Zupanc-Ivo pripoveduje, Borec, št. 1, str. 63-68.
 - Mama, kam gremo..., o izselitvi Fojtovih pod Mrzlico leta 1942, TV 15, št. 11 (19. III.).
 - Pot v dolino, Kurirček, št. 9, str. 264-266, ilustr. Evgen Sajovic.
 - Še nebo nam ni prizaneslo, TV 15, št. 13 (2. IV.).
 - Zdravnik, prijatelj otrok, Otrok in družina, št. 4, str. 118-119.
 - Tačka, Ciciban, št. 9, str. 288, ilustr. Jože Ciuha.
- (14. I.), str. 13, (podpis -dk-).
- Sečnja, Pionirski list, št. 2, str. 7.
 - Slepčeva mati, TV 15, št. 36 (2. IX.), str. 11, ilustr.
 - Spopad pri Vejici, TV 15, št. 28 (15. VII.), str. 10, (podpis DK).
 - Srečanje z boškim flosarjem, TV 15, št. 11 (11. III.), str. 10, ilustr., (podpis -dk-).
 - Šilov France, Kurirček, št. 1, str. 15-17, ilustr. Čita Potokar.
 - Teden ima sedem dni, Otrok in družina, št. 5, str. 158-159.
 - Vsak izmed njih živi svoje življenje, Otrok in družina, št. 2, str. 50-51.

1970

- Moj mali svet, Otrok in družina, št. 6, str. 199-200.
- S trebuhom za kruhom, Kmečki glas, št. 18 (29. IV.), str. 5.
- Sestrica, Pionirski list, št. 14 (13. VII.).
- "Štirideset mučenikov", Kmečki glas, št. 18 (9. V.), str. 5-6.

1971

- Hostarjev Dreje, Kmečki glas, št. 4 (27. I.), str. 20.
- Kako je Mihec postal savinjski kmet, Hmeljar, št. 8, str. 12.
- Moja učiteljica, Pionirski list, št. 2 (8. IX.), str. 7, ilustr. Marička Koren.
- Pripoved Novakove Trezi, TV 15, št. 7 (11. II.), str. 11, (podpis -dk-).
- Rafali pod Mrzlico, TV 15, št. 3

1972

- Dekla Anica, Kmečki glas, št. 36 (6. IX.), str. 20.
- Fižolček - pištolček, Ciciban, št. 12, str. 370-371, ilustr. Milan Bizovičar.
- Kako je Mihec naboje nosil, TV 15, št. 26 (22. VI.), str. 14, ilustr. Evgen Sajovic.
- Ljudje izpod vrha, Kurirček, št. 7, str. 224-226, ilustr. Ivan Seljak.
- Moj sovražnik gosak, Kurirček, št. 5, str. 151-153, ilustr. Marjanca Jemec Božič.
- Poni, Ciciban, št. 10, str. 198-199, ilustr. Milan Bizovičar.
- Prvič na straži, TV 15, št. 34 (17. VIII.), str. 11.
- Pušnik Tička, Tako so nam ubili

očeta..., TV 15, št. 8 (17. II.),
str. 12, (podpis -dk-).

- Svet odraslih v očeh otrok. Otrok in družina, št. 8, str. 277-278.
- Zupanc Ludvik Ivo, Napad na graščino v Nazarjih, TV 15, št. 4, str. 8 (podpis -dk-).

1973

- Dobil sem bratca, Kurirček, št. 6, str. 206-209, ilustr. Jelka Reichman.
- Grenka roža, Hmeljar, št. 1-8, ilustr.
- Hmeljski princ, Večer, št. 277 (28. XI.), str. 15.
- Monika, Ciciban, št. 14, str. 425-426, ilustr. Zdenka Golob Borčič.
- Ribič je rib'ce lovil, Kurirček, št. 9, str. 309-312, ilustr. Dunja Furlani.
- Tačka, Ciciban, št. 13, str. 403, ilustr. Jože Centa.
- Učiteljica, Kurirček, št. 6, str. 263-265, ilustr. Darinka Pavletič Lorenčak.
- Veseli pastir, Ciciban, št. 6, str. 174-175, ilustr. Milan Bizovičar.
- Z materjo na trati, Kurirček, št. 9, str. 300-301, ilustr. Darinka Pavletič Lorenčak.

1974

- Marjanca, Ciciban, št. 4, str. 106-107, ilustr. Rudi Španzel.
- Mihec, hvala, Ciciban, št. 1,

str. 11, ilustr. Marička Koren.

- Moje spričevalo, Kurirček, št. 3, str. 81-84, ilustr. Marjanca Jemec Božič.
- Oče, ta hmelj je moj!, Savinjski zbornik III, str. 432-438.
- Steklenica mleka, Kurirček, št. 2, str. 50-51, ilustr. Aco Mavec.

1975

- Gorčica, Ciciban, št. 10, str. 294-295, ilustr. Rudi Španzel.
- Ko me je vol brcnil, Kurirček, št. 2, str. 55-57, ilustr. Marička Koren.
- Mala balerina, Otrok in družina, št. 6, str. 233.
- Oče, naš muc je zaljubljen, Otrok in družina, št. 2, str. 71-72.
- Odločil se je, Novi tednik, št. 49 (11. XII.), str. 15.
- Smrt okrožnega sekretarja, Novi tednik, št. 5 (6. II.) - št. 8 (27. II.), ilustr.
- Sirota Nina, Otrok in družina, št. 4, str. 154.
- Šoštanj je padel, TV 15, št. 40 (9. X.), str. 13, ilustr.
- Zaklad, TV 15, št. 34 (28. VIII.), str. 9, ilustr.
- Zgodba o strahu, Kurirček, št. 9, str. 309-311, ilustr. Savo Sovre.

1976

- Neodposlano pismo, TV 15, št. 17-18 (29. IV.), str. 16.

- Poldek najde očeta, TV 15, št. 8 (26. II.), str. 13, ilustr.
 - Pridi, dala ti bom kos torte!, Otrok in družina, št. 9, str. 344.
 - Spodnjefarovski Gregec, TV 15, št. 28 (15. VII.), str. 11, ilustr.
 - Marjanca, Ciciban, št. 7, str. 206-207, ilustr. Marjanca Jemec Božič.
 - Mirkova ulica, Pionirski list, št. 35 (2. VI.), str. 13, ilustr. Aco Mavec.
 - Orožne vaje, Kurirček, št. 10, str. 331-333, ilustr. Alenka Vogelnik.
 - Sestrica, Kurirček, št. 1, str. 16-18, ilustr. Jelka Reichman.
- 1977**
- Grilova izdaja (o izdajalcu Francu Grilu iz Savinjske doline), TV 15, št. 15 (21. IVB.), str. 21.
 - Bil sem v Tomšičevi brigadi, po pripovedovanju Mirka Baliževa, TV 15, št. 4 (3. II.), str. 11.
 - Jerinova Mica, TV 15, št. 31 (11. VIII.), str. 5.
 - Kurir komunist, Kurirček, št. 10, str. 338-340, ilustr. Ive Seljak-Čopič.
 - Mihčeva odločitev, Otrok in družina, št. 8, str. 45.
 - Nudizem po savinjsko, Večer, št. 204 (3. IX.), str. 11, ilustr.
 - Po očeta v dolino, Otrok in družina, št. 6, str. 14-15,
 - Spomini na SIOavka Šlandra, Savinjski zbornik IV, str. 339-341.
 - Prostovoljec Hugo, TV 15, št. 27 (14. VII.), str. 14.
 - Štabi kurir, TV 15, št. 20 (26. V.), str. 4, ilustr.
 - Turkovi iz Spodnjih Gorč, TV 15, št. 32 (18. VIII.), str. 14.
- 1978**
- Dragov dom na Homu, Planinski vestnik, št. 1, str. 41-42, ilustr.
 - Lov na lisjaka, Otrok in družina, št. 10, str. 42.
 - Načrtovana družina (nekaj iz naše zlate sredine), Savinjski zbornik IV, str. 377-379.
 - Naši s ponosom umirajo (spomini na hrabro družino, na Kačnikovga Tončka, ki je snel črno ruto in pred ustrelitvijo z drugimi zapel), TV 15, št. 16-17 (27. IV.), str. 8., ilustr.
 - Spomini ne smejo zbledeti (o dogodkih v Migojnicah), TV 15, št. 2, (19. I.), str. 10-11.
 - Srečanje s tovarišem Titom, Kurirček, št. 9, str. 302-304, ilustr. Karel Plemenitaš.
 - Šopek, Otrok in družina, št. 9, str. 31.
 - Takrat so mi ubili očeta, TV 15, št. 4 (2. II.), str. 9.
- 1979**
- Dobil sem bratca, Rodna gruda,

- št. 8-9, str. 42-43, ilustr. Matjaž Schmitd.
- Grčarica, Hmeljar, št. 4, str. 11-12.
 - Kres na hribu, Gomilsko, 1979, str. 287-290.
 - Kres na hribu, Hmeljar, št. 5.
 - Kres na hribu, Stezice, št. 1, str. 4.
 - Mati Zora ni bila zadovoljna, Novi tednik, št. 37 (20. IX.), str. 22.
 - Moje spričevalo, Gomilsko, 1979, str. 295-297.
 - Spomini partizana Hojnika, TV 15, št. 2 (18. I.), str. 5, ilustr.
 - Stavka, Gomilsko, str. 281-283.

1980

- Aretacija, Gotovlje, 1980, str. 134-137.
- Aretacija, Kmečki glas, št. 49 (28. XI.), str. 7.
- Lisjak, Gotovlje, 1980, str. 143-145.
- Praktičen račun, Gotovlje, 1980, str. 156-157.
- Tito, Tito!, Gotovlje, 1980, str. 147-149.
- Življenje in delo šole, Gotovlje, 1980, str. 67-74, ilustr.

DOBITNIKI SAVINOVIH ODLIČIJ OD LETA 1988-1997

za leto 1988

NAGRADE s plaketo

1. IVAN CENTRIH - Žalec
2. MILAN LESJAK - Žalec
3. JANEZ MEGLIČ - Žalec

PLAKETE

1. DEKLIŠKI PEVSKI ZBOR KULTURNEGA DRUŠTVA GOMILSKO
2. DRAMSKA SKUPINA DPD SVOBODA POLZELA
3. MOŠKI PEVSKI ZBOR DPD SVOBODA PREBOLD
4. ORGANIZACIJSKI ODBOR ZA REVILJO DOMAČIH ANSAMBLOV PRI DPD SVOBODA LIBOJE
5. ŠOLSKO KULTURNO DRUŠTVO OSNOVNE ŠOLE ŠEMPETER
6. TURISTIČNO DRUŠTVO ŠEMPETER
7. HERMAN POGLADIČ - Vinska Gora

PRIZNANJA

1. MLADINSKI PIHALNI ORKESTER GLASBENE ŠOLE ŽALEC IN KUD SVOBODA ŽALEC
2. ORGANIZACIJSKI ODBOR ZA PRIREDITEV DRUŽINA POJE PRI KS ANDRAŽ
3. JOŽICA BŪRMEN - Braslovče
4. ALOJZ GOLAVŠEK - Velika Pirešica
5. ROMAN KOZOVINC - Žalec

6. NADA LJUBIČ - Griže
7. FRANC MALI - Šempeter
8. AVGUST OREŠNIK - Šempeter
9. ALOJZ URANKAR - Šempeter

za leto 1989

NAGRADE s plaketo

1. OBČINSKA MATIČNA KNJIŽNICA ŽALEC
2. JAKA JERŠIČ - Polzela
3. FRANCI LAZNIK - Šempeter
4. VALERIJA VERDNIK - Griže

PLAKETE

1. JANEZ CUKJATI - Polzela
2. JULIJANA GOLOB - Vransko
3. KINOSEKCIJA KUD SVOBODA ŽALEC
4. ZDENKA MARKOVIČ - Prebold
5. ANTON MLINARIČ - Liboje
6. MOŠKI PEVSKI ZBOR DPD SVOBODA LIBOJE
7. ZDENKO LEŠNIK - Vinska Gora
8. MARJAN OBLAK - Liboje
9. ANDREJ URANKAR - Gomilsko

PRIZNANJA

1. VESNA DRUŽINEC - Griže
2. JANA GOLOB - Prebold
3. ANTON LAH - Ponikva
4. MARIJA MAROVT - Žalec
5. NEVENKA MAROVT - Letuš
6. JOŽE MEH - Vrbje

za leto 1990*NAGRADE s plaketo*

1. DPD SVOBODA PREBOLD
2. AMALIJA JAVORŠEK - Šempeter
3. MARJAN KOZMUS - Žalec

PLAKETE

1. SAVINJSKI OKTET KUD SVOBODA ŽALEC
2. STANISLAV GRAČNER - Griže
3. MARJANA KNAPIČ - Žalec
4. LEON PADER - Žalec
5. ŠTEFKA POPIT - Žalec
6. DRAGICA SAJOVIC - Žalec

PRIZNANJA

1. ODBOR PIONIRSKJE GRAFIKE OSNOVNE ŠOLE ŽALEC
2. KVINTET LASTOVKA DPD SVOBODA POLZELA
3. LJUBA ČURČIČ - Žalec
4. LEA MEH - Vrbje
5. SREČKO RAJH - Andraž
6. JELKA ŠTORMAN - Žalec
7. MILAN VOGRINC - Žalec

za leto 1991*NAGRADE s plaketo*

1. JOŽE JANČIČ - Griže
2. LOJZE RAK - Tabor
3. KULTURNO DRUŠTVO GOTOVlje

PLAKETE

1. ANTON FARČNIK - Prebold
2. JOŽICA OCVIRK - Žalec
3. FELIKS SREBOT - Liboje

PRIZNANJA

1. HILDA JAVORNIK - Gotovlje
2. FRANC KUKOVNIK - Prebold
3. MIJA NOVAK - Polzela
4. VILI PIŽORN - Andraž
5. STANE PODBREGAR - Polzela
6. ROZIKA PUKMAJSTER - Polzela
7. MARKO SLOKAR - Polzela
8. BREDA VEBER - Žalec

za leto 1992**NAGRADE o plaketo**

1. MILENA MOŠKON - Vransko
2. BORUT PEČAR - Ljubljana
3. KULTURNO DRUŠTVO IVAN CANKAR TABOR

PLAKETE

1. JOŽE ZIDANŠEK - Braslovče
2. TISKARNA MARGINALIJA - Petrovče

PRIZNANJA

1. MLADEN MELANŠEK - Žalec
2. MARIJA ZAVRŠNIK - Vransko
3. MLADINSKA KNJIGA - POSLOVALNICA ŽALEC

za leto 1993**NAGRADE s plaketo**

1. ERVIN FRITZ - Ljubljana

PLAKETE

1. ANSAMBEL SLOVENIJA - Polzela
2. JANEZ KROFLIČ - Žalec

PRIZNANJA

1. ODBOR ZA IZVEDBO PRIREDITVE ZLATE CITRE
PRI DPD SVOBODA GRIŽE
2. MARLEN PREMŠAK SEVER - Celje

za leto 1994**NAGRADA s plaketo**

1. IZVAJALCI OPERETE PLANINSKA ROŽA PRI KUD SVOBODA ŽALEC

PLAKETA

1. MILAN KASESNIK - Šempeter
2. NIKA VIPOTNIK - RAMPRE - Žalec

PRIZNANJE

1. SKUPINA UČENCEV IN MENTORJEV FILMSKEGA PROJEKTA
PRIJATELJ NA OŠ ŠEMPETER

za leto 1995**NAGRADA s plaketo**

1. FRANCI JEŽOVNIK - Griže

PLAKETE

1. IVAN BRIŠNIK - Vransko
2. ŠTEFAN KOČAR - Vransko

PRIZNANJE

1. VALERIJA DOLAR - Žalec

za leto 1996

NAGRADA s plaketo

1. CENE VIPOTNIK - Žalec

PLAKETE

1. BRANKO GOROPEVŠEK - Prebold
2. TONE TAVČAR - Polzela

za leto 1997

NAGRADA s plaketo

1. VERA KOLŠEK - Celje

PLAKETE

1. CITA GALIČ - Šempeter
2. VIKTOR ARH in JOŽE RUPNIK - Žalec

PRIZNANJE

1. KULTURNO DRUŠTVO GALICIJA
2. JOŽE KOVAČEC - Polzela

Branko Goropevšek

KRONIKA ZANIMIVEJŠIH DOGODKOV 1988 - 1998

1988

- januar - december** Leto je bilo zaradi visoke inflacije in nizkih plač v znamenju množičnega sindikalnega gibanja in "prekinitev dela" (stavk).
- januar** Na sejmu Moda 88 v Ljubljani je Tovarna nogavic Polzela v kategoriji modnih dodatkov prejela najvišje priznanje ljubljanski zmaj.
- februar** Nadpovprečno toplo vreme. Temperature so za 5°C presegale tridesetletno povprečje.
- 23. 2.** Matjaž Debelak iz Braslovč je na zimskih olimpijskih igrah v Calgaryju osvojil prvo slovensko (takrat še za jugoslovansko reprezentanco) olimpijsko medaljo. Decembra je postal Bloudkov nagrajenec.
- april - maj** Zaradi pomanjkanja padavin je Savinjsko dolino pestilo pomanjkanje vode.
- 15. 5.** V KS Prebold in KS Polzela so glasovali o podalšanju krajevnega samoprispevka.
- 18. - 30. 6.** Na mladinsko delovno akcijo v Biograd na moru (Hrvaška), kjer so čistili obalo in otoke, je odšlo 23 mladincev - brigadirjev žalske občine.
- 25. 6.** Mednarodni balinarski turnir v Žalcu.
- julij** V Ločici pri Polzeli so začeli uporabljati nov namakalni sistem.

- 4. 11.** V Braslovčah so s premierno uprizoritvijo igre Mire Mihelič Svet brez sovraštva praznovali 100 let kulture v tem trgu.
- 19. 12.** Ob dnevu JLA so Dom SLO in Gasilski dom v Žalcu poimenovali po Šlandrovi brigadi.
- 22. 12.** Ob 20-letnici teritorialne obrambe je na slovesnosti v žalski Nami govoril prvi referent TO na upravi za ljudsko obrambo v Žalcu Ludvik Lampret.

1989

- 18. 3.** V Petrovčah so prvič pripravili Jožefov sejem, prvi kmečki sejem v Savinjski dolini.
- marec** Zaradi poostrenih političnih razmer v Jugoslaviji so se na tradicionalno srečanje Vlak bratstva in enotnosti prijavi le štirje Savinjčani.
- 2. 4.** Na prvih neposrednih volitvah za člana predsedstva SFRJ so se tudi Savinjčani v večini izrekli za dr. Janeza Drnovška.
- 13. 5.** Na Rinki je bila občinska proslava ob dnevu varnosti. Govorniki so opozarjali na poslabšanje političnih razmer v državi.
- maj** V Tovarni nogavic Polzela so začeli posodabljeti proizvodnjo. Nove pletilne stroje so vodili računalniško.
- maj - junij** Tudi Savinjčani so množično podpisovali Majniško deklaracijo in Temeljno listino Slovenije 1989.
- 8. -10. 6.** V Žalcu je bilo 13. srečanje delavcev upravnih organov pobratenih in prijateljskih občin. Udeležilo se ga je 250 udeležencev iz Bačke Palanke, Kruševca, Trogira, Travnika, Kumanovega, Kotora in Žalca. Naslov srečanja je bil Žalec, Jugoslavija v malem.
- junij** Izšla je turistično-planinska karta Žalec, ki jo je izdal GU Žalec v merilu 1 : 50.000.
- julij** Na Rinki so se zbrali čebelarji Savinjske doline in počastili 80-letnico čebelarске organizacije in 20-letnico Zveze čebelarskih družin.
- 15. 8.** V Žalcu je bila julija ustanovljena podružnica Slovenske kmečke zveze. Njen predsednik je postal Marjan Ribič. IO

Slovenske kmečke zveze je imel v Preboldu prvo sejo, na kateri je navzočim program zveze predstavil njen predsednik Ivan Oman. Zveza je štela 167 članov.

- 13. 10.** V Žalcu je bil regijski posvet o ekologiji, kjer so predstavili stanje onesnaženosti rek in potokov.
- 9. 11.** Turistična zveza Slovenije je Žalcu podelila priznanje za najlepše urejeno tranzitno mesto.
- 9. - 12. 11.** V Žalcu je potekalo delovno srečanje novinarjev Slovenije, Gorjupovi dnevi. Udeležilo se ga je več kot 400 novinarjev.
- 1. 12.** Napovedan je bil "miting resnice" v Ljubljani. Pri akciji preprečiti zborovanje, imenovala se je sever, so sodelovali tudi žalski miličniki. Kasneje so z imenom sever policisti poimenovali svojo veteransko organizacijo.

1990

- januar** Ljubljanski geološki zavod je potrdil, da je pri Žalcu v globini 1000 m geotermalna voda.
- 11. 1.** V dvorani gasilskega doma je bila ustanovljena krajevna organizacija DEMOS. Za predsednika združene opozicije v žalski občini so izvolili profesorja zgodovine Milana Dobnika.
- februar** Na Polzeli so ustanovili krajevno organizacijo Socialdemokratske stranke Slovenije.
- februar** V dvorani gasilskega doma v Žalcu so ustanovili krajevno organizacijo krščanskih demokratov. Za predsednika je bil imenovan Franc Žolnir.
- marec** Stare in nove stranke so predstavile predvolilne programe in kandidate za prve slovenske večstrankarske volitve, ki so bile hkrati zadnje pred razglasitvijo neodvisnosti.
- 8., 12., in 22. 4.** V Sloveniji so potekale prve večstrankarske demokratične volitve. V Savinjski dolini je največ glasov dobila koalicija DEMOS.
- 21. 5.** Sestane se novoizvoljena občinska skupščina. Za predsednika skupščine je bil izvoljen Milan Dobnik, za podpredsednika Andrej Šepec, predsednik občinskega izvršnega sveta pa je postal Boris Krajnc.

- 29. 6.** Braslovče so si ob 850-letnici nadele novo zunanjo podobo. Ob tem je izšla knjiga Braslovče skozi čas.
- 1. 11.** Savinjsko dolino je prizadela katastrofalna poplava. Najhuje je bilo ob reki Savinji in Bolski.
- 26. 11.** Orožje TO so premestili na rezervne lokacije, na kmetije po vsej Savinjski dolini.
- 23. 12.** Na plebiscitu smo se tudi Savinječani s prepričljivo večino izjasnili, da želimo živeti v samostojni in neodvisni Sloveniji.
- 31. 12.** Število brezposelnih v občini Žalec je ob koncu leta doseglo število 803.

1991

- 2. 2.** Ustanovnega sestanka odbora razlaščencev v Žalcu se je udeležilo okrog 60 razlaščencev.
- 17. 2.** Referenduma o uvedbi krajevne samoprispevka v Petrovčah in Taboru sta bila neuspešna.
- marec** Mlade rokometašice Žalca so osvojile prvo mesto v Sloveniji.
- 31. 3.** Popis prebivalstva v Republiki Sloveniji. V občini Žalec je na dan popisa živelo 38.255 oseb, 19.805 žensk in 18.450 moških.
- 17. 4.** Savinjsko dolino je pobelil sneg in povzročil številne težave, predvsem v prometu.
- 16. 5.** Izdan je bil ukaz o predaji orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO v skladišča JLA.
- 19. 5.** Odločitev sveta SLO in DS pri skupščini občine Žalec, da orožja TO ne predajo.
- 2. 6.** V petrovški baziliki je štiri nove zvonove posvetil celjski opat Friderik Kolšek.
- 15. 6.** V Grižah je bila množica obiskovalcev na vseslovenski glasbeni prireditvi Pop delavnica 91.
- 22. - 24. 6.** V Preboldu je potekalo 16. zborovanje slovenskih jamarjev in raziskovalcev krasa.
- 23. - 24. 6.** Zaradi pričakovane agresije so tudi v žalski občini mobilizirali rezervno sestavo policije.

- 26. 6.** Praznovanje neodvisnosti Slovenije so v Žalcu in nekaterih drugih krajih obeležili tudi tako, da os zasadili simbol slovenstva - lipo.
- 30. 6.** Enote TO so zavzele največje skladišče minsko-eksplozivnih sredstev v Sloveniji, Zaloško Gorico.
- september** V naše kraje so začeli prihajati prvi begunci s Hrvaške. Že sredi oktobra so jih našteali 182.
- 14. 9.** Praznovanje 100-letnice savinjske železnice. Slavnostni govornik je bil Vitodrag Pukl.
- oktober** V Sloveniji smo začeli dokončno uresničevati samostojnost, dobili smo lastno valuto in začela se je vroča politična jesen.
- 6. 10.** Na trgu pred cerkvijo sv. Pavla v Preboldu so ponovno postavili Marijino znamenje.
- 2. - 14. 10.** Prvi likovni Extempore Polzela 91 je zaključil svoje delo z razstavo 22 udeležencev v dvorani Svobode na Polzeli.
- november** Narava se je poigrala v Andražu nad Polzelo. Na veliko pre senečenje vseh je plemenska svinja skotila 20 prašičkov.
- 15. 11.** Dr. Janez Drnovšek in dr. Stipe Mesić sta obiskala Občinsko matično knjižnico Žalec.

Foto: Tatjana Kač

1992

- februar** V križišču na žalski obvoznici se je zgodila nenavadna nesreča. Prevrnil se je italijanski kamion, poln živih rib. Šofer je radovednežem dovolil pobirati ribe, ki so v naslednjih dneh mnogim popestrile jedilnik.
- 8. 2.** V Savinovi hiši so odprli stalno razstavo Doreta Klemenčiča - Maja. Slavnostni govornik je bil dr. Matjaž Kmecl.
- 20. 3.** 190 delničarjev je ustanovilo Hmezad banko.
- 28. 5.** V zvonik šempetrske cerkve so slovesno dvignili nov, 700 kg težek zvon.
- 27. 6.** Čebelarji so v Grižah proslavili 200-letnico izida prve čebelarске knjige v slovenščini, ki jo je izdal čebelar in narodni buditelj, griški župnik Janez Goličnik. Na župnišču so Goličniku odkrili spominsko ploščo, v osnovni šoli pa pripravili čebelarsko razstavo.
- 10. - 13. 7.** V Gotovljah je potekalo 1. konjeniško državno prvenstvo v preskakovanju ovir. Vsa tri prva mesta so osvojili domačini.
- avgust** Evropo je zajela huda vročina in meteorologi so ugotovili, da je bil to peti najtoplejši mesec v tem stoletju. Posledice na poljih so bile vidne tudi v Savinjski dolini.
- 3. - 7. 8.** V Žalcu je potekal 40. svetovni hmeljarski kongres. Udeležilo se ga je preko 120 domačih in 83 tujih gostov. Udeležencem so pripravili vrsto kulturnih prireditev.
- september** V Mihaelbauernu pri Salzburgu so Braslovčam podelili priznanje za najlepšo obnovljeno trško jedro v Evropi.
- september** Motoklub Savinja Celje je v Preserjih pripravil prvi mednarodni zbor motoristov, ki se ga je udeležilo okoli 200 motoristov iz Slovenije, Avstrije, Italije, Nemčije in Finske.
- 18. 10.** Na Homu so proslavili 20-letnico Savinjske planinske poti.
- 6. 12.** Prve demokratične večstrankarske volitve v samostojni Sloveniji. Volili smo predsednika Republike in poslance državnega zbora.
- 6. 12.** Na Polzeli so s košarkarsko tekmo med Savinjsko Polzelo in Smeltom Olimpijo slovesno odprli novo športno dvorano.
- 8. 12.** Preko 60 lastnikov gozdov iz vseh krajev Spodnje Savinjske doline je ustanovilo Samostojno gozdarsko zadrugo Spodnje

Savinjske doline. Namen zadruge je organiziran nastop na trgu.

- 29. 11.** Ob 500-letnici Novega Kloštra so pri graščini zasadili lipo slovensko-švicarskega prijateljstva. V obnovljeni cerkvi so blagoslovili nov zvon.
- december** Policisti žalske policijske postaje so se iz starih prostorov preselili v primernejše in funkcionalnejše bivše prostore teritorialne obrambe.

1993

- januar - december** Gospodarstvo v občini je še vedno nazadovalo. Največ težav je imela kovinsko predelovalna oz. strojna industrija, sledili sta ji tekstilna in lesna industrija. Ob koncu leta 1992 je bilo na zavodu prijavljenih 2.234 iskalcev zaposlitve.
- 1. 5.** V središču Letuša so jamarji jamarskega kluba Bakla iz Letuša za javnost odprli pravo kraško lepotico, Letuško jamo. Jama je lepo zasigana in vredna ogleda.
- avgust - september** Ugodne vremenske razmere so prispevale, da je bila jesenska bera gob v tem letu nadpovprečna. Savinjčan je poročal, da sta bili takšni "gobji letini" le še leta 1956 in 1986.
- septembra** Turistična zveza Spodnje Savinjske doline je založila turistični plakat, s katerega se nasmihata prijazna obraza in vabita goste v dolino zelenega zlata. Posnetek je naredil Ljubo Korber.
- 3. 10.** Na Polzeli je potekal duatlon Polzela 1993, kjer so se tek movalci pomerili v teku in kolesarjenju.
- 15. 10.** V Domu II. slovenskega tabora v Žalcu je potekala proslava ob 40-letnici krvodajalstva na Slovenskem.
- november - december** Javna razgrnitev trase avtoceste J4. V Žalcu in na Vranskem so potekale javne razprave.
- decembra** Ljubitelji jadralnega padalstva so ustanovili svoj klub v Braslovčah. Predsednik društva je postal Vinko Rovšnik.

1994

V savinjskih gozdovih je veliko škodo povzročal zajedalec lubadar. Evidentiranih je bilo okoli 800 žarišč lubadarja, v katerih je bilo potrebno posekati preko 7.300 kubičnih metrov lesa. Spodnja Savinjska dolina je spadala med najbolj ogrožena območja v Sloveniji.

- februar** Po petnajstih letih se je s poskusnim oddajanjem ponovno oglasil Radio Prebold. Kasneje so ga preimenovali v Radio Goldi.
- 10. 2.** Skupščina občine Žalec je sprejela predlagano traso avtoceste J4 Arja vas - Vransko.
- 12. 3.** V prenovljenem delu Savinove hiše so odprli prodajno-razstavno galerijo Oskar Kogoj.
- marec - april** Savinjski kmetje in ekologi so v Žalcu protestirali proti gradnji avtoceste na trasi J4. Zahtevali so zaustavitev vseh del.
- 30. 5.** Savinjčani so na referendumu o lokalni samoupravi in zavrnil ponujene rešitve o razdelitvi občine.
- 28. - 29. 6.** Savinjsko dolino je prizadela vodna ujma. Najbolj sta bila prizadeta Vransko in Tabor z okoliškimi vasi. V ojstriški vasi je narasla voda odnesla težko hlodovino iz bližnje žage.
- julij** Invalidu Mirku Lebarju je uspel neverjeten podvig, povzpel se je na najvišjo goro Evrope, Mont Blanc.
- julij** V Grižah je potekal II. mednarodni šahovski turnir, ki se ga je udeležilo 131 šahistov iz Rusije, Ukrajine, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Avstrije in Slovenije.
- september** Ob 100-letnici turizma so na Mestnem trgu pred stavbo Banke Celje postavili Vodnjak sreče in želja, ki so ga naredili po zamisli Dareta Zavška in Rastija Tratnika. Pokrovitelj postavitve je bila Banka Celje.
- 11. 9.** V Taboru so odriili spominsko ploščo prof. dr. Francu Lukmanu in izdali njegovo bibliografijo. Prof. Lukman prav gotovo sodi med najvidnejše osebnosti Savinjske doline v tem stoletju. Bil je edini dosedanji rektor ljubljanske univerze, ki je izhajal iz Savinjske doline.
- 16. 9.** Osrednji dogodek taborskih kulturnih dnevov je bila uprizoritev operete Radovana Gobca Planinska roža.

- september** V prostorih Kmetijske zadruge v Petrovčah so ustanovili Društvo savinjskih vinogradnikov, ki je že na samem začetku imela 33 članov.
- 21. 11.** V Žalcu so podpisali izvajalske pogodbe za gradnjo avtoceste Arja vas - Vransko.
- 4. 12.** Na lokalnih volitvah se je za položaj župana potegovalo pet kandidatov: Anton Delak, Milan Dobnik, Franci Tratar, Gregor Vovk in Franc Žolnir.
- 18. 12.** V drugem krogu občinskih volitev je Milan Dobnik premagal Franca Žolnirja in s tem postal žalski župan.
- 30. - 31. 12.** Obilno deževje je povzročilo ponovne težave na področju Bolske. Najhuje je bilo v Kaplji vasi, kjer je narasla reka na več mestih prestopila bregove.
- december** Na ribniku v Vrbju živi 115 vrst ptic. Ob koncu leta so ob ribnik priletele tri družine labodov, ki so predstavljale pravo atrakcijo. V sneženi im mrzli zimi so jih sprehajalci redno hranili.

1995

- 19. 1.** V Braslovčah je bilo ustanovljeno Kuturno-zgodovinsko društvo Žovnek, katerega osnovna dejavnost je ohranitev gradu Žovnek.
- februar** Preboldski jamarji so na filipinskem otoku Bohol v tridesetih dneh obiskali 30 jam.
- 24. - 29. 4.** V Taboru je potekal raziskovalni tabor Tabor 95, z naslovom Celostni razvoj podeželja.
- 27. 5.** V Domu II. slovenskega tabora v Žalcu je potekala proslava ob 50-letnici konca druge svetovne vojne. Slavnostna govornica je bila državnozborna poslanka Breda Pečan.
- junij** Narava se je zopet poigrala. Pri kmetu Zagožnu v Matkah je štiriletna telica povrgla četverčke, kar je izjemna redkost.
- 1. 7.** V Žalcu je začela poslovati prva notarska pisarna.
- 5. 8.** V cerkvi sv. Ožbolta na Pernovem so slovesno prevzeli dva zvonova.
- 30. 8.** 15-letni Grega Emeršič, član lokostrelskega kluba Polzela, je v Londonu na mladinskem evropskem prvenstvu v streljanju na tarče osvojil zlato medaljo.

- 3. 9.** Na množičnem grobišču v Mariji Reki, kjer so bili po končani vojni pobiti zaporniki, so postavili kapelico.
- 11. 9.** Minister za šolstvo in šport Slavko Gaber je odprl novo osnovno šolo in vrtec v Trnavi.
- 16. 9.** V Grajski vasi in Taboru je potekala prireditev v spomin na 360-letnico drugega kmečkega upora na Slovenskem.
- 11. 12.** V prostorih Centra za socialno delo v Žalcu je zaživel dnevni center za otroke in mladostnike, ki so ga poimenovali kar Podmornica.

1996

- 1. 1.** Novo leto se je začelo z obilnimi snežnimi padavinami, ki so lomile drevesa in celo prometne znake. Številne ledene sveče, ki so visele s streh pa so ogrožale mimoidoče.
- 10. 2.** Na Vranskem so založniku slovenske moderne Lavoslavu Schwentnerju ob njegovi 130-letnici rojstva na rojstni hiši odkrili spominsko ploščo. Poščo sta odkrila prof. dr. France Bernik in župan Milan Dobnik. Povabljenih z Ministrstva za kulturo ni bilo.
- 27. - 28. 2.** V Žalcu in Celju je potekal rock festival, tridnevna glasbena prireditev za mlade.
- 7. 3.** Jure Jerman iz Matk je na letalnici v Harachovu postavil nov državni rekord v smučarskih poletih. Skočil je 192 m.
- 22. - 24. 3.** Zeleni Spodnje Savinjske doline so pripravili prireditev Ogrevanje in ekologija, ki je potekala v prostorih mestne skupnosti Žalec.
- marec** Skladba ansambla Slovenija Čestitka naj odmeva je bila proglašena za polko leta 1996, saj je v kategoriji polk dobila največ glasov žirij slovenskih radijskih postaj.
- 31. 3.** Košarkarski klub Kovinotehna Polzela je postal slovenski pokalni zmagovalec.
- 10. 4.** Žalski župan Milan Dobnik in celjski župan Jože Zimšek sta podpisala pogodbo o skupnem ravnanju s komunalnimi odpadki na deponiji Bukovžlak.
- maj** Preboldčan Sašo Sviben je postal dobitnik zlatega kolesa za leto 1995.

- 4. 5.** Ob 100-letnici zborovskega petja je bila v Domu krajanov v Taboru osrednja proslava. Ob tej priložnosti so izdali posebno knjižico in zaslužnim podelili priznanja.
- 8. 6.** V Braslovčah so proslavljali 190-letnico osnovnega šolstva. Slavnostni govornik je bil minister za šolstvo in šport Slavko Gaber.
- 22. 6.** Zveza vojnih veteranov Slovenije, občinski odbor Žalec in žalska občina sta v Domu krajanov na Gomilskem pripravila srečanje udeležencev vojne za Slovenijo in na ta način proslavili peto obletnico junijskih dogodkov.
- 23. 6.** V planinskem domu (nekdanji šoli) v Mariji Reki so s srečanjem generacij učencev in učiteljev praznovali 160 let osnovnega šolstva. Prireditve je popestrila citrarka Cita Galič z marijareškimi ljudskimi pevci.
- 20. 7.** Pri Cizejevih v Orli vasi so uradno odprli nov rekreacijsko-športni center z bazenom.
- avgust** Na Polzeli so povečali športno dvorano.
- 4. 10.** V Spodnji Savinjski dolini so ljudi vznemirjali potresni sunki. Prvi, ki je prebivalce zbudil ponoči, je imel 5 stopenj po Mercaljevi lestvici. Potres, ki je imel žarišče pri Sv. Jedrti pri Gotovljah, je spremljalo močno bobnenje. Tresenje tal se je nadaljevalo tudi še v naslednjih dneh.
- 12. 10.** Ob prazniku KS Polzela so blagoslovili obnovljeno cerkev sv. Florjana v Šeneku.
- 12. - 13. 10.** Ob 200-letnici orgel v petrovški baziliki je potekalo več prireditev. Obnovljene orgle je blagoslovil mariborski škof dr. Franc Kramberger.
- november** Muhasto novembrsko vreme, ko se je živo srebro večkrat dvignilo nad 20°C, je bilo vzrok za cvetenje grmovnic in trobentic. V drugi polovici meseca se je hitro ohladilo in sneg je pobelil tudi nižine. V enem mesecu smo tako doživeli vse štiri letne čase.
- 11. 11.** Tudi Savinjska dolina se je pripravljala na državnozborske volitve. Plakati raznih strank so vabili na volitve ravno na martinovo nedeljo. Rezultati so pokazali, da v žalski občini noben kandidat ni bil neposredno izvoljen v državni zbor, pa

vendar sta dva posredno prišla vanj: Franc Zagožen in Anton Delak.

- 8. 12.** Referendum o spremembi volilnega sistema Savinjecanov ni prepričal, saj smo bili priča izjemno majhni volilni udeležbi. V četrtem volilnem okraju se je referenduma udeležilo komaj 34% volilcev, v petem volilnem okraju pa komaj nekaj več kot 36%.

1997

Zima je bila radodarna s snegom, tako da so po dolgih letih oživila tudi nižinska smučišča v Libojah, na Gozdniku in Vrheh.

- 15. 1.** Nojerejci Slovenije so v Žalcu ustanovili Društvo nojerejcev. Predsednik društva je postal Štefan Simončič.
- 12. 2.** S stropa Doma II. slovenskega tabora v Žalcu je odpadla 10 kg težka mavčna pošča. K sreči v dvorani ob tem dogodku ni bilo obiskovalcev.

Pred cestarji so na trasi avtoceste imeli veliko dela tudi arheologi. (Foto: Tatjana Kač)

- marec** Tudi nebo nad Spodnjo Savinjsko dolino je več tednov razsvetljeval Haley-Boppov komet.
- april**
- 16. 5.** Za promet so odprli 11 podvozov in nadvozov na trasi avto ceste Arja vas-Vransko.
- 24. 5.** V Kaplji vasi so člani Aerokluba Prebold odprli travnato vzletišče za ultralahka plovila.
- junij** Po štirih mesecih obnovitvenih del je bil Dom II. slovenskega tabora ponovno odprt. Streho je obnovilo gradbeno podjetje Pluton.
- 4. 7.** V Žalcu so odprli poslopje nove pošte.
- 5. 7.** Prebivalci Sinje vasi ob Kolpi, ki se pišejo Žalec, so obiskali savinjsko metropolo. Njihovo ime izvira iz 16. stoletja.
- 19. 9.** Ob 12. uri je stekel promet po novozgrajeni avtocesti Arja vas - Vransko. Cesto, ki velja za doslej najdaljši zgrajeni odsek v okviru nacionalnega programa gradnje cest v Sloveniji, je odprl predsednik slovenske vlade dr. Janez Drnovšek.
- 19. 9.** Na Vranskem so uro pred odprtjem avtoceste odprli še muzej motociklov.
- 19. 9.** V Trnavi so odprli novo telovadnico.
- 23. 11.** V obeh volilnih okrajih v Spodnji Savinjski dolini je na predsedniških volitvah dobil večinsko podporo Milan Kučan. V četrtem volilnem okraju je prejel 55,44% glasov, v petem pa 52,82 %.
- 1. 12.** V dvorani Doma II. slovenskega tabora je bil koncert priljubljene angleške pevke Shirlie Roden.

1998

- 19. 4.** V Spodnji Savinjski dolini je potekal poizvedovalni referendum v zvezi z ustanovitvijo novih občin.
- 28. 4.** Turistična zveza Spodnje Savinjske doline in občina Žalec sta odprli pešpot ob Savinji. Ta vodi od čistilne naprave v Kasazah oziroma mostu čez Savinjo do mosta v Šempetru.
- 24. 6.** Na Vranskem je bila osrednja proslava ob 130-letnici proglačitve trga Vransko.

- julij** Tudi Savinjčane je očarala Leticia Calderon, bolj poznana kot naslovna junakinja maratonske telenovele Esmeralda, ki je bila na obisku v Sloveniji.
- julij** Z novelo zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij je državni zbor na območju sedanje občine Žalec ustanovil občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec.
- 6. 9.** Osrednja proslava ob 130-letnici II. slovenskega tabora v Žalcu
- 25. - 27. 10.** Mladi krščanski demokrati so v Športnem centru v Žalcu pripravili vseslovenski mladinski tabor v Žalcu.
- 5. 11.** V žalski knjižnici je bila predstavitev Savinjskega zbornika, ki je po desetih letih spet izšel v zadovoljstvo mnogih Savinjčanov.

KAZALO

Predgovor	str. 5
Kako smo se osamosvajali	
Milan Dobnik: O osamosvajanju Slovenije	str. 7
Adi Vidmajer: Tveganje je del življenja	str. 13
Stanislav Veniger: Aktivnosti policijske postaje Žalec v procesu osamosvajanja Slovenije	str. 18
Milan Dobnik: Pogled žalskega župana na politične poti in stranpoti v zadnjih desetih letih	str. 24
Desetletje sprememb	
Milan Natek: Najnovejše demogeografske spremembe v občini Žalec	str. 37
Ksenija Rozman: Desetletje gospodarskih pretresov v občini Žalec	str. 59
Milan Dobnik: Avtocesta - sodobna povezava Savinjske doline s svetom	str. 84
Zelena je moja dolina	
Janez Kroflič: Turistična zveza Spodnje Savinjske doline	str. 89
Tatjana Kač: Radoživ	str. 93
Šolstvo	
Valerija Pukl: Šola v pripravi na novo tisočletje	str. 95
Emilijan Ribič: Osnovna šola Braslovče	str. 98
Breda Veber: Osnovna šola Griže	str. 101
Jože Krulov: Osnovna šola Petrovče	str. 103
Marinka Marovič: Osnovna šola Polzela	str. 106
Ida Završnik: Osnovna šola Prebold	str. 109
Ivica Čretnik: Osnovna šola Šempeter v Savinjski dolini	str. 111
Milica Pečovnik: Osnovna šola Vransko	str. 113
Adi Vidmajer: 10-letni utrip na Osnovni šoli Žalec	str. 116
Daniela Puncer: II. osnovna šola	str. 122
Andrej Sotošek: UPI - Ljudska univerza Žalec	str. 124
Tanja Gehner: Glasbena šola "Risto Savin" Žalec	str. 126
Šport	
Franc Kralj: Športna dejavnost na območju občine Žalec zadnjih deset let	str. 130
Kultura	
Anka Krčmar: Zavod za kulturo Žalec	str. 149
Irena Štusej: Niti knjižnične mreže v žalski občini	str. 153
Marlen Premšak: Trideset let Savinovega salona v Žalecu	str. 157
Prodajno-razstavna Galerija Oskar Kogoj v Žalecu	str. 159
Milena Moškon: Galerija Doreta Klemenčiča - Maja v Savinovi hiši	str. 162
Rolanda Fugger Germadnik: Friderik Širca - Risto Savin (spominska soba)	str. 165
Petja Grom: Muzej motociklov na Vranskem	str. 167
Jožica Ocvirk: Ljubiteljska kultura - neusahljiv vir	str. 169
Jolanda Zeleznik: Ansambel Mira Klinea igra že 12 let	str. 173
Naši likovni ustvarjalci	
Ervin Potočnik: Brez naslova	str. 175
Anton Herman: Avtoportret	str. 177
Darinka Pavletič Lorenčak: Otroci in ptica	str. 179
Veljko Toman: Slovenska pokrajina	str. 181
Irena Potočnik: Detajl originala	str. 183
Alojz Zavolovšek: Brez naslova	str. 185
Rudi Španzel: Spenser	str. 187
Rudi Španzel: Tegethofova jabolka	str. 189
Željko Opačak: Ljubimca	str. 191

Slavko Krajnc: Počitek	str. 193
Jelica Žuža: Gospa Liza	str. 105

Naši besedni ustvarjalci

Fany Hausmann: Vojaka izhod	str. 197
Potnik	str. 198
Lovro Toman: Pervi slovenski pesnici Fany Hausmann	str. 199
Dane Debič: "Meta, ki zaenkrat še živi..."	str. 201
Ervin Fritz: Sredi življenja	str. 204
Zarota	str. 205
Selitev rogov	str. 206
Sonja Porle: Črni angel, varuh moj	str. 207
Meta Rainer: Oči	str. 210
Pepel	str. 210
Fontane	str. 211
Če si poet	str. 212
Neža Maurer: Samo zase?	str. 213
Zlata soba	str. 213
Dovolj je	str. 214
Ločitev	str. 215
Metulj na snegu	str. 216

Društveno življenje

Franc Čretnik, Tatjana Kač: Gasilska zveza Žalec	str. 217
Janko Cvikel: Pregled dela združenja in udeležencev NOB občine Žalec v času 1988-1998	str. 228
Vojko Vučur: Filatelistično društvo Žalec	str. 231
Tatjana Kač: Zveza upokojencev občine Žalec	str. 233
Vida Štingl: Občinska zveza Društev prijateljev mladine Žalec	str. 235
Mihaela Jakop: Človek živi polno življenje šele takrat, ko zna in hoče pomagati sočloveku v stiski, ko zna deliti veselje in žalost	str. 241
Tatjana Kač: Društvo invalidov občine Žalec	str. 245
Rihard Kopušar: Sožitje - društvo za pomoč duševno prizadetim občine Žalec	str. 248
Andreja Žolnir: Naše korenine - predstavitev Društva podeželske mladine Spodnje Savinjske doline	str. 251
Marko Tevž: Slovenska kmetijska svetovalna služba, Enota za kmetijsko svetovanje Žalec	str. 253
Tatjana Kač: Društvo savinjskih vinogradnikov	str. 255
Mira Vrisk: Društvo sadjarjev erljske regije	str. 256
Ivan Krašovec: Govedorejsko društvo Savinjska dolina Žalec	str. 258
Vesna Macelj: Drobnica	str. 259
Anton Rozman: Čebelarstvo Savinjske doline	str. 262
Bojan Čretnik: Strojni krožek Savinjska dolina Žalec	str. 266

Da ne pozabimo

Peter Zimmermann: Dvorec Plevna	str. 269
Milena Moškon: Božji grob na Vranskem - spravljen znamenitost župnije	str. 280
Nina Sever: Slikarski opus Adija Arzenska	str. 286
Suzana Ograjenšek: Korespondenca Rista Savina z Maksom Pirnikom	str. 288
Suzana Ograjenšek: Oddolžitve Savinu po 50 letih	str. 301
Janez Kroflič: S Savinžanom v tretje desetletje	str. 303
Ljudmila Conradi: Bibliografija pesnice Mete Rainer	str. 305
Marija Kumer: Drago Kumer, Bibliografija, 1. del (1950-1980)	str. 353
Dobitniki Savinovih odličij od leta 1988-1997	str. 363
Branko Goropevšek: Kronika zanimivejših dogodkov 1988-1998	str. 369